

<u>Teatis nr</u>	Sisukord	Lehekülg
	I <i>Teave</i>	
	
	II <i>Ettevalmistavad aktid</i>	
	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee	
	412. plenaaristung, 27.—28. oktoobril 2004	
2005/C 120/01	ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, mis puudutab edasikindlustust ning direktiivide 73/239/EMÜ, 92/49/EMÜ ja direktiivide 98/78/EÜ ja 2002/83/EÜ muutmist. COM(2004) 273 final — 2004/0097 (COD)	1
2005/C 120/02	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv piirangute osas tolueeni ja triklorobenseeni turustamisel ja kasutamisel (nõukogu direktiivi 76/769/EMÜ kahekümne kaheksas muudatus). COM(2004) 320 final — 2004/0111 (COD)	6
2005/C 120/03	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “VKE-de ja sotsiaalmajanduslike ettevõtete kohandamisvõime majanduse dünaamikast tulenevate muudatustega” (selgitav arvamus)	10
2005/C 120/04	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb üleeuroopalisi transpordikoridore (omaalgatuslik arvamus).	17
2005/C 120/05	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele — Euroopa kiire ühendamise: viimased arengud elektroonilise side sektoris COM(2004) 61 final	22

2005/C 120/06	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu direktiivi muudetud projekti sadamaohutuse tugevdamise kohta. COM(2004) 393 <i>final</i> — 2004/0031 (COD)	28
2005/C 120/07	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta seoses teatavate polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike turuleviimise ja kasutamise piirangutega täiteõlides ja rehvides (nõukogu direktiivi nr 76/769/EMÜ kahekümne seitsmes muudatus). COM(2004) 98 <i>final</i> — 2004/0036 (COD).	30
2005/C 120/08	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb "Ettepanekut nõukogu määruse kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2702/1999 põllumajandussaaduste ja -toodetega seotud teavitamis- ja müügiedendusmeetmete kohta kolmandates riikides ja määrust (EÜ) nr 2826/2000 põllumajandustoodete ja -saaduste teavitamis- ja müügiedendusmeetmete kohta siseturul". COM(2004) 233 <i>final</i> — 2004/0073 CNS	34
2005/C 120/09	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb tööstuse muutusi ja riigiabi terasesektoris (omaalgatuslik arvamus)	37
2005/C 120/10	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, teemal "Sanitaarohutus: kollektiivne kohustus, uus õigus" (omaalgatuslik arvamus)	47
2005/C 120/11	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist "Patsientide liikuvuse ja tervishoiu arengusuundade kõrgetasemelise kajastamisprotsessi järelanalüüs Euroopa Liidus". COM(2004) 301 <i>final</i>	54
2005/C 120/12	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb: — "Ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse erimenetlus sissesõiduloa andmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes saavad Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil." — "Ettepanekut nõukogu soovitusel kohta lihtsustada kolmandate riikide kodanike Euroopa Ühendusse lubamist teadusuuringute läbiviimise eesmärgil." — "Ettepanekut nõukogu soovitusel kohta lihtsustada teadusuuringute eesmärgil Euroopa Liidus liikuvatele teadlastele liikmesriikide ühtse lühiajalise viisa väljastamist." COM(2004) 178 <i>final</i> — 2004/0061 (CNS)	60
2005/C 120/13	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus koolituse ja tootlikkuse kohta (uurimuslik arvamus)	64
2005/C 120/14	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb "Ettepanekut otsuse kohta nõukogu otsuse 2002/463/EÜ muutmiseks, millega võetakse vastu välispiiride ning viisa-, varjupaiga- ja siserändepoliitika alase halduskoostöö tegevusprogramm (ARGO-programm)". COM(2004) 384 <i>final</i> — 2004/0122 (CNS)	76
2005/C 120/15	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb Ettepanekut nõukogu määruse kohta "Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Järelevalvekeskusest". COM(2003) 808 <i>final</i> — 2003/0311 (CNS)	78
2005/C 120/16	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb Lissaboni strateegia rakendamise parandamist	79
2005/C 120/17	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet	89
2005/C 120/18	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb dokumenti "Roheline Raamat avaliku- ja erasektori koostöö ning ühenduse õiguse kohta riigihangete ja kontsessioonide alal". COM(2004) 327 <i>final</i>	103

2005/C 120/19	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb "Ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, millega muudetakse direktiivi 92/12/EMÜ aktsiisiga maksustatava kauba üldise korralduse, selle kauba valdamise, liikumise ja järeelvalve kohta". COM(2004) 227 final — 2004/0072 (CNS)	111
2005/C 120/20	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb "Ettepanekut nõukogu direktiiviks, millega muudetakse direktiivi 77/388/EMÜ Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi liitumise tõttu Euroopa Liiduga". COM(2004) 295 final	114
2005/C 120/21	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi vastuvõtmiseks energia lõpptarbimise efektiivsuse ja energiateenuste kohta. COM(2003) 739 final — 2003/0300 (COD)	115
2005/C 120/22	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepanekut, elektrienergiaga varustamise ja infrastruktuuriinvesteeringute stabiilsuse tagamise kohta. COM(2003) 740 final — 2003/0301 (COD)	119
2005/C 120/23	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused teemal "Euroopa põhiseaduse leping"	123
2005/C 120/24	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused Teemal "Keskkond kui majanduslik võimalus" (uuri- muslik arvamused).	128
2005/C 120/25	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele — sotsiaalkaitse kaasajastamine kvaliteetse, kättesaadava ja jätkusuutliku tervishoiu ja pikaajalise hoolduse arendami- seks: riikide strateegiate toetamine "avatud kooskõlastusmeetodi" abil. COM(2004) 304 final	135

II

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

412. PLENAARISTUNG, 27.—28. OKTOOBRI 2004

ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, mis puudutab edasikindlustust ning direktiivide 73/239/EMÜ, 92/49/EMÜ ja direktiivide 98/78/EÜ ja 2002/83/EÜ muutmist.

COM(2004) 273 final — 2004/0097 (COD)

(2005/C 120/01)

Nõukogu otsustas 10. juunil 2004. aastal vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 taotleda Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Ühtse turu, tootmise ja tarbimise osakond, kellele oli ülesandeks tehtud eeltööde tegemine, võttis oma arvamuse vastu 6. oktoobril 2004. Raportöör oli Frank von FÜRSTENWERTH.

Komitee võttis oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri istungil) vastu, 158 poolt-, 4 vastuhäälega ning 3 jäi erapooletuks, järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Praegu puudub ELis edasikindlustusseltside järelevalve ühtlustatud raamistik. Sellest tulenevalt on liikmesriikide edasikindlustustegevuse järelevalvesüsteemide vahel suured erinevused.

1.2 Sellest lähtudes esitas komisjon 21. aprillil 2004. aastal ettepaneku direktiiviks edasikindlustustegevuse kohta ja direktiivide 73/239/EMÜ, 92/49/EMÜ ning direktiivide 98/78/EÜ ja 2002/83/EÜ muutmiseks. Direktiiviettepanek väljendab järgmisi olulisi seisukohti:

- ühtlustamisel ja vastastikusel tunnustamisel põhinev järelevalvetegevus põhineb otsekindlustustegevuse järelevalve praegustel reeglitel;
- otsekindlustustegevuse praegustele regulatsioonidele toetuv direktiiv võimaldab kiirendatud menetlust;
- kohustusliku tegevusloa taotlemise süsteem;
- omavahendite normatiivile (solventsusmarginaalile) esitatavad nõuded vastavad otsekindlustustegevusega tegelevate kindlustusandjate suhtes kohaldatavatele nõuetele, nõudeid võib komitoloogia menetluse raames suurendada.

2. Komisjoni ettepanekud

2.1 Direktiiv peab looma Euroopa Liidus ühtlustatud raamistiku edasikindlustusseltside ja kindlustusseltside enda riskide kindlustamiseks loodud tütarettevõtete (captives) ⁽¹⁾ järelevalve osas.

2.2 Direktiiviettepanek määrab kindlaks ametliku tegevusloa saamiseks nõutavad minimaalsed eeldused. Eeldusteks on muu hulgas õigusliku vormi nõue, tegevuskava esitamine ja minimaalse garantiifondi olemasolu. Tegevusalad peavad piirduma edasikindlustuse ja sellega seotud tegevustega. Peale selle viiakse läbi olulist osalust omavate isikute ja ettevõtte juhtimise kontrollimine. Väljastatud tegevusloa kehtib ühenduse piires.

2.3 Direktiiv taotleb eesmärki keelata edasikindlustusseltside tagatissummade deponeerimine esmakindlustusseltside suhtes, kuivõrd need on liikmesriikide siseriiklikus seadusandluses ette nähtud. Lepingulist tagatissummade deponeerimist see ei

⁽¹⁾ Edasikindlustusega tegeleva *captive*'i puhul on tegemist edasikindlustajataga, kes kuulub ettevõttesse või ettevõtete gruppi, kusjuures see ettevõtte või ettevõtete grupp ei tegele esmasega edasikindlustusega. *Captive*'i tegevus piirdub sellega, et pakkuda sellele ettevõttele või ettevõtete grupile edasikindlustuskaitset.

puuduta. Lisaks toimiva ühtse turu loomisele on komisjoni eesmärgiks luua rahvusvaheline orientiir vähendamaks ülemaailmselt Euroopa edasikindlustusseltsidele tagatissummade deponeerimisest põhjustatud koormust.

2.4 Kindlustusseltside solventsusnõuete kindlaksmääramise raames tuleb kahjukindlustuse edasikindlustusseltside solventsusnõuete puhul aluseks võtta kahjukindlustuse esmakindlustusseltside solventsusnõuded. Komitoloogia menetluse raames võib neid nõudeid kuni 50 % võrra suurendada. Elukindlustuse edasikindlustusseltside solventsusnõuded peavad põhinema elukindlustuse esmakindlustusseltside solventsusnõuetele. Üheaegse tegelemise korral elu- ja kahjukindlustuse edasikindlustusega on nõutav kogusumma olemasolu omavahenditena. Nii nagu esmakindlustusseltsid peavad ka edasikindlustusseltsid omama vähemalt 3 mln euro suurust minimaalset garantiifondi. Kindlustusseltside enda riskide kindlustamiseks loodud tütarettevõtete (captives) osas võib nõutavat summat vähendada 1 mln euron.

2.5 Juhtudeks, kui kindlustusseltsi finantsseisund halveneb, ei ole moodustatud piisavaid kindlustustehnilisi eraldisi või on omavahendite suurus ebapiisav, täpsustatakse direktiiviettepanekus järelevalveasutuse õigusi. Õigused vastavad esmakindlustusandjate üle järelevalvet teostava järelevalveasutuse õigustele ja hõlmavad vajaliku finantsseisundi taastamiseks ette nähtud saneerimiskava ja rahastamisplaani ning finantsprobleemide lahendamiseks ette nähtud saneerimiskava esitamist ning tegevusloa kehtetuks tunnistamist.

2.6 Edasikindlustusseltsid, kellel oli enne direktiivi rakendamise hetke õigus või tegevusluba edasikindlustusega tegelemiseks, võivad oma tegevust tegevusluba taotlemata jätkata. Nende suhtes kohaldatakse direktiivi materiaalõiguslikke sätteid. Liikmesriigid võivad siiski lisaks kehtestada kaheaastase üleminekuperioodi.

2.7 Direktiiviettepanekus antakse üle komisjoni rakendusõigused direktiivis tehniliste kohanduste ("komitoloogia") tegemiseks.

2.8 Edasikindlustusseltside järelevalve eeskirjade alusel tuleb kohandada elu-, kahjukindlustuse ja kindlustusgrupe käsitlevate direktiivide sätteid. Nii

— ei tohi järelevalveasutus jätta edasikindlustuslepingut tunnustamata põhjusel, mis on vahetult seotud ELi (edasi-)kindlustusseltsi finantsilise usaldusvärsusega;

— ei tohi kehtida eeskiri, mille kohaselt peavad kindlustustehniliste brutoeraldiste süsteemis preemiatulude järgnevatess

aastatesse kandmisele kuuluvad osad ja eraldised veel käsitlemata kindlustusjuhtumitest olema kaetud vastavate varadega (tagatissummade deponeerimise keeld);

— kohaldatakse ka edasikindlustusega tegelevate esmakindlustusandjate suhtes samu solventsusnõudeid nagu edasikindlustusandjate suhtes;

— kohandatakse direktiivi kindlustusgruppide kohta, võrdsustades edasikindlustusseltsid esmakindlustusseltsidega.

3. Üldised märkused

3.1 Komitee kiidab heaks komisjoni ettepaneku, mis aitab kaasa Euroopa finantsturu tugevdamisele, tagades, et edasikindlustusseltsid ja kindlustusseltside enda riskide kindlustamiseks loodud tütarettevõtted (captives) omavad piisavalt kapitali võetud kohustuste täitmiseks. Sel viisil tugevdatakse oluliselt Euroopa edasikindlustusseltside positsiooni rahvusvahelistel kindlustusturgudel.

3.2 Komitee juhib tähelepanu edasikindlustustegevuse tähtsusele Euroopa finantsturu jaoks. 2002. aastal oli 40 suurima edasikindlustusseltsi preemiate kogusumma 138 601 200 000 USD, millest ELi edasikindlustusseltside osa moodustas 58 544 000 000 USD.

3.3 Edasikindlustustegevuse puhul on esmajoones tegemist esmakindlustusandja ja edasikindlustusandja vahelise suhtega. Ühe või mitme edasikindlustusandja väljalangemine võib siiski avaldada mõju ka tarbijale, kui selle tõttu ei suuda esmakindlustusandja võetud kohustusi täita. Komitee kiidab seetõttu heaks, et direktiiviettepanek aitab kaudselt kaasa ka tarbijakaitse taseme tõstmisele ELis. Samal ajal juhib komitee tähelepanu sellele, et piisav edasikindlustuskaitse teenib ka tarbija huve. Eelduseks on sobiva suurusega preemiatega piisavate edasikindlustusmahtude olemasolu Euroopa turul.

3.4 Komitee kiidab heaks komisjoni *fast track* lähenemisviisi. See tähendab, et edasikindlustusandjate järelevalve reeglid kehtestatakse esmakindlustusandjate järelevalve hetkel kehtivatele reeglitele toetudes. See näib eelkõige juba käimasolevat Solvency II projekti silmas pidades olevat õige lähenemisviisi.

3.5 Äärmiselt tähtis on ka asjaolu, et edasikindlustusturu puhul on tegemist globaalse turuga. Komitee kutsub seetõttu parlamenti, nõukogu ja komisjoni üles pühendama edasistes direktiivis käsitlevates aruteludes erilist tähelepanu Euroopa edasikindlustusandjate rahvusvahelisele konkurentsivõimele.

3.6 Komitee tõdeb, et ka Euroopa edasikindlustusandjad tõestasid pärast 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakuid oma usaldusväarsust. Sel taustal tuleks läbi viia iga uue Euroopa edasikindlustusandjatele osaks langeva koormuse täpne kulude ja tulude analüüs.

3.7 Komitee tõdeb, et seni on ELi liikmesriikides kasutatud erinevaid järelevalvesüsteeme. Neid iseloomustab solventsusnõudeid, investeerimist ja tagatissummade deponeerimist käsitlevate regulatsioonide kombinatsioon. Komisjoni ettepaneku kohaselt langevad ära eelkõige senised tagatissummade deponeerimist puudutavad regulatsioonid. Seejuures tuleb tagada, et asjaomastel järelevalveasutustel tekiks piisav usaldus edaspidi kasutatavate järelevalveinstrumentide ja nende ühtse kasutamise vastu ELis.

4. Elukindlustuse edasikindlustusandjate solventsusnõuded (artikkel 38)

4.1 Direktiivettepaneku kohaselt tuleb elukindlustuse esmakindlustusandjate solventsusmarginaali arvutamise kord kanda üle elukindlustuse edasikindlustusandjatele. Elukindlustuse edasikindlustustegevuse osas teeb komisjon ettepaneku võtta muutumatult üle esmakindlustusandjate solventsusnõuded. Omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) arvutamine sisaldab kahte komponenti, nimelt 3% riskisummast (sum at risk) ja 4% matemaatilistest eraldistest. See paneb komitee arvates Euroopa edasikindlustusseltsidele ebaproportsionaalselt suure koormuse. Komisjoni ettepanek:

- ei arvesta elukindlustuse edasikindlustuse tegevust/riskiprofiili ja põhjustab elukindlustuse edasikindlustusandjate ebaadekvaatse ülekapitaliseerituse;
- asetab Euroopa elukindlustuse edasikindlustusandjad võrreldes nende rahvusvaheliste konkurentidega oluliselt halvemasse olukorda (vrd lisa); toob kardetavasti kaasa edasikindlustusmahtude edasise vähenemise;
- põhjustab edasikindlustuskaitse olulise kallinemise;
- võib põhjustada finantsturgude destabiliseerumise, kui esmakindlustusseltsid loobuvad suurenenud kulude tõttu vajaliku edasikindlustuslepingu sõlmimisest;
- koormab pensionikindlustuslepingu sõlmimist oluliste täiendavate kuludega.

4.2 Euroopas asuvate elukindlustuse esmakindlustusandjate ja elukindlustuse edasikindlustusandjate riskide struktuur on väga erinev. Elukindlustuse edasikindlustuses kannab investeerimisriski reeglina esmakindlustusandja. Juba ainuüksi see erinevus näitab, et elukindlustuse esmakindlustusandjate omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem ei sobi

elukindlustuse edasikindlustusandjate riskide struktuuri adekvaatseks väljendamiseks.

4.3 Võrdlus reitinguagentuuride arvutusmeetoditega näitab, et ELi ettepaneku nõuded võivad olla ülemäära kõrged. Nii põhinevad nõuded kindlustusandja omavahendite suurusele Ameerika Ühendriikides küll riskisummal, seejuures rakendatakse aga muutuvat tegurit, mis jälgib kindlustusportfelli suurust (0,8% üle 25 mld euro suuruse portfelliinvesteeringu puhul). Kanada järelevalveasutused ja reitinguagentuurid kasutavad sarnase struktuuriga meetodeid.

4.4 Esmakindlustus kindlustusandja ja kindlustusvõtja vahel toimub endiselt riiklikul tasandil, edasikindlustustegevuse puhul on seevastu alati tegemist olnud rahvusvahelise äritegevusega. See tuleneb juba ainuüksi riskide rahvusvahelise hajutamise vajadusest. Seetõttu on vajalik ELi kindlustusandjate õiglane ja võrdne konkurents rahvusvaheliste konkurentidega Ameerika Ühendriikides, Bermudal ja Šveitsis.

4.5 Euroopa edasikindlustusseltsid, kes tegutsevad ülemaailmses konkurents, satuksid tõenäoliselt tunduvalt halvemasse olukorda võrreldes oma väljaspool Euroopat tegutsevate konkurentidega, kelle suhtes kohaldatakse väiksemaid nõudeid omakapitali suurusele. Edasikindlustustegevus siirduks oletatavasti märkimisväärses ulatuses väljaspool Euroopat asuvatesse edasikindlustuskeskustesse, nt Bermudale ja Ameerika Ühendriikidesse. Edasikindlustusmahtude ümberpaigutamine põhjustaks Euroopa finantsturu olulise nõrgenemise. Ülemäära kõrged nõuded tooksid paratamatult kaasa edasikindlustusmahtude vähenemise ja/või edasikindlustushindade tõusu. Edasikindlustushindade tõus avaldab paratamatult mõju esmakindlustusseltside tootekuludele ja seeläbi tarbijatele. Kõrgemad hinnad avaldavad paratamatult negatiivset mõju ka hädavajalike pensionikindlustuslepingute sõlmimisele.

4.6 Kõik see ei aita komitee arvates kaasa Euroopa ühtse turu edendamisele. Eriti tõsiselt tabaksid edasikindlustuse pakkumise struktuuri ebasoodsad muutused ELi uusi liikmesriike, kes on huvitatud Euroopa edasikindlustuse toimivast ühtsest turust.

4.7 Komitee teeb sellest lõppjäreluse, et direktiivettepanek elukindlustuse edasikindlustusandjate solventsusmarginaali arvutamise korra kohta võiks kahjustada Euroopa edasikindlustusandjate konkurentsivõimet. Sel põhjusel on komitee arvamusel, et komisjoni ettepanekut elukindlustuse edasikindlustusseltside solventsusnõuete kohta tuleb oluliselt muuta.

4.8 Komitee teeb sellest tulenevalt konstruktiivse ettepaneku lähtuda ka elukindlustuse edasikindlustustegevuses kahjukindlustuse edasikindlustustegevuses kasutatavast omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) arvutamise korrast.

4.8.1 Nii riski- kui ka konkurentsiaspekte silmas pidades on kahjukindlustuse edasikindlustustegevuses kasutatav omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) arvutamise meetod täiesti piisav. Kahjukindlustuses kasutatav omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem vastab põhijoontes rahvusvaheliselt kehtivatele solventsusnõuetele, seega oleks Euroopa edasikindlustusandjate halvem konkurentsiolekord suures osas välis-
tatud.

4.8.2 Kahjukindlustuse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem kajastab adekvaatselt elukindlustuse edasikindlustustegevust. Elukindlustuse edasikindlustus, mis tegeleb enamasti suuremusriskide katmisega, vastab pigem kahjukindlustuse esmakindlustusandjate ja kahjukindlustuse edasikindlustusandjate kui elukindlustuse esmakindlustusandjate tegevusele.

4.8.3 Üksikriske, mida kahjukindlustuse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem ei kajasta, on võimalik Solvency II projekti raames hõlpsalt integreerida.

4.8.4 Kahjukindlustuse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem on seadustehniliselt lihtne inkorporeerida, sest komisjon on esitanud direktiiviettepaneku eelnõus (revisjon 3) juba valmis direktiivi teksti.

4.8.5 Kahjukindlustuse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem võimaldab elukindlustuse edasikindlustusseltsidel solventsusnõudeid aktuaalselt kindlaks määrata, sest nõutavad andmed on kindlustusseltsides juba olemas ja neid ei ole vaja kõigepealt koguma hakata. Ka rahvusvahelist äritegevust puudutava teabe vähesust silmas pidades näib kahjukindlustuse omavahendite normatiivi valem rakendamise kasulikuna.

4.8.6 Kahjukindlustuse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) valem sobib eriti hästi *fast track* lähenemisviisi jaoks. Seda on kerge rakendada, sest valem ei ole vaja täiendavalt kohandada juhtude jaoks, mil deponeeritakse näiteks lepingulisi tagatissummasid.

5. Kahjukindlustuse edasikindlustusandjate solventsusnõuded (artiklid 37, 55)

5.1 Direktiiviettepanek näeb ette kanda kahjukindlustuse esmakindlustusandjate suhtes kohaldatav solventsusmarginaali arvutamise kord üle kahjukindlustuse edasikindlustusandjatele. Sellega seoses on Lamfalussy menetluse raames võimalik kahjukindlustuse edasikindlustusandjate solventsusnõudeid kuni 50 % võrra suurendada.

5.2 Komitee peab kahjukindlustuse esmakindlustusandjate solventsusnõuete muutusteta ülekandmist kahjukindlustuse edasikindlustusandjatele *fast track* lähenemisviisi raames sobi-

vaks. Komitee on siiski otsustavalt selle vastu, et Lamfalussy menetlust laiendataks solventsusnõuetele.

5.3 Käeosolev direktiiv on kavandatud *fast track* projektina ja mitte raamdirektiivina Lamfalussy menetluse raames. Solventsusnõuete kooskõlastamine peaks toimuma alles kaugeleulatuvama Solvency II projekti raames.

5.4 Lamfalussy menetluse rakendamine ei ole siiski ka käesoleval juhul õigustatud. Nõuded edasikindlustusseltside omakapitali suurusele ei ole mingil juhul sellised meetmed, mille rakendamiseks on ette nähtud Lamfalussy menetlus. Pikaajalisest läbirääkimistest pankadele ette nähtud uue kapitali adekvaatsuse raamistiku (Basel II) üle nähtub selgesti, et omakapitali nõuete puhul on tegemist tulevase järelevalvesüsteemi keskse küsimusega ja mitte mingil juhul tagantjärele reguleerivate detailidega.

5.5 Konkreetseid nõudeid omakapitali suurusele peaksid komitee arvates nähtuma juba direktiivist endast ja mitte tagantjärele vastu võetud ühenduse õigusaktidest. Seda eristamist toetab ka praegune Euroopa konventi puudutav eelnõu, mis nõuab, et olulised regulatsioonid oleksid sätestatud direktiivides. Komisjoni viide ulatuslike konsultatsioonide vajadusele asjaomaste ringkondadega jääb seetõttu liiga üldsõnaliseks.

6. Edasikindlustus- ja retrosessioonitegurid (artiklid 37, 38)

6.1 Direktiivieelnõu näeb ette, et teiste edasikindlustusandjatega sõlmitud edasikindlustuslepinguid arvestatakse omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) arvutamisel vaid kuni 50 % ulatuses kahjude kogusummast. See vastab elu- ja kahjukindlustuse esmakindlustusandjate suhtes kohaldatavatele kehtivatele normidele. Esitatud direktiiv edasikindlustusseltside järelevalve kohta peaks oluliselt kaasa aitama edasikindlustustegevuse usaldusväärsuse suurenemisele Euroopa Liidus. Sellest tulevalt peab komitee õigustatuks täielikult tunnustada väljaminevat edasikindlustust esmakindlustusandjate puhul ja retrosessioone edasikindlustusandjate puhul, kelle üle teostatakse järelevalvet Euroopa Liidus.

6.2 Edasikindlustus- ja retrosessioonitegurite suurendamine on komitee arvates soovitatav ka nende suurenenud nõudmistest taustal, mida kindlustustegevusele kogu ühiskonda puudutavate probleemide lahendamisel esitatakse. Eriti pärast 11. septembri 2001. aasta terrorirünnakuid tekkinud nõudlusele tööstuse ja lennunduse katmiseks terrorismist põhjustatud riskide vastu ei ole madala edasikindlustus- ja retrosessiooniteguri tõttu alati väheste kulutustega lahendusi pakkuda suudetud. Üksikutes liikmesriikides ei ole madala retrosessiooniteguri tõttu veel suudetud välja arendada kindlustuslahendusi kaitseks terrorismist põhjustatud riskide vastu.

7. Investeerimisreeglid (art 34)

7.1. Komitee aktsepteerib artiklis 34 sätestatud kvalitatiivsete järelevalveregulate meetodit (Prudent-Person-Principle). Edasikindlustustegevuse eripära ja eelkõige selle rahvusvahelise iseloomu tõttu on see meetod sobivam kui jäik kvantitatiivne meetod. EL juurtab seega ajakohase meetodi, mida soovib ka Rahvusvaheline Kindlustusjärelevalve Assotsiatsioon (IAIS). Samal ajal tõdeb komitee siiski, et kvalitatiivse meetodi puhul ei ole tegemist kindlustusandjatele vaba voli andmisega, vaid see nõuab kindlustusseltsidelt investeerimisprotsessi pidevat kontrollimist ja parendamist.

7.2. Kuna direktiiviga tahetakse piirata või tühistada seniseid järelevalvereguleid (nagu näiteks tagatise seadmine), siis soovitakse direktiiviga anda liikmesriikidele valikuline õigus nõuda oma territooriumil asuvatelt edasikindlustajatelt täiendavate kvantitatiivsete investeerimissätete rakendamist. Sealjuures peab olema eelduseks, et need sätted on "Prudent-person-principle" ja võetud kohustuste taustal õigustatud.

8. Üleminekutähtjad (artikkel 51)

Edasikindlustusandjate suhtes ei kohaldata praegu ühtset ELi õigusraamistikku. Komitee soovib komisjonil seetõttu igakülgset kaaluda täiendavate üleminekuregulatsioonide vajalikkust. Need võiksid käsitleda nt edasikindlustusandjate poolt hetkel

kasutatavaid omakapitali instrumente, mida esmakindlustusandjate omakapitali suuruse nõuete raames ei tunnustata.

9. Lõppjärelused

9.1 Väljatoodud vastuväidetest hoolimata toetab komitee komisjoni ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviks edasikindlustustegevuse kohta ja direktiivide 73/239/EMÜ, 92/49/EMÜ ning direktiivide 98/78/EÜ ja 2002/83/EÜ muutmiseks. Komitee on arvamusel, et ettepanek hõlmab peaaegu kõiki edasikindlustusseltside järelevalve aspekte. Direktiivi täielik rakendamine aitab oluliselt kaasa edasikindlustusturgude tugevdamisele ja stabiliseerimisele Euroopa Liidus, mis vastab komisjoni eesmärgile.

9.2 Pärast komisjoni ettepaneku läbivaatamist tõstatas komitee mõned direktiiviettepaneku aspektid, et anda komisjonile konkreetseid viiteid ja impulsse edasisteks kaalutlusteks ja analüüsideks. Komitee teeb ettepaneku lähtuda ka elukindlustuse edasikindlustustegevuse puhul kahjukindlustuse edasikindlustustegevuses kasutatavast omavahendite normatiivi (solventsusmarginaali) arvutamise korrast. Ka ei tohiks solventsusnõuete puhul rakendada Lamfalussy menetlust. Komitee peab direktiivieelnõud tähtsaks ja on lodusalt kulgeva seadusandliku menetluse poolt.

Brüssel, 27. oktoober 2004. a

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv piirangute osas tolueeni ja triklorobenseeni turustamisel ja kasutamisel (nõukogu direktiivi 76/769/EMÜ kahekümne kaheksas muudatus).

COM(2004) 320 final — 2004/0111 (COD)

(2005/C 120/02)

Tuginedes Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 95 otsustas nõukogu 11. mail 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon, kes vastutas komitee töö ettevalmistamise eest selles küsimuses, võttis oma arvamuse vastu 6. oktoobril 2004. Raportöör oli **hr Sears**.

Oma plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri istungil) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee vastu, 165 poolt-, 1 vastuhäälega ning 5 jäi erapooletuks, järgmise arvamuse.

1. Sissejuhatus

1.1 “Olemasolevateks aineteks” loetakse aineid, mis toodi Euroopa Liidu turule perioodil 01.jaan. 1971 kuni 18. sept. 1981. Euroopa kaubanduslike keemiliste ainete loetelus (EINECS), mis avaldati Euroopa Liidu Teatajas 1990. a, on selliseid aineid 100 195. (1) Ained, mis ilmusid turule pärast 18. septembrit 1981, on määratletud “uutena” ning tulenevalt Euroopa Liidu vastavast seadusandlusest on nende puhul vajalik turustamiseelne teatamine.

1.2 Nende olemasolevate ainete ohtusid inimeste tervisele ja keskkonnale on korrapäraselt hinnatud vastavalt nõukogu määrusele (EMÜ) 793/93. (2) Tänapäeval on hindamiseks loodud neli prioriteetsusnimekirja, mida rakendavad liikmesriikides pädevad organid. (3) Nendes identifitseeriti 141 ainet, mille puhul võib eeldada teatavat riski, kas tingituna aine spetsiifilisest struktuurist ja teadaolevast või eeldatavast biokeemilisest koostoimest või suurest tootmismahust (HPV), mis annab põhjust muretsemiseks.

1.3 Liikmesriigid hindavad iga ainet tootmise kõigil etapidel ning kasutavad mõlema hindamiseks mõisteid ohutegur ja kokkupuude, et määrata kindlaks, kas nendega on tõepoolest seotud risk tervisele ja keskkonnale ning kui, siis milliseid riski vähendavaid abinõusid tuleb rakendada. Kui on selgitatud, et vaatamata sellele, et ained on prioriteetsusnimekirjas, puudub

mistahtes planeeritud kasutusviisi korral risk või on see risk väga väike, siis ei ole kontrollabinõud vajalikud või on nende mõju kui nende kasutegur tõenäoliselt väga väike.

1.4 Liikmesriikide poolt lõpetatud riskihinnangu raporteid (RAR-id) hindab omakorda toksilisuse, ökotoksilisuse ja keskkonna teaduslik komitee (CSTEE). (4) Käesolev ettepanek on kahekümne kaheksas selline muutus.

1.5 Kahte ainet (tolueen ja triklorobenseen), mida ettepanekus käsitletakse, on hinnatud vastavalt ülalkirjeldatud menetlusele. (5) Mõlema hindamisprotsessi läbiviijaks määrati Taani. Põhiliselt nõustus CSTEE järgnevate RAR-idega ja toetas neid arvamustes, mis avaldati vastavalt komitee 24. ja 25. plenaaristungil 12. juunil 2001 ja 20. juulil 2001.

1.6 Ettepanekus kavandatakse meetmed nende kahe ainega seotud riskide vähendamiseks; liikmesriigid peavad meetmed ellu viima kaheksateistkümne kuu jooksul arvates direktiivi jõustumisest. Komisjon avaldas ettepaneku 28. aprillil 2004. Pärast vajalike menetluste läbimist, ning kui vajalike muutuste osas jõutakse kokkuleppele, peaks ettepanek jõustuma liikmesriikides hiljemalt juunis 2006.

2. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte

2.1 Ettepanekus püütakse kaitsta inimeste tervist ja keskkonda, samuti nagu ka luua (või säilitada) siseturg nende kahe toote jaoks. Usutavasti saab seda teha väikeste kuludega või tasuta, kuna kirjeldatud kasutusviisid on juba taandumas ning alternatiivseid tooteid peaks olema vabalt saadaval.

(1) EÜT C 146A 15.6.1990

(2) EÜT L 84 5.4.1993

(3) EÜT L 273 26.10.2000

(4) EÜT L 262 27.9.1976

(5) EÜT L 231 28.9.1995

2.2 Tolueeni puhul, mida loetakse mitmekülgset rakendatavaks HPV-aineiks, mis on keemilise sünteesi seisukohalt oluline toormaterjal ning mida tööstuses ja laiatarbekaupades kasutatakse laialdaselt lahustina, tuleb kasutamisele seada piirangud, kui aine osakaal elanikkonnale mõeldud liimides ja pihustatavates värvides ületab 0,1 %. See ei kehti tööstuslike kasutusviiside kohta ning on mõeldud elanikkonna tervise kaitseks.

2.3 Triklorobenseeni puhul, mille kasutamine teatud herbitsiidides ja protsessilahustina suletud süsteemides on rohkem piiratud, tuleb piirangud seada igasugusele kasutamisele kontsentratsioonis rohkem kui 0,1 % massist, välja arvatud pooltootena. See piirab võimalikku müüki elanikkonnale ja pakub täiendavat tervisekaitset töökohal.

2.4 Kaks toodet, mida see muudatus puudutab, on määratletud CAS-numbritega 108-88-3 120-82-1 ettepaneku lisas. Kasutamiskiirangud lisatakse direktiivi 76/769/EMÜ lisasse 1.

2.5 Liikmesriikidel on aega üks aasta, et avaldada seda direktiivi järgivad seadused, kusjuures piirangud jõustuvad järgneva kuue kuu jooksul. Seda arvestatakse käesoleva ettepaneku jõustumistähtjast, olles konsulteerinud vastavalt lepingu artikli 95 sätetele Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega (EESC) ning läbinud kaasotsustamismenetluse Euroopa Parlamendiga.

3. Üldmärkusi

3.1 Nagu juba nõukogu direktiivi 6/769/EMÜ ("Teatavate ohtlike ainete ja valmististe (nonüülfenool, nonüülfenoolitoksiinid ja tsement) turustamise ja kasutamise piiramine") 26. parandus, ⁽¹⁾ mille kohta avaldas EESC oma arvamuse märtsis 2003, ⁽²⁾ tegeleb ka see ettepanek ainetega, mida selguse mõttes käsitletakse eraldi. (Vahepealne kahekümne seitsmes muutus, mis käsitles polütsüklilisi aroomaatseid süsivesikuid täiteaineks kasutatavates õlides ja rehvides, avaldati, kuid seda analüüsitakse jätkuvalt).

4. Tolueen

4.1 Tolueen on selge värvitu vedelik, millel on iseloomulik lõhn. Ainet tuntakse ka metüülbenseeni nime all ning benseeni järel on sel kõige lihtsam aroomaatileine struktuur – kuuetine süsinikurõngas ühetise süsinikuahelaga (alküül). Seda esineb

looduslikult naftas, mõnedes taimedes ja puudes ning vulkaani-pursetes ning metsatulekahjudes, ning seda on võimalik toota väga suurtes kogustes söest või naftast.

4.2 Vastavalt tööstusringkondadest pärit allikatele oli 2002. aastal maailmas tolueeni otsene tootmispotentsiaal ja -tase vastavalt 20 miljonit tonni ja 14 miljonit tonni. 75 % sellest potentsiaalist asub USA-s, Aasias ja Jaapanis. CSTE arvamuses toodud andmetel oli EL-i tootmine 1995. aastal 2,6 miljonit tonni. ⁽³⁾ Palju suuremad kogused, mis selles koondaruandes ei sisaldu, tekivad aga bensiini tavapärasel tootmisel ja lisanduvad

4.3 Tolueeni kasutatakse eeskätt toormaterjalina suletud süsteemides benseeni, uretaanvahtude ja teiste keemiatööstuse toodete tootmises, ning – palju väiksemates kogustes – lahusti kandjana värvides, tintides, liimides, farmaatsia- ja kosmeetikatoodetes. Selle mõju inimeste tervisele ja keskkonnale on laialdaselt uuritud ja üldiselt aktsepteerivad seda kõik osapooled. On selge, et igasugune mittevajalik tegelik või teoreetiline kontrollimatu kokkupuude tuleb viia miinimumini, eriti siis, kui on olemas sarmase lahustamisvõimega alternatiivsed tooted.

4.4 Sellesse viimatinimetatud kategooriasse kuuluvad käesolevas ettepanekus kirjeldatud kaks lõppkasutusviisi. Tolueeni kasutamine lahustina liimide ja pihustivärvide jaoks, mida müüakse elanikkonnale, ei ole vajalik, ning seda ei toeta Euroopa tolueenitootjad. Nende kahe lõppkasutusviisi puhul on tegelik müük praegu usutavasti väike või olematu. Tegemist on seetõttu suuresti ettevaatusabinõuga, mille eeldatav mõju tootjate kulutustele või tarbijate valikule või tervisele on väike.

4.5 EESC tõdeb, et põhinõudeks on kindlustada, et suuri koguseid tolueeni saaks töökohtadel suletud süsteemides turvaliselt käidelda. See ettepanek tagab, et elanikkond väljaspool kontrollitud töökeskkonda oleks mittevajaliku kokkupuute eest piisavalt kaitstud, seda niihästi praegu kui tulevikus. Seetõttu toetab EESC ettepaneku seda osa.

5. Triklorobenseen

5.1 Triklorobenseeni osas on olukord ülalmainituga võrreldes oluliselt erinev ning ettepanekusse on vaja teha mõningaid muutusi ja selgitusi.

⁽¹⁾ ELT L 178 17.7.2003

⁽²⁾ ELT C 133 6.6.2003

⁽³⁾ Lõhnaainete Tootjate Liidu APA (Aromatics Producers Association) andmed; APA on Euroopa Keemiatööstuse Nõukogu CEFIC (European Chemical Industry Council) liige

5.2 Triklorobenseen on kavatsuslikult valmistatud kemikaal, mida looduses ei esine muidu kui teiste klooritud lõhnainete degradatsiooni teel. Olenevalt kloori aatomite asukohast ümber kuuetise süsinikurõnga, on olemas kolm erinevat isomeeri. Igaühel on (vähesel määral) erinevad füüsilised omadused ja biokeemiline koostoime, näiteks mõõdetuna nende LD50 väärtuste järgi. Igaühel on erinev CAS-i ja EINECS-i number. Lisaks on triklorobenseeni kohta üldiselt olemas sissekanne niihästi CAS-i kui EINECS-i registrites. Kõik on USA-s ja mujal kaubanduses saadaval. 1,3,5-triklorobenseeni usutavasti enam Euroopas ei toodeta. ⁽¹⁾

EINECS-i number	201-757-1	204-428-0	203-686-6	234-413-4
CAS-i number	87-61-6	120-82-1	108-70-3	12002-48-1
Isomeer	1,2,3-	1,2,4-	1,3,5-	-
Vorm	Valged ebemed	Selge vedelik	Valged ebemed	Selge vedelik
Sulamispunkt °C	52-55	17	63-65	-
Suukaudne, rott LD50 mg/kg	1830	756	800	-
UN-i number	2811	2321	2811	-

5.3 RAR-is ja CSTE arvamuses viidatakse eriti 1,2,4-triklorobenseenile ülaltoodud EINECS-i ja CAS-i numbritega. Praeguses ettepanekus kinnitatakse seda üksikut CAS-i numbrit (ja seega ühte uuritud isomeeri) lisas – kuid mitte pealkirjas ega tekstis.

5.4 Erinevaid isomeere kui suletud süsteemide pooltooteid toodetakse väga puhtana teatud herbitsiidide, pestitsiidide, värvainete ja muude erikemikaalide sünteesimiseks. Kui spetsiifiline isomeeriline struktuur on vähem oluline, võib isomeeride segu kasutada suletud süsteemides värvide lahusti kandjana või protsessi regulaatorina või soojuse ülekandmise vahendina, pihustites roostevastase vahendina ja metallitöötlemisvedelikes.

5.5 EL-is (ja mujal) kasutatakse eelkõige erineva puhtusastmega 1,2,4-triklorobenseeni (1,2,4-TCB). Usutavasti on tootmine alates 1980ndatest aastatest pidevalt langenud. Vastavalt andmetele, mis on OSPARi käsutuses (OSPAR — Kirde-Atlandi merekeskkonna kaitse konventsioon), toodeti 1994 ca 7000-10 000 tonni 1,2,4-TBCd, alla 2000 tonni 1,2,3-TBCd ja alla 200 tonni 1,3,5-TBCd. ⁽²⁾ Juunis 2000 lisas OSPAR kõik kolm isomeeri individuaalsete kannetena oma prioriteetseid meetmeid nõudvate ohtlike ainete nimekirja. Lisaks sellele mainitakse CTEE 2001. a juuli arvamuses toodangumahtu 7000 tonni Euroopas perioodil 1994/95. Tootmismahud on pidevalt langenud ja praegu arvatakse neid olevat poole võrra vähenenud, kusjuures suurem osa on määratud ekspordiks. ⁽³⁾

5.6 Praegu on EL-i/OSPAR-i piirkonnas usutavasti alles jäänud ainult üks tootja. Öeldakse, et müük piirdub isomeeridega 1,2,4-TCB ja 1,2,3-TCB, kasutamiseks ainult pooltoode-

tena, kusjuures aine kasutusviisi kinnitab iga tarbija enne kauba kohaletoimetamist vastavas kirjalikus avalduses.

5.7 On teada piiratud arv muid kasutusviise suletud süsteemides, mida komisjon ja CSTE tunnistavad, näiteks protsessi lahuseks ilma pääsuta ümbritsevasse väliskeskkonda. Kuna selle ettepaneku eesmärgiks on lubada vajalikku tootmist, kuid piirata tugevasti avatud kasutamisest tingitud emissioone, siis tundub olevat mõistlik lisada see ettepaneku lisas olevatele lubatud kasutusviisidele.

5.8 EESC usub, et vastavalt ülaltoodud spetsiifilistele märkustele peaks see ettepanek pakkuma paremat kaitset töökohal ja eemaldama täielikult igasuguse ohu väljaspool töökohta. Tundub, et triklorobenseeni ja konkureerivate toodete tootjad ja kasutajad on seda ettepanekut suurel määral ette näinud. Seega peaks mõju tootjatele ja tarbijatele tekkivatele kuludele olema vaid väike. Seetõttu toetab EESC ettepaneku seda osa.

6. Erimärkused

6.1 Nagu ülalpoolgi, märgib EESC, et see ettepanek peab põhinema asjakohasel RAR-il ja CSTE arvamusel ning käsitlema seetõttu ainult isomeeri 1,2,4-TCB. See peaks selgelt ilmne pealkirjast ja tekstist. Õnneks jääb piirangute mõju kasutusele samaks, kuna see isomeer on põhiliseks komponendiks isomeeride segu TCB-s, mida varem müüdi kasutamiseks lahustites või pihustites.

⁽¹⁾ Euroopa Kemikaalide Büroo veebileht (<http://ecb.jrc.it>)

⁽²⁾ Eurochlor'i (CEFIC-i liige) andmed.

⁽³⁾ CSTE arvamused on saadaval DG SANCO veebilehel.

6.2 Lubada tuleks muid kasutusviise suletud süsteemides, lisades asjakohasele piirangule sõnad "või teistes suletud süsteemides, kus ei ole võimalik aine pääsemine keskkonda".

6.3 Nagu eelmiste muutustega nõukogu direktiivi 76/769/EMÜ juurde, kahetseb EESC omavahel mitte seotud toodete seostamist ühes tekstis, mis võib nõuda spetsiifilisi ja pidevaid muutusi, et olla vastavuses objektiivse reaalsusega. See ei toeta head, õigeaegset ega tõhusat valitsemistava. Kui see johtub ressursipiirangutest lõpliku ja kriitilise faasi ajal, mil lepitaakse kokku spetsiifiliste riskimaandamise meetmete osas, tuleks need piirangud võimalikult kiiresti ületada.

6.4 EESC märgib, et viimane hindamiseks mõeldud prioriteetsusnimekirja avaldati oktoobris 2000. EESC kahetseb, et see lähenemine tundub olevat hüljatud kaua enne, kui saab võimalikuks rakendada teisi menetlusi nagu REACH. Seda hoo kadumist tuleb lugeda kahetsusväärseks.

6.5 EESC märgib, et minevikus mängis CSTEEd võtmerolli ja usub, et selle rolli jätkumiseks tulevikus on tehtud piisavalt ettevalmistusi, vaatamata hiljuti teatavaks tehtud muutustele teaduslike komiteede struktuuris ja vastutusalas.

6.6 EESC jagab üldiselt väljendatud muret aja üle, mis kulub praeguse süsteemi juures ainete hindamisele. Nende kahe toote jaoks on möödunud 11 aastat, enne kui seadusandlus jõustub. Viis aastat sellest möödub pärast seda, kui CSTEEd kuulutas RAR-id rahuldavaks. Kui seadusandlus jõustub, ei kaasne sellega peaaegu mingeid kulutusi - ega mõõdetavat kasu tervisele või keskkonnale - kõigi asjaosaliste jaoks. Kuna täiendav info puudub, ei ole võimalik öelda, kas see on hea (s.t. turg on kohanenud jätkuvate riskihinnangute surve all) või halb (protsess on väga vähe saavutanud, põhjustades kõigile asjaosalistele märkimisväärseid kulutusi) - või kuidas teha mistahes soovitud parandusi.

6.7 Seetõttu usub EESC, et lisaks teistele ettepanekutele nagu näiteks REACH, ning kindlustamaks, et need tõesti paranevad, mitte ei kahjusta olemasolevaid protsesse, tuleks aeglase edusammude põhjuseid viivitamatult hinnata. See peaks toimuma paralleelselt teiste praegu käimasolevate uuringutega mõju, kulutuste ja kasu mõõtmiseks kõigi asjaosaliste jaoks neis protsessides, mis on ette nähtud tervisele ja keskkonnale kasu toomiseks, eduka ja konkurentsivõimelise teadmuspõhise Euroopa majanduse raamistikus.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse teemal “VKE-de ja sotsiaalmajanduslike ettevõtete kohanemisvõime majanduse dünaamikast tulenevate muudatustega” (selgitav arvamuse)

(2005/C 120/03)

27. aprillil 2004 palus pr Loyola de Palacio, Euroopa Komisjoni asepresident, komisjoni nimel Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteel koostada uurimuslik arvamuse järgmisel teemal: “VKE-de ja sotsiaalmajanduslike ettevõtete kohanemisvõime majanduse dünaamikast tulenevate muudatustega”

Siseturu, tootmise ja tarbimise osakond, millele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 6. oktoobril 2004. Raportööriks oli pr FUSCO.

Oma 412. plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004 (27. oktoobri 2004 istungjärgul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee käesoleva arvamuse vastu 169 poolt-, 2 vastu- ja 5 erapooletu häälega.

Eelmärkus

Vastavalt Euroopa Komisjoni väljendatud taotlusele on käesoleva arvamuse eesmärgiks käsitleda väljapakutud teemat olemasoleva ja võimaliku interaktsiooni seisukohast VKE-de -kaasa arvatud ka mikroettevõtted – ühest küljest ja sotsiaalmajanduslike ettevõtete (edaspidi: SME) teisest küljest vahel, ja vaadelda erinevaid vahendite ja mudelite tüüpe, mis tulenevad SME-dest, millel on või võib olla oluline mõju sellele kohandamisvõimele, nii VKE-de kui SME-de jaoks.

1. Eesmärgid ja normatiivne raamistik

1.1 Euroopa Komisjon taotles EMSK-lt seda uurimuslikku arvamust, võttes arvesse, et VKE-de ja SME-de roll on Lissaboni strateegias erakordselt tähtis, ja soovitades edasi arendada elemente, mis võimaldaks tuvastada määrusandliku raamistiku ja neid osalisi vajadusel toetada.

1.2 See taotlus järgneb EMSK omaalgatuslikule arvamusele VKE-de ja SME-de rolli kohta liituvate riikide majanduslikus mitmekesistamises, mis kiideti ühehäälselt heaks 1. aprillil 2004. See arvamuse käsitles neid kahte tüüpi ettevõtteid juba koos, määratledes need ja mainides nende tähtsust kogu EL-le, nende panuse tõttu majandusse, tööhõivesse ja sotsiaalsesse ühtekuuluvusse, ning nende sügava interaktsiooni ja sünergia tõttu. Arvamuses täpsustati ka, et majandusliku muutuse mõiste on selgelt laiem ja dünaamilisem kui restruktureerimise mõiste. Arvamuse nimetab Euroopa Komisjoni poolt loodud kõrgetasemelise töögrupi Gyllenhammer'i aruannet “Juhtida muutusi”, mis paneb rõhku töökohtade loomisele, tunnustades võrdlusanalüüsi, innovatiivsust ja sotsiaalset ühtekuuluvust taotleva strateegia tõhusust. Ta pakkus välja 10 punktilise

integreeritud programmi VKE-de ja SME-de edendamiseks liituvate maade majanduslikus mitmekesisuses, programmi, mis on suure osas inspireeritud paljudest SME-de headest praktikatest EL-s.

1.3 SME-de head praktikad EL-s võiks tegelikult olla SME-de ja VKE-de vahelise interaktsiooni ja sünergia aluseks, avades uuenduslikke võimalusi tänu SME-de koostöövõimule, innovatiivsusele ja dünaamilisusele ja nende olulisele kasutuspotentsiaalile PME-de poolt, andes viimastele tõelise lisaväärtuse nende laienemises, luues omaenda struktuuri kaudu nende vahel vajalikku koostööd, esindatust ja usaldust.

1.4 Lissaboni strateegia pakuti Euroopa Ülemkogu poolt välja 2000. aasta märtsis, püstitades eesmärgi teha Euroopast maailma kõige dünaamilisem ja konkurentsivõimelisem teadmispõhine majandus, rõhutades vajadust “luua soodne kliima uuenduslike ettevõtete, eelkõige VKE-de asutamiseks ja arendamiseks”, lisades, et “ettevõtete konkurentsivõime ja dünaamika on otseselt sõltuv investeeringuid, innovatiivsust ja ettevõtlikkust soodustavast seaduskeskkonnast”.⁽¹⁾ Selle alusel kiitis Euroopa Ülemkogu Feiras 10. ja 20. juunil 2000. aastal heaks Euroopa väikeettevõtluse harta, mis kinnitab, et viimatinimetatud on “Euroopa majanduse selgroog [ja] moodustavad töökohtade asendamatu allika ja ettevõtlusalaste ideede taime-lava”.⁽²⁾ Lisaks kinnitab Lissaboni strateegia ka, et majanduskasv on võtmetähtsusega faktor Euroopa sotsiaalse ühtekuuluvuse tagamisel. Komisjon väljendas seejärel seisukohta, et Lissaboni programmi vastuvõtmise väljakutseks on vajadus suurendada tööpakkumist ja tööhõive taset, parendada tehnilisi teadmisi ja tagada põllumajanduse ja tööstuse korraldatud juurdevool teenuste suunas, ilma süvendamata regionaalseid ebavõrdsusi riikides endis.⁽³⁾

⁽¹⁾ Eesistujariigi lõppjärelused, Euroopa Nõukogu Lissaboni kohtumine, 23. ja 24. märts 2000, punkt 14.

⁽²⁾ The European Charter for Small enterprises, Luxembourg: Euroopa Ühenduste Ametlike Väljaannete Talitus, 2002. Komisjon kinnitab, et hartat tunnustati Mariboris 23. aprillil 2002 (vt http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/sme-package/index.htm). Komitee nõuab koos parlamendiga jätkuvalt hartale juriidilist jõudu ning selle lisamist Euroopa konventsiooni tööstust puudutavale peatükile.

⁽³⁾ “Strateegia täistõhõive ja kõigile paremate töökohtade loomiseks” K(2003) 6 lõplik.

1.5 VKE-d, mõiste, mis hõlmab ka mikro-ettevõtteid, millel on oma iseärasused, on ettevõtted, mis vastavad täpsetele arvu- listele kriteeriumitele, Euroopa Komisjoni poolt järgmisel moel täpselt kindlaks määratud: ⁽¹⁾

Ettevõtte kategooria	Töötajate arv:	Käive:	või	Kogubilanss
Keskmine	< 250	≤ 50 miljonit €		≤ 43 miljonit €
Väike	< 50	≤ 10 miljonit €		≤ 10 miljonit €
Mikro	< 10	≤ 2 miljonit €		≤ 2 miljonit €

1.6 EMS-id kuuluvad nelja perekonnaga kogumisse: koopera tiivid, vastastikused kindlustusseltsid, assotsiatsioonid, fondid. Neid ettevõtteid iseloomustab nende sotsiaalse eesmärgi esma- tähtsus tulu maksimeerimise ees, mis toob sageli kaasa seose territooriumi ja kohaliku arenguga. Nende põhiväärtused on: solidaarsus, sotsiaalne ühtekuuluvus, sotsiaalne vastutus, demo- kraatlik juhtimine, osalemine, autonoomia. ⁽²⁾

1.7 Enamus EMS-e mahuvad EL standardse VKE-de definit- siooni alla. ⁽³⁾ Need, mis oma suuruse tõttu selle definitsiooni sisse ei mahu, jagavad üldiselt VKE-dega ühiseid tunnusoone, nagu väike väline investeringutemäär, börsil noteerimise puudumine, omanike-aktsionäride lähedus ja tihe side kohaliku võrgustikuga.

1.8 Euroopa institutsioonid on loonud normatiivse raamis- tiku VKE-dele kehtivate strateegiate kohta. Kuni aastani 2005 on olemas peamine siduv meede VKE-dele tervikuna: nõukogu otsus 2000/819/EÜ Ettevõtete ja ettevõtlike programmi kohta aastateks 2001-2005, mis puudutab eelkõige VKE-sid. See programm, mida kasutatakse ka edasiliikumiseks Euroopa väikeettevõtete hartas püstitatud eesmärkide täitmisel, järgib järgmisi eesmärke:

- tugevdada ettevõtete kasvu ja konkurentsivõimet;
- soodustada ettevõtlikkust;
- lihtsustada ettevõtete administratiivset- ja seaduskeskkonda;

⁽¹⁾ Soovitus 2003/361/EÜ, millega asendatakse soovitus 96/280/EÜ (ELT L 124, 20.5.2003, lk 36), mis jõustub alates 1. jaanuarist 2005. Nii kehtivas kui uues soovitusel jäävad definitsioonid samaks. Muutuvad ainult käive ja kogubilanss.

⁽²⁾ B. Roelants (koord): Esimese Kesk- ja Ida-Euroopa Sotsiaalmajanduse Konverentsi ettevalmistav materjal, 2002, lk 34. Euroopa Komisjoni, regioonide komitee, CEP-CMAF (Euroopa Kooperatiivide, Vastasti- kuste kindlustusseltside, Assotsiatsioonide ja Fondide Alaline Konve- rents) ja FONDA (seotud sotsiaalmajanduse mõiste algatanud orga- nisatsioonidega) esitatud määratluste alusel välja töötatud ühisnime- tajad.

⁽³⁾ McIntyre et al: Väikesed ja keskmised ettevõtted üleminekuriikide majanduses, Houndmills: MacMillan, lk 10.

— parendada ettevõtete finantskeskkonda;

— lihtsustada ettevõtete juurdepääsu ühenduse toetusteenus- tele, programmidele ja võrgustikele.

1.9 21. jaanuaril 2003 esitas komisjoni teatis [K(2003) 26 lõplik] viis aruannet EL strateegiatest VKE-de suhtes: kaks aruannet Euroopa Väikeettevõtete harta teostamisest EL-s ja EL- ga ühinevates maades; üks aruanne EL tegevustest VKE-de soodustamiseks; üks VKE-de esindaja aruanne; ja Ettevõtlikkuse Roheline raamat. Lisaks teistele tõstatatud väljakutsetele näitab aruanne EL tegevustest EL võetud kohustust, eelkõige läbi struk- tuurifondide, juba mainitud mitmeaastase programmi ja FP6. Ning lõpuks, roheline raamatu põhjal on koostatud ühine tege- vuskava ettevõtlikkuse ja ettevõtete konkurentsivõime soodusta- miseks (2006—2010).

1.10 Euroopa Komisjon on loonud ka normatiivse raamis- tiku sotsiaalmajanduslikele ettevõtetele. Olulisemad neist, koopera tiivid, olid aluseks 23. veebruari 2004. aasta "Teatisele ühistutest Euroopas". Teatise soovitatakse parendada koopera- tiivide nähtavust ja arusaamist, soodustada nende juriidilise raami ühtlustamist EL riikides. ⁽⁴⁾ Seal mainitakse sellist tüüpi ettevõtete baasnorme, nagu need on määratletud ILO soovituses Kooperatiivide soodustamise kohta, mis kiideti 2002. aasta juunis maailma tasandil heaks, ja eelkõige EL 25 liikmesriigi valitsuste esindajate ja enamuse riiklike tööandjate ja töötajate organisatsioonide poolt, selles soovitusel viidatakse ka peamis- tele rahvusvahelistele töönormidele, märkides ära, et need on koopera tiivide töötajatele täiel määral kohaldatavad. Lisaks on Euroopa Komisjon hiljuti avaldanud töödokumendi vastastikuse kindlustuse seltside kohta, "Vastastikused kindlustusseltsid laie- nenud Euroopas", 3. oktoober 2003, milles näidatakse ära baas- normid seda tüüpi EMS-idele. ⁽⁵⁾

2. Sotsiaalmajanduslik raamistik

2.1 Komisjon tunnistas, et VKE-d on Euroopa majanduse aluseks, moodustades 66 % kogu tööhõivest ja 60 % EL lisand- väärtusest, välja arvatud põllumajandussektor. VKE-de suure kontsentratsiooniga regioonid, nagu Emilia Romagna, Baden- Wurttemberg ja Jutland on ka need, kus SKT elaniku kohta ja tööhõive määr on kõige kõrgemad. ⁽⁶⁾

⁽⁴⁾ Eelkõige määruse Euroopa ühistu põhikirja kohta raames. Vt nõukogu määrus (EÜ) nr 1435/2003, 22. juuli 2003 Euroopa ühistu (SCE) põhikirja kohta.

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjon: töödokument — Vastastikused kindlustusseltsid laienenud Euroopas, 3. oktoober 2003, lk 5.

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjon (2004): Uus partnerlus ühtekuuluvuse nimel — Konvergens, konkurentsivõime, koostöö – Kolmas aruanne majan- dusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kohta, lk 5 ja 8.

2.2 EMSK on oma arvamuses "Sotsiaalne majandus ja ühtne turg" ⁽¹⁾ rõhutanud EMS-ide sotsiaalmajanduslikku tähtsust, näidates, et need on peamise tähtsusega ettevõtluse mitmekülg-suses ja majanduse mitmekesistamises. ⁽²⁾ Selline tunnistus tuli komisjoni enda poolt, eelkõige eespool lõigus 1.10 mainitud "Teatistes ühistutest Euroopas" ja töödokumendis "Vastastikused kindlustusseltsid laienuvad Euroopas". EL-s on sotsiaalmajanduslike ettevõtete ja organisatsioonide sotsiaalne ja majanduslik tähtsus kasvamas; umbes üheksa miljoni otseselt kaitstud töökohal töötajaga, moodustavad nad 7,9 % palgalisest tsiviil-tööhõivest. ⁽³⁾ Lisaks ühendavad nad olulise osa kodanikuühendustest: Euroopa Komisjoni andmeil kondavad kooperatiivid 140 miljonit liiget ja vastastikused kindlustusseltsid 120 miljonit. Niisiis on hinnanguliselt üle 25 % EL kodanikest EMS-ide liikmed, omades neis kindlalt määratletud sotsiaalmajanduslikku rolli: tootjad, tarbijad, säästjad, korteri elanikud, kindlustatud, üliõpilased, vabatahtlikud, jne. EMS-id arenevad kõigis sektorites, ja eelkõige avaliku huvi ja üldhuviteenused ⁽⁴⁾ nagu tervishoid, keskkond, sotsiaal- ja haridusteenused. ⁽⁵⁾ Nii on neil oluline roll sotsiaalse kapitali loomises, võimes rakendada vähemsoodustatud inimesi, sotsiaalses heaolus, kohalike majanduste elustamises ja kohalike juhtimismudelite moderniseerimises. Mõned nende seast on loonud sotsiaalse bilansiaruande süsteemi, kus hinnatakse nende sotsiaalset ja keskkonnamõju.

2.3 VKE-d ja EMS-id on tähtis tööhõive ja taastööhõive faktor praegu toimivas olulises tööstuse muundumises, alates langevatest sektoritest ja töökohti vähendavatest sektoritest traditsiooniliste sektorite (käsitöö, ametid) ja teiste tegevusaladeni, nagu teenused ettevõtetele, uued infotehnoloogiad, kõrgtehnoloogia sektorid, ehitus ja avalikud tööd, lähikonnateenused (kaasa arvatud tervishoid) ja turism.

2.4 Siiski on VKE-d ja EMS-id vastamisi eripäraste väljakutsetega. Euroopa Väikeettevõtete harta tunnistab, et viimased on tundlikumad muudatustele ettevõtluskeskkonnas. Euroopa Komisjoni roheline raamat ettevõtlikkuse kohta kinnitab, et EMS-id, kuna nad peavad kohaldama "oma sotsiaalsete ja ühiskondlike eesmärkide saavutamiseks ettevõtte ja tulemlikkuse põhimõtteid, peavad ületama erilisi väljakutseid, mis

⁽¹⁾ EMSK arvamus 242/2000, EÜT C 117, 26.4.2000.

⁽²⁾ Värskes uuringus on OECD täpsustanud, et "sotsiaalne majandus" on laiem mõiste kui mittetulundussektor, kuna see ei ole nii rangelt seotud mitte-jaotuse piirangutega, mille kohaselt organisatsioonid ei või seaduslikult oma kasumit omanikele ümber jaotada " (OECD 2003", *The non-profit sector in a changing economy*, Paris, lk 299).

⁽³⁾ Need töökohad ei hõlma kaudseid töökohti, nagu sõltumatud põllumajandustöötajad või VKE-d, mis on kooperatiivide partnerid. CIRIEC 2000: "The enterprises and organisations of the third system: strategic challenge for employment" Université de Liège.

⁽⁴⁾ Tang et al, 2002, lk 44.

⁽⁵⁾ Vt CEP-CMAF (Euroopa Kooperatiivide, Vastastikuste kindlustusseltside, Assotsiatsioonide ja Fondide Alaline Konverents) harta.

puudutab juurdepääsu finantseeringutele, juhtimiskoolitusele ja nõuandele". ⁽⁶⁾

2.5 VKE-d ja EMS-id võivad mängida mitmel moel olulist rolli sotsiaalmajanduslikus muutuses, koos paljude hea praktika näidetega: uute inimeste töölerakendamisega tööturul; toetusega mikro- ja väikeettevõtete uuendusvõimele; inimeste, kes on jäänud töötuks tööstustes, mis pidid tegevust vähendama või sulgema, uuesti töölevärbamisega; sotsiaalhoolduse vastastikuste kindlustusseltside loomisega; uute ettevõtete loomisega arenevates sektorites; teenuste ja allhangete arendamisega; kriisis olevate ettevõtete üleandmisega nende töötajatele; toetusega mikroettevõtete ja sõltumatute töökohtade loomisele; ja kvalitaativse muutusega sama sektori raames. Lisaks võivad EMS-id anda oma panuse sellesse muundumisse nii juba näidatud ettevõtluse koolitusvõime läbi kui ka läbi väärtuste, mida nad levitavad, nagu sotsiaalselt vastutustundlik ettevõtlus, demokraatia ja kodanike osalus, töötajate rahaline kaasamine ettevõttesse, sotsiaalne kaasaarvamine, huvi kohaliku arengu ja säästva arengu vastu.

2.6 EL-s toimub oluline interaktsioon traditsiooniliste VKE-de ja EMS-ide vahel, millel on veelgi suurem arengupotentsiaal. See interaktsioon tekib vastavalt vähemalt kolmele järgmisele tingimusele:

a) PME-d kasutavad palju nende väliste EMS-ide teenuseid. Nii toetavad kooperatiivsed pangad sageli traditsiooniliste VKE-de stardi- ja arenguprojekte.

b) PME-d kasutavad omavahel EMS-ide struktuure: et moodustada omavahel ettevõtete süsteeme (võrgud, grupid, ühised tugistruktuurid) või et saavutada majanduslikku mastaabisäästu (VKE-de ostu ja turustamise kooperatiivid), ning et luua pangalaenude vastastikuse käendamise mehhanisme, jne. Need struktuurid võimaldavad neil oma konkurentsivõimet oluliselt kasvatada.

c) EMS mudelid (nagu vastastikuse abi fondid, üldhuviteenuste osutamine, ausa äri võrgustikud jne) võivad olla VKE-dele kasulikud, saamaks inspiratsiooni arenguks.

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjon. Roheline raamat — Ettevõtlikkus Euroopas, K(2003) 27 lõplik, punkt C ii.

3. Hea praktika liigid, mis on kasulikud avalikele poliitika-tele inspiratsiooni andmiseks, ja mille kohta oleks vajalikud põhjalikumad uuringud

3.1 Üldised tähelepanekud

3.1.1 Komisjon on avaldanud hea praktika näiteid erinevates BEST aktsioone puudutavates dokumentides mitmeaastase programmi raames, "see tähendab praktikad, mis illustreerivad hästi lähenemist praegusele arengule toetuse osas ettevõtetele, mis väärib praktikute tähelepanu ja huvi".⁽¹⁾ Tegemist ei ole alati paremate praktikatega ("best practice"), kuid nende eesmärk on inspireerida muutusi ja parimaid praktikaid ("better practice"), mis võimaldavad jõuda järeltule ja juhtnöörideni EL strateegiatele.

3.1.2 EMSK on teadlik, et viimastel aastatel on juba läbi viidud suur töö hea praktika mudelite liigitamine VKE valdkonnas (vt ülalnimetatud BEST tegevused). Järgmised hea praktika liigid puudutavad eranditult olemasolevat või võimalikku interaktsiooni VKE ja EMS vahel. Neid illustreerivad lisas toodud konkreetsed näited, mis tõestavad ka nende mudelite kohandamisvõimet ja nende arenevat loomust seoses majandusdünaamikaga ühtse turu ja üleilmastumise raames.

3.1.3 Ekstrapolatsioon liigi kaupa on vajalik, et tuua kaasa liikumine riiklike poliitikate ettepanekute suunas, mis võivad tugevdada VKE-de ja EMS-ide dünaamikat Lissaboni strateegia perspektiivis. Tegemist on hea praktika näidetega EMS-ide vahel, mida võiks üle võtta VKE-d või interaktsioon VKE ja EMS vahel, kus EMS-id on otseselt VKE-de poolt kasutatud või kus neid võiks seal kasutada rohkem.

3.1.4 Tööhüpetees, mida mõnel juhul on juba osaliselt tõestatud, on, et kõik need tingimused võimaldavad teatud olulist alternatiivkulu (opportunity cost),⁽²⁾ st puhast võitu riigieelarvele keskpikas plaanis.

3.2 Hea praktika liigitus

3.2.1 Töökohtade loomine ja säilitamine ettevõtete käivitamise ja restruktureerimise läbi. EMS-ide kogemused mitmes EL

⁽¹⁾ DG Enterprise (2002): Helping business grow — "a good practice guide" for business support organisations, lk 11.

⁽²⁾ Alternatiivkulu (opportunity cost) on "ette otsustatud tulu või kasum, mis tuleb teatud otsuse rakendamiseks, kui vahendid on piiratud või kui tegemist on kahe vastastikku teineteist välistava projektiga. Näiteks mingile pinnale tehase ehitamise alternatiivkulu on ette otsustatud tulu samale pinnale elumaja või kontorihoone mitte ehitamisest. Samuti võib tehasest mitte ehitades saadud tulu, kui ehitatakse elumaja või kontorihoone, selle elumaja või kontorihoone alternatiivkulu. Alternatiivkulu on oluline faktor otsuse tegemisel, kuigi ta kujutab kulusid, mis pole registreeritud kõnealuse organisatsiooni arvepidamises" (Oxford Dictionary of Finance and Banking : Oxford : Oxford University Press, 1997, lk 252).

riigis näitavad, et töö kaotavate töötajate finantseerimise süsteemid, et aidata neil oma kriisis olevat ettevõtet uuesti käivitada või uut ettevõtet luua, koos piisava juhendamise, võivad mitte ainult luua või päästa töökohti ja luua või toetada majanduslikku tegevust, vaid võimaldada ka riigil ja/või teistel rahastajatel küllalt lühikese ajaga kogu välja antud finantseeringu tagasi saada, või isegi enam.⁽³⁾

3.2.2 Ettevõtete süsteemid või koondumised ("clusters") arengu, innovatsiooni ja konkurentsivõime nimel. EMS-id on moodustanud regionaalseid klustreid, mis on hiljem koondunud horisontaalseteks või ühendatud süsteemideks või gruppideks, eelkõige Põhja-Itaalias ja Hispaania Baskimaal, muutes nii need ettevõtted (enamuses väikesed ja keskmise suurusega) üheks peamiseks majandusjõuks oma regioonis, ja tekitades tipptehnilise ja juhtimisalase uuenduse keskuseid.

3.2.3 Ressursside ühendamine, et saavutada majanduslikku mastaaabisäästu. Paljudes Euroopa riikides on oluline osa teatud sektori traditsioonilisi VKE-sid, kaasa arvatud mikroettevõtted ja sõltumatud töötajad (nagu jaemüüjad Itaalias, juuksurid ja lihunikud Prantsusmaal, pagarid Saksamaal) koondunud grupeeringutesse, et ühendada ostud, turustamine või teenused. Iga VKE jääb täielikult autonoomseks, saades samas suurendada oma konkurentsivõimet, säilitada ja laiendada oma turgusid, vältida all-töövõttu ja vahendajaid, ja saavutada majanduslikku mastaaabisäästu. Kollektiivi jaoks on see süsteem tööhõive säilimise ja kohaliku arengu tagatiseks.⁽⁴⁾

3.2.4 Juurdepääs finantseeringutele ja riski vähendamine. Vastastikune käendamine võimaldab VKE-del, kaasa arvatud mikroettevõtted ja sõltumatud töötajad, kellel ei ole piisavalt tagatisi, saada krediiti. Vastastikuse käendamise ühingu (mis sageli võtab vastastikuse kindlustusseltsi kuju) eesmärgiks on olla käendajaks eranditult laenaja huvides. Tagasi maksmata jätmise korral kannab ühing rahalised kulud tagatisfondist, mida toidavad ühinenud VKE-d. EMS-ide ühised fondid on olnud kasutusel ettevõtte loomisel, ümberkujundamisel või arendamisel, et anda ligipääs pangalaenudele, lisades pankadele usaldust suurendava elemendi.⁽⁵⁾

⁽³⁾ Vt ka "ühtse makse" (pago único) süsteem Hispaanias. See seisneb võimaluses saada kahe aasta töötü abiraha ühtse maksena neile töötajatele, kes otsustavad luua kooperatiivi või töötajate ühistu ("sociedad laboral") või kes otsustavad hakata selle ettevõtte töötajaliikmeks, tingimusel et nad on töötanud ettevõttes vähemalt 12 kuud.

⁽⁴⁾ Vt. eelkõige Prantsuse Kooperatiivide ja Käsitöölise Rühmituste Föderatsiooni kodulehte: <http://www.ffcga.coop>, ja Associazione Nazionale Cooperative fra Dettaglianti, <http://www.ancd.it/>

⁽⁵⁾ Prantsuse tootmiskooperatiivide hulgas eelkõige SOCODEN fondid, vt <http://www.scop-entreprises.com/outils.htm>

3.2.5 *Teenused kollektiivile.* EMS-id on osutunud oluliseks organiks sotsiaalsete teenuste, tervishoiu, hariduse ja kultuuri valdkonnas, eelkõige erastamise raamistikus, liites ettevõtlikkuse ja üldise huvi toetamise, mis on nende teenuste aluseks. Sel moel on näidatud, et need ettevõtted osutavad sageli parema kvaliteediga teenuseid väiksema hinna eest, võrreldes sellega, mida teeb riik. Mõnel juhul on need teenused kohaliku avaliku- ja erasektori koostöö objektiks, EMS-ide ja kohalike valitsuste üldhuviteenuste partnerluse vahel, nagu tööhõivekeskused, hoolduskeskused, kodune abi jne.

3.2.6 *Kvaliteetse ja eetilise tootmise ja turustamise ketid.* On EMS-ised, mis on keskendunud toodete turustamisele, mille puhul nad võivad pidevalt garanteerida kvaliteedi, ja järgivad tootmisprotsessi, mille puhul nad võivad pidevalt garanteerida eetilise (eksploateerimise puudumine, töönormide järgimine, õiglane tasu jne).

4. Soovitused uurimis- ja tegevusprogrammide eesmärgiga määratleda pikaajaline strateegia VKE-de ja EMS-ide edendamiseks nende vastastikuse interaktsiooni kaudu

4.1 Üldised tähelepanekud

4.1.1 VKE-de ja EMS-ide kombineeritud tegevuse oluline tähtsus Euroopa majandusele ja Lissaboni strateegia elluviimisele, ja võimalik positiivne interaktsioon kahe ettevõtetüübi vahel, kasutades EMS-ide mudelid ja struktuure, eeldab uue kombineeritud jõupingutuse tegemist EL tasandil, et neid edendada ja toetada.

4.1.2 EMSK võttis arvesse olemasolevaid programme eriti VKE-de toetuseks, kuid märgib ometi ebapiisavaid struktuure EMS-ide toetamiseks ning VKE-de ja EMS-ide vahelist interaktsiooni soodustavate algatuste tutvustamiseks.

4.1.3 Lisaks märgib komitee, et puuduvad tõsiseltvõetavad, ammendavad, üle-euroopalised ja multidistsiplinaarsed uurimused, mis tooks välja ja arvataks kokku VKE-de ja EMS-ide tugevdamist nende vastastikuse interaktsiooni kaudu soodustavate heade praktikate alternatiivkulu.

4.1.4 Selline puudujääk piirab tõsiselt VKE-sid ja EMS-e nende vastastikuse interaktsiooni kaudu tugevdavate riiklike strateegiate väljatöötamist. Sest nende strateegiate määratlemiseks on esmatähtis nende kulu-tõhususe analüüside pidev jälgimine.

4.2 Spetsiaalsed soovitused

4.2.1 Euroopa Sotsiaalmajanduslike Ettevõtete Seireüksuse loomine ja mitmeaastase uurimisprogrammi algatamine EMS-EMS ja VKE-EMS interaktsiooni kohta

4.2.1.1 EMSK soovib luua Euroopa Sotsiaalmajanduslike Ettevõtete Seireüksus, mis teostaks uurimusi mitte ainult EMS-ide kohta, vaid ka olemasoleva ja võimaliku interaktsiooni kohta EMS ja VKE vahel, ja selle kohta, kuidas selline interaktsioon võiks olla oluline EMS-ide ja VKE-de majanduslikule arengule ning ettevõtete sotsiaalse vastutustunde suurendamisele ja võitlusele väljatõrjutuse vastu.

4.2.1.2 Seda seireüksust toetaks Euroopa Komisjon ja EL 25 liikmesriigi valitsused. See hõlmaks EMS organisatsiooni ning teaduskeskusi EMS-ide kohta ülikoolitasandil ja teeks tihedalt koostööd VKE-de Seireüksusega.

4.2.1.3 EMSK soovib selle seireüksuse kaudu alustada ka multidistsiplinaarset ja üle-euroopalist uurimust kestusega kolm aastat, et tähistada EMS süsteemide head praktikad, mis arendavad otseselt VKE-sid, või mille mudel pakub VKE-dele arengupotentsiaali, eelkõige lõigus 3 mainitud valdkondades.

4.2.1.4 Selle uurimuse eesmärgiks on näidata alternatiivkulu, keskendudes eelkõige järgmistele arvutustele:

- otsese mikromajandusliku kulu-kasu arvutus;
- majandusketi ülevalt alla ja alt üles suunatud kulu-kasu arvutus;
- mittemateriaalsete varade väärtuse arvutus;
- sotsiaalse kulu-kasu arvutus, sotsiaalse auditi läbi;
- korrutusefekt;
- kulu erinevus kõnealuse mudeli puudumise korral (näiteks "mitte-koostöö kulu" on lisakulu riigile ja kollektiivile kooperatiivide äkilise kadumise korral).

4.2.1.5 Euroopa EMS seireüksuse uuringute tulemused tuleb avalikustada, tehes olulist teavitustööd Euroopa institutsioonides, liikmesriikide valitsustes ja elanikkonnale üldiselt.

4.2.1.6 EMSK jälgib Euroopa Sotsiaalmajanduslike Ettevõtete Seireüksuse uurimistöö arengut ja annab hinnangu tema järeldustele peale kolmeaastast perioodi, annaliüsisdes nende järelduste võimalikku mõju Euroopa Komisjoni strateegiatele VKE-de ja EMS-ide osas.

— VKE-de ja EMS-ide parem juurdepääs rahastamisele, ajal kui Basel i kriteeriumid pangalaenude kohta riskiga või alafinantseeritud ettevõtetele on muutumas järjest karmimaks;

— Partnerluse, võrgustike ja koondumiste edendamine VKE-de ja EMS-ide vahel;

— VKE-sid ja EMS-e puudutavate empiiriliste andmete pidev ajakohastamine ja integreerimine;

4.2.2 VKE-de ja EMS-ide täielik osalemine Euroopa ettevõtete toetusprogrammides

— Üldiste turutõkete vähendamine VKE-dele ja EMS-idele, eelkõige vähendades administratiivseid ja juriidilisi takistusi, millega nad vastamisi on;

4.2.2.1 EMSK soovib, et komisjon tagaks EMS-idele võimaluse osaleda võrdväärselt uues mitmeaastases ettevõtlikkuse programmis aastateks 2006-2010, ja edendada initsiatiive VKE-de ja EMS-ide interaktsiooni soodustamiseks, ja eelkõige EMS-ide kasutamiseks VKE-de vahelises koostöös.

— Ettevõtete kriiside ja pankrotistumise ennetamine ja päästmine;

— Hariduse edendamine ja inimressursside arendamine;

4.2.2.2 EMSK soovib samuti, et EMS-ide ja VKE-de osalusmäär EL programmides juurdepääsuks teadustööle, innovatsiooni ja maailmaturgudele, kuuluks Euroopa poliitiliste prioriteetide hulka.

— Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia edendamine. (1)

4.2.2.3 EMSK hinnangul tuleks säilitada VKE-sid soodustavate struktuurifondide projektide arv ja suurendada tuleks EMS-e ja EMS-ide ja VKE-de interaktsiooni soodustavate projektide arvu, eriti kui need projektid soodustavad uute töökohtade loomist ja maapiirkondade arengut. Juurdepääsu struktuurifondidele ei tohi teha sõltuvaks sektorist, milles asjassepuutuv ettevõtte tegutseb.

4.2.4 Sotsiaalse dialoogi parendamine kohalikul, siseriiklikul ja ühenduse tasandil

4.2.4.1 Mitmetes EL riikides, iseäranis mõnedes uutes liikmesriikides pole VKE-d piisavalt esindatud riiklikes sotsiaalse dialoogi organites. EMSK hinnangul peaks VKE-de esindatus olema suurem, see on vaid nende ettevõtete edendamise ja reguleerimise riiklike strateegiate efektiivsuse huvides. Suured ettevõtted ja VKE-d peaksid olema samuti võimelised väljendama oma seisukohti võrdselt positsioonilt.

4.2.3 OECD Istanbuli ministrite konverentsi järelduste VKE-de kohta integratsioon, ja nende laiendamine EMS-idele

4.2.4.2 Suuremas osas EL riikides, samuti ka ühenduse tasandil, ei ole EMS-id mingil moel sotsiaalses dialoogis esindatud. EMSK soovib, et EMS-ide esindusorganisatsioonid võiks nii ühenduse tasandil kui EL-i liikmesriikides end veelgi struktureerida ja tugevdada, ja et nad kaasataks sotsiaalsesse dialoogi nii ühenduse kui EL-i liikmesriikide tasandil. Nende organisatsioonide vaatekohta tuleks rohkem arvesse võtta ettevõtete puudutavate normide väljatöötamisel. (2)

4.2.3.1 EMSK soovib komisjonil ka uuesti läbi vaadata OECD Istanbuli ministrite konverentsi järeldused VKE-de kohta ja laiendada neid EMS-idele. Ta nõuab seega lähenemist, mis oleks rohkem kohandatud VKE-de ja EMS-ide vajadustele ja omadustele, ja eelkõige:

(1) Vt: Cordis Focus N° 247, 14. juuni 2004, lk 14.

(2) Juriidilised, raamatupidamise jms normid.

4.2.5 Uurimus töötajate otsustusprotsessis ja ettevõtte kapitalis osalemise edendamise võimaluste kohta

4.2.5.1 EMS-id on välja arendanud erilised asjakohased teadmised selle kohta, kuidas on võimalik kaasata töötajad otsustusprotsessi ja oma ettevõtete kapitali. Eelkõige võttis osa ühistuid kasutusele töötajate ühistulise omandi⁽¹⁾ kontseptsiooni, mille puhul on kõik või peaaegu kõik osanikud töötajad ja vastupidi. Kui võetakse vastu otsuseid, on igaljuhul üks hääli ja seda sõltumata sellest, kui suur on tema rahaline panus ettevõttesse, mis on nominaalne ega ole ülekantav. See ühistuvorm on üks tähtsamaid põhjuseid, mis on mitmete parima praktika näidete edu aluseks. Töötajad kannavad oma ettevõtte arengu vaatenurgast vahetut vastutust ja seepärast on neil võimalus ettevõtte arengustrateegia kujundamisel täiel määral kaasa lüüa. Kui järjest enam jõutakse äratundmisele, et Lissaboni strateegia eesmärkide kaudu välja pakutud "teadmuspõhise majanduse" raames on ettevõtte tähtsaimaks aluseks inimkapital, siis ilmneb järjest enam ka seda tüüpi tööühistu kaasaegne ja innovatiivne olemus.

4.2.5.2 EMSK teeb ettepaneku, et komisjon uuriks ülalmainitud seireüksuse ja seireüksuse korraldatud temaatiliste seminaride kaudu selle spetsiaalse ühistuvormi järgmisi aspekte:

— alternatiivkulud, tegemaks kindlaks, millises ulatuses ja milliste võimalike kohandumustega oleks see seniste VKE-de jaoks kasulik ja rakendatav;

— õiguslik ja reguleeriv raamistik.

5. Järeldused

5.1 VKE-d on Euroopa majanduse ja tööhõive aluseks, ja seega on nad esimesed, keda puudutab Lissaboni eesmärkide realiseerimine. EMS-id mängivad kasvavat rolli sotsiaalses ühtekuuluvuses ja kohalikus arengus. VKE-de ja EMS-ide vahelise interaktsiooni võime, eelkõige EMS-ide tihedas kasutamises VKE-de poolt mõlema ettevõtteliigi huvides, on siiani tugevalt alakasutatud.

5.2 Seetõttu soovib EMSK komisjonil uuesti läbi vaadata VKE-de ja EMS-ide olemasolev ja võimalik interaktsioon, ja aidata tõestada, et see interaktsioon on kasulik nende kahte liiki ettevõtete arengule majandusdünaamikast tulenevate tugevate muudatuste raames, ja eelkõige regionaalarengu, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja innovatsiooni strateegiates.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Ingl. k "Cooperative worker ownership". Selle erilise töösüsteemi põhimõtted on kindlaks määratud rahvusvahelise ametiühingute liidu tööstuse, käsitöö ja teenuste valdkonna tootmisühistute rahvusvahelise organisatsiooni (CICOPA) deklaratsioonis "World Declaration of Cooperative Worker Ownership" (2004. a veebruar), pärast poolteist aastat kestnud liikmetevahelisi läbirääkimisi üle maailma. Neid tööühistute ("worker cooperatives") erilisi põhimõtteid tuleb käsitada üldiste ühistute kohaste põhimõtete täiendusena, nagu neid on kujutatud rahvusvahelise ametiühingute liidu "Arvamuses ühistulise identiteedi kohta" ning Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni soovitusel 193/2002 ("Soovitus, mis käsitleb ühistute edendamist").

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb üleeuroopalisi transpordikoridore (omaalgatuslik arvamus).

(2005/C 120/04)

Tuginedes oma töökorra artikli 29 lõikele 2 otsustas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 23. jaanuaril 2003 koostada omaalgatusliku arvamuse ülalmainitud teemal.

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond võttis oma arvamuse vastu 5. oktoobril. Raportöör oli **pr Alleweldt**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412-ndal plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungjärgul) käesoleva arvamuse vastu 164 poolt- ja 2 vastuhäälega ning 9 jäi erapooletuks:

1. Sissejuhatus

1.1 Alaline töögrupp tegi oma tegevusest kokkuvõtte jaanuaris 2003, kui selle ülesandeid⁽¹⁾ laiendati kõigile üleeuroopaliste transpordikoridoride arengut puudutavatele küsimustele. Detsembris 2002 oli täiskogu võtnud eelmise ametiaja tegevuse teadmiseks ja selle rõhutatult heaks kiitnud. Lisaks koridoridega seotud tegevuse jätkamisele ja edasiarendamisele võttis Euroopa Komisjon aastatel 2003 ja 2004 vastu ka olulisi uusi otsuseid üleeuroopaliste transpordivõrgustike (TEN-T) osas, mis on seotud ka kümnet Helsingi koridori puudutava tööga. Ka EL-i laienemine mais 2004 ning väljavaade Kagu-Euroopa riikide liitumiseks muudavad ühise infrastruktuuri poliitika ja koostöö üldist raamistikku koridorides.

1.2 Käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärgiks ei ole mitte üksnes koostada aruanne Euroopa sotsiaal- ja majanduskomitee tegevusest ja vaadetest üleeuroopaliste transpordikoridoride teemal viimase kahe aasta jooksul, vaid tuua iga käsitletud teema puhul välja, millised peaksid olema asjaosaliste järgmised sammud ja kuidas saaks komitee seejuures kaasa aidata.

2. Uus üldine raamistik üleeuroopalises transpordi infrastruktuuri poliitikas

2.1 Komisjon alustas üleeuroopaliste transpordivõrgustike uut läbivaatamist 2003. a. keskel **kõrgetasemelise grupi (esimees Karel van Miert) ettekandega**. Selle tulemusena laiendati 1996. a. prioriteetsete projektide nimekirja ning esitati EL-i uued finantseerimisvariandid ning uut liiki parandatud kooskõlastusprotseduur.⁽²⁾ Tehti ka plaane säilitada transpordikoridoride kontseptsioon EL-i infrastruktuuripoliitikas,

kavatsedes tulevikus keskenduda kindlatele prioriteetsetele magistraalteedele üldise võrgustikupoliitika asemel. Van Mierti grupi lähenemisviisi ei suutnud endale toetust kindlustada.

2.2 Septembris 2003 arutas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee (EMSK) sektsiooni Rooma istungil üksikasjalikult *üleeuroopaliste transpordivõrgustike tulevikku* Itaalia majanduse ja töö nõukogu (CNEL) V komisjoniga, kes tegeleb suuremahuliste infrastruktuuri projektide ja võrgustikega. Võeti vastu ühisavaldus,⁽³⁾ milles kutsuti üles pühendama suuremat tähelepanu integreeritud transpordivõrgustiku loomisele, mis integreeriks efektiivselt uued liikmesriigid ning läheks sellest kaugemalegi. Ühenduvus ja säästev areng nihkuksid esiplaanile ning rahastamine toimuks ühiselt, mida üleeuroopalise transpordivõrgustiku osas võiks toetada Euroopa rahastamine.

2.3 Eesistujariigina palus Itaalia EMSKl koostada omaalgatuslik arvamus, et arendada edasi Roomas alanud diskussiooni. Selles dokumendis määratles komitee oma praegused võtmeseisukohad Euroopa transpordi infrastruktuuri poliitika osas: *Transpordi infrastruktuuri ettevalmistamine tuleviku tarbeks: planeerimine ning naaberriigid – jätkusuutlik mobiilsus - rahastamine*.⁽⁴⁾ EMSK soovitas katsetada tulevikus rahastamise uusi vahendeid ja viise, andes suurema prioriteedi keskkonnakaitsele ja sotsiaalsele ning keskkonnavalasele jätkusuutlikkusele, ning jätkates üleeuroopalist transpordivõrgustikku kavandades ja juurutades Helsingi koridorides alustatud tööd, vastates uuel viisil uutele väljakutsetele.

2.4 Euroopa Liit on kuulutanud **Kagu-Euroopa piirkonna** rahumeelse saneerimise keskseks prioriteediks ning on järjekindlalt edendanud täistalitusliku transpordi infrastruktuuri arendamist. Lisaks olemasolevatele Kagu-Euroopaga seotud koridoridele (X, V, VII, IV ja VIII) töötati selle piirkonna jaoks välja transpordi kontseptsioon, mis põhineb 1997. a. Helsingi deklaratsioonil ning TINA⁽⁵⁾ kogemustel. See koosneb

⁽¹⁾ Büroo otsus 23. oktoobrist 2002

⁽²⁾ Lisainfo Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus ELT C 10, 14.1.2004, lk 70

⁽³⁾ CESE 1043/2003 fin – saadaval spetsialiseeritud osakonna TEN sekretariaadist

⁽⁴⁾ ELT C 108, 30.4.2004, lk 35

⁽⁵⁾ Transpordi infrastruktuuri vajaduste hindamine (Transport-Infrastructure-Needs-Assessment) (TINA), infrastruktuuri planeerimine kandidaatriikides 1990ndate aastate teisel poolel

intermodaalsest infrastruktuuri võrgustikust, niinimetatud Kagu-Euroopa tuumikpiirkonna transpordivõrgustikust, mida juurutades tuleb toimida ühiselt ja koordineeritult. Asjaomased riigid⁽⁶⁾ valmistasid ette vastastikuse mõistmise memorandumid (MoU), milles osutatakse muuhulgas selgelt koostööle piirkonna sotsiaal-majanduslike huvigruppide ning EMSK alalise uurimisrühma vahel.

2.5 Juhtkomitee töö koordineerimisele kümnes Helsingi koridoris⁽⁷⁾ ja neljas transpordi piirkonnas (PETRAS)⁽⁸⁾ anti uus ilme. Umbes kord aastas kutsus komisjon presidendid ja koridori sekretariaatide juhid ning teised Euroopa või EL-i institutsioonide esindajad tööde edenemist ja selle väljavaateid arutama. Endine G-24 transpordi töörühm tuleks asendada väiksema ja tõhustama struktuuriga. Komisjoni vastutavatele isikutele on samuti selge, et ainult komisjon saab teatud aspekte koordineerida ning pakkuda tehnilist ja organisatsioonilist tuge. Viimased kohtumised toimusid juunis 2003 ning 15. märtsil 2004. Kõige olulisemaid käsitletud punkte vaadeldakse allpool paragrahvis 3 ja 4.

2.6 Ka EL-i laienemisel ja *uuel naabruspoliitikal* on teatav mõju tulevase transpordipoliitika planeerimisele Euroopas ja kaugemalgi. Komisjoni ja Euroopa Parlamendi ühine strateegiline kohtumine toimus juunis, kust paluti osa võtma ka Euroopa ning EL-i uute naaberriikide transpordisektori esindajad. Otsustati moodustada kõrgetasemeline grupp, kelle ülesandeks on ette valmistada pinnas kokkulepete sõlmimiseks üleeuroopaliste magistraaltee laiendamiseks, eriti idapoolsete naabrite – Vene Föderatsiooni, Musta mere regiooni ja Balkani – suunas. Mis puutub Vahemere piirkonda, siis käivitati projekt Euro-Vahemere transpordivõrgustiku loomiseks. Hetkel uuritakse transpordi infrastruktuuri vajadusi Türgis.

3. Alalise uurimisrühma töö korraldamine

3.1 Uued arengud ja jätkuvad ülesanded: Info ja läbipaistvus

3.1.1 Vaatamata sellele, et seitse aastat on ellu viidud Helsingi deklaratsiooni, kindlustades koostööd juhtkomiteede kaudu, ning vaatamata Euroopa Komisjoni panusele üldiselt, on erinevate planeerimisprotsesside läbipaistvuse ja suurema organiseerituse osas vaevalt paranemist märgata. Uued TEN-T suunised, koridorid ja transpordipiirkonnad, SEE-tuumikpiirkonna transpordivõrgustik, ECMT ja UN-ECE töö ning mitmed

⁽⁶⁾ Albaania, Bosnia—Hertsegoviina, Horvaatia, Serbia-Montenegro, Makedoonia

⁽⁷⁾ Üksikasjaliku koridoride kaardi võib saada spetialiseeritud osakonna TEN sekretariaadist

⁽⁸⁾ PETRAS: neli transpordipiirkonda vastavalt 1997. a. Helsingi deklaratsioonile: Barentsi-Euro-Arktika – Musta mere basseini – Vahemere basseini – Aadria meri / Joonia meri

piirkondlikud tugevdatud koostööalgatused endiselt vaid väikese ekspertide grupi mängumaaks.

3.1.2 Läbipaistvuse puudumine võimendub organiseeritud kodanikuühiskonna tasandil. Alalise uurimisrühma üheks keskseks rolliks on olnud ning on ka tulevikus tegutseda infovahendajana niihästi ametlikes organites kui kodanikuühiskonna organisatsioonides. Komisjon töötab välja infosüsteemi (GIS), mis on juhatuse käsutuses planeerimiseks ja tulemuste hindamiseks. Hetkel on see infosüsteem mõeldud ainult sisemiseks kasutamiseks, kuid seda saaks laiendada nii, et selles sisalduksid sotsiaal-majanduslikud andmed, mis muudaksid selle ka EMSK seisukohalt kasulikumaks. Seda küsimust tuleb komisjoniga arutada.

3.2 Kasutades konsultatsioone: “Euroopa” transporditeed eeldavad “Euroopa konsensust”

3.2.1 Van Mierti grupi tulemused toovad esile raskused, mis põhjustavad lõhe Euroopa ambitsioonika planeerimise ning nende plaanide tegeliku elluviimise vahel. Seda lõhet on ka raske mõjutada. Õigustatult on esile toodud, et tulevikus on paremate tulemuste saavutamiseks vaja rohkem piiriülest planeerimist ning kodanikuühiskonna huvigruppide tihedamat kaasamist. Need mured peegelduvad ka uutes TENi suunistes.

3.2.2 Kodanikuühiskonna organisatsioonide kaasamine on tasakaalustatud arengu võtmeks, võttes arvesse kohalikke ja piirkondlikke huvisid ning elavdades teede käitamist ja kasutamist. Üleeuroopalise tähtsusega infrastruktuuri projektid täidavad oma ülesannet ainult siis, kui nad vastavad jätkusuutlikkuse huvidele ja neid sisaldavad. Selleks tuleb kaasata äriühingud, transpordiettevõtted, ametiühingud ning keskkonna- ja tarbijakaitse organisatsioonid, kes töötavad piiriülesele Euroopa tasandil. Stiimulit “Euroopa” transporditeede juurutamiseks saab säilitada ainult juhul, kui on olemas sotsiaalselt juurdunud “Euroopa” väärtustamine ning konsensus, mis arvestab majandusliku ja sotsiaalse tegelikkusega. EMSK on korduvalt pakkunud oma abi sellisel konsensuse kujundamiseks. Selle saavutamiseks tuleb Euroopa tasandil kasutada süstemaatilisi kuulamisi. Kuid EMSK ei soovita teostada seda kohustuslikus korras tagajärgedega arvestamata. Vaatamata sellele, et 1998. a. EMSK poolt koostöös komisjoniga korraldatud kuulamine TINA-protsessi asjus äratas märkimisväärselt huvi ning andis selgeid tulemusi, ignoreeriti seda lõppraportis täielikult.

3.3 Konsultatsioonilt koostööni ideede ja praktilise töö vallas

3.3.1 EMSK on töötanud aastaid üleeuroopalise transpordi poliitika vallas, ning pikka aega oli põhiliseks nõudmiseks konsultatsioon ja kaasamine. Suurelt osalt on seda probleemi nüüd mõistnud erinevad osapooled kogu Euroopas ning EMSK on loonud aluse headele tööalastele kontaktidele. Seega on komiteel õigus pretendeerida osalemisele juhtkomiteede ja teiste organite töös, pakkudes nii ideid kui tehes praktilist koostööd.

3.3.2 Eriti hiljutine omaalgatuslik arvamus *Transpordi infrastruktuuri ettevalmistamise kohta tuleviku tarbeks*, milles selgelt määratletakse komitee arusaam Euroopa transpordipoliitika põhiprintsiipidest, on oluliseks uute ideede baasiks. Kesksseteks küsimusteks on jätkusuutliku arengu saavutamine, rahastamise parandamise viisid ning transpordi infrastruktuuri haakumine üleeuroopaliste vajadustega. Arvamuses visandatakse ka prioriteetsed tegevused transpordikoridoride arendamiseks. Võttes arvesse nende tähtsust alalise uurimisrühma tegevuse suunitena tehakse neist allpool lühike kokkuvõte: (*)

- Majanduskeskuste vahel tuleks luua paremad ühendused.
- Intermodaalsust tuleb suurendada tuginedes seejuures arusaadavatele kriteeriumidele.
- Ühendusi siseveeteedega tuleb parandada.
- Kaasata tuleb ka lähisõidud merel.
- Raudteetranspordis ollakse koostöö alal juba teatavat edu saavutanud ning seda tuleks jätkuvalt tugevdada.
- Suuremat tähelepanu tuleb pöörata ühendustele piirkondlike ja kohalike transpordivõrgustike ning transpordi magistraalteede vahel.
- Koridore puudutavas töös peavad süstemaatiliselt sisalduma kvalitatiivsed, toimivad arengueesmärgid (ohutus, tarbijahuv, sotsiaalsed kaalutlused [eriti maanteetranspordi osas], teenuse kvaliteet, keskkonnamõju).
- Suurelt osalt tuleks koridoriviisiline lähenemine säilitada ja laiendada seda suuremale piirkonnale.

3.3.3 Mõnda neist eesmärkidest arvestas komisjon ümber töötatud TEN-suunistes. Praegu on põhiprobleemiks jätkata nende praktilist ja sidusat juurutamist piiriülese koostöö kaudu.

(*) ELT C 108, 30.4.2004, lk 35, artiklid 1.8.1 - 1.8.8

EMSK-l on võimalik anda sellesse protsessi spetsiifiliste meetmetega oma panus, võttes arvesse praktilisi kaalutlusi.

3.4 Koridoride võrgustiku loomine ja piirkondlik koostöö

3.4.1 Töö juhtkomiteedes kulgeb nüüd kõigis koridorides umbes samas tempos. Samal ajal võib täheldada piirkondlike ühenduste toimimist, mis tähendab, et täna tegeleme me pigem koridoride võrgustiku kui üksikute magistraalteedega. Suhtumises transpordipiirkondadesse on üha suuremal määral välja kujunemas regionaalne koostöökomponent, näiteks koridorides IV, V, VII ja X Kagu-Euroopas ning koridorides I ja IX Balti piirkonnas. Seevastu ametikult kindlaksmääratud transpordipiirkondades (PETRAs) võib täheldada vaid vähest aktiivsust.

3.4.2 Mõlemad lähenemisviisid – magistraalteede rajamine ning piirkondlike ühenduste ulatuslik arendamine – võimendavad teineteist vastastikku. Tulevikus peaks alaline uurimisrühm keskenduma rohkem piirkondliku arengu küsimustele. EMSK erinevad sektioonid annavad olulise panuse transpordipoliitika, regionaalarengu ja EMSK välissuhete alase tegevuse kesksete teemade (idapoolsed naabrid, põhja dimensioon, Kagu-Euroopa) ühendamiseks.

3.5 Tuleviku eesmärk: uute ühenduste loomine

3.5.1 Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi strateegiline kohtumine juunis 2004 oli teretulnud, sest EMSK on alati olnud seisukohal, et ELi roll Euroopa transpordiühenduste juurutamise algatajana ei tohiks laienemise tagajärjel nõrgeneda. Komisjoni kirjas EMSK-le kirjeldatakse kohtumist avatuma ja laiemapõhjalise koordineerimisprotsessi lähtepunktina, millesse võivad oma panuse anda kõik osapooled. Selle eesmärgi saavutamise on otsustava tähtsusega uue transpordiplaneerimise edu ja jätkusuutlikkuse seisukohalt Euroopa tasandil.

3.5.2 Uue planeerimise seisukohalt on olulise tähtsusega kasutada eelnenud kogemusi, mille juures juhtkomiteede töö ei ole sugugi mitte vähese tähtsusega. Selles arvamuses kirjeldatud EMSK erilist panust, mis on paljude aastate praktilise kogemuse tulemiks, saab nüüd kasutada infrastruktuuri planeerimise varases staadiumis. On tähtis see võimalus ära kasutada.

4. Alalise uurimisrühma tegevus transpordikoridorides

4.1 **Koridoris II** ⁽¹⁰⁾ on nüüd moodustatud ametiühingu töörühm. Esimene kohtumine toimus Moskvas 10. ja 11. aprillil 2003. EMSK osales ka juhtkomitee ametlikul kohtumisel 15. ja 16. mail 2003 Berliinis. Mõlemad kohtumised avavad meie töö seisukohalt paljutõotava perspektiivi. Koridor II probleem on põhjustatud raskest koostööst Valgevenega. Vahepeal on ilmnud suundumus, kus Valgevenest – ning koos sellega suurest ja väga hästi väljaarendatud koridori osast – minnakse põhja poolt mööda tingituna piiriületamise raskusest. Praegu suurendatakse koostööd raudteefirmadega. Hiljuti tehti ettepanek laiendada koridori Jekaterinburgini. On eriti tähtis leida paremaid viise maanteeliikluse probleemide ning piiriületusprotseduuridega tegelemiseks ning kasutada selles osas EMSK abi.

4.2 **Koridor IV** ⁽¹¹⁾ töös osalemine on jätkuvalt paranenud. Juhtkomitee kohtumisel Sopronis (Ungari) 20. ja 21. mail 2003 kohtusid ka koridor IV raudteefirmade ja raudtee ametiühingute esindajad. Arutelu raudteetranspordi edendamise üle oli produktiivne ja seda tuleb jätkata. See toimus viimasel istungil 10. ja 11. novembril 2003 Dortmundis. Edasiste arutelude põhiteemana määrati kindlaks tehnilised ja organisatsioonilised takistused ning piiriületusteks soovitatud lahendused. Jätkuvuse tagamiseks osaleb juhtkomiteedes vaatejana raudteetöölise ametiühingupõhise koostöögrupi esindaja. Nüüd võiks tegeleda maanteetranspordi majandusliku ja sotsiaalse olukorraga ning tehniliste ja organisatsiooniliste aspektidega koridoris IV.

4.3 EMSK on eriti huvitatud **koridori X** ⁽¹²⁾ edendamisest. Selleks on tugevdatud kontakte vastava juhtkomiteega. Konkreetsemaid samme astuti EMSK võimaliku tegevuse osas juhtkomitee kohtumisel Sloveenias 18. ja 19. juulil 2003. 3. novembril 2003 pidas EMSK väga eduka dialoog-konverentsi Belgradis, kus võeti vastu ühisavaldus. ⁽¹³⁾ See sai tõukeks edasistele sammudele eriti raudteetranspordi suurendamiseks. Ka töösuhted Sarajevos ning koostöö SEE-tuumikpiirkonna transpordivõrgustiku juhtgrupiga on küsimused, mida selle töö käigus käsitletakse. Pidades silmas vajadust kindlustada meresadamatele tasakaalustatud poliitika ning kaasata sadamade tagamaade transpordisüsteemidesse, on **koridor V** ⁽¹⁴⁾ oluliseks magistraalteeks.

⁽¹⁰⁾ Saksamaa—Poola—Valgevene—Venemaa.

⁽¹¹⁾ Saksamaa—Tšehhi—Austria—Slovakkia—Ungari—Rumeenia—Bulgaaria—Kreeka—Türgi.

⁽¹²⁾ Austria—Horvaatia—Serbia – endine Jugoslaavia Vabariik Makeedoonia—Sloveenia—Ungari—Serbia—Bulgaaria.

⁽¹³⁾ Vt lisa.

⁽¹⁴⁾ Itaalia—Sloveenia—Ungari—Ukraina—Slovakkia—Horvaatia—Bosnia—Hertsogoviina.

4.3.1 Ühisüritus paremate raudtee-teenuste propageerimiseks on kavandatud novembri alguseks 2004, üritus viiakse läbi ühistöös raudteesündikaadiga ARGE Corridor XLine. Sellega kaasneb demo-rong ning üritused Villach'is (Austria), Zagrebis (Horvaatia) ja Sarajevos (Bosnia-Hertsogoviina). ⁽¹⁵⁾

4.4 EMSK on koostanud rea ettepanekuid, et toetada siseveetransporti ning **koridori VII** ⁽¹⁶⁾ (Doonau). ⁽¹⁷⁾ Viimane juhtkomitee koosolek toimus juulis 2004. Diskussioonid jätkuvad alalise uurimisrühma egiidi all, keskendudes laevanduse kasvu takistustele koridoris VII ning sobivatele abinõudele nende ületamiseks. Samuti arutletakse võimalusi ja rahastamisvajadust mitmeliigilise transpordisüsteemi tihendamaks integreerimiseks. ⁽¹⁸⁾

4.4.1 Oma arvamuses *Transpordi infrastruktuuri ettevalmistamise kohta tuleviku tarbeks*, mis võeti vastu 28. jaanuaril 2004 ⁽¹⁹⁾ mainis EMSK vajadust "propageerida siseveeteid koridoris VII, Doonau, ühendusi raudteedega ning vajalikke tehnilisi ja sotsiaalseid reegleid, mis käsitlevad piiriülest siseveetransporti".

4.4.2 Muutmaks Doonau täisväärtuslikuks üleeuroopaliseks transpordikoridoriks tegi pealegi ELi ja Rumeenia ühine nõuandekomitee oma 23. ja 24. mail 2002 Bukarestis toimunud koosolekul ettepaneku võtta kasutusele vastavad abinõud, et muuta jõgi paremini laevatatavaks ja ühendada see Musta merega ning eraldada sellele projektile enam finantsvahendeid.

4.5 Alates 2001. a. Katowice dialoogkonverentsist **koridori III** ⁽²⁰⁾ ja **VI** ⁽²¹⁾ küsimuses ei ole EMSK nende koridoride suhtes omapoolset tegevust arendanud. Kuid koridori III sekretariaadilt saadi augustis 2004 kiri, milles paluti teha edasist arengut puudutavaid ettepanekuid 2004/2005 tööprogrammi jaoks.

4.6 Viimase aasta või kahe jooksul on EMSKd eriti toetanud uus ametiühingupõhine koostöö, mille organiseeris Euroopa transporditöölise föderatsioon (ETF) ning mis kaasab kõigi koridoride transporditöölisi kogu Euroopast. Niihästi ideede kui praktilise tegevuse osas ETFi projekt on andnud olulise panuse EMSK töö õnnestumisse kõigis transpordisektorites, ning koostööd kavatakse tulevikus tihendada.

⁽¹⁵⁾ Pidades silmas fakti, et üksikud üritused on ettevalmistamisel, on sisaldu selles arvamuses üksikasjalikku infot, kuid seda on võimalik saada spetsialiseeritud osakonna TEN sekretariaadist.

⁽¹⁶⁾ Üleeuroopalise siseveeteede transpordi suunas, ELT C 10, 14.1.2004, lk 49.

⁽¹⁷⁾ Saksamaa—Austria—Slovakkia—Ungari—Horvaatia—Serbia—Bulgaaria—Moldova—Ukraina—Rumeenia

⁽¹⁸⁾ Täiendavalt vt selle kohta **hr Levaux'i** töödokument, mida on võimalik saada spetsialiseeritud osakonna TEN sekretariaadist.

⁽¹⁹⁾ vt viide 4.

⁽²⁰⁾ Saksamaa—Poola—Ukraina.

⁽²¹⁾ Poola—Slovakkia—Tšehhi.

4.7 Lõpetuseks tuleks viidata sellele, et alalise uurimisrühma esimees koostas koostöös spetsialiseeritud osakonna TEN sekretariaadi ja Euroopa Komisjoni pädevate teenistustega iga üksiku koridori kohta põhilandmete lühikirjelduse. ⁽²⁾

5. Soovitused edasiseks tööks

5.1 Alaline uurimisrühm, olles mõistnud üleeuroopalise transpordipoliitika uusi eesmärke nagu neid ülalpool kirjeldatakse, lülitas need oma piirkondlikku, praktilisse ja kontseptuaalsesse planeerimisse. Rohkem kui kunagi varem on EMSK tugevuseks tema suutlikkus ühildada huvisid ning teha praktilisi ettepanekuid. Rõhuasetus peab olema tegevusel ning kohalolekul.

5.2 Nii EMSK kui selle välised huvitatud osapooled võivad kasutada komitee alalist uurimisrühma info ja kontaktide andmekojana. Alalise uurimisrühma põhiliseks ülesandeks on juhtida ja koordineerida EMSK tegevust ning levitada selle kohta teavet. Ta vastutab ka üldise koordineerimise eest Euroopa tasandil. Uurimisrühm võib tugineda neile 13 aastale, mil EMSK on aktiivselt osalenud üleeuroopalise transpordipoliitika kujundamises.

5.3 Järgmisel kahel aastal peaks EMSK tegevuse raskuspunkt kanduma praktilisele kaastööle ja osalemisele kodanikuühiskonna organisatsioonide töös kohtadel. Eesmärgiks on anda panus lõikes 3.3.2 sätestatud transpordipoliitikaalaste eesmärkide ellu viimisele, seeläbi et asjaomastel kodanikuühiskonna

organisatsioonidel on võimalik ajakohastada oma hinnanguid, kriitikat ja parandusettepanekuid, mis puudutavad üksikuid koridore, regioone või infrastruktuuriprojekte.

5.4 Tuleb edasi tõhustada EMSK koostööd koridoride juhtkomiteedega ja ELi komisjoniga. Eelkõige tuleb tööle rakendada alaline uurimisrühm projekti "South East Europe Core Regional Transport Network" (vt. lõige 2.4) ellu viimise raamides.

5.5 Alaline uurimisrühm peaks arutlema, kuidas saaks üleeuroopalise transpordi magistraalteede realiseerimisel paremini arvestada liikluskorralduse operatiivsete aspektidega, eelkõige tuleks seoses koridoride poliitikaga täpsustada intermodaalsuse, keskkonnakaitse, turvalisuse, sotsiaalingimuste ja tõhususe aspekte.

5.6 Hetkel leiab uute transpordi magistraalteede kavandamine aset Euroopa naabruspoliitika raames. ELi komisjon on teavitanud, et on selle teemaga seoses avatud ettepanekutele ja alaline uurimisrühm peaks andma sellesse oma panuse.

5.7 ELi komisjoni ja juhtkomiteede töö koridorides ja liikluspiirkondades peaksid olema tugevamat teineteisega seotud. ELi komisjonil on siin oluline koordineeriv funktsioon, mis peaks sisaldama ka tehnilis-organisatoorse toetust. Soovitav oleks anda enam tegutsemisruumi ühele, üleeuroopalisel tasandil erinevate küsimustega tegelevale, kõiki osapooli hõlmavale ühisele asutusele ja tagada Euroopa Parlamendi aktiivsem osalemine.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽²⁾ vt. Lisa 2 – tegu on mitteametlike andmetega, mis võivad muutuda.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele — Euroopa kiire ühendamine: viimased arengud elektroonilise side sektoris

COM(2004) 61 final

(2005/C 120/05)

29. märtsil 2004. a otsustas Euroopa Komisjon konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262, seoses komisjoni teatisega nõukogule ülalmainitud teemal.

Transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond, mis oli vastutav komitee asjaomase töö ettevalmistamisel, võttis arvamuse vastu 5. oktoobril 2004. a. Raportööriks oli hr McDonogh.

Oma 412. plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri istungil) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 163 poolt-, 1 vastu- ja 3 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Komitee tervitab komisjoni teatises COM(2004) 61 final "Euroopa kiire ühendamine: viimased arengud elektroonilise side sektoris" toodud analüüsi ja soovitusi. Tegemist on aruka ning päevakohase aruandega, kus on ühendatud strateegiline teravus ning täidesaatev tahe juhendamaks Euroopa elektroonilise side sektorit selle järgmises laienemisfaasis.

1.2 Samas kui arvamus toetab teatises toodud analüüsi ja selle jõulisust, on selles esile toodud ka komiteele murettekitavad valdkonnad.

2. Tagapõhi

2.1 3. veebruaril 2004. a võttis komisjon vastu teatise "Euroopa kiire ühendamine: viimased arengud elektroonilise side valdkonnas". Asjaomane teatis on vastuseks Euroopa Ülemkogu 2003. a kevadel esitatud päringule kõnealuse sektori arengute kohta enne selle 2004. a kevadel toimunud kohtumist. Tegemist on Euroopa elektroonilise side sektori koondaruandega, kuna see puudutab Lissaboni strateegiat, sisaldades tulevast laienemist puudutavate võtmeküsimuste analüüsi. Lisaks sellele on see poliitilise toetuse saamise üleskutse sektori edasiseks arenguks vajalikele tegevustele.

2.2 Lissaboni strateegias tunnistatakse, et info- ja sidetehnoloogiad on peamised majanduskasvu ning tootlikkuse ja konkurentsi paranemist juhtivad tegurid. Need aitavad parandada nii majandusnäitajaid kui sotsiaalset ühtekuuluvust. Teatis toob esile elektroonilise side sektori tähtsuse – see puudutab nii teenuste kui varustuse turuosa – Euroopa majanduse heaolu ning selle võtmerolli tootlikkuse tõstmisel. Kõnealusel sektoril on võtmeroll tänu selle suurusele, dünaamilisusele ja mõjule

peaaegu kogu ülejäänud majandustegevusele. Hiljutised andmed näitavad, et see on olnud peamiseks teguriks Euroopa tööjõu tootlikkuse kasvule kaasaaitamisel.

2.3 Vaatamata 1990. aastate algul toimunud jõulisele kasvule ning Lissaboni strateegia püüdlustele on Euroopa oma tootlikkuse tempos ning info- ja sidetehnoloogiate kasutuses jäänud maha Ameerika Ühendriikidest ja mõningatest Aasia maadest ning see puudujääk info- ja sidetehnoloogia investeringutes halvab Euroopa konkurentsivõimet.⁽¹⁾ Elektroonilise side sektori edasimineku järgneva 18 kuu jooksul on määrava tähtsusega, arvestades e-Euroopa 2005 tegevuskava elluviimise õnnestumist ning Lissaboni strateegia pikemaajalisi eesmarke. Üheksakümnendate lõpul kasvas sektor kiiresti, kuid tegi läbi järsu languse 2000. ja 2001. a, misjärel võtsid nõukogu ja komisjon elektroonilise side sektori olukorra täiendatud jälgimise alla ning esitasid aruande enne Euroopa Ülemkogu 2003. a kevadkohtumist.

2.4 Pärast kaheaastast konsolideerumisperioodi tundub, et tingimused on nüüdseks sobivad selleks, et jõuda taas kord kõrgema kasvumääraneni. Komisjoni kohaselt hõlmavad need tingimused paremaid finantstingimusi operaatoritele ning teenuste tulukasvu jätkuvat suurenemist. Siiski võib selle sektori jätkusuutliku kasvu saavutada ainult läbi kapitalimahutuste elavnemise ning uute innovatiivsete teenuste suurema rakendamise.

2.5 Internetimulli lõhkemisest alates on telesideoperaatorid oma konsolideerumiskavades kapitalimahutusi järjest vähendanud. Kasvu taastamine kogu sektoris nõuab kapitalimahutuste elavnemist. Investeeringute määra mõjutab poliitikasuunajate tegevus: uue õigusliku raamistiku rakendamine tagab investeeringutele suurema õiguskindluse; siseriiklike lairibastrateegiate rakendamine suurendab juurdepääsu teenusele; uute teenuste toetamine ning innovatiivsete lahenduste olemasolu ergutavad nõudlust; samuti lihtsustab kolmanda põlvkonna võrgustike väljaarendamist normatiivsete ning tehniliste tõkete eemaldamine.

⁽¹⁾ Van Ark, B. ja Mahony, O. (2003), *EL tootlikkus ja konkurentsivõime: Tööstuse väljavaade*, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/competitiveness/doc/eu_competitiveness_a_sectoral_perspective.pdf.

Sellest tulenevalt on teatistes ära märgitud neli prioriteetset tegevusvaldkonda:

a) *Õigusloomeliste väljakutsetele vastamine.* Uue elektroonilist sidet reguleeriva raamistiku hilinenud või ebatäpne ülevõtmine liikmesriikide poolt piirab konkurentsi ning tekitab ebakindlust. Lepinguliste kohustuste rikkumise kindlakstelemise menetlus on algatatud mitme liikmesriigi suhtes, mis ei ole suutnud uusi meetmeid üle võtta. Nende normide täieliku ja tõhusa rakendamise kindlustamine jääb nii olemasolevate kui uute liikmesriikide peamiseks prioriteediks 2004. a. Lisaks sellele tuleb uusi norme järjepidevalt kohaldada riigi õigusloome institutsioonide poolt. Erilist tähtsust omavad käesoleva aasta lõpupoole ilmuvad ühised suunised olulist turuvõimu omavate operaatorite suhtes kehtestatavate meetmete kohta. Need peaks aitama seadusandjail tagada vajalikke finantsstiimuleid ning kindlustada seda, et uute turgude suhtes ei eksisteeriks sobimatuid piiranguid.

b) *Lairibavõrgu ulatuvus alakaetud piirkondades.* Kooskõlas e-Euroopa tegevuskavaga nõustusid liikmesriigid avaldama siseriiklikud lairibastrateegiad, ning kõik 15 varasemat liikmesriiki ja lisaks mitmed uued liikmesriigid on nüüdseks seda ka teinud. Erilist tähelepanu tuleks pöörata nende valdkondade tuvastamisele, mida ähvardab infoühiskonna aeglasel rajale sattumise oht, kuna operaatorite kasutatavate rentaablusriteeriumide kohaselt puudub piisav nõudlus, mis õigustaks lairibateenuste väljaarendamist. Riiklikul, regionaalsel ning kohalikul tasandil toimuva tegevuse kõrval võib mängida rolli Euroopa Liidu rahaline abi. On olemas suunised struktuurifondide kasutamise kohta taolistes valdkondades. Parimate kasutuspraktikate ning innovatiivsete lahenduste vahetamisele aitab kaasa digitaalse lõhe foorumi loomine selle aasta lõpupoole. Komisjon esitab sel suvel aruande riiklike strateegiate kohta.

c) *Nõudluse elavdamine.* Samas kui enamikul EL majapidamistest on juurdepääs lairibateenustele, on ainult murdosa neist otsustanud seda kasutada. Lairibaturu peamiseks kitsaskohaks on saamas pigem teenuste kasutamine kui nende väljaarendamine. Riikide, kus lairibateenused on kõige laialdasemalt kasutusel, kogemus näitab tõhusa võrgupõhise konkurentsi rolli hindade alandamisel ja innovatiivsete on-line teenuste edendamisel. Lisaks sellele võib rolli mängida ka liikmesriikide tegevus nõudluse elavdamisel. Need edendavad info- ja sidetehnoloogiate kasutamist järjest enamate võtmeteenuste juures – kohaliku ja riikliku tasandi valitsusasutustes, tervishoiu ja hariduse korraldamisel, ning

muudavad need interaktiivseteks. Sellega peavad kaasnema edasised sammud turvalisuse tagamiseks, digitaalsete õiguste haldamiseks ja erinevate teenuste ja seadmete koostalitlusvõime loomiseks. E-Euroopa 2005 tegevuskava vahekokkuvõtte tegemine, mis peaks suveks lõppema, võimaldab edasist toetavat tegevust.

d) *Kolmanda põlvkonna mobiilside edukas käikulaskmine.* Mobiilside ja tehnoloogiaplatformi (mis koosneb sektori põhitegijatest) aruanne esitab strateegilise nägemuse mobiilsideteenuste tulevikust, tuues esile mitmed kaubanduslikud ja õigusloomelised väljakutsed. See koondunud, andmepõhine kolmanda põlvkonna mobiilside maailm saab olema keerukam kui häälepõhine GSM-side maailm. Õnnestumise korral võib see pakkuda uusi põnevaid teenuseid ning märkimisväärset tootlikkuse tõusu liidu siseselt. 30. juuni teatistes⁽¹⁾ on komisjon visandanud oma käsituse mobiilsidesektorist ning jätkab tööd huvigruppidega, määratlemaks strateegilise uurimise prioriteete mobiilside valdkonnas.

2.6 Euroopa Telekommunikatsiooninõukogu kohtumisel, mis leidis aset Brüsselis 8.—9. märtsil 2004. a, rõhutas nõukogu poliitilist kohustust seoses Lissaboni strateegia eesmärkidega – jätkusuutliku kasvu, tööhõive ja sotsiaalse ühtekuuluvusega, kinnitades üleskutset tegevusele enda teatistes [K(2004) 61 lõplik] ja *e-Euroopa vahekokkuvõtte* teatistes [K(2004) 108 lõplik].

Märkused

3. Üldised märkused

3.1 Teatis on seotud ulatusliku ja keeruka valdkonnaga, mis on Lissaboni strateegiat arvestades määravat tähtsusega – elektroonilise side tööstusega. Aastate vältel on komitee võtnud vastu mitmeid arvamusi kõnealust valdkonda puudutavate küsimuste kohta.⁽²⁾ Nüüd on meil hea meel võimaluse üle kommenteerida elektroonilise side tööstuse üldisi arenguid, lairibateenuste pakumist, mobiilsidesektori arengut ja uut tööstust reguleerivat raamistikku.

3.2 Komisjon on teinud suurepäraselt tööd, toetades elektroonilise side sektori arendamist ja rakendades poliitikat selle kasvu toetamiseks. Tulenevalt enda eesmärgi järgivatest kaubanduslike ja sotsiaalsete huvidega seotud tugevatest jõupingutustest, millele on kaasa aidanud tugev poliitiline toetus ministrite nõukogult, riikide valitsustelt ja regionaalvõimudelt, on tegemist väga kiiresti edasimineva ning areneva valdkonnaga.

⁽¹⁾ Vt EÜT C 169, 16.6.1999, lk 30; EÜT C 368, 20/2.1999, lk 51; EÜT C 14, 16.1.2001, lk 35; EÜT C 123, 25.4.2001, lk 61; EÜT C 123, 25.4.2001, lk 36; EÜT C 139, 11.5.2001, lk 15; EÜT C 311, 7.2.2001, lk 19; EÜT C 48, 21.2.2002, lk 33; EÜT C 48, 21.2.2002, lk 27; EÜT C 221, 17.9.2002, lk 22; EÜT C 241, 7.10.2002, lk 119; ELT C 61, 14.3.2003, lk 32; ELT C 61, 14.3.2003, lk 184; ELT C 220, 16.9.2003, lk 33; ELT C 220, 16.9.2003, lk 36; ELT C 80, 30.3.2004, lk 66 ning muud.

⁽¹⁾ COM(2004) 447 final *Lairibateenused*.

3.3 Arvestades kõnealuse teema keerukat dünaamilist olemust ning selle tähtsust liidu majanduslikule ja sotsiaalsele arengule, on komitee arvamusele, et kõik huvitatud pooled peaksid regulaarselt arvamust avaldama, et saaks rakendada terviklikumat ja paremini integreeritud poliitikat. Komitee tervitab komisjoni kavatsust jätkata tööd huvigruppidega, et teavitada neid poliitikast sellistes valdkondades nagu intellektuaalomandiõigused, digitaalõiguste haldamine, usalduse ja turvalisuse küsimused, koostalitlusvõime ja standardiseerimine, spektrikasutus ja kaugemate piirkondade ning maapiirkondade teenusega hõlmamine. Komitee näitab jätkuvalt üles aktiivset huvi kõnealuse sektori ja kõigi nimetatud valdkondade suhtes.

3.4 Meil on eriline heameel selle üle, et komisjon rõhutab koostalitlusvõime ja avatuse vajadust erineva tasandi tehnoloogiate ja teenuste vahel: seadmelt võrgule; seadmelt seadmele; võrgult võrgule; ja sisu ja/või rakenduste vahel. Ilma asjakohase koostalitlusvõime ja platvormide avatuseta on uute tehnoloogiate laialdase turu arendamine tõsiselt raskendatud.

3.5 Nagu viidatud punktis 1.1 ülalpool, toetab komitee teatist ning õnnitleb komisjoni suurepärase töö eest kõnealuses valdkonnas. Märgime ära selle, et on toimunud laialdane uurimistöö ja nõustamine elektroonilise side sektori mõistmiseks ja tugevat ning jätkusuutlikku kasvu kindlustava poliitika arendamiseks: toetame e-Euroopa 2005 tegevuskava ning and avaldame täit toetust teatistes COM(2004) 61 final soovitatud tegevustele.

3.6 Rõhuasetuse tõttu sooviksime esile tuua komitee erilise huvi alla kuuluvad küsimused mõningates valdkondades:

3.6.1 Õigusloome raamistik

3.6.1.1 Komitee pooldab uut elektroonilise side õiguslikku raamistikku, mis pakub suuremat ettenähtavust, ühtekuuluvust ning paremini ühtlustatud lähenemist liidus toimivatele turgudele. Raamistikust tulenev kasvanud kindlus ja läbipaistvus elavdavad investeeringuid elektroonilise side sektoris ning kiirendavad konkurentsi toimimist ja uute innovatiivsete teenuste sisseviimist.

3.6.1.2 Oleme komisjoniga nõus, et tehnoloogiliselt neutraalne, avatud normidega, kooskõlastatud lähenemine elektroonilise side sektoris toimuva pakkumise objektipõhise konkurentsi arendamisele omab otsustavat tähtsust elujõulise ning konkurentsivõimelise turu loomisel. Komiteel on hea meel, et uus raamistik edendab ausat konkurentsi erinevate juurdepääsutehnoloogiate vahel (lairibatehnoloogia, kolmanda põlvkonna tehnoloogiad, digitaaltelevisioon jne). Taoline lähenemine alandab võrgu kulutusi ja teenuste hindasid ning

suurendab tarbijate jaoks teenuste kasutamise kergust ja mobiilsust. Tehnoloogiliselt neutraalne, avatud platvormiga lähenemine sektorile tõstab samuti oluliselt nõudlust teenuste osas.

3.6.1.3 Seega tervitame uue õigusliku raamistiku tehnoloogiliselt neutraalset lähenemist, mis peegeldab püsisteenusete ja mobiilsideteenusete ühildamist, interaktiivset ja ringhäälingu sisu ning väga mitmeid erinevaid edastusplatvorme. Meie sooviks on, et komisjon kindlustaks koostalitlevate platvormide rakendamise kooskõlas raamdirektiiviga 2002/21/EÜ.

3.6.1.4 Tõeliselt konkurentsivõimeline teenusteturg sõltub tarbija asu- või tegevuskohas toimiva ühenduse konkurentsivõimelisest hinnakujundusest (kliendiliinist). Käesoleval hetkel on enamikel turgudel uute teenuste ja madalamate hindade sisseviimine raskendatud, kuna valitsevail operaatoritel on kontroll kliendiliini üle. Komisjon peaks kontrollima, kas õiguslik raamistik on piisav eraldamiseks kliendiliine valitsevate operaatorite kontrolli alt kõikidel turgudel.

3.6.1.5 Komitee kahetseb asjaolu, et komisjonil oli vaja algatada lepinguliste kohustuste rikkumise tuvastamise menetlused Euroopa Kohtus liikmesriikide vastu, mis ei suutnud uut reguleerivat raamistikku rakendada. Kutsume komisjoni üles jätkama raamistiku täieliku rakendamise hagemist kõigis liikmesriikides, kaasa arvatud uutest liikmesriikides.

3.6.1.6 Komitee toetab hiljuti elektrooniliste sidevõrkude ja –teenuste Euroopa õigustloovate organite töörühma poolt vastu võetud ühist seisukohta seoses uutel avatud elektroonilise side turgudel olevate konkurentsi kitsaskohtade vastu suunatud abinõude rakendamisega.⁽¹⁾ Tõdedes, et õigusliku raamistiku eesmärgiks on seadusandluse viimine endisele tasemele ja konkurentsi edendamine, palub komitee komisjoni, et see kindlustaks raamistiku rakendamise nii, et see ergutaks uusi turge ja teenuseid ning ei takistaks nende arengut. Palume komisjonil hoolikalt kontrollida üleastumise korral rakendatavate õiguslike meetmete sobivust ja nende järjekindlat rakendamist liikmesriikides.

3.6.2 Lairibavõrgu väljaarendamine

3.6.2.1 Laiaulatuslik ja turvaline lairibainfrastruktuur on esmatähtis arendamiseks ja pakkumaks sellised teenused ja rakendusi nagu e-tervis, e-ettevõtlus, e-valitsus ja e-õpe, mis muudab eesolevatel aastatel lairibateenused peamiseks teguriks Euroopa kasvu ja elukvaliteedi parandamisel. Lairibajuurdepääs on avalik hüve, tarbevahend, mis peaks olema kättesaadav kõigile EL kodanikele kui nende õigus. Soovitame komisjonil kaaluda lairibateenusete lisamist universaalteenuste nimekirja.

⁽¹⁾ http://erg.eu.int/doc/whatsnew/erg_0330rev1_remedies_common_position.pdf.

3.6.2.2 E-Euroopa 2005 tegevuskava kutsub üles laiendama juurdepääsu lairibateenustele ja nende kasutamist Euroopa Liidus aastaks 2005, kuid me oleme enda ambitsioonikatest eesmärkidest maha jäämas. Kui lairibateenuste väljaarendamise tempo ei kiirene, ning seda eelkõige väljaspool linnakeskusi, ei suuda EL Barcelonas seatud eesmärki saavutada. ⁽¹⁾

3.6.2.3 Komitee tervitab riiklike lairibastrateegiatega esitamist 15 varasema liikmesriigi poolt ning märgib ära, et uued liikmesriigid esitavad enda strateegiad enne 2004. a lõppu. Pöörame tähelepanu esialgsele positiivsele hinnangule, mille andis kavanditele komisjon ⁽²⁾ ning ootame juunis ilmuvat üksikasjalikumalt aruannet strateegiatega kohta.

3.6.2.4 Siiski on komiteele vastumeelt mõiste "lairiba" lai definitsioon, mida kasutatakse mitmetes uurimustes ja aruannetes (näiteks peetakse allviidatud teatise COCOM04-20 LÕPLIK aruandes juurdepääsuks vajalikku ühenduvuse puhul "lairibaühenduseks" nii aeglast ühendust kui 144kbs ning sama aruanne sisaldab ka kolmanda põlvkonna ühendusi Itaalia kõigi juurdepääsuliinide kohta, kuid mitte teiste liikmesriikide kohta). Täpse definitsiooni puudumine vähendab kõigil kaalutlustel oluliselt mõiste "lairiba" läbipaistvust ning kasulikkust. Kutsume komisjoni üles määratlema täpse ning nõuetekohase mõiste "lairiba", et saaks seda ühenduses kasutada.

3.6.2.5 Samuti on meile vastumeelt asjaolu, et lairibavõrke puudutav statistika ei puuduta olemasolevat juurdepääsukvaliteeti. Kutsume komisjoni üles kaasama "lairiba" täpsesse definitsiooni ka minimaalseid nõudeid ühenduse kvaliteedi. Alles seejärel saab lairibaühendusega seonduv statistika olla mõttekas.

3.6.2.6 Komitee on täielikult teadlik vajadusest ületada jõuliselt Euroopas tekkinud digitaalne lõhe, mis nõrgestab ebasoodsaimas olukorras olijaid ja kitsendab kodanike õigust saada osa elektroonilisest sidest. Kuigi märgime ära, et ministrite nõukogu on heaks kiitnud poliitilise rõhuasetuse muutuse ühenduvusele innovatiivsete teenuste arendamisele ja tõhusale kasutamisele, teeb meile muret lairibateenuste osutamise praegune seis ning selle ulatuvus. Eriti murettekitav on teatud riikide ja regioonide vaheline ebavõrdsus vastavalt hiljutisele lairibatehnoloogia leviku statistikale, mis pärineb komisjoni kommunikatsioonikomiteelt. ⁽³⁾ 15 liikmesriigiga EL-is puudub 20 %-l Euroopa rahvastikust praegu lairibajuurdepääs, kuna võrgu ulatuvus on ebapiisav. Tervitame asjaolu, et komisjon juhtis teatistes tähelepanu vajadusele arendada lairibateenuste võrk välja ka

⁽¹⁾ COM(2002) 263 final *e-Euroopa 2005: Infoühiskond kõigile*.

⁽²⁾ IP/04/626 *Euroopa kiire ühendamine: Komisjon kontrollib riiklike lairibastrateegiaid*.

⁽³⁾ COCOM04-20 lõplik Kommunikatsioonikomitee töödokument *Lairibajuurdepääs Euroopa Liidus: Olukord 1. jaanuaril 2004*.

alakaetud piirkondades. Riiklike lairibastrateegiatega üksikasjalikus aruandes palume komisjonil lisaks rõhutada vajadust lairibavõrkude kiire laiendamise kohta üle kogu liidu ning samuti tuua tulevastes aruannetes ära informatsioon puuduolevate võrkude kohta.

3.6.2.7 Tervitame kiireid algatusi ning struktuurifondide kättesaadavust võimaldamaks juurdepääsu maapiirkondades ning liidu äriiselt vähematraktiivsetes piirkondades, kuid samas soovime, et komisjon jätkaks järelevalve teostamist liikmesriikide riiklike lairibastrateegiatega rakendamise üle ning keskenduks seejuures selle kiirusele, ulatuvusele ning kvaliteedile.

3.6.2.8 Komiteel on kahju, et komisjoni teatistes käsitletakse ainult geograafilist digitaalset lõhet (alakaetud piirkonnad), aga mitte ka rahalist digitaalset lõhet (puuduvad rahalised vahendid võimaldamaks juurdepääsu internetile). Komisjoni argument, nagu parandaksid lairibateenused elustandardit, ületades kaugusi ja kergendades juurdepääsu tervishoiule, haridusele ja kutseõppele ning avalikele teenustele, peab kehtima nii geograafiliselt eraldatud kui ka rahaliselt raskeimas olukorras kodanike suhtes.

3.6.2.9 Komitee nägemuse kohaselt on komisjoni kinnitus, nagu peaks igasugune riigiasutuste sekkumine digitaalse lõhe vähendamiseks toimuma kooskõlas konkurentsipõhimõtete ja konkurentsioigusega, iseenesest vastuoluline: digitaalne lõhe on tekkinud, kuna turg ei ole vastavast ühiskonnaosast huvitatud. Niisiis on vajadus ametliku avaliku teenuse osutamise järgi, mille puhul tuleks väga täpselt ära näidata avalike teenuste osutamise kohustuse laad.

3.6.3 Kolmanda põlvkonna teenuste väljatöötamine ja arendamine

3.6.3.1 Komitee tervitab eelmise aasta oktoobris komisjoni poolt loodud mobiilside ja tehnoloogiaplatformi rajamist, mis ühendab põhitagijad mobiilsideoperaatorite, varustuse ja tooteosade tootjate ning sisu pakkujate seast. Samuti tervitame selle töögrupi esimest aruannet, ⁽⁴⁾ milles toodi ära 20 soovitud või sammu mobiilsidevõrgu ja teenuste väljaarendamise toetamiseks ja ülalhoidmiseks üle kogu Euroopa –kaasa arvatud teadustegevus, normid, sisu, turvalisus, spekter, rahvusvaheline koostöö ja seadusandlus.

⁽⁴⁾ IP/04/23 *Kolmanda laine mobiilside Euroopas*.

3.6.3.2 Meil on hea meel, et mobiilsideplatvormi aruandes ning komisjoni teatistes on kolmanda põlvkonna teenuste puhul rõhuasetus teatud kliendikeskse turvalise keskkonna loomisel, mis toetab "igal ajal ja igas kohas" võimaldatud kiiret juurdepääsu andmetele ja meelelahutusteenustele läbi mitmete lairibafunktsioone sisaldavate seadmete.

3.6.3.3 Komitee kiidab täielikult heaks kõikide poolte arvamusel selle kohta, et eesmärgiks on avatud omavahel ühendatud võrgud ja rakenduste ning teenuste koostalitlusvõime, ning samuti tervitame mobiilsideplatvormi kohustust valmistada ette strateegilise uurimise päevakord tuleviku traadita ühenduste maailma VII teadusuuringute raamprogrammi kontekstis.

3.6.3.4 Komitee sooviks on, et komisjon võtaks enda kanda mistahes surve osutamise, et lihtsustada kolmanda põlvkonna võrkude väljaarendamist ning selle tasuvust suurendada. Eelkõige peavad liikmesriigid aitama kiiresti lahendada kavandamise ja keskkonnamõjudega seotud probleeme, mis takistavad selle uue ning olulise platvormi väljaarendamist.

3.6.3.5 Komiteele teevad muret võrguoperaatorite poolt kolmanda põlvkonna litsentside eest makstavad kõrged maksu-määrad mõnes liikmesriigis ning selle võimalik negatiivne mõju tulevikustrateegiale. Samuti soovime, et komisjon jagaks antud küsimuses enda üksikasjalikke käsitusi ning annaks nõu andme- ja sidetehnoloogia rakendamise ning kasutamise mis tahes liidu strateegiale vastupidise mõju parandusmeetmete kohta.

3.6.3.6 Pidades silmas tarbijate huve ja EL ressursside tõhusat kasutamist, soovime, et komisjon kaaluks kolmanda põlvkonna sideoperaatorite seadmete ühiskasutamise õiguslikku võimaldamist, seal kus see on praktiline. Taoline poliitika kiirendaks juurdepääsu kättesaadavust, vähendaks negatiivset mõju keskkonnale ning teenuse pakkumise kulutusi. Märgime ära komisjoni nõuande, mille kohaselt on mõningad suuremad operaatorid konkurentsikaalutlustel seadmete ühiskasutuse vastu, kuid samas usume, et liidu kui terviku parimad huvid peaksid üles kaaluma üksikute operaatorite kitsad kaubandus-likud motiivid.

3.6.3.7 Märgime ära, et mobiilsideplatvormi kohaselt on kolmanda põlvkonna teenustega seonduvate küsimuste korral vajalik uus koondatud poliitiline raamistik. Töögrupp saab uuesti kokku juunis ning me jääme ootama komisjoni lubatud teatist seoses juunikohtumise tulemustega.

3.6.4 Uued teenused ja nõudluse tõstmine

3.6.4.1 Komisjoni andmete kohaselt on isegi neis piirkon-dades, kus eksisteerib 90 %-ne lairibajuurdepääs, selle kasuta-mise tase madal (keskmiselt 12 %) ning aeglustuv. See on põhjustatud kõrgetest hindadest, asjakohase sisu kehvast kvali-teedist ning sellest, et tarbijatel puudub piisav huvi lairibatee-nuse vastu.

3.6.4.2 Kolmanda põlvkonna lairibaiühenduste kasutuse-levõttu ergutava sisu ja teenuste väljaarendamist peetakse äärmiselt oluliseks info- ja sidetehnoloogiate kasutuselevõtul ning sellest tulenevalt ka konkurentsivõime edendamisel, toot-likkuse kasvul ning tööhõive suurenemisel üle kogu Euroopa Liidu. Sellega seoses tervitab komitee komisjoni hiljutist ettepa-nekut e-Sisupluss programmi kohta (2005—2008),⁽¹⁾ mille eesmärgiks on luua tingimused digitaalse sisu laialdasemaks kättesaadavuseks ja kasutamiseks.

3.6.4.3 Komitee tunnistab, et nõudluse ergutamine kasutuse-levõetava lairibavõrgu ja kolmanda põlvkonna võrgu järele, vajadus uute, innovatiivsete teenuste järele, konkurents ning võrkude väljaarendamine on kõik omavahel seotud. Ühe vald-konna areng aitab kaasa teisele. Olles ülalpool juba viidanud pakkumisega seotud küsimustele, tervitame komisjoni mis tahes algatust innustamiseks uute ja innovatiivsete teenuste arendamist, mis aitaks tõsta tarbijate nõudlust ning mõjutada uute tehnoloogia ja võrkude võimsust.

3.6.4.4 Komitee on arvamusel, et võrkude, platvormide ja seadmete koostalitlusvõime aitab tugevalt kaasa teenuste omaksvõtule ja kasvule. Innustame komisjoni rõhutama koosta-litlusvõime olulisust nii õiguslikus raamistikus kui ka komisjoni suhetes kõigi elektroonilise side sektori huvigruppidega.

3.6.4.5 Toetame komisjoni üleskutset liikmesriikidele jätkata hoogsalt valitsusega seotud e-teenuste väljaarendamist (kaasa arvatud e-tervis, e-õpe jne) ning tunnustame, et avalik sektor on nimetatud uute infoteenuste arendamise algetapis peamine nõudluse tekitaja.

⁽¹⁾ COM(2004) 96 final, Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsu-seks: mitmeaastase ühenduse programmi loomine, eesmärgiga muuta digi-taalne sisu Euroopas paremini kättesaadavaks, enam kasutatavaks ning rakendatavaks. EMSK arvamus: ELT C 117, 30.4.2004, lk 49.

3.6.4.6 Eriti tervitame komisjoni kohustust teha koostööd ettevõtjatega käsitlemaks uute teenuste arendamist takistavaid probleeme – digitaalõiguste haldust, koostalitlusvõimet, mikro-makseid, mobiilimakseid jne. Sellega seoses tervitame hiljutist teatist⁽¹⁾ ning konsultatsioone seoses intellektuaalomandi õigustega ning palume komisjonil pöörata tähelepanu komitee 2003. a arvamusele intellektuaalomandi õiguste kohta.⁽²⁾

3.6.4.7 Komitee rõhutab turvaküsimuste olulisust tarbijatele, kes peaksid uued teenused omaks võtma. Tarbija usaldus uute tehnoloogiate ja teenuste vastu sõltub nende kindlustundest, et tarbijakaitse on tagatud.

3.6.4.8 Komitee palub, et komisjon jätkaks *workshoppidel* tehtavat tööd operaatoritega, internetiteenuste pakkujatega, sisu pakkujatega, ringhäälinguorganisatsioonidega ning meelelahutustööstusega selle osas, kuidas neil oleks võimalik oma tegevust läbi uute partnerluse vormide kohandada loomaks uusi ärimudeleid ning teenuseid koonduva mobiilse liidu jaoks.

3.6.4.9 Samuti tervitame teadus- ja arendustegevusele suunatud toetust IV teadus- ja arendustegevuse raamprogrammi

all. Elektroonilise side sektoris ning ka kõigis teistes tehnoloogilise arenguga seotud valdkondades rõhutame Euroopa vajadust investeerida teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni kooskõlas meie enda poolt püstitatud eesmärkidega vastavalt Lissaboni strateegiale. Mõõndes, et nimetatud sektor on üle elanud konsolideerumisperioodi ja investeringute kärpimise, kutsub komitee nüüd kõiki pooli – Euroopa Liitu, liikmesriike ja erasektorit – üles näitama uuenenud pühendumust investeerimaks elektroonilise side sektori tulevikku, suurendades oluliselt teadus- ja arendustegevuse ulatust ning määra.

3.7 Kokkuvõtvad märkused

Lõpetuseks tervitab komitee täiendavalt *e-Euroopa 2005 tegevuskava: Vahekokkuvõte* [COM(2004) 108 final] avaldamist ning kinnitust sellele, et e-Euroopa 2005 eesmärgid jäävad kehtima ka EL laienemisega 25 liikmesriigini. Jääme ootama korrigeeritud e-Euroopa 2005 tegevuskava läbivaatamist ning sellele antavaid kommentaare juunis toimuva ülemkogu poolt.

Brüssel, 5. november 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

President

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ COM(2004) 261 final *Autoriõiguse ja sellega seonduvate õiguste haldamine siseturul*.

⁽²⁾ COM(2003) 46 final *Ettepanek Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviks seoses intellektuaalomandi õiguste rakendamist kindlustavate meetmete ja menetlustega*. EMSK arvamus: ELT C 32, 5.2.2004, lk 15.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja ministrite nõukogu direktiivi muudetud projekti sadamaohutuse tugevdamise kohta.

COM(2004) 393 final — 2004/0031 (COD)

(2005/C 120/06)

Euroopa Liidu Ministrite Nõukogu otsustas 11. juunil 2004 vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 80(2) konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Antud ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond võttis arvamuse vastu 5. oktoober 2004. a. Raportöör oli **pr dr Bredima Savopoulou**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungjärgul), käesoleva arvamuse vastu 169 poolt- ning 6 jäi erapooletuks:

1. Sissejuhatus

1.1 Peale 11. septembri 2001 ja 11. märtsi 2004 terrorirünnakuid sai maailma avalikkusele selgeks, et terrorismivastane võitlus töötab kesta kaua. Volinik De Palacio nõudis liiga varajases faasis, et EMSK koostaks uurimusliku transporditurvalisuse teemalise arvamuse. EMSK pakkus välja terve seeria⁽¹⁾ Euroopa transporditurvalisuse poliitika arengusuundi ja märgib rahuloluga, et komisjon on need heaks kiitnud.

1.2 Komisjoni meretranspordi turvalisuse tõstmist käsitleva teatise ning laevade ja sadamaobjektide turvalisuse suurendamist käsitleva määruse ettepaneku jätkuks koostas EMSK sadamterminalide turvalisust käsitleva arvamuse.⁽²⁾

1.3 EMSK võttis 30. juunil 2004 vastu uue sadamaohutuse tugevdamisele suunatud direktiivi projekti käsitleva arvamuse.⁽³⁾ See direktiivi projekt sisaldab täiendavaid turvalisuse meetmeid toetamiseks laevade ja sadamaobjektide turvalisuse suurendamist käsitleva määruse kohases ettepanekus sisalduvaid meetmeid, tagades kogu sadamaala kuulumise turvatsooni.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Nõukogus toimunud sadamaohutuse tugevdamisele suunatud direktiivi projekti arutelu põhjal⁽⁴⁾ pakkus komisjon välja muuta artiklit 7 nii, et riskianalüüsile toetuv sadama turvalisuse plaan tagaks, et pädevad riiklikud asutused viiksid läbi ka isikuid transportivate laevade laadimisel kasutusel olevat autode ja kaubaautode osas adekvaatseid turvalisuse kontrollid.

2.2 Ettepanek kehtib nii rahvuslikus kui rahvusvahelises liikluses olevate segakasutusega (nii isikute kui kaupade transport)

parvlaevade kohta. Rahvusvahelise transpordi puhul peavad vastavad liikmesriigid riskide hindamisel koostööd tegema.

3. Üldised tähelepanekud

3.1 EMSK on kindlalt tasakaalustatud lähenemise poolt, st turvalisuse tuleb tagada ilma kaupade vaba liikumist ohustamata. Ta mõistab komisjoni muret, mis väljendub antud direktiivi projekti täienduseks välja pakutud kaheksandas paragrahvis.

3.2 Kooskõlas oma eelnevate arvamustega on EMSK täiesti nõus sadamaohutuse tugevdamist käsitleva direktiivi projekti muutmise. EMSK kinnitab uuesti, et transpordi logistiline külg peab olema tervikuna turvalisuse meetmetega hõlmatud ja seda ilma ühegi lüngata, isegi siis kui absoluutset turvalisust ei ole võimalik tagada. On vaja eelistada isikute transporti, sest terrorirünnaku korral kannaks just see transpordiliik, inimelusid arvestades, kõige raskemaid kaotusi.

3.2.1 Segakasutusega praamid on terrorismiohu suhtes eriti kehvas olukorras, iseäranis isikute transpordiga tegelemise puhul. Tegelikult võib segakasutusega praamil olev auto turvalisuse mõttes muutuda lausa moodsaks "Trooja hobuseks".

3.2.2 Kasutusele on vaja võtta adekvaatseid turvalisuse meetmeid tagamiseks, et segakasutusega praamidil olevad autod ja kaubaautod ei kujutaks endast mingit ohtu. Need meetmed tuleb enne laevade laadimist kasutusele võtta sadamas või viimaste lähistel ning viisil, mis kõige vähem häiriks normaalset tööd.

⁽¹⁾ ELT C 61, 14.3.2003, lk 174

⁽²⁾ COM(2003) 229 final — ELT C 32, 5.2.2004, lk 21

⁽³⁾ COM(2004) 76 final — ELT C 241, 28.9.2004

⁽⁴⁾ COM(2004) 393 lõplik

3.2.3 Isikuid transportivatele segakasutusega praamidele minevate autode ja kaubaautode turvalisuse kontroll toob viimastele kaupade pealelaadimise iseloomu tõttu kaasa teatud raskusi. Pikaajalised kogemused näitavad, et eelpoolmainitud tegevuse tõhususe säilitamiseks on sõidukite kauba kontrolli vajalik teostada sadama alal enne nende minekut laevale, sest nii on võimalik kasutada kõrgetasemelist turvalisuse tehnikat ja hästikvalifitseeritud personali.

3.3 EMSK soovib kontrolli tulemustega liituvale vastutusele tähelepanu juhtida. On selge, et vastutus autode ja kaubaautode turvalisuse kontrolli eest peab lasuma vastavatel pädevatel riiklikel asutustel ning mitte laeval, kes sõidukid pärast peale võtab.

3.4 Merel ja sadamas töötavate ning turvalisuse kontrolliga seotud isikute kindlaks tegemist tuleb läbi viia praktikale orienteeritult, ilma kaubandustegevust oluliselt segamata.

3.5 EMSK märgib, et muudatusettepaneku tõttu on komisjon koostöös vastavate riiklike asutustega otsustanud alustada kontrole, eesmärgiga tuvastada ja kontrollida, kuus kuud peale pakutud direktiivi vastuvõtmist, antud direktiivi raames rakendatavate riiklike tegevuskavade kontrollimehhanisme. Ta toonitab, et ELi sadamad, ent ka ühendusevälised sadamad tuleb kohandada nii ruttu kui võimalik vastavaks uutele sadamatermiinide turvaeeskirjadele, mis jõustusid 1. juulil 2004 (ISPS-kood).

3.6 Lisaks rõhutab EMSK, et sadamaohutuse majanduslikku külge tuleb koheselt käsitleda ELi tasandil ja välja tuleb töötada transpordi turvalisuse ühtlustatud kontseptsioon, selleks et vältida transpordiettevõtetevahelise konkurentsi moonutamist, seda eriti roro-transpordi kahjuks. Komisjonile esitatakse palve koostada terviklik mõjude hinnang sadamaohutuse meetmete rakendamise finantsmõjude kohta ja töötada välja ELi regulatsioon antud meetme teostamise finantseerimiseks (sel määral kui see on vajalik).

Brüssel, 27. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta seoses teatavate polütsükliliste aromaatsete süsivesinike turuleviimise ja kasutamise piirangutega täiteõlides ja rehvides (nõukogu direktiivi nr 76/769/EMÜ kahekümne seitsmes muudatus).

COM(2004) 98 final — 2004/0036 (COD).

(2005/C 120/07)

22. märtsil 2004 otsustas nõukogu konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega, vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 95 ülalmainitud teemal.

Põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna osakond, mis oli vastutav komitee vastava töö ettevalmistamise eest, võttis oma arvamuse vastu 21. septembril 2004. Raportööriks oli hr Sears.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004 (27. oktoobri 2004. a istungjärgul) vastu, 154 poolt-, 3 vastuhäälega ning erapooletuks jäi 7, järgmise arvamuse.

1. Sissejuhatus

1.1 Polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud (PAH) on looduslikult esinevad ained, mis tekivad süsinikku sisaldavate ühendite põlemisel madalal temperatuuril kontrollimata tingimustes. See toimub metsatulekahjude ja vulkaanide korral; inimtegevuse puhul – suitsetamisel, eluasemete kütmisel, energia tootmisel ja fossiilkütuste sõidukites kasutamisel; toidu valmistamisel ja jäätmete põletamisel ning erinevate tööstuslike protsesside tagajärjel. Polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud esinevad looduslikul kujul toornaftas ja kivisöes ning olles lihtsalt formeeruvad ja stabiilsed ühendid, kuhjuvad need krakkimise ja destilleerimise varastes staadiumites.

1.2 Niisuguse osalise oksüdeerimisprotsessi tagajärjel tekib erinevate ühendite segunemine seotud küllastamata viie- ja kuueelemendiliste süsinikuühenditega, mis võivad edasi reageerida mis tahes suunas. On tehtud kindlaks ligikaudu 600 struktuuri, millest ainult mõningaid on iseloomustatud või isoleeritud kasutamiseks vahesaadustena. Ühtegi neist ei ole tahtlikult olulises mahus toodetud. Täiendava oksüdatsiooni tagajärjel tekib tahm (s.t süsiniku ebapuhtad osakesed), millega polütsüklilisi aromaatsed süsivesinikke sageli seostatakse.

1.3 Kuna polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud esinevad alati eristamata rühmades, ei ole neile iseloomulike omaduste kindlaksmääramine kerge (mistõttu need on üldiselt väheolulised). Siiski, kuna neist osade puhul võib täheldada kantserogeenset toimet loomadele, on mõistlik liigitada need segud võimalike inimestele kantserogeensete segude hulka. Seetõttu on töökeskonna ohutuse tagamiseks vajalik teostada õlide ja mõningate muude polütsüklilisi aromaatsed süsivesinikke sisaldavate valmististe ohu- ja turvamärgistamine ning tagada nende vastav käitlemine. Protsesse, mille käigus polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud tõenäoliselt keskkonda eralduvad, tuleks võimaluse korral kontrollida või vältida.

1.4 Üheks niisuguseks protsessiks on PAH-sisaldusega õlide kasutamine autorehvide, veoautode, mootorrataste, võidusõi-

duautode ja õhusõidukite puhul. Need õlid, mis moodustavad koguni 28 % protektorist, annavad rehvidele sellise esmatähtsa omaduse nagu haarduvus, mida karkassilt ei nõuta. Kui protektor ettenähtud viisil ei tööta või ei jää kasutamisel siduks, on ohustatud nii turvalisus kui töökindlus, millel võivad olla ilmsed tagajärjed sõidukijuhtide jaoks.

1.5 Tehniliselt peavad need õlid olema suutelised lahustama naturaalseid ja sünteetilisi kautšukeid ning teisi rehvides kasutatavaid materjale, olema vastupidavad ja stabiilsed ning jaotuma hästi, jäädes kummimustris seotuks, peavad toimima erinevate temperatuuride ja erineva niiskuse korral ning nende tootmine ja kasutamine peab olema ohutu. Kõnealused õlid peavad samuti olema kättesaadavad suurtes kogustes ning olema toodetud ülemaailmselt kokku lepitud näitajate kohaselt, mitmete konkureerivate tarnijate poolt, madalama hinnaga kui kautšuk, vähendamaks rehvide üldmaksumust.

1.6 Loetletud nõuetele vastavaid eriti aromaatsed õlisid on juhtivad õlitootjad tavapäraselt pakkunud destillaadi aromaatsete ekstraktide nimetuse all (DAE). Nõutud lahustav võime sõltub õlide aromaatsusest tervikuna, mis omakorda sõltub polütsükliliste aromaatsete süsivesinike olulisest sisaldusest. Kuna rehvi protektor maha kulub, tuleb eeldada, et need polütsüklilised aromaatsed süsivesinikud eralduvad keskkonda. Asjaolu, kas niisugune emissioon on teiste emissioonivormidega võrreldes oluline, on vaieldav. Samas on Euroopas toimumas üleminek teiste õlide kasutamisele ning seega tuleb antud küsimuses rahuldava järelduseni alles jõuda.

1.7 Tegemist on eriti olulise küsimusega, kuna polütsükliliste aromaatsete süsivesinike ülemaailmne pakkumine on järjest kahanemas, nüüd, kus rafineerimistehaste uuendused keskenduvad kõrgema kontsentratsiooniga täielikult hüdrogeenitud (st vähearomaatsete ning vähendatud lahustuvusvõimega) toodete ja "puhaste" mootor- ja muude kütuste tootmisele.

1.8 Arvestades seda, et igal aastal toodetakse Euroopas ligikaudu 300 miljonit rehvi ning rehvitööstuse ülemaailmne turg rehvitööstuse tarbeks mõeldud täiteõlide ja töötlemisõlide osas on peaaegu 1 miljon tonni, on selle eesmärgi saavutamise majanduslikult efektiivsel viisil ning madala või vastuvõetava maksumuse juures turvalisust ja kõrget töökindlust säilitades, tõeliseks väljakutseks nii õlitarnijatele, rehvitootjatele kui seadusandjatele.

1.9 Siiani on välja pakutud kahte liiki mittekantserogeensid õlisid, mis nõuavad õlitarnijalt erineval määral investeringuid ning rehvitootjalt muudatusi toodangu valmistamisel. Neid teatakse vastavalt kergete eralduslahustitena (MES — *mild extraction solvates*) ja töödeldud destillaadi aromaatses ekstraktina (TDAE). Väljaspool Euroopat olevad tarnijad võivad töötada välja teisi õlisid.

1.10 Niivõrd kui seda on võimalik kindlaks teha (kuna üksikasjad ei ole äärmiselt konkurentsitihedal rehiturul avalikult kättesaadavad), on mõningane asendamine juba toimunud – näiteks talverehvide ja veoautorehvide osas, mille puhul on protektori tõmme märjal pinnal vähemtähtis. Siiski ollakse üldjuhul nõus, et ümberkorraldused omadustelt nõudlikumate suvekummide tootmises, rääkimata võidusõiduautode ja õhusõidukite rehvide tootmisest, võtab palju enam aega. Lisaks eelnevalt mainitud DAE kättesaadavuse piirangutele jäävad MES ja TDAE tootmisvõimsused napiks.

1.11 Jõudmaks soovitud muutuste õigeaegse elluviimiseni kooskõlas EL seadusandlusega nii konkurentsi kui tervise ja ohutuse osas, on tööstussektorite (CONCAWE, IISRP ja BLIC) esindajad teinud koostööd komisjoni ja teiste seadusandlike organitega, et jõuda kokkuleppele sobiva tootmiskontseptsiooni ja õigusliku raamistiku suhtes. Praeguseeni on lahendamata testide küsimus, selgitamiseks välja, milliseid õlisid lubada Euroopa turule, samuti demonstreerimaks, et turule toodud, nii ELs kui ka väljaspool seda toodetud rehvides kasutatakse õlisid, mille polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike sisaldus on lubatult madal.

2. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte

2.1 2003. a juulis tegi komisjon ettepaneku seoses raskemetallide ja polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike üldpiirangutega välisõhus. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee esitas oma arvamuse selle esimese ettepaneku kohta 2004. a veebruaris. Käesolev ettepanek, mis avaldati samuti 2004. a veebruaris, seab eesmärgiks siseturu loomise lõpuleviimise ning samuti inimeste tervise ja keskkonna kaitse tugevdamise, lisades direktiivi nr 76/769/EMÜ lisse 1 teatavad polütsükliilised aromaatsed süsivesinikud. Nimekirja kantavad polütsükliilised

aromaatsed süsivesinikud ei ole suure tootmismahuga ained ning ei ole varasemalt esinenud üheski olemasolevate ainete hindamiseks mõeldud neljast erinimekirjast. Asjaomase ÜRO Euroopa Majanduskomisjoni protokollis ja konventsioonis käsitletakse neid siiski püsivate orgaaniliste saasteainete (POP) hulka kuuluva rühmana.

2.2 Üks kindel polütsükliiline aromaatsed süsivesinik, benzo(a)pireen (BaP, CASi nr 50-32-8) liigitatakse direktiivi 67/548/EMÜ raames 2. kategoorias kantserogeenseks, mutageenseks ja reproduktiivset võimet kahjustavaks, mille suhtes tehakse ettepanek, võtta see teiste polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike suhtes kvalitatiivseks ja kvantitatiivseks tähistajaks.

2.3 Täiteõlisid ei tohi turule viia ja rehvide tootmises kasutada, kui need sisaldavad enam kui 1mg/kg BaP või rohkem kui 10mg/kg kõigist loetletud polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike koguhulgast.

2.4 Komisjon tunnistab, et mitmed tehnilised küsimused on vaja veel lahendada ning seega on direktiivi üldise rakendamise kuupäevaks määratud 1. jaanuar 2009. Võidusõiduautode rehvide kohta kohaldataks direktiivi alates 1. jaanuarist 2012 ning õhusõidukite rehvide kohta veel määratlemata kuupäeval tulevikus. Direktiivi jõustumist ei tohiks edasi lükata asjaomaste ühtlustatud katsemeetodite puudumine PAH-sisalduse määramiseks täiteõlides ja rehvides, nt CEN või ISO.

2.5 Komisjon annab teada, et on konsulteerinud toksilisuse, ökotoksilisuse ja keskkonna teaduskomiteega (CSTEE) polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike tervistkahjustavat mõju puudutavate teaduslike avastuste osas.

2.6 Liikmesriikidel on käesoleva direktiivi elluviimiseks vajalik seaduste avaldamiseks aega üks aasta. Seda arvestatakse alates käesoleva ettepaneku jõustumise kuupäevast, pärast konsulteerimist Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega vastavalt asutamislepingu artiklile 95 ning järgides kaasotsustamismenetlust Euroopa Parlamendiga.

3. Üldised märkused

3.1 Käesolev ettepanek, mis täiendab teisi polütsükliiliste aromaatsete süsivesinike kontrollmeetmeid, põhineb Saksamaa keskkonnaameti (UBV) poolt 18. märtsil 2003. a koostatud aruandel ning Rootsi Riikliku Kemikaalide Inspektsiooni (KEMI) 27. märtsil 2003 avaldatud aruandel rehviäärtmete väidetavatest mõjudest tervisele ja keskkonnale. CSTEE vaatas nimetatud aruanded läbi oma 40. plenaaristungil 12.–13. novembril, mis kajastub nimetatud istungil vastu võetud arvamuses.

3.2 Ülaltoodud põhjustel nõustus CSTEEd küsimusega, et polütsükliisi aromaatsed süsivesinikud kui rühma, tuleks käsitleda võimalike kantserogeenidena inimeste suhtes ning et polütsükliisi aromaatsed süsivesinikud eralduvad keskkonda rehvide kulumise tagajärjel. Samas toetas CSTEEd vaid osaliselt BaP kasutamist teiste polütsükliisi aromaatsete süsivesinike kvalitatiivse ja kvantitatiivse markerina ning seadis tugeva kahtluse alla kõnealuste ainete emissiooni üldise mõju.

3.3 Kokkuvõttes moodustab polütsükliisi aromaatsete süsivesinike emissioon rehvide kulumisel vähem kui 2 % nende kokkupuutest inimestega, millest ülejäänud 98+ % moodustavad punktis 1.1 nimetatud allikad. Seda kinnitavad Maailma Tervishoiuorganisatsiooni korduvad hinnangud, mille kohaselt on õhusaaste ning sellega seotud haiguste, k.a vähi peamiseks põhjusteks suitsetamine ning puidu ja kivisöe põletamine eluasemete kütmiseks ja toidu valmistamiseks. Sellega seoses järeldas CSTEEd, et "polütsükliisi aromaatsete süsivesinike määra piiramine rehvides ei avalda märkimisväärset mõju polütsükliisi aromaatsete süsivesinike kontsentratsioonile välisõhus ja ladestustes".

3.4 Sellest tulenevalt ei ole antud juhul eriti õigustatud väide, et direktiiv "on tulemuslik, pakkudes ulatuslikumat kaitsset inimeste tervisele ja keskkonnale". Täiteõlid on juba märgistatud ning neid on võimalik töökeskkonnas ohutult käidelda kooskõlas ohtlike ainete seadustega. Seega ei avalda ettepanek vähimatki positiivset mõju töökeskkonnale ja kasu keskkonnale üldiselt on minimaalne.

3.5 Samuti tuleks märkida, et nimetatud ettepanek nõukogu direktiivi nr 76/769/EMÜ kahekümne kuuenda muudatusena ning katsena piirata looduslikult esineva kroom VI sisaldust tsemendis, mille kohta Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esitas arvamuse 2003. aasta märtsis, venitab direktiivi rakendusala selle kavandatud piirideni või isegi kaugemale. Polütsükliisi aromaatsed süsivesinikud ei toodeta ega lasta käibele tahtlikult. See on kajastatud õigesti lisas – mis seab piiranguid polütsükliisi aromaatsed süsivesinikud sisaldavatele toodetele suhtes –, kuid mitte pealkirjas, mis tuleks seega ära muuta.

3.6 Pealkiri ja tekst on samuti segadusttekitavad, viidates "teatavatele polütsükliisi aromaatsetele süsivesinikele kui spetsiifilisele ning omaette rühmale". Arvestades CSTEEd tähelepanekuid selle kohta, et polütsükliisi aromaatsed süsivesinikud on väga vähesel määral iseloomustatud ning neist veelgi vähemate puhul tõestatud nende võimalikku mittekantserogeensust, tuleb järeldada, et kogu ainerühm kujutab endast ohtusid nende kokkupuutel inimestega. Seega peaks piirangud turustamisele ja kasutamisele kehtima "kõrge PAH-kontsentratsiooniga õlide

suhtes, mida kasutatakse rehvide tootmisel ning niisuguseid õlisid sisaldavate rehvide suhtes".

3.7 Arvestades ülaltoodud ning selle kattuvust varasema komisjoni ettepanekuga seoses raskemetallide ja polütsükliisi aromaatsete süsivesinike sisaldusega välisõhus, on väidetud, et nimetatud direktiiv on kasutu ning tuleks tagasi võtta. Turg on killustunud ning eelnevalt kasutusel olnud toote asendamiseks on vaja vähemalt kahte toodet. Tootmisvõimsused ei rahulda kaugeltki nõudlust. Lisaks tekitab muret asendusainete ohutus; kui madala PAH-sisaldusega õlide abil valmistatud protektorid ei osutu töökindlaks, asenduvad ettevaatusabinõusid õigustavad hüpooteetilised surmajuhtumid reaalsetega.

3.8 EMSK mõistab nimetatud mureküsimusi, kuid rõhutab, et direktiiviga peab edasi minema tihedas koostöös asjassepuutuvate tööstusettevõtetega, saavutamaks edukat üleminekut madala PAH-sisaldusega täiteõlide ülemaailmsele kasutusele rehvide tootmisel. Need uued õlid peavad kindlasti täitma samu efektiivsusnorme kõigis ohutusega seotud aspektides. Seega on käesoleva ettepaneku piisavaks ning asjakohaseks ajendiks tõhusa, konkureeriva ning usaldusväärse siseturu loomine Euroopas taoliste uute toodete osas.

3.9 Ajastuse seisukohalt on määravaks jõuda kokkuleppele kasutuseks lubatavate õlide määramiseks kasutatavate testide suhtes. Direktiivi lisas soovitakse üksikute polütsükliisi aromaatsete süsivesinike olemasolu tuvastamiseks testimist. See ei ole pidevate suuremahuliste rafineerimisprotsesside puhul aga võimalik, kuna üksikute fraktsioonide keemilised koostisosad varieeruvad siin vastavalt töödeldavale toornaftale. Teised testid nagu Naftainstituudi poolt pakutav IP-346 (mis kontrollib üldist PAH-sisaldust, mõõtes kolme- kuni seitsmemeemendilise PAH-ühendi kogust, mida ekstraheeritakse dimetüülsulfoksiidi (DMSO) abil) on aktsepteeritava kantserogeensuse mõõtmise meetodina õlitööstustes juba kasutusel, kooskõlas direktiiviga nr 67/548/EMÜ. CONCAWE poolt läbi viidud uuringud õlitööstuse kohta toetavad CSTEEd arvamust, et BaP mõõtmine üksinda annab puuduliku korrelatsiooni üldise võimaliku kantserogeensuse suhtes. Seega soovitakse erinevate täiteõlide kindlaksmääramise ja katsetamise puhul tungivalt kasutada IP-346 testi.

3.10 Kaitsmaks Euroopa rehvitööstust ja keskkonda, juhul kui taolised kasutegurid eksisteerivad, peab imporditud rehvides kasutatavate õlide kindlaksmääramiseks olema samalaadne test. Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni poolt välja töötatud standardieelnõuga (ISO TC 45/SC 3 N, 29. oktoobrist 2003) tehakse ettepanek kautšukiühendites kasutatavate õlilike kindlaksmääramiseks kasutatava katsemeetodi kohta, selle ülevaatamiseks ja kommenteerimiseks. Nimetatud töö suhtes tuleks jõuda rahuldava järelduseni enne direktiivi rakendamist.

3.11 Ülaltoodud arvesse võttes peaks olema võimalik leida lahendus kõnealustele tarnepiirangutele, eeskätt seoses TDAE-ga, mis nõuab suuremaid investeeringuid kui MES. Samas võtab see kõik aega, ning praegune nõue muutuste elluviimiseks kõigi üldkasutatavate rehvide osas 1. jaanuariks 2009 näib olevat äärmiselt ebarealistlik. Arvestades seda, et nimetatud ettepanekus esitatud kasutegurid on arvatavalt minimaalsed ning uuesti väljatöötatavate toodete ebaõnnestumisega kaasnevad kulutused ja ohud on märkimisväärsed, teeb EESC ettepaneku esialgse tähtpäeva edasilükkamiseks 12 kuu võrra — 1. jaanuarini 2010. Isegi see nõuab olulisi läbirääkimisi erinevate konkureerivate huvirühmade vahel. Komisjon jätkab võtmerolli etendamist protsessi lihtsustamisel EL õiguse piires, jõudmaks protsessiga viimaks lõpliku õnnestunud lahenduseni.

4. Konkreetsete tähelepanekud

4.1 Arvestades eeltoodud peaks kõnealuse ettepaneku pealkiri ning selle järgnev sõnastus olema vastavuses üldeesmärgiga viia sisse turustamise ja kasutamise piirangud seoses "suure PAH-sisaldusega õlide kasutamisega rehvide tootmisel ning niisuguseid õlisid sisaldavate rehvide kasutamisega".

4.2 See peaks kajastuma lisa seoses piirangutega rehvide tootmisel kasutatavate õlide turustamise ja kasutamise korral enama kui 3 %-lise DMSO kasutamisel IP-346 testi puhul ning tuleks seega liigitada kantserogeenseks vastavalt direktiivile nr 67/548/EMÜ. Kõik viited BaP-le kui markerainele ning viited ülejäänud üksikutele polütsükliiliste aromaatsetele süsivesinikele tuleks kustutada.

4.3 Kautsükiühendites ning eeskätt rehvides sisalduvate õlide iseloomustamiseks tuleks välja töötada rahvusvaheline standardne testimismeetod ning kaasata see kõnealusesse direktiivi.

4.4 Kummi- ja rehvitööstustele tuleks anda piisavalt aega lõpetamiseks käimasolevad muudatused toodete valmistamisel ning õlitööstusele selleks, et teha investeeringuid ning olla valmis tarnima nõutavaid tooraineid. Käesolevaga ollakse seisukohal, et kõik osapooled võiksid nimetatud nõuded täita 1. jaanuariks 2010 ning nimetatud kuupäev tuleks seega määrata ettepaneku esialgseks tähtpäevaks. Erandid võidusõidautode ja õhusõidukite rehvide ning muude nõudlike kasutusotstarvete osas tuleks huvirühmadega kokku leppida; ülaltoodud arvestades on raske näha nimetatud muudatustega kaasnevat mõõdetavat kasu, samal ajal kui tegutsemata jätmise riskid on ilmselged.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb "Ettepanekut nõukogu määruse kohta, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 2702/1999 põllumajandussaaduste ja -toodetega seotud teavitamis- ja müügiendendusmeetmete kohta kolmandates riikides ja määrust (EÜ) nr 2826/2000 põllumajandustoodete ja -saaduste teavitamis- ja müügiendendusmeetmete kohta siseturul".

COM(2004) 233 final — 2004/0073 CNS

(2005/C 120/08)

Euroopa Liidu Nõukogu otsustas 21. aprillil 2004 Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklite 36 ja 37 alusel kaasata Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee paludes esitada arvamuse ülalmainitud teemal.

Põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna osakond, kelle ülesandeks oli valmistada komiteele ette asjakohased materjalid, võttis arvamuse vastu 21. septembril 2004. (Raportöör: hr **Leif E. NIELSEN**).

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis vastu oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 koosolekul) 171 poolthäälega ja 1 vastuhäälega, erapooletuks jäi 6, järgmise arvamuse.

1. Taust

1.1 Kuni aastani 1999 toimus teavitamis- ja müügiendendusmeetmete Euroopa Liidu poolne kaasfinantseerimine nii Euroopa Liidu sees kui väljaspool Euroopa Liitu eraldiseivate turuorganisatsioonide kaudu. Pärast seda kuupäeva, nii kolmandaid riike kui siseturgu käsitlevate määruste (EÜ) nr 2702/1999 ja (EÜ) nr 2826/2000 kohaldamisel, asendati erinevaid valdkondi puudutavad sätted märksa laiapõhjalisema strateegiaga eesmärgiga toetada liikmesriikide ja ettevõtete poolt teostatavaid müügiendendusmeetmeid. Kui määruse kehtivust ei pikendata, kaotavad ülalloodud määrused oma kehtivuse 2004. aasta lõpuks. Vastavalt määrustes sätestatud kohustustele esitas komisjon 2004. a märtsis täieliku aruande määruste kohaldamise kohta, koos sätete lihtsustamis- ja parandusettepanekutega.

1.2 Probleemid Euroopa Liidus - nagu veiste spongioosne entsefalopaatia (BSE), dioksiin ja listerioos - on tinginud vajaduse tugevdada usaldust Euroopa toiduainete suhtes ja levitada teavet kontrollsüsteemide kohta, mis peaksid garanteerima kvaliteedi ja jälgitavuse. Seetõttu pööratakse märkimisväärset tähelepanu teabele, mis seondub kvaliteeti, ohutust, märgistamist ning jälgitavust reguleeriva seadusandlusega, töökorralduse, geograafiliste tähiste ja päritolunimetuste kaitse, erinevate sertifikaatide ja mahepõllumajanduse ning integreeritud tootmise süsteemidega, mille eesmärgiks on tõsta tarbijate silmis Euroopa toodete mainet.

1.3 Kolmandates riikides on meetmete eesmärgiks teabe levitamine Euroopa Liidu pingutuste kohta kvaliteedi ja ohutuse kindlustamisel, kaasa arvatud teatud regioonidega seotuvad toodete omadused, ning teabe levitamine mahepõllumajandussaaduste ja -toodete kvaliteedinõuete kohta. Nii Euroopa Liidus kui kolmandates riikides rakendatakse vahenditena teabe- ja suhtekorralduskampaaniaid, müügiendendusmeetmeid, reklaami, samuti osalemist laatadel ja näitustel, mis võivad ette valmistada

pinnast riiklikele ja erasektori kampaaniatele, mille eesmärgiks on kasvatada oma toodete turuosa.

1.4 Üldreeglina on Euroopa Liidu osalus müügiendendusprogrammides 50 %, samal ajal kui asjaomased erialaliidud ja erialadevahelised liidud kannavad 30 % finantseeringutest ja liikmesriigid 20 %. Kahe viimase puhul võib see toimuda parafiskaalsete maksude kaudu. Liikmesriikide poolt tehtud kulutusi käsitletakse sekkumisena ja need hüvitatakse komisjoni poolt.

1.5 Asjaomased Euroopa või siseriiklikud organisatsioonid peavad ise algatama programmide väljatöötamist, samal ajal kui liikmesriigid vastutavad asjaajamise, kontrolli ja maksimise eest. Euroopaliku mõõtmekindlustamiseks eelistatakse programme, mille esitavad ühiselt vähemalt kaks liikmesriiki ja erialaorganisatsiooni. Ometigi põrkavad need programmid praktikas tervele reale raskustele, mille tingivad seadusandluse ja haldusmenetluste erinevused, samuti pühendumise puudumine, mida võib täheldada mõningate liikmesriikide puhul. Üldiselt nõuavad koordineerimine, kontrolltegevus ja haldamine programmi algatanud ametiasutustelt ebaproportsionaalsel hulgal aja ja ressursside investeerimist.

1.6 Kõnealused ettepanekud näevad ette vähendada ebameeldivusi, mis kaasnevad keerulise reeglistikuga ja suure halduskoormusega, nagu seda komisjon täpsemalt selgitab oma aruandes. Peale selle taotleavad parandusettepanekud seda, et programmid oma sisult kajastaks märksa olulisemalt tõeliselt euroopalikke huve.

2. Üldised tähelepanekud

2.1 Ühtse põllumajanduspoliitika reform ja konkurentsi teravnemine turgudel kinnitab kõnealuste meetmete vajadust. Konkureerivate riikide toetus teabekampaaniatele ja müügiendendusmeetmetele eksporditurgudel õigustab Euroopa Liidu meetmete süsteemi säilitamist nii liidusiseselt kui väljaspool liitu.

2.1.1 Ometigi tuleb süsteemi oluliselt lihtsustada ja parandada. Erialaorganisatsioonide ja teiste osapooltega konsultatsioonide alusel on komisjon koostanud ulatusliku aruande süsteemi reformimise kohta eesmärgiga jõuda haldusmenetluse lihtsustamiseni ja seda viisil, et süsteem hakkaks seeläbi töle võimalikult tõhusalt.

2.2 Nii nagu seda märkis komisjon, on ometigi liiga vara hinnata uue süsteemi tulemusi. Kolmandate riikide suhtes on süsteemi rakendatud alates 2001. aastast ja siseturu osas alates 2002. aastast. 2003 on esimene aasta, mil süsteemi on rakendatud täies ulatuses. Seetõttu, nii nagu on ka komisjoni ettepanek, nähakse uue aruande väljatöötamine ette 2006. aasta lõpuks analüüsima süsteemi reformijärgset toimimist. Lisaks lubaks see hinnata süsteemi rakendamist ELi uutest liikmesriikides.

2.3 Organisatsioonid alles harjuvad süsteemi õiguslike sätete ja haldusnõuetega. Siiski, osa esitatud programmilistest ettepanekutest pakuvad euroopalikust vaatenurgast võttes vaid piiratud huvi, nagu seda märkis komisjon. Seetõttu on kohane pöörata rohkem tähelepanu programmidele, mille haare on tähendusrikas Euroopa Liidu mastaabis, ja teisest küljest vajadusele luua sünergiaid riikide ja ühenduse tegevuste vahel.

2.4 Eriti pärast laienemist oleks vaja, et Euroopa Liit teeks suuremas ulatuses pingutusi võimalikult lihtsate eeskirjade väljatöötamiseks, pidades silmas läbipaistvust. Vaatamata siseturu ja kolmandate riikide programmide eesmärkide ja sisu erinevustele, oli jaotus kaheks määruseks õigustatud ajaloolisel põhjusel. Pidades silmas veelgi suuremat lihtsustamise vajadust, tuleks määrused esimesel võimalusel ühendada üheks määruseks, eesmärgiga teha selle kasutamine kergemaks. Suures osas on sätted identsed ja erinevusteks puudub igasugune põhjus. Kõnealused määruste muudatusettepanekud on samuti identsed nende osas, mis puudutavad programmide ettepanekute esitamist, otsuste vastuvõtmist ja rakendamise järelevalvet.

2.5 Põllumajandussaaduste ja -toodetega seotud teavitamis-, müügi- ja reklaamialaseid meetmeid toetatakse lisaks maaelu arengut käsitlevate sätete alusel, mis erinevad kehtivatest eeskirjadest. Jättes kõrvale hiljuti tehtud täpsustused kõnealuste süsteemide rakendusvaldkondade piiritlemiseks, pidanuks komisjon juba praegu hindama võimalusi kattuvuste kõrvaldamiseks. Seetõttu ei ole ühtegi põhjust seda diskussiooni edasi lükata, nii nagu komisjon soovib.

2.6 Euroopa Liidu kaasfinantseerimine peaks jätkuma samadel tingimustel kui praegu ja sobiv oleks suurendada eelarvelisi vahendeid, võttes arvesse laienemist ja tuleviku vajadusi. Seega peaks süsteem andma oma panuse siseturu lõimumisse ja loomisse erinevatel tootmisaladel, pidades silmas variatsioonirikkust ja gastronoomilist mitmekesisust. Samuti peaksid

Euroopa erialaorganisatsioonid läbi viima järjest enam teabekampaaniaid, mis annaksid infot toodete kvaliteedi kohta ja tarbijate erinevate eelistuste kohta Euroopa Liidus. Kolmandate riikide turgudele tuleks pöörata suuremat tähelepanu - samal ajal kui järkjärgult tehtaks lõpp ekspordihüvitistele - pidades silmas realistlikke võimalusi tõhusate programmide läbiviimiseks.

2.7 Tõsiasi, et praegust süsteemi kasutatakse vaid piiratud ulatuses kolmandate riikide turgudel, tuleb eelkõige panna nõudmise arvele, mille kohaselt programmid pidid haarama ainult üldisi kampaaniaid. Selle tulemuseks on, et erialaorganisatsioonidega liitunud tähtsamad ettevõtted tunnevad tihti vastumeelsust ja keelduvad osalemast programmide finantseerimisel. Välistatud on abi osutamine kaubamärkidele ja järelkult konkreetsetele ettevõtetele, ent selleks, et abinõud võiksid avaldada tuntuvat mõju eksporditurgudel, peab komisjon kampaaniates ja teistes sarnastes ettevõtmistes näitama üles teatud paindlikkust, nõustudes tasakaalustatud hulgal kaubamärkide kaasamisega kui olulise osaga üldisest kampaaniast. See võimaldaks luua seoseid kampaania sõnumi ja turul oleva kauba vahel, proovides seostada üldist eripärasega eesmärgiga luua ühtne sünergia. See ei mõjutaks iseenesest kampaania sõnumit, kuid võimaldaks ostjatel ja klientidel praktikas leida kampaania objektiks olevaid tooteid. Samas kasvab ka Euroopa Liidus endas huvi toodete päritolu vastu. Kui turgu valitseb juba mingi kaubamärgiga toode, on Euroopa Liidu müügi- ja reklaamimeetmete lisandväärtus piiratud; sellistel juhtudel ägeneb eratootjate kaubamärkide vaheline konkurents ning turuosa kasvatamise nimel võetakse kasutusele märkimisväärsed reklaamiresursid.

2.8 Liikmesriikide ja erialaorganisatsioonide kaasfinantseerimise määrasid pole põhjust muuta. Probleemiks on, et mõned liikmesriigid ei näita üles piisavat pühendumust või ei arva end olevat võimelised rahuldama kaasfinantseerimise kohustust. See takistab asjaomastel erialaorganisatsioonidel süsteemi kasutada, välja arvatud juhul kui finantseerimine tuleneb parafiskaalsetest maksudest. Haldamise lihtsustamise eesmärki järgides tuleks välistada praegune järg-järgult alanev kaasfinantseerimise määr mitmeaastaste programmide puhul ja fikseerida Euroopa Liidu kaasfinantseerimise määraks 50 %.

2.9 Parafiskaalsete maksude aktsepteerimine rahastamise allikana tähendab, et *de facto* katavad mõned organisatsioonid tegelikkuses 50 % vahenditest. See võimalus tuleks säilitada. Samas tuleks muuta paindlikumaks liikmesriikide kohustusliku osaluse reeglid, mis hetkel on 20 %, sel viisil, et liikmesriigid saaksid iga juhtumi puhul eraldi otsustada finantsosaluse suuruse programmis. Ometigi tuleks kindlaks määrata asjaomase organisatsiooni minimaalne kohustuslik osalus, milleks võiks olla 20 %.

2.10 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et tuleks võimaldada toetust meetmetele seoses lillede ja taimede müügi edendamise ja kolmandate riikide turgudel, samuti vastavatele meetmetele siseturul.

2.11 Liikmesriikide finantsosaluse käsitlemine asutamislepingu riigiabi sätete süsteemi all kujutab endast halduskoormust ning ei oma asjalikku põhjendust. Seetõttu tulnuks soovitatud teavitamismenetlusesse erandi tegemist – nagu maaelu arengu alaste meetmete puhulgi – kohaldada algusest peale.

2.12 Võttes arvesse kaasnevat suurt halduskulu ja väikese ulatusega programmide nimetamisväärsust, mis kõnealuseid turge mingilgi määral ei mõjuta, oleks soovitatav väljalititud programmide jaoks kindlaks määrata miinimum- ja maksimumeelarve. Eelistada tuleks programme, mille kestvus on piisavalt pikk ja eelarve piisavalt suur tagamaks optimaalset mõju.

2.13 Mis puudutab mahepõllumajandustooteid Euroopa Liidus, siis tuleb võimalikult suures ulatuses kaasata nii siseriiklikud kui erasektori sertifitseerimis- ja kontrollimise eeskirjad Euroopa Liidu samalaadsetesse ühisesse süsteemi. See protsess on juba käivitunud ja seda tuleks igal võimalikul viisil toetada teabekampaaniatega loomaks tõelise mahepõllumajandustoodete siseturul, asendades niiviisi siseriiklikke ja erasektori süsteeme. Kolmandates riikides läbiviidud kampaaniad Euroopa Liidust pärinevate mahepõllumajandustoodete toetuseks on avaldanud senini piiratud mõju. Mahepõllumajandustoodete siseturul loomine on eeltingimuseks toodete kolmandatesse riikidesse turustamisele. Sellele lisanduvad eeskirjade vastastikuse tunnustamise probleemid, näiteks Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide vahel.

3. Erilised tähelepanekud

3.1 Tegeleda tuleb küsimusega, kas on võimalik minna kaugemale sellest, mis on praegusel hetkel välja pakutud liikmesriikide ja komisjoni sisemise tööjaotuse ja vastutuse jagamise osas. Sama kehtib lihtsustamisvajaduse ja pädevuste täpsema jaotamise kohta, võttes arvesse osalevate komiteede ja organite arvu, mis on seotud reeglite väljatöötamise ning programmide valimise, rakendamise, jälgimise ja kontrolliga. Seetõttu on tehtud ettepanek komiteede ja organite kõrval moodustada sihttöörühmad, mis koosneksid liikmesriikide esindajatest ja/või ekspertidest, kellel on eriteadmisi müügiarenduse ja reklaami valdkonnas ning kes oleksid võimelised andma komisjonile nõu süsteemi strateegia ja rakendusmeetmete väljatöötamisel.

3.2 Muudatusettepanek programmide rakendamise eest vastutavate organisatsioonide valimise kohta kujutab endast olulist lihtsustust. On vaja, et olenevalt kampaania iseloomust osaleks asjaomane organisatsioon ise teatud tegevuste läbiviimises ning et programmi rakendamise eest vastutav asutus valitaks alles pärast komisjoni otsust.

3.3 Muudatusettepanekud ennetavad mõningal määral varem väljendatud kriitikat, eriti selles osas, mis puudutab ettepaneku ja lõppotsuse vahele jääva perioodi pikkust, sellises varajases staadiumis nõutava detailsuse astet, samuti ka läbipaistvuse puudumist otsustes. Samas on hädavajalik mõelda aruannete esitamise kohmakate nõuete paindlikumaks muutmisele.

3.4 Tervitada tuleb soovitatud paindlikkust, mis võimaldaks komisjonil endal algatada teabekampaaniaid ja müügiarendustegevust eesmärgiga kindlustada võrdsem jaotus erinevate tootmisalade vahel, arvestades puu- ja juurviljasektoritest taotluste kuhjumist, samas kui teised sektorid ei tõmba endale üldse või tõmbavad väga vähe tähelepanu. Rakendamine praktikas tõstatab ometi terve rea küsimusi, näiteks piiravad lisades toodud nimekirjad nii riikide arvu kui ka tooteid, mida võiks ELis soodustada.

3.5 ELi mahepõllumajanduse logo tuleks nähtavalt kasutada teabe- ja müügiarendusmeetmetes, et paremini tutvustada Liidu ühtset sertifitseerimis- ja järelevalvesüsteemi ning edendada riiklike süsteemide ühtlustamist. Logo koosneb kaheteistkümnest tähest ja sümboliseerib Euroopa Liitu. Seega võib teatud täpsemalt määratletavatel tingimustel lõdvendada kohustust kampaaniate materjalidel Euroopa Liidu lipu kujutise esiletõstmiseks. Kehtivad nõuded viivad olukorrani, kus ühe ja sama kampaania materjalides tuleks kasutada erinevaid ELi logosid. Sellele lisanduvad riiklikud mahepõllumajanduse logod, samuti ka saatja logo, mis kõik ähmastab sõnumi selgust. Kampaaniad, mis saavad toetust programmilt LIFE, peavad kasutama ka LIFE-logo, mis samuti kujutab 12 tähte, ent mitte Euroopa Liidu lipu.

3.6 Hetkel kehtiv nõue, mille kohaselt liikmesriigi mahepõllumajanduse logosid lubatakse kasutada ainult tingimustel, et rakendatavateks õigusaktideks on kaugema ulatusega siseriiklikud seadused, on diskrimineeriv ning töötab ühtlustamisele vastu. Euroopa mahepõllumajanduse ja toiduainete tegevuskava eelnõus⁽¹⁾ sisaldub ettepanek kasutada siseriiklikke logosid paralleelselt Euroopa Liidu logoga.

⁽¹⁾ Komisjoni teatis nõukogule ja Euroopa Parlamendile – Euroopa mahepõllumajanduse ja toiduainete tegevuskava (COM(2004) 415 final).

3.7 EMSK soovib komisjonil välja töötada operaatoritele mõeldud protseduurijuhendi, mis peaks nii neid kui ka ametiasutusi nendepoolse kontrolli teostamisel abistama. Samuti aitaks see kaasa kogu ühenduse uuele arenduspoliitikale tervikuna.

3.8 Käesolevate määruste rakendamine on alles hiljuti alguse saanud, aga juba praegu võib märgata peamisi vajadusi ja nendega tuleb tulevikus arvestada. Komisjon peab hoolega koordineerima erinevatel turgudel tehtavaid tegevusi selleks, et

vältida segaduse ja vastukäivate sõnumite tekkimist, sest viimased muudaksid edendusmeetmed väheefektiivseks.

4. Järeldus

4.1 Komisjoni ettepanek tuleks vastu võtta, pidades silmas ülaltoodud tähelepanekuid täiendavate lihtsustuste vajaduse kohta.

Brüssel, 27. oktoobril 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb tööstuse muutusi ja riigiabi terasesektoris (omaalgatuslik arvamus)

(2005/C 120/09)

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee otsustas 29. jaanuaril 2004. a kodukorra artikli 29 lõike 2 kohaselt töötada välja omaalgatusliku arvamuse ülalmainitud teemal.

Tööstuse muutuste nõuandekomisjon, mis vastutas komitee asjaomase töö eest, võttis oma arvamuse vastu 9. septembril 2004. a. Raportöör oli **hr Lagerholm**, kaasraportöör **hr Kormann**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 412. plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. aastal (27. oktoobri 2004 koosolekul) 154 poolt- ja 3 vastuhäälega ning 11 jäi erapooletuks, vastu järgmise arvamuse:

1. Arvamuse sissejuhatus, eesmärk ja ulatus; mõistete definitsioonid

1.1 Käesoleva omaalgatusliku arvamuse keskmes on tööstuse muutuste ning riigiabi vaheline seos, mida kujutatakse terasesektori näitel.

1.2 "Tööstuse muutuste" all mõistavad selle omaalgatusliku arvamuse autorid normaalset ja jätkuvat protsessi tööstussektoris reageerimaks proaktiivselt majandusharusisestele dünaamilistele muutustele, et säilitada konkurentsivõime ja luua kasuvõimalusi.

1.3 Euroopa ei saa jääda kõrvale pidevatest muutustest tööstuses. Järjest globaalsemate turgude valguses tuleb varem või hiljem viia majanduslikud struktuurid vastavusse maailmaturu reaalsusega. Sellel taustal peab Euroopa Liit püüdlema selle poole, et mängida aktiivset rolli rahvusvaheliste raamtingimuste kindlaksmääramisel.

1.4 Käesolev omaalgatuslik arvamus on ajendatud järgnevalt:

- ESTÜ asutamislepingu lõppemine aastal 2002,
- Kesk- ja Ida-Euroopa (KIE) riikide terasetööstuste erastamine ja restruktureerimine seoses ELiga liitumise protsessiga,
- OECD läbirääkimised rahvusvahelise terase subsideerimise kokkuleppe (*Steel Subsidy Agreement, SSA*) üle,
- riigiabi tulemustabeli uusim väljaanne, samuti
- Euroopa Komisjoni teatis teemal "Struktuuriliste muutuste edendamine: tööstuspoliitika laienenud Euroopa jaoks"
- komisjoni aruanne nõukogule ja Euroopa Parlamendile: "Esimene järelevalve aruanne terasetööstuse restruktureerimise kohta Tšehhi Vabariigis ja Poolas", COM(2004) 443 final, 7. juulist 2004. a.

Käesolev omaalgatuslik arvamus analüüsib terasetööstuse näitel, kuidas riigiabi võib mõjuda vajalikele struktuurimuutustele.

1.5 Takistatud on nende ettevõtete areng, mis erinevalt toetatud konkurentidest ei saa riigiabi konkurentsivõime kindlustamiseks, ja need võidakse turult täielikult välja tõrjuda. Paljude aastakümnete kogemused restruktureerimisega näitavad Euroopa terasetööstuse varal, et poliitikutel on tihti raske loobuda riigiabi andmisest sulgemisest ähvardatud suure töötajate arvuga suurettevõtetele. Üldiselt tähendab see, et liigset tootmisvõimsust ja kahjutoovat majandustegevust hoitakse kauem kunstlikult elus, kui see toetamata turukonkrentsis püsiks.

1.6 Ja siiski valitseb tööstuse muutuste vältimatuse osas praegu poliitikas, majanduses ja ametiühingutes üksmeel, samuti nagu vajaduse osas kujundada neid muutusi rahvusvaheliste raamlepingute (nt WTO, OECD, ILO jne) kaudu. Need arusaamad põhinevad söe- ja terasetööstuse kogemustel aastakümnete pikkuste muutustega. Restruktureerimine ja konsolideerimine koos kaasneva sotsiaalse dialoogiga on tänasel päeval üldtunnustatud eeltingimused või raamistik kindlustamaks Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet järjest enam omavahel põimunud müügiturgudel.

1.7 Euroopa Komisjon viitas oma tööstuspoliitikaalases teatises 2004. a aprilli lõpus⁽¹⁾ faktile, et tööstuse muutusi ei tohi samastada täieliku deindustrialiseerimisega. Viimast iseloomustab tööhõive, tootmise ja tootlikkuse kasvu samaaegne langus. Täieliku deindustrialiseerimise tagajärjeks on vähese tootlikkusega töökohtade kadu ja nende üleviimine arengu- ja edasijõudnud arengumaadesse, kus tööjõukulud on madalamad. Selle põhjuseks on esmajärjekorras ELi võrreldava kulude struktuuri muutus kolmandate riikide kasuks.

1.8 Euroopa Komisjon jõuab oma tööstuspoliitikaalases analüüsis ometigi järeldusele, et deindustrialiseerimine toimub peale mäenduse veel vaid vähestes sektorites (tekstiil, rõivad, nahktooted, laevaehitus, koksitahased, mineraalõli töötlemine, tuumakütuse ja plutooniumi lähtematerjali tootmine ja töötlemine). Struktuuripoliitilised muutused on küll kindlasti valed, kuid üksikute regioonide jaoks, ent need on kasulikud kogu rahvamajanduse vaatenurgast, eeldusel, et muutusi nähakse ette, tuntakse ära ja toetatakse õigesti.

1.9 Tööstuse osakaalu vähenemine rahvamajanduse kogutoodangus on pikaajalise struktuuralse protsessi väljenduseks. Enamikus tööstusharudes – nagu näiteks raua- ja terasesektoris

– vähendati küll möödunud aastakümnetel märgatavalt töökohade arvu, ent samaaegselt täheldati seal ka selget lisandväärtuse ja töövõime kasvu.

1.10 Avalikkus peab teenindussektori ühiskondliku osatähtsuse kasvu tihti tõendiks struktuurasetest muutustest tööstuse kulul. See nihe tuleb aga asetada mõlema sektori kasvava läbipõimimise konteksti. Töötlevas tööstuses on toimunud viimastel aastakümnetel mitmesuguste tegevuste (kaubaveod, logistika, andmetöötlus jne) delegeerimine allhanke korras ettevõttele teenusepakkujatele. Seetõttu tuleb tööstuse muutuste kohaste statistiliste andmete tõlgendamisel olla hoolikas ja ettevaatlik. Valed järeldused põhjuste kohta, mille aluseks on pealiskaudsed analüüsid või poliitilistel kaalutlustel põhinevad pooltõed, toovad kiirelt kaasa saatuslikud tagajärjed tööstuspoliitikas.

1.11 Ka teadmispõhises Euroopa Liidus jääb tööstuslik lisandväärtuse loomine vältimatuks. Võttes arvesse kogu lisandväärtust, mis luuakse tööstuse jaoks teistes sektorites, on ilmne, et tööstuse suur osatähtsus Euroopa Liidus on alates 90ndate aastate algusest jäänud muutumatuks. Näiteks Saksamaal on tööstuse osakaal – eeltoodud teiste sektoritega ühine lisandväärtuse loomine kaasa arvatud – jätkuvalt 40 % juures brutolisandväärtusest.

1.12 Peaaegu 30-aastase, osalt väga valulise kogumuse valgusel erastamise ja restruktureerimisega, soovib Euroopa Komisjon, et tulevased struktuurased meetmed (KIE riikides, aga ka teistes sektorites) tugineksid ELi terasesektori kogemustel kohandusmeetmetega.

1.13 Möödunud aastakümnetel on ELi terasesektori poliitilises, tehnilises ja majanduskeskkonnas toimunud märkimisväärsed muutusi. Naftakriisid, ELi siseturu loomine, ELi laienemine, samuti globaliseerumine on jätnud sügava jälje sellesse paljude tööstusharude jaoks olulisse toorainesektorisse. Alates esimesest kriisiaastast 1975 on terasetootmine siiski hoolimata kõigist konjunktuuri- ja struktuurasetest kõikumistest ELis enam-vähem stabiilseks jäänud. Peaaegu kõigis 15-liikmelise ELi liikmesriikides toodetakse ka täna veel terast. Tänu tehnilisele progressile on täna siiski võimalik anda toodangut ainult umbes kolmandiku töötajate abil võrreldes 1975. aastaga. Riikliku enamusosaluse ettevõtete osakaal on tänaseks 15-liikmelises ELis vähenenud 53 %-lt (1985) alla 10 %-le. Lisaks sellele peavad riiklikud ettevõtted täna toime tulema samades majandustingimustes nagu eraettevõtted.

⁽¹⁾ COM(2004) 274 final. Seda teatist analüüsitakse hetkel arvamuse CCMI 017 (raportöör: hr Van Iersel) ning ka omaalgatusliku arvamuse CCMI 014 ("Ettevõtete ümberpaiknemine" – raportöör: hr Rodríguez Garcá-Caro) raames.

1.14 Selle taustal on Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tööstuse muutuste nõuandekomisjoni jaoks väga meelitatav ülesanne uurida, millist rolli mängib riigiabi üldiselt struktuuriliste muutuste kontekstis ja millist rolli on see mänginud eelkõige Euroopa terasetööstuses. Käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärkide kontekstis langevad mõiste "terasesektor" alla kõik tööstuslikud tegevused seoses terase tootmise ja turustamisega, samuti selle oluliste funktsioonidega Euroopa terastarbitavate tööstusharude jaoks.

2. Riigiabi ja selle üldine mõju

2.1 Riigiabi moodustavad valikulised soodustused, mida riiklikud institutsioonid võimaldavad valitud tootmisharudele ja lõppkokkuvõttes teatud rühmadele. Selgitamiseks välja, kas tegemist on riigiabimeetmetega, tuleb eristada meetmeid, mis on mõeldud teatud ettevõtete toetuseks või teatud kaupade tootmiseks EÜ asutamislepingu artikli 87 lõike 1 kohaselt, ja üldisi meetmeid, mida on võimalik rakendada liikmesriikides ühtemoodi ja mille eesmärgiks on toetada kogu majandust. Viimasel juhul ei ole tegemist riigiabiga artikli 87 lõike 1 mõttes, vaid pigem üldiste majanduspoliitiliste meetmetega, mida saab võimaldada kõigile ettevõtetele ühtemoodi (näiteks üldised maksusoodustused investeeringutele).

2.2 Ometigi ei maksa unustada, et turumajanduse tingimustes juhatakse majandustegevusi nõudluse ja pakkumise vahekorra ja koordineeritakse hinnamehhanismi kaudu. Seega on põhimõtteliselt kõik potentsiaalselt kahjulik, mis kitsendab hindade informeerimis-, juhtimis- ja ergutusfunktsiooni.

2.3 Riigiabi võib vaba konkurentsi püsivalt kahjustada, see takistab ressursside efektiivset jaotumist ja on ähvardavaks ohuks ELi siseturule. Euroopa Liit peab seetõttu õigeks vaba ja moonutamata konkurentsi säilitamist ühena ühenduse põhiprintsiipidest.

2.4 Riigiabi (finantstoetused ja maksusoodustused) jaotamine on ainult siis põhjendatud, kui turg ei funktsioneeriks täielikult ja on reaalne võimalus, et subsidiumid annaksid parema majandusliku tulemuse. Riigi sekkumine finantstoetuste kujul võib turuhälvete korral aidata vältida ressursside suundumist valesse valdkondadesse. Ent harva on riigi käsutuses teadmised, mida ta vajab, kasutamaks turuhälvete korral riiklike vahendeid õiges ulatuses. Riigiabi pärast võitlevaid ettevõtteid saab infoallikana kasutada ainult piiratud ulatuses.

2.5 Lisaraskuseks on turutingimuste pidev muutumine. Algselt õigustatud riigiabil võib aja jooksul kaduda majanduslik

vajadus, see jääb aga siiski püsima poliitilise protsessi inertuse tõttu või regionaalsete või sektorispetsiifiliste huvigruppide mõjul.

2.6 Peale selle toob riigiabi tihti endaga kaasa muutusi turuosaliste käitumises. Subsidiumid vähendavad nende valmisolekut võtta ette kohastumisi, mis on vajalikud ettevõtte konkurentsivõime säilitamiseks või taastamiseks; toetatavate ettevõtete hulgas võib kujuneda "toetusesaaja mentaliteet".

2.7 Riigiabi võib – vähemalt keskpikas perspektiivis – suurendada maksukoormust. Riigiabi vähendamine ei ole hädavajalik mitte ainult eelarve jätkusuutlikuks konsolideerimiseks, vaid see on nõutav ka majanduslikel ja korralduslikel põhjustel. Kui valida vale lähenemine subsidiumidele, pidurdavad need struktuurilisi muutusi.

2.8 Seoses riigiabi kogumahu vähendamise vajadusega nõuti erinevate ELi ministrite nõukogu kohtumiste lõppjärgeldustes raskuspunkti nihutamist üksikute ettevõtete ja majandusharude toetamiselt ühist huvi pakkuvate horisontaalsete eesmärkide saavutamisele, kaasa arvatud ühtekuuluvuse eesmärgid. Horisontaalse eesmärgi saavutamisele suunatud riigiabi on tavaliselt määratud turuprobleemide tasakaalustamiseks ja selle tagajärjel tekib üldjuhul vähem konkurentsimoonutusi kui sektoriliste ja sihttoetuste tagajärjel. Viimased on märkimisväärses ulatuses suunatud raskustesse sattunud ettevõtete päästmisele või nende restruktureerimisele.

2.9 Olulisimate horisontaalsete eesmärkide hulka, mille poole pürgitakse riiklike vahendite toel, kuuluvad:

- teadus- ja arendustegevus,
- keskkonnakaitse,
- energiasääst,
- VKE-de toetamine,
- töökohtade loomine,
- koolituse edendamine.

Riigi mõju Euroopa terasetööstuses

2.10 Riigi mõju terasetööstuses oli traditsiooniliselt küllaltki suur; otsustava tähtsusega olid selles suhtes sugugi mitte viimases järjekorras kaitse- ja julgeolekupoliitilised kaalutlused. Riigi mõju ulatust illustreerib fakt, et 1980. a toodeti veel ligi 60 % maailma terasest ettevõtetes, mis olid otseselt või kaudselt riigi kontrolli all.

2.11 Kui teraseettevõtted on riigimandis, siis viib see tavaliselt selleni, et riik võtab suures ulatuses kahjud enda kanda, mis võrdub põhimõtteliselt vastava ettevõtte püsijäämise garantiiga. Konkurentsi tõhususe vaatenurgast on see sama kahjulik kui riigiabi andmine mitte otseselt riigile kuuluvatele ettevõtetele konkurentsivõime tugevdamiseks või muidu nende ettevõtetele ähvardava turult lahkumise takistamiseks. Turult lahkumise majanduslikele takistustele lisanduvad siis poliitilised. Tagajärjeks võib olla kohandamise koorma nihutamine konkurentsivõimelisematele ettevõtetele või sekkumiste laviini vallandamine.

2.12 Jättes kõrvale ettevõtetele sulgemisel antava abi, on seepärast Euroopa terasetööstusele praegu võimalik eraldada veel vaid horisontaalset abi. Arvestades kuni hiliste 90ndate aastateni vaevaliselt kulgenud struktuurimuutusi, on Euroopa terasetööstuses lõpuks aktsepteeritud sektoraalsetel ja sihttoetustel horisontaalsetele ülemineku vajadus. Praegu läheb Euroopa terasetööstus oma abisüsteemis isegi nii kaugele, et loobutakse ka regionaalabist. ⁽¹⁾

2.13 Euroopa Liidus omistatakse järelevalvele kõigi siseriiklike kulutuste üle suurt tähtsust. Euroopa Komisjon peab oma ELi abi eraldamise poliitika rajama riigiabi läbipaistvale kasutamisele ja kontrollile - nii nagu see terasesektoris praegu juba toimub.

2.14 Euroopa Komisjon jätkab hetkel riigiabi kohaste üldiste suuniste ja põhisätete läbivaatamist. Need tuleb formuleerida lihtsamalt ja selgemalt. Lahknevused tuleb kõrvaldada. Komisjon seab prioriteediks raskustes ettevõtete päästmisele ja restruktureerimisele suunatud riigiabi regulatsioonide läbivaatamise, ühenduse laienemise järgse regionaalabi normide reformi, uute põhisätete väljatöötamise väiksemate abisummade hindamiseks ning selgitused üldist majandushuvi pakkuvate teenuste valdkonnas.

2.15 Tulevatel aastatel eesisev üldise Euroopa abisüsteemi edasiarendamine peab seejuures arvesse võtma rahvusvahelist konteksti ja eriti mitmepoolseid kohustusi. Mittepõllumajanduskaupade ja -toodetega seotud abi kuulub WTO subsiidiumide ja tasakaalustusmeetmete lepingu alla.

⁽¹⁾ Viimase erandi üldisest riigiabi keelust moodustasid regionaalsed investeeringutoetused Kreeka teraseetvõtetele, mis lõppesid 2000. a.

3. ELi abipoliitika ja selle tähendus tööstuse muutustele terasesektoris

ESTÜ üldisest abikeelust minnakse mööda

3.1 1952. a sõlmitud Euroopa Söe- ja Teraseühenduse asutamisleping sisaldas vaid ühtainust regulatsiooni seoses liikmesriikide poolt eraldatava abi söekaevanduse ja terasetööstuse valdkonna ettevõtetele lubatavusega: "Käesoleva lepingu kohaselt käsitatakse ühildamatuna söe- ja terase ühisturuga ja ... keelustatakse ühenduse siseselt: ... riigi poolt antud subsiidiumid ja abi ... ükskõik millisel kujul." See ettevõtete igasuguse riikliku toetamise keeld artiklis 4c oli loogiliseks tagajärjeks kõigi siseriiklike kaitsemeetmete kaotamisele ühisel siseturul.

3.2 Varsti pärast ühisturu loomist selgus aga, et riikliku toetuseta ei ole Euroopas kodumaise söe baasil tagatud ei energiavarustus ega ka raua- ja terasetootmine. Otsides väljapääsu, mis ei nõuaks ESTÜ asutamislepingu muutmist, tuldi mõttele tõlgendada teatud riigiabi ümber põhimõtteliselt lubatud ühenduse abiks. Aluseks võeti seejuures artikkel 95, ESTÜ asutamislepingu sõlmimisel ettenägematuteks juhtudeks mõeldud klausel. Klausel võimaldas ühenduse sekkumist, kui see osutus vajalikuks ühe või mitme lepingu eesmärgi saavutamiseks.

3.3 Kivisöekaevandamise säilitamine ja eelkõige sellega seotud töökohtade säilitamine kuulutati sarnaseks eesmärgiks; abi, mida liikmesriigid oma mäetööstusettevõtetele energiavarustuse ja terasetootmise tagamiseks maksid, käsitati edaspidi ühenduse abina.

3.4 70ndatel aastatel ei valinud paljud liikmesriigid oma teraseetvõtete abistamiseks isegi mitte seda kaudset teed, vaid maksid esmalt oma peamiselt riiklike ettevõtete laiendamiseks ja siis säilitamiseks suures osas takistamatult välja miljarditesse küündivaid summasid. Veel 80ndate aastate alguses kõneles tollane komisjoni konkurentsi peadirektoraadi peadirektor avalikult ESTÜ asutamislepingu subsideerimiskeelust kui igane-nust.

3.5 Eraomandis olevad teraseetvõtted, mis kannatasid märkimisväärselt "abi võidujooksust" tingitud konkurentsimo- nutuste all, püüdsid subsideerimiskeeldu alates 1978. aastast kasvava eduga taas kehtima panna.

3.6 Artiklile 95 toetuvad terase subsiidiumide koodeksid nägid alates 1980. a ette, et teraseettevõtetele võib abi eraldada ainult täpselt kindlaksmääratud juhtudel. Siiski katsid algselt lubatud abitüübid veel peaaegu kogu abi, mida liikmesriigid oma ettevõtetele niigi maksid. Esimene subsiidiumide koodeks teenis seega veel põhiliselt tegeliku praktika legaliseerimise huve. Alles järk-järgult keelustati täielikult konkurentsi enim kahjustavad abitüübid nagu ettevõtte päästmis-, tegevus- ja investeringuabi.

3.7 Alates 80ndate aastate teisest poolest olid vastavalt subsiidiumide koodeksile lubatud veel vaid teadus-, arendus-, keskkonna- ja tegevuse lõpetamise abi. Sellest hoolimata said veel kuni 90ndate aastate keskpaigani mõned riiklikud teraseettevõtted edasiste erandite alusel artikli 95 kohaselt riiklike vahendeid oma võlgade likvideerimiseks ja ettevõtte restruktureerimiseks.

3.8 Selle täiendava "ühenduse abi" võimaldamise tingimuseks sai lõpuks tootmisvõimsuse vähendamine. Nii saavutati ELi liikmesriikide hulgas lõpuks siiski konsensus selles, et - välja arvatud subsiidiumide koodeksis sätestatud juhud - ei ole enam lubatud mingid muud erandid subsideerimiskeelust.

3.9 Seda ranget seadusandlust terasesektorile antava abi kohta, mille nägid ette juba ESTÜ asutamislepingu koostajad ja võttis üle ELi Komisjon pärast ESTÜ asutamislepingu kehtivuse lõppemist 2002. a, ei saavutatud sugugi mitte viimases järjekorras tänu terasetööstuse pidevatele individuaalsetele poliitiliste püüdlustele ja kaebustele. Isegi kui need kaebused ei toonud Euroopa Kohtus kõigil juhtudel kaasa vastava vaidlustatud lubatava abitüübi tühistamist, siis aitasid need siiski kaasa terasesektorile antava abi erandite õiguslike piiride täpsustamisele ja kitsendamisele.

3.10 Summad, mis kokku suunati ESTÜ teraseettevõtetele, on märkimisväärselt suured: üle 70 miljardi € alates 1975. aastast! Need jagunevad järgnevalt:

— Alates 1975. a kuni subsiidiumide koodeksi jõustumiseni 1980. a maksti ELis abina välja umbes 12 miljardit €.

— Perioodil 1980.—1985. a — niisiis ajal, mil ilma erilise kitsendusega oli lubatud subsiidiumide maksmine tootmisvõimsuse vähendamisel – andis Euroopa Komisjon loa umbes 41 miljardi € väljamaksmiseks.

— 1986.—1995. a eraldati järgmised ligi 17 miljardit €, sellest ainuüksi 1994. a ühekordse otsusena ("first time, last time decision") artikli 95 alusel 7 miljardit €.

3.11 Vastavalt Euroopa Komisjoni viimasele tulemustabelile antud abi kohta moodustab terasesektori osa praegu ELi kogu antud abi mahust vähem kui 2 tuhandikku. Terasele antud abi puudutab peaaegu eranditult keskkonnakaitsealaseid meetmeid. Tänapäevane seadusandlus terasele antava abi kohta ja tegelik praktika selles valdkonnas on seega võrreldes EÜ teiste tööstusharude abisüsteemiga selgelt karmim.

Kuidas tekkis 70ndatel aastatel terasesektoris "toetusesaaja mentaliteet"?

3.12 Maailma terasetarbimine näitas kuuekümnendatel aastatel ja seitsmekümnendate esimesel poolel keskmiselt enam kui 5 %-ga aastas tugevat ja püsivat kasvu. 1974. aastal saavutas tooterasetoodang tollases üheksaliikmelises Euroopa Ühenduses oma rekordtulemuse — peaaegu 156 miljonit tonni, kasutades 87 % võimsusest.

3.13 Ent aasta hiljem, 1975. a, põhjustas naftakriis järsu languse terasetootmises, mille tagajärjel kahanes ühe aasta jooksul tootmine ühenduses 30 miljoni tonni (19 %) võrra. Vastav terasehindade järsk langus ületas isegi toodangu kahane-mise. Samaaegselt olid ESTÜ teraseettevõtted vastamisi impordi tugeva kasvuga, mida saatis veel oma toodangu ekspordi märgatav langus. Siseturul soodustas terasetarbimise kahane-mist terase laovarude vähendamine.

3.14 Esmalt näis, nagu oleks tegemist vaid eriti järsu majanduslangusega. Seepärast uskusid kõik eksperdid, et peatselt toimub taas pööre paremusele. Euroopa Komisjoni poolt küsitletud majandusinstituudid kinnitasid, et tõus saab olema pikaajaline ning eriti jõuline. Pikaajaline prognoos "Üldeesmärgid 1985", mille koostas komisjon koostöös tootjate, tarbijate ja kaubandusringkondadega, nägi 1985. aastaks üheksas ühenduse riigis ette kogunisti 188 miljoni tonnini küündiva terasetoodangu. Tegelikuses toodeti Euroopa Ühenduses aga vaid 120 miljonit tonni. Teraseettevõtete keskpikkade ja pikaajaliste investeerimise planeerimine lähtus seega täiesti valedest alusandmetest; tekkisid liigsed võimsused, nõudlus ja pakkumine eemaldusid üksteisest üha enam.

3.15 Eriti negatiivseks terasetarbimise jaoks osutus seejuures terasetarbijate ülemaailmse majanduskasvu aeglustumise tõttu tugevasti pidurdunud investeerimistegevus, kuna kaks kolmandikku kõrgeltarenenud tööstusmaade terasetarbimisest on seotud investeringutega.

3.16 Alates 1975. a stagneerunud terasevajaduse veel üheks oluliseks põhjuseks on spetsiifilise terasetarbimise langus, kuna sarnastel eesmärkidel kasutatakse terast ratsionaalsemalt. Ka järjekindel üleminek kvantitatiivselt kasvult kvalitatiivsele ning kolmanda sektori esiletõus on viinud terasenõudluse järsule langusele Euroopas.

3.17 Hoolimata alates 1975. aastast stagneerunud terasetarbimisest suurendati siiski veelkord oluliselt terase tootmisvõimsusi. Nominaalne ülemaailmne tooterase tootmisvõimsus kasvas ainuüksi 1974. kuni 1983. aastani 150 miljoni tonni võrra, samal ajal kui kogu maailma terasetarve kahanes 44 miljoni tonni võrra. Eriti jõuliseks kujunes võimsuste suurendamine "uutes" terast tootvates riikides ja idabloki riikides. Tegelik terasetarbimisega võrreldes ulatus 1974. a nominaalne tootmisvõimsuste ülejääk kogu maailmas 130 miljoni tonnini, mis järgneva kümne aasta jooksul peaaegu kolmekordistus (343 miljonit tonni).

3.18 Kuna järsku langust nõudluses käsitati tollal ikka veel ainult ajutisest majanduslikust madalseisust tingituna, siis säilitati võimsusi kriisimeetmetest hoolimata. Ei õnnestunud tagasi hoida pakkumissurvet, takistada hinnavõitlusi Euroopa teraseturul ega peatada hinnalangust. Kõrgete tootmiskulude ja madalate reservidega ettevõtted sattusid järjest enam kitsikusse. Nad nõudsid riiklikku toetust ja enamasti nad seda ka oma riikide valitsustelt said. Üksikute ettevõtete probleemidest said seega kogu sektori probleemid. Vabatahtlike piirangute süsteem, milles osalesid vastasutatud Euroopa Raua- ja Terasetööstuse Konföderatsiooni "Eurofer" liikmed, kukkus lõpuks kokku, kui kõik suured ettevõtted seal enam ei osalenud.

Kohustuslik turukorraldus (1980—1985)

3.19 Pärast vabatahtliku süsteemi kokkuvarisemist oli komisjon sunnitud 1980. a sügisel välja kuulutama "ilmse kriisi" ja võtma kasutusele kõigile ühenduse tehastele siduva tootmiskvootide süsteemi (kohustuslike kvootide regulatsioon). Siitpeale määras tootmiskvoodid kvartalite kaupa komisjon. Süsteem nägi mittekinnipidamise korral ette võimaluse sanktsioonideks. Lisaks määrati ajutiselt kindlaks teatud toodete miinimumhinnad. Tähelepanu keskpunktis oli hindade stabiliseerimine ja sotsiaalselt ja regionaalselt vastuvõetav tootmisvõimsuste vähendamine. Igale ühenduse terast tootvale ettevõttele määrati kindlaks tootmiskvoodid ning ka kvoodid ühisturule tarnimiseks. 15 impordiriigiga sõlmiti lisaks vabatahtlike piirangute lepped. Maailmaturu madalate hindade valguses terasetoodetele tuli ekspordimisel vältida kahjumeid, mis oleksid

kriisisüsteemi tingimustes nõudnud EÜ-poolseid lisasubsiidiume. 80ndate aastate alguses kuulus ligikaudu 70 % Euroopa terasetootmisest kvoodisüsteemi alla.

3.20 Poliitiliselt soovitud järk-järgulist võimsuste vähendamist esialgu aga ei saavutatud. Vastavate ettevõtete lootused nõudluse elavnemisele ja konkurentide turult kõrvalejäämisele ning riigiabi ja pakkumise piiramine takistasid väikseima konkurentsivõimega ettevõtete tootmisvõimsuste vähendamist. Võimsuste vähendamine sai hoo sisse alles tasapisi, 2. subsidiumide koodeksiga, kuna koodeks kirjutas ette, et abi lubamise eelduseks on restruktureerimisprogrammi teostamine. Kohustuslike kvootide regulatsiooni, mis pidi esialgu kehtima vaid 1981. aastani, tuli konkurentsi põhjustel üha uuesti pikendada.

3.21 Võimsuste vältimatu vähendamise elluviimiseks valis komisjon survevahendiks ESTÜ asutamislepingu kohaselt keelatud riigiabi ja legaliseeris samaaegselt rakendatud subsidiumide koodeksiga seni illegaalse praktika. Samaaegselt nõudis komisjon aga loa väljastamise õigust, mille ta sidus võimsuste vähendamise kohustustega. See terasepoliitika faas kestis kuni 1985. a lõpuni. Kvoodisüsteem säilitati ja tooterase tootmisvõimsusi vähendati umbes 44 tonni võrra ja kuumvaltterase võimsusi 32 tonni võrra vastusena riigiabi lubamisele.

Turu järk-järguline liberaliseerimine (alates 1985)

3.22 Ainuüksi 1983. kuni 1985. aastani eraldati terasetevõtetele ligi 15 miljardit eurot riigiabina. Konkurentsitingimuste ühtlustamise asemel jätsid poliitilised otsustajad suures osas kasutamata võimalust panna finantsiliselt tugevatele ettevõtetele sobivaid võimsuse vähendamise kohustusi. Sellega viivitasid nad turu poolt ammu nõutud liigsete võimsuste korrigeerimisega.

3.23 Väites, et ilmne kriis on möödas, kutsus Euroopa Komisjon 1985. a viimaks üles muutma radikaalselt EÜ teraseturu poliitika suunitlust. Varsti pärast riigiabi eraldamist summas 15 miljardit eurot pidid nüüd turujõud, esmalt kvoodisüsteemi paindlikumaks muutmise ja seejärel täieliku liberaliseerimise raames, vähendama liigseid võimsusi, mida Brüsseli intervensionistlike vahenditega ilmselgelt polnud võimalik saavutada. Selle äkilise suunamuutmise käigus jättis komisjon aga tähelepanuta fakti, et tema enese poolt 1985. a eraldatud abimiljardid annaksid alles tulevatel aastatel oma panuse konkurentsivõimesse. Kuni 1986. a lõpuni kahandas komisjon märgatavalt reguleeritud toodete osakaalu.

3.24 Hoolimata võimsuste korrigeerimisest ligi 40 miljoni tonni võrra ja kümnete tuhandete töökohtade kadumisest avaldas turule jätkuvalt survet ligikaudu 25 tonnine liigne tootmispotentsiaal.

3.25 Alates 1987. a lühiajaliselt kasvanud nõudlus toetas komisjoni väidet, et terasetööstust ei tuleks enam vaadelda kriisisolevana. Kaotati reguleerivad meetmed, näiteks tootmiserfiikaadid ja tarnekoguste registreerimise kohustus. Surve liikmesriikide valitsustele ja komisjonile kasvas, nii et anti välja 3. (1985. a), 4. (1989. a) ja 5. (1992. a) subsidiumide koodiks, et lüüa ühenduse subsidiumide tunnile peale vastupidav kaas. Nüüdsest pidi ELi liikmesriikides olema lubatud veel vaid teadus-, arendus-, keskkonna- ja teatud tegevuse lõpetamise abi, (¹) kusjuures abi pärines peaaegu eranditult ESTÜ fondist, mida finantseeriti söe- ja terasetööstuse osamaksudest.

3.26 Pärast lühiajalist kõrgeisu vähenes nõudlus terase järele taas 1990. a ning ka terasehind langes ligikaudu 20 % võrra. Nii muutusid 1992. a taas arvukamaks hääled, mis kutsusid komisjoni üles uuesti sekkuma. Ennekõike taotleti kord kvartalis tootmis- ja tarneprognoose iga eraldi toote kohta, liitumiste kergendamist, kaitset impordi eest Ida-Euroopa riikidest ja restruktureerimistoetusi. Liigsete võimsuste vähendamiseks tehti ettepanek sõlmida kartellikokkulepe struktuurikriisi ületamiseks, s t luua süsteem, mille abil jagada koorem ettevõtete vahel ja vähendada püsivalt võimsusi 20 % võrra 1996. a lõpuks, koondades 50 000 töötajat.

3.27 Komisjon lükkas aga struktuurikriisi kartellikokkuleppe idee ja uue tootmiskvootide süsteemi tagasi, esitades 1993. a oma kontseptsiooni, mis koosnes ainult kaudsetest meetmetest. Meetmed nägid ette tootmisvõimsuste sulgemise eelfinantseerimist komisjoni poolt, liitumiste ja tootmiskoostöö edendamist, teraseturu ajutist kaitset impordi eest Ida-Euroopa riikidest, turu läbipaistvuse suurendamist teavitamise kaudu tootmise ja Euroopa Liitu tarnimise kohta ning kaasnevaid sotsiaalseid meetmeid võimsuste vähendamise stiimulina. Alustati restruktureerimisprotsessiga, mille käigus vähendati tootmisvõimsusi veel 19 miljoni tonni võrra ja kaotati ligikaudu 100 000 töökohta ühenduse raua- ja terasetööstuses. Ministrite nõukogu poolt juba heakskiidetud eelfinantseerimise mudelit kasutusele ei võetud.

3.28 Hoolimata 5. subsidiumide koodeksist kiitis ELi Ministrite Nõukogu 1993. a detsembris komisjoni ettepanekul ühehäälselt heaks lisariigiabi andmise erinevatele ELi terasetevõtetele peaaegu 7 miljardi euro ulatuses, viidates aga selle abi ühekordsele olemusele, tasuks võimsuse vähendamise eest.

(¹) Kõrvuti nende abitüüpidega oli veel üksikuid regionaalseid investeringutoetusi, mis olid aga piiratud ainult Portugali, Kreeka ja endise SDV territooriumiga.

Kokkuvõte:

3.29 ESTÜ asutamislepingut iseloomustas riigiabi andmise range keeld artikli 4c kohaselt. Ent abikeeld takistas ELi liikmesriike vaid piiratud ulatuses oma terasetööstusi Euroopa kõrgeima tasandi täielikul heakskiidul jõuliselt toetamast. Kuni ESTÜ asutamislepingu lõppemiseni väljamakstud enam kui 70 miljardit eurot maksuraha aeglustasid kohandumisi vajalikke tööstusmuutustega, ent ei suutnud neid takistada. Euroopa Komisjon jäi ka 90ndatel aastatel KIE riikide terasetööstuste restruktureerimisel ELiga liitumise ettevalmistuste raames kindlaks juba praktikas äraproovitud põhimõttele: riigiabi eraldamine võimsuste vähendamise vastu.

3.30 Turupõhimõttest mööda minnes saavutasid EÜ liikmesriigid 1982. a poliitilise kokkuleppe jaotada vajalik tootmisvõimsuste vähendamine EÜ riikide vahel ühtlaselt; see oli vastulus ESTÜ asutamislepingu artikliga 2, mille kohaselt tuleb terast toota seal, kus on soodsaimad tootmiskulud. Selle asemel, et soodustada kahjumiga töötavate ettevõtete varast turult lahkumist, pehmedades samaaegselt sotsiaalseid tagajärgi, ja saavutada seeläbi kiiresti uuesti tasakaal nõudluse ja pakkumise vahel, kasutasid ELi liikmesriigid ja Euroopa Komisjon ESTÜ asutamislepingus kriisilukordadeks ettenähtud vahendeid ja seda sugugi mitte kõigi terasetevõtete hüvanguks. Ebarentaableid tootmisvõimsusi säilitati sotsiaal-, regionaal- ja jaotuspoliitilistel põhjustel, rentaablid – eelkõige erasektoris – kadusid koos töökohtadega, mida võrdlushinnangu puhul oleks peetud kindlateks.

3.31 Ometigi ei saa eitada, et ELi terasetööstus suudeti nüüdseks – küll raskustega - pikki aastaid kestnud kriisist välja tuua. EÜ terasetööstus suutis lõpuks muutuda rahvusvahelises võrdluses piisavalt konkurentsivõimeliseks. Selleks tuli tal aga tasuda väga kõrge hind, milleks oli enam kui 550 000 töökohta koondamine, isegi kui enamasti välditi karmimaid sotsiaalseid tagajärgi. Selle protsessiga oli võimalik toime tulla ainult sotsiaalpartnerite vahelise intensiivse dialoogi kaudu.

Teadus- ja arendustoetused edendavad konkurentsivõimet

3.32 Paljud tehnilised uuendused, tänu millele Euroopa terasetööstus ümber kujundati, on alguse saanud ja märgatavalt edasiarenenud ESTÜ teadusuuringute programmi raames, mida finantseeritakse omavahenditest, söe- ja terasetööstuse osamaksudest. ESTÜ asutamisleping nägi ette, et tuleb muuta kättesaadavaks teadusuuringute vahendid ühenduse teadusuuringute jaoks, et edendada üldiselt tööstuse konkurentsivõimet ja tööhutust.

3.33 Esimene ESTÜ teadusuuringute projekt käivitus juba 1995. a. Siitpeale häälestasid uurijad ja insenerid tehnoloogilise uuenduse lõikepunktis end järjest enam Euroopa mõtteviisile ja selles vaimus koostööle. Terasetööstus ja koos sellega Euroopa ühiskond võitsid sellisest koostööl põhinevast uurimisviisist, mille raames kooskõlastati püüdlused, võeti ette ühiseid pingutusi ning anti tulemused kõigi käsutusse. Nii õnnestus kiirendada tööstuse uuendamist tänu pidevatele parandustele.

3.34 Tänu ESTÜ teadusuuringutele oli ka ühiskonnale nii olulises valdkonnas nagu keskkonnakaitstes võimalik saavutada mõõdetavaid tulemusi. Nii vähendati vääveldioksiidi emissiooni 70 % võrra, tahma emissiooni 60 % võrra. Süsihappegaasi atmosfääri paiskamine vähenes võrreldes 80ndate aastate alguse tasemega poole võrra. Euroopa terasetootjad tarbivad praegu iga toodetud tonni terase kohta 40 % vähem energiat kui 20 aasta eest.

3.35 ESTÜ eelarvest eraldati 1955. a esmalt vaid 7 miljonit eurot aastas ühenduse teadusuuringuteks. See summa küündis 90ndatel aastatel 15-liikmelises ELis ligi 50 miljoni euroni aastas. ESTÜ teadusuuringute programm toetas oma ühenduse projektides uurimistegevust meetodite, materjalide ja keskkonnakaitse parandamiseks tavaliselt 60 % ulatuses. Alates 1983. a võimaldati lisaks 40 % ulatuses teadusuuringute toetust piloot- ja teadusuuringute projektidele.

3.36 Iga ESTÜ teadusuuringute programmi investeeritud euro tootis seejuures 13 eurot. Sellel taustal ei üllata, et ELi liikmesriigid leppisid ühehäälselt kokku kulutada ESTÜ asutamislepingu lõppemisel allesjäänud vahendid, mis on kogutud söe- ja terasetööstuste osamaksumena, eranditult sektoraalet teadusuuringute jätkamiseks söe- ja terasetööstuses. Vastuõetud suunised näevad ette, et iga-aastased ESTÜ-järgsed intressitulud ligi 60 miljoni euro ulatuses kasutatakse eranditult söe- ja terasetööstuste ning terase puhul eelkõige järgnevat valdkonnades:

- uute tootmis- ja töötlemisprotsesside välja- ja edasiarendamine,
- materjaliarendus ja -kasutus,
- ressursikasutuse parandamine,
- keskkonnakaitse ja
- töötervishoid ja -ohutus.

Konkurentsivõimeline terasetööstus 21. sajandi alguses

3.37 ELi terasetööstus on Euroopa Liidu laienemise kontekstis üleilmseks konkurentsiks hästi valmistunud. Viimastel aastatel on ELi terasetööstus tugevdanud oma positsiooni nii tehnilises ja majanduslikus kui ka keskkonnasõbralikkuse mõttes. Mõned varem riigimandis olnud ettevõtetest kasutasid saadud toetusi sihipäraselt, tõusmaks tehnoloogilise kohanemise ja täiustatud struktuuridega maailmaturu liidrite hulka.

3.38 Terasetööstus on suutnud üleimastumise ja säästva arengu nõudmistega kohaneda. Ilmselt on Euroopa terasetööstus võtnud õppust 70ndate, 80ndate ja 90ndate aastate terasekriisidest. Täna päeval on see sektor niivõrd konkurentsivõimeline, et suudab ka majanduslikult rasketel aegadel põhiliselt plussi jääda.

3.39 Suur terasenõudlus ELi siseturul rõhutab kodumaiste ettevõtete suuri pingutusi, püüdlmaks kuluefektiivsuse poole, tõstes samaaegselt kvaliteeti ja suurendades kliendilähedust. Euroopa terasetootjad on oma liitumise ja ülevõtmistega, efektiivsuse suurendamise ning kulude vähendamisega rajanud aluse 21. sajandi konkurentsivõimelisele sektorile. Ettevõtte päästmise ja restruktureerimisabi on ettevõtjate sõnavarast kadunud. Oma selge taotlusega säilitada riigiabi suhtes ranged reeglid ka pärast ESTÜ asutamislepingu lõppemist on liidu terasetööstus toonitanud, et nad sooviksid, et toetusesaaja mentaliteedi ja konkurentsimoontuste aega käsitataks lõppenuna.

3.40 Siiski pole konsolideerimine ja tööstuse muutused veel kaugel lõpule viidud. Üksikud ettevõtted töötavad juba kontinente ületavate ühinemiste kallal. Märkimisväärne mõju ettevõtete konkurentsivõimele tuleneb hetkel Hiina tõusust tööstusvaldkonna juhtivate riikide hulka. Hiina kiirelt kasvav terasevajadus teravdab nõudlust rahvusvahelistel tooraineturgetel. Näiteks Hiina rauamaagi ja vanaraua suur import põhjustab kitsaskohti maailmaturgudel ja toob toorainesektoris ja veotasudes kaasa hindade plahvatusliku tõusu.

3.41 Kiirendatud struktuurimuutus leiab hetkel aset ka uute liikmesriikide terasetööstustes. Väljakutsed, mille ees seisavad Kesk- ja Ida-Euroopa riigid oma terasetööstuste restruktureerimisel, on rohkem või vähem võrreldavad olukorraga, mida koges Lääne-Euroopa 25 aasta eest, isegi kui üleimastumine on vahepeal märgatavalt kaugemale arenenud. Sellel taustal on vajalik, et ka Kesk- ja Ida-Euroopa partnerid võidaksid Lääne-Euroopa kogemustest restruktureerimisel, sotsiaalne dialoog kaasa arvatud.

3.42 Vastutasuks osutatud eriabi eest ("periode de grâce" – "armuaeg") kohustati riike juba 90ndate aastate alguses sõlmitud Euroopa lepingutes efektiivsete restruktureerimismeetmete võtmiseks, ulatuslikuks liigsete tootmisvõimsuste vähendamiseks ja toetust saavate ettevõtete suurema elujõulisuse tõendamiseks. Tagamaks vaba ja õiglast konkurentsi Euroopa Liidu teraseturul ka pärast ELi laienemist on uued liikmesriigid liitumislepingute kaudu kohustatud kinni pidama ELi õigustikust (nt määrused ja raamotsused konkurentsi ja riigiabi, maksude, keskkonna, sotsiaalpoliitika jne valdkondades). Euroopa Komisjon peab rangelt jälgima, et Kesk- ja Ida-Euroopa riikide valitsused oma riigiabi osas peaksid kinni rangest ELi abirežiimist ja et ebaefektiivseid võimsusi vähendatakse tõepoolest plaanipäraselt, arvestades tegelikku nõudlust.

4. Praegune ELi teraseabirežiim – rahvusvaheliste abikokkulepete mudel?

4.1 Üleilmse teraseturu raske olukorra mõju Ühendriikidele ajendas USA valitust 2002. a märtsis vastuolus WTO kokkulepetes sätestatuga kaitsma ajutiselt oma teraseturgu imporditollidega USA kaubandusseaduse artikli 201 kohaselt. Terasekaubanduse märkimisväärse volatiilsuse taustal, mis oli põhjustatud ebaefektiivsetest liigsetest tootmisvõimsustest kogu maailmas, teatas Bushi valitsus ka oma valmisolekust toetada rahvusvaheliste läbirääkimiste alustamist ebaefektiivsete võimsuste vähendamise ja üleilmse terasetööstusele antava riigiabi ohjeldamise üle.

4.2 ELi liikmesriigid ja Euroopa Komisjon toetavad iga püüdlust teraseabi alase distsipliini parandamiseks maailmas. Mitmepoolsete läbirääkimiste alustamine OECD poolt Pariisis alates 2002. a detsembrist pakkus ELile võimalust oma praktikas järgiproovitud ELi teraseabirežiimi väljapakkumiseks rahvusvahelise terase subsideerimise kokkuleppe (SSA) alusena.

4.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee toetab Euroopa Liidu Komisjoni tegevust, isegi kui Euroopa terasetööstusel on tõsiseid kahtlusi teiste riikide ja regioonide kavatsuse tõsiduses terasesubsidiidumide vähendamiseks ja järelikult efektiivsema, teatamis- ja sanktsioneerimiskohustust sisaldava SSA allkirjastamiseks. Lisaks on komitee mures, kuna abi ja võimsuse teemad arutelu ei seostata kaubandustökete probleemidega, mida kasutatakse tihti põhjendamatult ning mis nõnda viivad turumoonutuste tekkele.

4.4 Seoses võimaliku SSA rakendusala lähedav Euroopa tootjad kaugemale kui enamik OECD riikide esindajaid. ELi terasetootjad nõuavad OECD läbirääkimistel ühehäälselt, et SSA keelustaks igasuguse riigiabi, mis aitab kaasa võimsuse suurendamisele või kahjutoovate võimsuste säilitamisele. See nõudmine ei seonu niisiis mitte ainult spetsiifilise, teatud terasettevõtetele antud abiga, vaid ka mittespetsiifilise, niinimetatud geneerilise ehk üldise abiga.

4.5 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee jagab Euroopa terasettevõtete vaadet, mille kohaselt peaks riigiabi andmine olema lubatud vaid seni, kuni sel pole mingit negatiivset mõju terase tootmisvõimsuste arengule, õiglasele konkurentsile või kaubandusvoogudele. Sellel taustal annab komitee läbirääkimistel OECD-ga oma toetuse järgnevatel erandil:

— tootmistevõime lõpetamiseks antav abi. Sii kuulub demon-
taazi- ja territooriumi saneerimise abi ning abi ettevõtete
sulgemise sotsiaalsete tagajärgede pehmendamiseks.

— piiratud ja kitsalt defineeritud abi teadus- ja arendustegevusele ning keskkonnakaitsele, kaasa arvatud energia- ja keskkonnamaksuvähendused. Seoses keskkonnaabiga tuleb luua selgus selles suhtes, et riigi finantstoetus ei ole lubatud vastava ettevõtte seaduslikult sätestatud keskkonnastandarditega vastavusse viimiseks. Seda ELi terasetööstus ei nõuagi. Siiski on võimalik eraldada piiratud abi vabatahtlikeks investeeringuteks, et anda ettevõtjatele stiimul minna oma majandustegevustes ELi ökoloogilistest miinimumnõuetest oluliselt kaugemale.

4.6 Subsiidiumide kokkuleppe raames tuleks samuti arvesse võtta, et vähemalt mõnel arenevatest majandustest on juba täiesti konkurentsivõimeline terasetööstus. Edasijõudnud arengumaade ja arengumaade terasettevõtted võivad konkurentsiest nagu madalad palgakulud, juurdepääs toormaterjalile, madalamad keskkonnastandardid ning kõrgete imporditollide kaitsest. Seetõttu tuleb riigiabi andmine terasettevõtetele neis rahvamajandustes kõne alla ainult tingimusel, et vastav riigiabi:

— otsustakse iga juhtumi puhul eraldi ja eraldatakse vastavalt olukorrale ettevõttes ja riigis; tuleb teostada järelevalvet finantsvahendite kulutamise üle, pidades silmas abi eraldamise eesmärke;

— on allutatud rangetele aegumistähtaegadele;

- kasutatakse heakskiidetud restruktureerimiskava raames, mis tagab asjaomase ettevõtte pikaajalise elujõulisuse;
- normaaltingimustes tooks kaasa tootmisvõimsuste vähendamise ega põhjustaks mingil juhul nende suurendamist.

5. Järeldused

5.1 Kogemused Euroopa terasetööstuse restruktureerimisega näitavad, et riigiabi on kahe teraga mõök. Kuna see eraldatakse ettevõtetele antava abina, siis toob see kasu vaid üksikutele ettevõtetele ning viib vahendite valele jagunemisele, sest kesk-pika ajaperioodi vältel hoitakse turul konkurentsivõimetuid tootmisvõimsusi. Kui riigiabi eraldatakse kokkulepitud restruktureerimisprogrammi raames, võib see aga leevendada ka sotsiaalseid probleeme ja edendada seega tööstusmuutuste tagajärgede aktsepteerimist. Selle protsessi juhtimine sotsiaalse dialoogi teel on end õigustanud.

5.2 Tekib ka küsimus, kas maksuraha tohutus ulatuses kulutamise poleks olnud võimalik saavutada midagi muud, nt väljaõppe või teadusuuringute vallas.

5.3 Terasetööstuse kriisiaastatel oli problemaatiline ka see, et õiguslik olukord (ESTÜ asutamislepingu artikkel 4c) näis küll olevat ühemõtteliselt selge (igasuguse riigiabi andmine on keelatud), ent mitmesuguste subsiidiumide koodeksite, minis-

trite nõukogu poolt vastuvõetud otsuste ja kohtuotsuste tõttu oli võetud kurss pehmenenud ja muutunud sellega ettearvestamatuks. Terasettevõtetele puudusid usaldusväärsed baasandmed ja kindlustunne oma majandustegevuse planeerimise osas.

5.4 Seda enam tuleb jälgida, et seoses kümne või kaheist-kümne uue ELi liikmesriigiga järgitaks täpselt üheselt mõisteta-vaid terasebiregulatsioone ja igale rikkumisele järgneks karistus nagu näiteks USS Kosice juhtumil.

5.5 Vead, mida tehti 15-liikmelises ELis, ei tohi korduda.

5.6 Vahepeal katkenud läbirääkimistel OECD raames on mõtet vaid siis, kui saavutatakse tulemus, mis praegust olukorda kestvalt parandab, st:

- mitte teha mingeid ülemääraseid mööndusi arengu- ja edasi-jõudnud arengumaadele ega üleminekuriikidele nagu nt Hiina,
- mitte keelustada ELi siseselt vajalikke regulatsioone teadus- ja arendustöö ning keskkonnameetmete vallas (nt ettevõtetele tekitatud täitmiskulude piirid takistamaks, et keskkonnameetmed viivad konkurentsimoontusteni) ning ka kahjutoovate tootmisvõimsuste sulgemise kohta ja
- mitte kehtestada tasakaalustavaid tolle terasetoodete ekspordimisel selliste soodustuslubade tõttu.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, teemal "Sanitaarohutus: kollektiivne kohustus, uus õigus" (omaalgatuslik arvamus)

(2005/C 120/10)

Protseduur

28. jaanuaril 2004 otsustas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, vastavalt oma kodukorra artikkel 29 paragrahv 2-le, välja töötada omaalgatusliku arvamuse ülalmainitud teemal.

Tööhõive, sotsiaalasjade ja kodakondsuse osakond, kelle ülesandeks oli ette valmistada komitee tööd sellel teemal, töötas välja oma arvamuse 22. septembril 2004 (raportöör: hr BEDOSSA).

Oma 412-ndal plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungjärgul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee vastu käesoleva arvamuse 164 poolt-, 3 vastu- ja 7 erapooletu häälega.

1. Sissejuhatus

1.1 Euroopa kodanike sanitaarohutus, mis moodustab tervishoiu ühe olulise haru, toob nende jaoks kaasa parema kollektiivse kohustuse rajamise pädevate ametivõimude poolt (iseegi kui mõnikord on tegemist bioterrorismiga) ja sellest tulenevalt peavad nad teostama oma uut õigust olla läbipaistval moel informeeritud tehtavatest otsustest.

1.2 Ohutus ja hoolekandesüsteem: kaks mõistet, mida tavaliselt seostatakse, kuid mis on seotud nähtamatul moel, samal ajal kui tervishoiu mõiste on endiselt märklauaks sotsioloogilistele probleemidele ja meditsiinilistele harjumustele, mis on läbi imunud individuaalsetest diagnostilistest ja terapeutilistest tulemustest.

1.3 Ajal, mil Euroopas läbi elatud vapustused näitavad selgelt, et tervishoiuriskid on väljunud puhtalt meditsiini vallast ning tunginud sotsiaalsesse ja poliitilisse valdkonda, on sanitaarohutuse strateegia määratlemine muutunud igapäevase – ja eelkõige poliitiliste juhtide – kohuseks: nüüdsest peavad kodanikud olema kindlad nende tagatiste olemasolus.

1.4 Sanitaarohutus ei alga tühjalt kohalt, ta rikastab ja täiendab tervishoiu traditsioonilisi valdkondi, eelkõige epidemioloogiat, ta toetub ravimite ümber arenenud arutlustele ja kontrollisüsteemidele ja nõuab kõigi meditsiinipraktikate võimaliku iatogeense mõju avastamist.

1.5 Sanitaarohutuse lähenemisviis ei erine meditsiinilisest lähenemisviisist. Ta liigub edasi etappide kaupa, olles ühel hetkel võimalike valikute jada, mida suunavad hinnangud kasu/kulu suhte ja esilekerkivate ohtude kohta. Sanitaarohutuse kvaliteet peegeldab hoolekandesüsteemi kvaliteeti.

1.6 Sanitaarohutus toetub meditsiinilisele lähenemisele ja vajab kiiresti ka sanitaarohutuse metodoloogiat, riiklike meetmete kaasamist. Sanitaarohutuse valdkond on muidugi palju laiem, kuna see on seotud pidevalt toimuvate meditsiiniliste uuendustega.

1.7 Sanitaarohutuse mõiste peab olema arenev, kuna karta võib eelkõige näiteks bioterrorismi rünnakuid ja seega ei või rahulduda fikseeritud sissetulekuga: tuleb leida tasakaal ebareaalne absoluutse turvalisuse otsimise ja hoolimatuse või konstruktiivse otsustamatuse vahel. Tervishoiusüsteemi efektiivsuse suurenemine toob kaasa vajaduse sanitaarohutuse järele, unustamata seejuures võrdlust vaesemate riikidega, kelle jaoks on praegu ainsaks probleemiks hankida vahendeid tervishoiusüsteemi loomiseks.

1.8 Euroopa Liidus, mis on rikkam ja seotud riskide võrdse jagamise tehnikatega, tuleb praegu ellu viia sanitaarohutuse institutsionaalne arvesse võtmise etapp. Et arutada sanitaarohutust puudutavaid otsuseid ja eelkõige avalikkust neist teavitada, tuleb kasutada kõiki võimalikke vahendeid pakkumaks Euroopa Liidu kodanikele teisi alternatiive peale muretsemise ja varjamise, sest ainult nii saab Euroopa Liidust tervishoiu alal küps demokraatia.

2. Euroopa Liidu lähenemisviiside ajalugu

2.1 Enne 7. veebruaril 1992 sõlmitud Maastrichti lepingut Euroopa Liidu kohta peatusid ühenduse tekstid tervishoiupoliitikal vaid möödaminnes. Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping (25. märts 1957) sisaldab sätteid elanikkonna tervisalase kaitse kohta radiatsiooniõhtude vastu.

2.2 Seevastu Rooma lepingus (25. märts 1957) ilmub mõiste "tervise kaitse" vaid lepingu artiklis 36, mis näeb ette:

2.2.1 “Artiklite 30 kuni 34 sätteid ei välista keeldusid või kitsendusi ekspordi, impordi või transiitkaupade suhtes, kui need on õigustatud ühiskondliku moraali, poliitika või julgeoleku seisukohalt; inimeste, loomade või taimede elu ja tervise kaitse seisukohalt; kunstilist, ajaloolist või arheoloogilist väärtust omavate rahvuslike varade kaitse seisukohalt või tööstus- ja kommertsomandi kaitse seisukohalt. Sellised keelud või kitsendused ei kujuta endast siiski suvalise diskrimineerimise vahendit või liikmesriikidevahelise kaubanduse varjatud kitsendusi.”

2.3 Artikli 118A sisse viimine Ühtsesse Euroopa akti aastal 1986 laiendas ühenduse institutsioonide pädevusi, võimaldades Euroopa Komisjonil teha ettepanekuid tervishoiu valdkonnas, võttes aluseks “kõrgendatud kaitsetaseme”.

2.4 Teise kaudse viite tervisekaitsele võib leida Rooma lepingusse Ühte Euroopa aktiga lisatud artiklist 130R, mis sätestas, et ühenduse keskkonnapoliitika eesmärgiks on eelkõige “kaasa aidata inimtervise kaitsmisele”.

2.5 Euroopa Liidu leping muutis sügavalt Euroopa ehituse perspektiive tervishoiu valdkonnas, kuna sisse viidi X jaotis pealkirjaga “Tervishoid”, mille kohaselt “Ühendus aitab kaasa kõrge taseme saavutamisele inimese tervise kaitsel”. Selle artikkel 129 4. punkt näeb ette, et nõukogu võib nende eesmärkide teostamiseks vastu võtta artiklis 189B ette nähtud stimuleerivaid meetmeid ja soovitusi.

2.6 Samuti ilmub tervisekaitse mõiste ka teistes Euroopa Liidu lepingu artiklites, kuna artikkel 129A, mis on pühendatud tarbijakaitsele, nimetab esmajoones ära tarbijate tervise ja ohutuse kaitsmise.

2.7 Täpne juriidiline raamistik võimaldab Euroopa institutsioonidel välja tuua oma tegevuse tervishoiu valdkonnas, seda raamistust parandatakse Euroopa Põhiseaduse lepingu eelnõu artikliga 179:

- 1) “Kogu liidu poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel tagatakse inimeste tervise kõrgetasemeline kaitse”.
- 2) “Liidu meetmed, mis täiendavad liikmesriikide poliitikat, on suunatud rahvatervise parandamisele, inimeste haiguste ennetamisele ning füüsilist ja vaimset tervist ohustavate tegurite kõrvaldamisele. Sellised meetmed hõlmavad ka võitlust olulisemate tervisehäirete vastu, edendades nende põhjuste, leviku ja ennetamise uurimist, samuti tervishoiualast selgitus- ja kasvatustööd...”

2.8 Uued loodud struktuurid (Euroopa Meditsiinitoodete Hindamise Amet...) võivad olla seda suurema tähtsusega, et Euroopa institutsioonid on alustanud tihedamat koostööd kolmandate riikide ja suurte rahvusvaheliste organisatsioonidega, - eelkõige koostöö Ülemaailmse Tervishoiuorganisatsiooni, Euroopa Nõukogu, Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooniga, Rahvusvahelise Aatomienergiaagentuuriga radiatsioonikaitse osas, ÜRO Uimastikontrolli ja Kriminaalpreventsiiooni Bürooga narkomaania osas -, mida tuleks jätkata ja tugevdada.

3. Sanitaarohutuse põhimõtted

3.1 Meditsiiniline otsus

3.1.1 Meditsiiniline otsus kuulub maailma, mida iseloomustab ebakindlus: ebakindlus patoloogiate, ravimõjude ja nendega kaasnevate ohtude tundmises, ebatäielik meditsiiniline informatsioon patsiendi, täiendavate uuringute valiku ja meditsiinitehnika kohta, ebatäpsused arstliku küsitluse osas, kus domineerivad emotsioonid või mure, ja kliinilise läbivaatuse osas, mis on loomult ligikaudne.

3.1.2 Meditsiiniline toiming on sageli tulemus ebakindlas olukorras vastuvõetud tõenäolistest otsustest: mida enam valikuid või otsuseid diagnoos või ravi eeldab, seda suurem on risk või isegi tõenäosus eksida, selline eksimus ei pruugi samas alati süüline olla.

3.1.3 Igas meditsiinilises otsuses või toimingus on üks kaalumatut osa, see teaduse praeguses arengujärgus hõlmatu juhus, vältimatu statistiline risk, mis on arstiteaduse lahutamatu osa.

3.1.4 Tervishoiu ohtude algpõhjuseks võib tuua inimlikud põhjused: praktiseeriva arsti viga või mittesüüline eksimus, ja faktilised põhjused: tuntud, kuid teaduse praeguses arengujärgus vältimatud riskid ja alati võimalikud olevad tundmatud riskid.

3.1.5 Ei saa rääkida sanitaarohutusest, meenutamata meditsiinilise otsuse peamisi omadusi. Kui mängus on elu ja tervis, on sageli raske leppida, et nõuda saab vaid võimalikku. Ometi ei ole olemas riskivaba arstlikku tegevust, nagu ei ole ka riskivaba elu.

3.2 Kasu ja riskide vahekord

3.2.1 Sama kehtib kõigi tervishoiu- ja meditsiiniliste otsuste kohta, ja otsustamatus on samasugune otsus nagu tegutsemine, otsustamatus võib osutada süüdlaseks.

3.2.2 Tuleb kaaluda ravist tulenevat riski ja spontaanse arengu riski. Tervise valdkonnas on ebaratsionaalne riski võtmisest keeldumine sama vastutustundetu kui riski tähelepanuta jätmine.

3.2.3 See kasude ja riskide kultuur on väga kaugel euroopaliku ühiskonna muredest, kus on õnnestunud märgatavalt vähendada loomulikke riske.

3.2.4 Et hinnata toimingu või toote sanitaarohutust, tuleb see paigutada riskide skaalale, et määrata kindlaks väiksem risk, mitte null-risk. Selles kasude ja riskide tasakaalus tuleb arvestada viie kriteeriumiga:

- tase
- reaalsus
- sagedus
- kestus
- vajalikkus.

3.2.5 Seega peavad võimuorganid avaliku arvamuse ja arstiabi pakkujate ühtse või vastuolulise surve all tegema valiku, kas ebakindlas olukorras pidada kinni tervishoiu mõistes kõige pessimistlikumast hüpoteesist, mis oleks kõige konservatiivsem, või võtta vastu kõige tõenäolisem hinnang.

3.2.6 Ja lisaks sellele tuleb tervishoiuotsus teha mõnikord kriisisituatsioonis. Niisiis on võimuorganid allutatud ühtaegu probleemide kuhjumisele, mõningate süsteemide mittetoimimisele ja sügavatele erinevustele tehtavate otsuste osas.

3.2.7 Et kriitilises olukorras ei peaks improviseerima, peab olema võimalik arvestada eelnevalt kindlaks määratud ja sisetöötatud hindamis-, kontrolli ja sekkumisprotseduuridega, kust tuleneb vajadus arutleda möödunud kriiside üle ja töötada välja sanitaarohutuse metodoloogia.

3.2.8 Millised ka ei ole teaduslikud ja meditsiinilised garantiid, kasu/riski suhte lõplikus hinnangus on sageli oma osa sise-misel veendumusel.

4. Sanitaarohutuse meditsiinilised tegurid

Selle määratlemiseks on olulised viis tegurit.

4.1 Sanitaarjärevalve

4.1.1 Nii nagu epidemioloogiline järelevalve on oluline osa rahva tervise kaitsest, tuleb tagada spetsiaalne sanitaarjärelevalve läbi Euroopa sanitaarohutuse tagamise keskuse. (vt. punkt 6.3.)

4.1.2 Selle sanitaarjärelevalve missioon oleks välja selgitada arstlike õnnetusi ja iatrogeneseid patoloogiaid, kindlaks teha raviprotokollide kasutamise seotud ettenägematu või soovimatuid mõjusid, läbi viia kontrollid ja analüüsida tulemusi, hinnata tervishoiusüsteemide efektiivsust, sellised oleks ka sellest järelevalvest sõltuva sanitaarohutuse peamised funktsioonid.

4.1.3 See järelevalve funktsioon on arenenud rahvusvahelisel tasandil, sest WHO ja Euroopa Liidu egiidi all on paika pandud informatsioonivahetuse ja vastastikuse hoiatamise mehhanismid.

4.1.4 Mitmepoolsed tekstid korraldavad koostööd kõigil tasanditel, kõigil erialadel, kõigil mandritel. See võimaldab viivitamatult rakendada sanitaarmeetmeid, mis on kõige kohasemad sanitaarohutuse tagamiseks.

4.2 Ravistrateegiate valik

4.2.1 Ravistrateegiate valiku kvaliteet ja ohutus sõltuvad eelkõige teaduse arengujärgust, ja seega teadmistest, mis praktiseerival arstil sellest on.

— Esimene tegur nende teadmiste parendamiseks on kindlasti uurimistöö meditsiini ja farmaatsia vallas, ja sellest tulevad edusammud ravi ja diagnostika osas.

— Algne meditsiiniharidus on teine sanitaarohutuse võtmetegur strateegiate valiku osas, haridus, mis on kohandunud teaduse ja tervishoiusüsteemi korralduse arengutega.

— Kolmas haru, meditsiiniline täiendkoolitus: kõige uuemate andmete kaasamine on, nagu kõigis riski- ja kõrgtehnoloogiaga sektorites, üks ohutust tagavaid tegureid.

— Viimane ravivalikute ohutusele kaasa aitav tegur, meditsiiniline hindamine, mis on muutunud ühenduslülilik uurimistöö, koolituse ja tervishoiutöötajate igapäevase praktika vahel.

— Meditsiinilist hindamist võib määratleda kui hoolekandesüsteemi kvaliteedi kontrollimise protseduure tervikuna.

— Diagnostika ja ravi strateegiate ja tehnikate hindamine seisneb tervishoiutöötajate kasutusse antud vahendite hindamise tagamises: meditsiinitehnoloogiad, diagnostikameetodid, ravimid, protseduurid ja teenused tervikuna.

— WHO määratleb kvaliteedi hindamise kriteeriumid ning sellest tulenevalt sellise hoolduse kvaliteedi järgenevalt:

“Võimaldada tagada igale patsiendile diagnostiliste ja ravitoimingute valik, mis tagab talle parima tulemuse, vastavalt teaduse praegusele arengujärgule, parima hinnaga sama tulemuse kohta, väikseima iatogeense riskiga, ja patsiendi suurima rahulolu protseduuride, tulemuste ja inimkontaktiga hoolekandesüsteemi sees.”

— Hindamine peab määratlema ka referentsüsteemi, st. välja töötama arstide kolleegiumi või teadlaste ühingu/liidu sisesel konsensusel põhinevad soovitud eesmärkide saavutamiseks.

4.3 Hoolekande ja meditsiinitoimingute teostamine

4.3.1 Kohustuste järgimist kontrollivad kõik ametiasutused, ning rohke ja pidev kohtupraktika täpsustab vahendite kohustust, mis lasub tervishoiutöötajatel, ja teadliku, tähelepaneliku ja teaduse uutele andmetele vastava hoolitsuse mõistet.

4.3.2 On selge, et toimingute teostamine sõltub sanitaarohutuse režiimidest, mis on väga varieeruvad, sõltuvalt toimingute olemusest ja “loomulike” riskide olemasolust.

4.3.3 Ainult toimingute teostamise lahutamatu riskide võrdlemine, st jättes kõrvale statistiliselt välditavad riskid, isegi kui nad on marginaalsed, aitab määratleda sanitaarohutuse tingimused, mida tuleb järgida. Siin on selleks kasu/riski vahekorra, mis võimaldab kindlaks määrata vastuvõetava ja oodatud sanitaarohutuse normaaltaseme.

4.4 Hoolekandestruktuuride korraldus ja toimimine

— Hoolekandestruktuuride korralduse ja toimimise kvaliteet mõjutab oluliselt sanitaarohutust.

— Sanitaarohutus paneb vahendite kohustuse kõigile avalikõiguslikele ja eraasutustele, need vahendid on ette nähtud määrustega ja allutatud erilisele kontrollile. Tervishoiusüsteem peab suutma vastata elanikkonna vajadustele ja tagada tervishoiuteenuse võimalikult suur ohutus.

4.5 Tervisetoodete kasutamine

4.5.1 Tervisekaubad ja –tooted, mida kasutatakse ennetuseks, diagnostikaks ja raviks, on allutatud rangele juriidilisele režiimile, nn kohalikule määrustikule:

— ravimid

— meditsiinis kasutatavad meditsiinivahendid

— inimpäritolu tooted

— laboratooriumivahendid

— ravieesmärgil kasutatavate inimkeha osade ja toodete juriidiline baas.

4.5.2 Sanitaarohutuse reeglid, mida neile toodetele ja kaupadele rakendatakse, moodustavad tõelise ohutusahela.

5. EMSK ettepanekud ja soovitusel

5.1 Sanitaarohutuse administratiivsed tegurid

5.1.1 Tervishoiu valdkonnas ei ole Euroopa Liidu riikides veel võetud arvesse sanitaarohutuse põhimõtteid.

5.1.2 Sanitaarohutus ei ole ei võrrandi summa ega retseptide rakendamine, see toetub ettevaatlikkusele ja vastuoludele.

5.1.3 Sanitaarohutus eeldab piirideülest tutvustamist ja liigendust. Ei tohi luua illusiooni kaitseliinist, mis piiritleks raskusteta järgmise epideemiakolde. Sanitaarohud on mitmenäolised, lõputult varieeruvad, üldjuhul ootamatud. Käitumised haiguse suhtes arenevad, viirused muteeruvad, nakatunud osakesed uuenevad või peituvad.

5.2 Selgelt tunnustatud volitused

5.2.1 Kuna rahva tervise kaitseks puuduvad spetsiaalsed juriidilised vahendid, on mõnikord, mõnes Euroopa Liidu riigis, võetud kasutusele kõrvalteed või ebakindlad võimalused, eelkõige sotsiaalkindlustuse korra liigne kasutamine, sest siis segatakse ühte debatti tervishoiualased ja majanduslikud teemad: kui tervise maksumuse hindamine ja sellele määratud piiratud ressursside võimalikult ratsionaalse kasutamiseni jõudmine on seaduspärane, siis seevastu nende kahe probleemaatika kokku segamine on ohtlik.

5.2.2 Üks asi on hinnata toote või raviviisi efektiivsust, kvaliteeti ja ohutust, teine asi otsustada selle hüvitamise üle sotsiaalkindlustuse poolt. Probleeme tervishoiualaste otsuste tegemisel rõhutab konkurents mitme võimuorgani vahel.

5.2.3 Pädevuste määramine tähendab vastutuste määramist ja seeläbi kindlaks määramist, kes teostab tervishoiualast võimu ja kes kannab moraalset, administratiivset ja/või kohtulikku vastutust. Vastutust saab täiel määral rakendada vaid siis, kui tekstid oma lünkade või ebaselguse läbi ei soodusta konfliktide ja vahelesegamisi, mis võiks moonutada tehtavaid valikuid.

5.3 Tunnustatud sanitaarjohtimine

5.3.1 Euroopa tasandil on sanitaarjohtimine tervishoiu alal ebapiisav ja selle juriidiline toetus väga nõrk. Puudu on ka meditsiinilisest legitiimsusest, seda vahendite vähesuse tõttu. Kõike seda tuleks parendada.

5.3.2 Riiklikud meetmed on tõhusad vaid siis, kui neil on reaalne legitiimsus, ja sanitaarjohtimine saab oma ülesannet täiel määral täita vaid selle topeltlegitiimsusega varustatult: tunnustatuna kõigi Euroopa Liidu riikide valitsuste ja muidugi avaliku arvamuse, st. tarbijate poolt.

5.3.3 Teaduslik ja meditsiinitehniline usutavus eeldab vahendite tõhustamist, kõrgetasemelise tehnilise personali värbamist, kuid ka koostööd kõigi Euroopa Liidu ja liikmesriikide institutsioonidega.

5.3.4 Kindlaks on määratud viis peamist funktsiooni: soovitada, jälgida, kontrollida, ekspertiise teha ja hinnata.

5.3.5 Euroopa tervishoiuvõrgustiku loomine annab tunnistust kõigi Euroopa riigivõimude soovist ühendada tervishoiuametkonnad ja anda igas Euroopa Liidu riigis tegutsevatele sanitaarjohtimiseorganitele järjepidevust ja uut efektiivsust.

5.4 Vajadus juhtimise välise inspektiooni järele

5.4.1 Kuitahes suurepärase ka ei ole sanitaarohutuse teenistuste tehniline ja teaduslik tase, tuleb sanitaarohutuse ülesannete täitmisel tingimata rakendada traditsioonilist ja ärakontrollitud vasturääkivuste põhimõtet.

5.4.2 Sõltumatute ekspertide kasutamine vastab soovile anda Euroopa ametivõimudele kõige silmapaistvamad spetsialistide teadmised, ja see võimaldab dialoogi kaudu täpsustada ja täiendada otsuse tegemiseks vajalikku informatsiooni.

5.4.3 Kõige tundlikumates või teravamates valdkondades tundub vajalik isegi laiendada välisekspertide ringi ülemaailmselt tunnustatud välisriikide asjatundjatele. Selline rahvusvaheline avatus võimaldab jõuda konsensussele kõigi asjaosaliste riikide hulgas, ja vältida nii pikemas perspektiivis kõigile kahjulikuks osutuvaid lõhesid.

5.4.4 Ta võib ületada kultuurilistest harjumustest tulenevaid erinevusi eri riikide tervishoiujohtimises ja praktikute koolitamise tingimustes.

5.5 Ekspertiise, otsustaja ja majandaja funktsioonide eristamine

5.5.1 Sanitaarpolitsei, kes tegelikult on otsustaja volitustega (lubada või mitte, keelata või mitte), saab oma võimu legitiimselt teostada vaid võttes arvesse kõnealuse tervishoiuprobleemi kõiki andmeid.

5.5.2 Alati on vaja hinnata kasu/riski vahekorda. See hinnang ei saa olla ainult teaduslik, seda ei tohi peale sundida majandaja või osaline, kellel on mängus materiaalsed või intellektuaalsed huvid.

5.5.3 Ekspertiise ja otsustaja rollide eristamise tulemuseks on tagatud läbipaistvus ekspertiise ja majandaja suhetes. Järgida tuleb ranget ekspertiiseetikat. See ei ole alati endastmõistetav, eriti kui kerkinud probleem on väga täpne, eksperte on siis vähe ja nad on sageli kõnealuste institutsioonide või ettevõtete seotud.

5.5.4 Läbipaistvus, mis peab iseloomustama sanitaarohutuse alal tehtud otsuseid, eeldab, et iga ekspert deklareeriks sanitaarorganite juures sidemed, mis tal võivad olla asutuste, ettevõtete või isikutega, kelle suhtes ekspertiise teostatakse.

5.5.5 Euroopa ühendus on alustanud selliste protseduuride määramist: ekspertide endi poolt soovitud läbipaistvusprotseduuride üldiseks muutumine võimaldab kõige paremini garanteerida ekspertiiside objektiivsust.

5.6 Läbipaistvus otsustusprotsessides

5.6.1 On tekkinud uusi tervishoiualaseid ohte mis, nagu uuendused üldiselt, segavad ja seavad kahtluse alla fakte ja harjumusi.

5.6.2 Intellektuaalne suhtumine peab olema sama, asuda "kuulama vaikust".

5.6.3 Milline ka ei oleks loodud järelvalvesüsteemi kvaliteet, eirata ei tohi kollektiivse pimestuse võimalust.

5.6.4 Avalik debatt on hädavajalik. Patsientidel ja ekspertide ringi mitte kuuluvatel arstidel peab olema võimalus teha oma hääl kuuldavaks, esitada küsimusi, teha hoiatusi.

5.6.5 Tuleb luua see väljendusvõimalus, et vältida ebavajalikke hoiatusi.

5.6.6 See "sanitaarne pluralism", mis on hädavajalik suurendamiseks võimalusi vältida uusi tragöödiad, eeldab otsustusprotseduuri arengut läbipaistvuse suunas. Ekspertiiside tulemused ja sanitaarotsuste motiivid tuleb muuta avalikuks, välja arvatud meditsiinilist või tööstussaladust puudutav info.

5.7 Sanitaarohutuse teavitustöö kutseeetika

5.7.1 Hoolimata lihtsustumisest, on tervishoiualasel teavitustööl põhimõttelisi erisusi, mis on sanitaarohutuse valdkonnas veel enam rõhutatud.

5.7.2 Neil teemadel puudutab teavitustöö sageli haigusi ja surma. Selle tervishoiusüsteemi delikaatse ameti korraldamist peavad juhtima läbipaistvus ja mõõdutunne.

5.7.3 Läbipaistvus on hädavajalik, tagamaks usaldus ja vältida murelikkust, mida tekitab puudulik informatsioon, mille sensatsioonilisusest tekib mulje seda ümbritsevast saladusest.

5.7.4 See lasub sanitaarvõimudel ja institutsioonidel, nagu arstil lasub kohustus patsienti informeerida. Kuna tegemist on riskidega, mis puudutavad igäihe tervist, kehtib "tõe kohustus".

5.7.5 Kuid seda moraalset kohustust saadab ka mõõdutunde kohustus. Sageli kiireloomuline informatsioon peab hoiduma kakofoonia, sensatsioonijanu ja hirmutamise ohtudest. See eeldab meedia, tervishoiutöötajate, patsientideühenduste ja ametivõimude koostööd. Alternatiivid ei ole ainult muretsemine ja varjamine.

5.8 Tavapärase teavitustöö

5.8.1 Tervishoiu alal võib informatsioon alati saada patsientide teravdatud tähelepanu osaliseks.

5.8.2 Arstidele ja laiale avalikkusele mõeldud informatsiooni vahel on olemuslik erinevus.

5.8.3 Esimese eeliseks on tema publiku teadualased eelteadmised. Selle suundadeks on kursused, konverentsid, kongressid, ametiliidud ja tööstusliidud.

5.8.4 Laiale avalikkusele mõeldud teave ei saa, kartmata halvaks panu või muret, eeldada kogu antud informatsiooni hindamiseks vajalike meditsiinialaste teadmiste olemasolu. Ta peab leidma tasakaalu uute ja traditsiooniliste raviviiside kohta informatsiooni andmise vajaduse ja selle informatsiooni vale tõlgendamisega seotud ohtude vahel.

5.8.5 Antud informatsioon võib põhjustada elanikkonna asjatut või ülepaistatut muret, või vastupidi, terapeutilisel põhjendamatute lootuste teket. See osaleb rahva tervishoiualases harimises, mis aitab otseselt kaasa hügieeni, riskiennetuse jms meetmete tõhustamisele tervishoiusüsteemi poolt.

5.9 Teavitamine kriisisituatsioonis

5.9.1 Sanitaarkriisi või tõsise ohu korral rahva tervisele on teavitustöö vastamisi kolme vajadusega:

— Esmajoones tuleb informatsioon rangelt sanitaarriski suurusega proportsiooni seada.

— Teine probleem tuleneb asjaolust, et informatsioon ei ole mõeldud ainult avalikkuse teadmiste suurendamiseks, vaid ka selleks, et tuua kaasa muudatusi käitumises. Seega peab informatsioon oma eesmärgi saavutama, st hoiatama või õnnetust piirama tekitamata üleliigset muret ühelt poolt, ja teiselt poolt tagama kodanike õiguse teada, mis toimub, ja pressi eetilise kohustuse vältida hirmutavat ja sensatsioonihimulist teavet.

— Ja kolmandaks, otsustav info tuleb välja anda arvestades publikuga, kellele see mõeldud on, ja järjekord, kelleni peab informatsioon esimesena jõudma.

5.9.2 Kõigil juhtudel jääb pressi roll kriisisituatsioonis teavitamise õnnestumisel määravaks. Meedia peab mõnikord nõustuma mitte levitama infot laiale avalikkusele niikaua, kuni tervishoiutöötajad on täielikult informeeritud. Niisiis on vaja koolitada ajakirjanikke, kes oleksid võimelised sanitaarohutuse teemat mõistma ja korrektselt edastama.

5.9.3 Tegemist on keerulise ülesandega, sest näiteks ebasoovitavate mõjude kvantifikatsioon, nende vähendamine, meedia mõju teavitusmäärade, riski üldine hindamine on pikad ja keerukad analüüsid, kuid avalikkus ootab kiiret informatsiooni lihtsas ja emotsionaalses keeles.

6. Kokkuvõte

6.1 Võttes arvesse järjestikuseid kriise, mis on raputanud maailma juba kaks aastakümnet (AIDSi plahvatuslik levik, nakatunud vere katastroofid, SARSi ja legionelloosiga seotud tervishoiukriisid, bioterrorism ja antraksi oht), soovivad Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee pidada regulaarselt kõrgetasemelisi tervishoiualaseid Euroopa istungjärke.

6.2 Nende konverentside eesmärgiks on arutada kollektiivsete meetmete üle, anda täpset informatsiooni nende kriiside kohta, pakkuda kooskõlastatud vastuseid, hinnata väliste ähvarduste riski, aidata kiire diagnostikaga ja pakkuda selles osas kohaseid vastuseid.

6.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee soovib anda juba praegu loodavale Stockholmi Euroopa sanitaarjäreelvalve keskusele ulatuslik ja tugevdatud mandaat oluliste ja pidevate tervishoiualaste aruannete koostamiseks ja lasta Euroopa Liidu

riikidel lähimuse põhimõtet järgides vajalikud meetmed rakendada.

6.4 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee hinnangul on õige aeg soodustada Euroopa kodanikuühenduste aktiviseerimist ja hoiatamist.

6.5 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee soovib, et tervishoiu teema ärgitaks kõiki osalisi aktiivsele suhtumisele: tervishoiukriiside üldine nägemus peab sanitaarkriiside üleilmastumise ajastul võimaldama jagada kõigi kogemusi.

6.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee hinnangul tuleb euroopa tasandil edendada suurt informatsioonipoliitikat, mis eeldab kõigi ajakirjanike ja pressiorganisatsioonide spetsiaalset koolitust, kuna neil on selles valdkonnas eriline vastutus.

6.7 Majandus ja sotsiaalkomitee meenutab, et tema soovitud on omavahel seotud ja eeldavad Euroopa Liidu riikide tugevat tahet nende teostamiseks, nimelt:

- Haldussuutlikkuse tugevdamine koos piiriülese liigendusega ning kõikjal tunnustatud ja vastuvõetav juhtimine.
- Volitused ja juriidilised vahendid selle toetamiseks.
- Otsustusprotsessi läbipaistvus ja kõigile ühine tugevdatud ametieetika sanitaarohutusealasel teavitustööl.
- Tugevdatud koostöö ja kõigi järeelvalve ja seireorganite sidumine ühtseks võrgustikuks (Euroopa Liit, Ülemaailmne Tervishoiuorganisatsioon, Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon, Euroopa Nõukogu ja suured riiklikud organisatsioonid nagu USA Center of diseases Atlantas).

Brüssel, 27. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb komisjoni teatist "Patsientide liikuvuse ja tervishoiu arengusuundade kõrgetasemelise kajastamisprotsessi järelanalüüs Euroopa Liidus".

COM(2004) 301 final

(2005/C 120/11)

Protseduur

20. aprillil 2004 otsustas komisjon, vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Tööhõive, sotsiaalpoliitika ja kodakondsuse osakond, kellele tehti ülesandeks ette valmistada komitee tööd selles osas, töötas välja oma arvamuse 22. septembril 2004 (raportöör: hr BEDOSSA).

Oma 412-ndal plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungjärgul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, 170 poolt-, 3 vastu- ning 6 erapooletu häälega, vastu käesoleva arvamuse.

1. Sissejuhatus

Euroopa Liidu liikmesriikides kehtivad tervishoiusüsteemid ja – poliitikad on ühelt poolt omavahel üha enam seotud, teiselt poolt aga ei kasuta riigi tasandil juhid enne otsuste tegemist olemasolevate nii euroopa kui muude süsteemide võrdlusanalüüsi (*benchmarking*) üldse, või kasutavad seda ilma väljaütlemata.

1.1 Selliste arengute põhjuseid on palju ja nad on omavahel ristuvad.

— Esimene neist on avalikkuse järjest suuremad nõudmised kogu Euroopas, ja kaugemalgi.

— Euroopa Liidu hiljutine laienemine toob liituvate maade poolt kaasa kohustuse pakkuda nende kodanikele järjest kaasaegsemat süsteemi.

— Olulised tehnoloogilised uuendused loovad uusi praktikaid ja raviviise, mis võimaldavad pakkuda kodanikele üha kõrgema kvaliteediga tervishoiuteenust.

— Euroopa Liidu kodanike käsutuses olevad uued infotehnoloogilised vahendid võimaldavad neil luua peaaegu koheselt Euroopa Liidu erinevates riikides kasutatavate diagnostika ja raviviiside kohest võrdlust, mis võib mõistetavatel ja kiiduväärt põhjustel kaasa tuua nõudmisi vahendite osas, et saavutada parimaid tulemusi.

1.2 See toob kindlasti kaasa probleeme sanitaarpoliitikas, nii piiriülese hoolduse kvaliteedi ja kättesaadavuse osas kui ka patsientide, tervishoiutöötajate ja poliitiliste otsustajate informatsioonide osas.

1.3 Nimetatud asjaolud tõstatavad nüüdsest kohustuse hinnata siseriiklikke strateegiaid, mis peavad võtma arvesse kõiki neid nõudmisi, võrreldes Euroopa kohustustega, mis vähehaaval liituvad ja annavad Euroopa kodanikele uusi õigusi.

1.4 See uus olukord valgustab edaspidi debatti nende vahel, kes ütlevad, et see uus vabadus toob kaasa kohapealse tervishoiusüsteemi ohtliku destabiliseerimise, kuna nad arvavad, et patsientide liikuvuse piiramine võimaldab süsteemide kulutuste või prioriteetide osas lihtsamini kontrollida, ja patsientide liikuvuse pooldajate vahel, kes leiavad, et see võimaldab süsteemide riskisutust, samade näitajate kasutamist, kogemuste vahetamist ja ressursside kõige mõistlikumat ühendamist. Kahtlemata tuleb edasi arendada teist mõttekäiku ja teha sellest järeldused, mis puudutavad rahvuslike süsteemide ühtlustamist.

2 Kontekst

2.1 16. juuli 2003. aasta omaalgatuslikus arvamuses⁽¹⁾ määratles Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tervise kui "ülimalt meie ühiskondades. See märkus kehtib nii iga kodaniku ja tema perekonna tasandil, kui ka iga riigi tasandil..." ja võttis kokku, "et kavatseb teha tervishoiuteemast interventsiooniala, järgides samas ühenduse olemasolevat poliitilist ja juriidilist raamistikku".

2.2 Kogu selle arvamuse vältel arendas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee argumente ja pakkus välja tööviise ja analüüsimetodeid, mida ta koostas uuesti kahes Euroopa Komisjoni värskes teatises (20. aprill 2004) Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ja Regioonide komiteele.

⁽¹⁾ Omaalgatuslik arvamuse teemal "Tervishoid" – Raportöör: hr Bedossa – ELT C 234, 30.9.2003.

2.3 Selle teatise muutis vajalikuks ka 9. veebruaril ilmunud teenuste direktiivi eelnõu. Kahjuks on sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna teenuseid puudutavad teksti lõigud sõnastatud nii, et need võimaldavad liialt suurt mänguruumi interpretatsiooniks, mistõttu kutsus see direktiiv esile palju kriitikat. Seepärast nõuavad direktiivi need osad täpsemaid definitsioone, selleks et oleks võimalik vajalikul määral arvestada nende, kodanike turvalisust ja võrdset kohtlemist puudutavate teenuste erilisusega.

2.4 Komisjon avaldas need kaks teatist ühel ajal, sest alates Krolli otsusest 28. aprillil 1998 kuni Leichte otsuseni 18. märtsil 2004 on Euroopa Ühenduste Kohus loonud terve rea kohtupraktikaid, mis võimaldab nüüdsest Euroopa Liidu kodanikel ravi saada teistes EL riikides, ja on muutnud selgemaks tervisekulutuste hüvitamise tingimused.

2.5 1. juunist 2004 võivad Euroopa kodanikud tõestada oma õigusi tulevase Euroopa ravikindlustuskaardiga, ⁽¹⁾ mis asendab paberformulari E111.

2.6 Tervishoiulukordade ebasümmeetria Euroopa Liidu erinevates riikides võib kaasa tuua nende poolt kõige paremini toimiva süsteemi otsimise, mis põhjustab ummistusi või toimimisvõimetust Euroopa referents-tervisekeskustes, ja sotsiaalkaitse instrumentide dumpingu ohtu, mis on võimetud vastama mujalt tulnud klientide korrapäratule liikumisele. Sellises olukorras võib uus määrus nr 1408/71 kaasa aidata uute ja keeruliste situatsioonide loomisele.

2.7 Ülesanne on niisiis arendada Euroopa poliitikat, mis võimaldaks liikuda kõike positiivsemate eesmärkide suunas, isegi siis kui see tähendaks vältimatut riiklike tervishoiusüsteemide eesõiguste muutmist.

2.8 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 16. juuli 2003. aasta omaalgatusliku arvamuse põhjaliku analüüsi tulemused kattuvad suures osas komisjoni poolt algatatud kõrgetasemelise kajastamisprotsessi tulemustega. Arvamuse eelnõus nimetatakse ja analüüsitakse soovitude teemasid: koostöö Euroopa tasandil; patsientide, tervishoiutöötajate ja poliitiliste otsustajate info-nõudmised; ligipääsetavus kõrgekvaliteetsel hooldusele; riikliku tervishoiupoliitika ühildamine kohustustega Euroopa tasandil jne.

⁽¹⁾ Vt EMSK aramus "Euroopa ravikindlustuskaart" – Raportöör: hr Gérard Dantin – ELT C 220, 16.9.2003.

3. Üldised märkused

3.1 Komisjoni teatis patsientide liikuvuse kohta sisaldab rea konkreetseid ettepanekuid erinevates valdkondades, mis peaksid võimaldama lõimida ühenduse poliitikasse asutamislepingutes sätestatud eesmärk - tagada inimese tervise kõrgetasemeline kaitse.

3.2 Ühenduse õigusest lähtuvalt on ühenduse kodanikul õigus tervishoiuteenustele teistes liikmesriikides ja nende kulude hüvitamisele. Euroopa Kohtu pretsedendiõigus ja direktiivi ettepanek siseturul pakutavate teenuste kohta määravad kindlaks, millistel tingimustel hüvitatakse patsientidele tervishoiuteenuste kulud, mis on tehtud teises liikmesriigis, kus nad on kindlustatud. Praktikas ei ole siiski alati lihtne seda õigust kasutada.

3.3 Seepärast näib olevat vajalik välja töötada üleeuroopaline strateegia, mis peab silmas järgmiseid eesmärke:

3.3.1 Koostöö parandamine Euroopa tasandil ressursside paremaks kasutamiseks.

— Patsientide õigused ja kohustused: Euroopa komisjon võtab kasutusele meetmed, et uurida täiendavaid võimalusi jõudmaks Euroopa tasandil ühisele arusaamale patsientide isiklike ja sotsiaalsete õiguste ja kohustuste küsimustes.

— Vabade ravimahtude jagamine ja piiriülene hooldus: Euroopa Komisjon abistab olemasolevate piiriüleste tervishoiuprojektide, eelkõige *Euregio* projektide hindamisel, ja uurib, kuidas soodustada kogemuste vahetamise eesmärgil nende projektide vahelise võrgustiku loomist.

3.3.2 Et luua tervishoiuteenuse ostmiseks selge ja läbipaistev raamistik, mida liikmesriikide pädevad asutused võiks kasutada vastastikuste lepingute sõlmimisel, palub Euroopa Komisjon liikmesriikidelt informatsiooni olemasolevate tingimuste kohta selles valdkonnas, ja esitab seejärel sobivad ettepanekud.

— Tervishoiutöötajad: Euroopa Komisjon palub liikmesriikidelt värskeid ja täielikke statistilisi andmeid tervishoiutöötajate liikuvuse kohta, professionaalse kvalifikatsiooni tunnistamist juhtivate struktuuride kaudu. Ta jätkab ka oma tööd, mis taotleb lihtsaid ja läbipaistvaid tunnistamisprotseduure koos nõukogu ja parlamendiga.

— Euroopa Komisjon jätkab koos liikmesriikidega ka ettevalmistustööd, et tagada infovahetus tervishoiutöötajate vaba liikumise kohta koos vajaliku konfidentsiaalsusega.

- Euroopa Komisjon kutsub liikmesriike üles analüüsima tervishoiutöötajate praegust ja tulevast puudujääki Euroopa Liidus.
- Euroopa referentskeskused: Euroopa Komisjon kuulutab välja tervishoiuprogrammi hanke, et luua enne ettepanekute väljatöötamist ülevaade referentskeskustest.
- Tervisetehnoloogiate hindamine: komisjon loob kooskõlastusmehhanismi tervishoiu-tehnoloogiate hindamiseks. Ta esitab selleks täpsed ettepanekud.
- Parendada tervishoiualaste eesmärkide integratsiooni kõigisse Euroopa poliitikatesse ja tegevustesse: Euroopa Komisjon teeb koostööd liikmesriikidega, kogumaks infot selle kohta, milline on riikide seisukoht erinevate tervishoiuteenustele teistes liikmesriikides juurdepääsu võimaluste toimimisest ja milline on selle mõju, eelkõige Euroopa reeglitest tulenevate juurdepääsuvõimaluste osas.
- Lisaks toetub Euroopa Komisjon käimasolevatele projektidele tervisemõju hindamise valdkonnas, jälgimaks, et need projektid arvestaks kogumõju hindamisel komisjoni tulevase ettepanekuid tervishoiu ja tervishoiuteenuste kohta.

3.3.3 Vastata patsientide, professionaalide ja poliitika väljatöötamise eest vastutajate vajadusele informatsiooni järele.

- Infostrateegia tervishoiusüsteemide kohta: Euroopa Komisjon töötab liidu tasandil välja tervishoiualase informatsioonistiku, mis toetub rahvatervise programmi tulemustele, eelkõige tuvastades poliitikate väljatöötamise eest vastutajate, patsientide ja professionaalide erinevad vajadused informatsiooni järele ning vahendid, mis võimaldavad seda informatsiooni anda, võttes arvesse ka Ülemaailmse Tervishoiuorganisatsiooni ja Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni samas valdkonnas teostatud töid.
- Piiriülene hooldus: patsientide motivatsioon ja ulatus: eesmärgiga määrata kindlaks motiivid, mis tõukavad patsiente piiri ületama ning erialasid, mida see puudutab, kahepoolsete kokkulepete olemust jne, soovib Euroopa Komisjon rahvatervise programmi raames läbi viia eriuurimusi. Seda aspekti uuritakse ka uurimisprojekti kaudu, mis kannab pealkirja "Patsientide Euroopa".
- Andmekaitse: Euroopa Komisjon teeb koostööd liikmesriikidega ja riiklike andmekaitseasutustega, et paremini tutvustada tervishoidu puudutavate andmete kaitsmise reegleid.
- E-tervishoid: üles kutsutud kavandama Euroopa põhimõtete teostamist kõigi tele-tervishoiuteenust osutavate poolte pädevuse ja vastutuse kohta, vaatleb Euroopa Komisjon seda küsimust oma üldise e-tervishoiu tegevusplaanis raames, nagu on märgitud teatise pealkirjaga "E-tervishoid – parendada Euroopa kodanike tervishoiuteenust".

3.3.4 Tugevdada liidu rolli tervishoiualaste eesmärkide elluviimisel

- Mehhanismi loomine terviseteenuste ja meditsiinihoolduse alase koostöö toetamiseks: üles kutsutud kavandama EL tasandil püsivaid meetmeid üleeuroopalise koostöö toetamiseks tervishoiu valdkonnas ja EL tervishoiusüsteemide alase tegevuse mõjude jälgimiseks, on komisjon loonud kõrgetasemelise grupi terviseteenuste ja meditsiinihoolduse alal.

3.3.5 Arendada investeringuid tervishoidu ja sanitaarinfrastruktuuridesse, et vastata laienemisega tekkinud vajadustele.

3.3.5.1 Kajastamisprotsessis kutsuti komisjoni, liikmesriike ja liituvaid riike üles otsima võimalusi lihtsustada tervishoidu, tervishoiuinfrastruktuuride ja pädevuste arendamisse tehtud investeringute arvestamist valdkonnana, mis esmatähtsana peab saama abi ühenduse olemasolevate finantsinstrumentide raames, eelkõige 1. eemärgi piirkondades. Tegelikult toetab EL juba investeringuid tervishoidu praegustes liikmesriikides, kui see aspekt on määratletud vastava riigi ja piirkonna poolt esmatähtsana. Selle soovitusel teostamine sõltub seega vastava riigi ja piirkonna otsusest liigitada tervishoid ja tervishoiuinfrastruktuurid valdkondade hulka, mis peavad esmatähtsana ühenduse abi saama. Komisjon teeb liikmesriikidega koostööd kõrgetasemelise terviseteenuste, meditsiinihoolduse ja vastavate finantsinstrumentide pädevate struktuuride grupi raames, jälgimaks, et üldplaanide väljatöötamisel osutataks tervishoiule vajalikku tähelepanu. Samuti tuleks vajadust investeerida tervishoiuinfrastruktuuridesse võtta arvesse EL uute finantsperspektiivide väljatöötamisel alates aastast 2006.

4. Erimärkused

4.1 Patsientide vaba liikumine liikmesriikides toob kaasa mitmeid probleeme, mille tagajärgi tuleb arvutada, hinnata, analüüsida ja arvesse võtta. Kui esimene neist on süvendatud teadmine erinevatest sotsiaalkaitse süsteemidest, tuleb koostada parimas olukorras ja dünaamiliselt, eriti kirjeldades praeguseid ja tulevase arenguid, nimekiri kriteeriumidest, mis selle loomisele eelnesid.

4.2 Ennetus on kahtlemata üks esmatähtsaid eesmärke, kuna see poliitika võib ja peab võimaldama oluliselt säästa, ja on tervishoiupoliitikate parim lähenemisviis: on lihtne välja tuua näiteks eduka liiklusõnnetuste, aidi leviku või suitsetamise ennetamise poliitika tulemusi. Ennetuste vastastikune seos selles valdkonnas annab märkimisväärseid tulemusi.

4.3 Sellele muidugi osalisele nimekirjale võib lisada ennetusstrateegiad mis, praegusel hetkel köidavad kõigi tervishoiuga seotud sihtrühmade liikmete – nii tervishoiutöötajate ja nende omaste, meedia kui ka poliitiliste juhtide tähelepanu: mõnuainete (narkootikumid, alkohol, ravimid) kasutamise vastu suunatud kampaaniad, tervisliku elustiili edendamine (liikumine, toitumine, puhkamine), tööõnnetuste ennetamine, kutsehaigused.

4.4 Nende individuaalsete, sotsiaalsete ja perekondlike riskide hindamine võimaldab teada saada välditava varajase suremuse taset ja sellest tulenevaid kulutusi.

4.5 Tehnoloogiline areng ravimite ja uurimistehnikate valdkonnas peab kaasa tooma vanade tehnikate efektiivse ja tegeliku asendamise uutega.

4.6 Eelkõige tuleb saavutada suurem tõhusus, mis on lõppkokkuvõttes ühiskonnale vähem kulukam, isegi kui see vajalik uuendamine põrkab vastu sotsiaalseid, kultuurilisi ja/või korporatiivseid takistusi.

4.6.1 Siinkohal tuleb toetada täpsemate ja efektiivsemate meetmete otsimist, mis peavad julgustama sotsioprofessionaalsete kategooriate initsiatiive, et parendada ühiseid tervishoiupoliitikaid.

4.7 Kui patsientide liikumisi korrektselt kavandada, peab Euroopa Liit suutma tagada ümberpaiknevatele inimestele tervishoiu- ja haiglatesüsteemide kasutamise, mis ei oleks koonduvad ainult kõige rikkamatesse riikidesse, kes on oma tervis-

housüsteemi väga palju investeerinud. Selleks peab Euroopa Liit aitama hindamis-, sertifitseerimis- ja volitamishandike loomisel, mis võimaldavad tagada uute tehnoloogiate ja uute raviviiside väärtustamist: haiglatesüsteemide ja kõigi teiste hoolekandeesutuste efektiivsus peab toetuma neile volitamise- või sertifitseerimisprotseduuridele.

4.8 Selline käitumine peab võimaldama Euroopa Liidul tähistada kogu kontinendil see asutustevõrk, kus paiknevad ka teadlased ja kõrgetasemelised professionaalid, kes on selliste referentskeskuste olemasoluks nii vajalikud; ja on loomulik loota, et need keskused tekivad kiiresti mõnes 25-liikmelise EL riigis, eriti kui Euroopa Liit võtab kohustuseks välja töötada riiklike poliitikate seire, analüüsi ja vahetuste vahendi, mis järgib meie asutamislepingute põhimõtteid, eriti lähimuse ja riikliku pädevuse põhimõtet.

4.9 Seda loogikat järgides ei tohi kindlasti unustada tervishoiunäitajate ühtlustamist. See ühtlustamine on oluline Euroopa Liidu tervisealaste eesmärkide paremaks tundmiseks: näitajad suremuse, välditava suremuse, haigluse ja välditava haigluse kohta, millel ei pruugi kõigis Euroopa Liidu riikides olla sama tähendus.

4.10 Erinevused toovad välja, et saavutatud tulemusi saab parendada, viies tervishoiu samale tasemele kui on kõige paremate näitajatega riigis. Ellujäämismäär kopsuvähiga 5 aasta jooksul ei ole Prantsusmaal ja Poolas ühesugune. Verehaiguste (leukeemia) ravi ei anna ühesuguseid tulemusi Inglismaal ja Prantsusmaal, sõltuvalt kasutatud protokollist.

4.11 Patsientide, professionaalide ja poliitiliste otsustajate teavitamine on nende Euroopa Komisjoni suuniste üks peamisi eesmärke.

4.12 Patsientide jaoks võimaldab tervisekasvatuse muuta selgemaks Euroopa kodanike arusaamist tervisest, eelkõige ootuste ja käitumiste osas. Nüüdsest saab tervist vaadelda kui absoluutset hüve ja see on vaieldamatult olukord, mida peavad kaitsma kõik pädevad võimuasutused. Selle ootuse rahuldamine nõuab tervishoiule tehtavate kulude tõstmist, ja need ei puuduta mitte ainult ravikuluseid, aga tihti ka ennetust ja keskonnakaitset, mis peaks ära hoidma sotsiaalkaitse süsteemi tasakaalust välja minemise.

4.13 Sanitaarohutus on muutunud õiguseks ja uueks võimuseks, mis Euroopa Liidu kodanikele osaks saab. (1)

(1) EMSK väljatöötamisjärgus olev omaalgatuslik arvamus: "Sanitaarohutus: kollektiivne kohustus, uus õigus". Raportöör: hr Bedossa (SOC/171).

4.14 Tehnoloogilised lahendused, eraelu austamine, jagatud meditsiinitoimiku haldamine, infovabadus ja andmekaitse on teemad, mis tuleb võimalikult läbipaistvalt läbi arutada, et teadvustada kõigile osalistele, ja see arutelu peab olema pidev, kuna arengud on kiired, otsused, mida tuleb teha, on keerulised, ja otsustada tuleb kiiresti. Igaüks neist elementidest on nende kolme tervishoiukolmnurga osalise jaoks terava tähtsusega.

4.15 Riiklike eemärkide lepitamine Euroopa kohustustega: hooldussüsteemide võrdlev analüüs toob kaasa keerulisi strateegilisi kaalutlusi, mida tuleb kasutada toetamiseks Euroopa koostööd tervishoiu valdkonnas ja järgimaks Euroopa Liidu mõju tervishoiurežiimidele. Näiteks tuleb lähemalt vaadelda läbivaid teemasid, millel võivad olla tõsised tagajärjed: praktika ja efektiivsus tervishoiusektoris, vananemine ja tervis, tervishoid Euroopa Liidu uutes liikmesriikides, erinevate tervisefaktorite mõju hindamine.

4.16 Lisaks on tähtis uurida õiguskindluse vahendeid, see võimaldab anda patsientide õigusele kõrgekvaliteedilise käsitlemise Euroopa Liidu riigis, kes selles osas peaks tegema kohaseid soovitusi (kohtupraktikate rakendamise selgitamine, sotsiaalkindlustuse süsteemi kooskõlastusreeglite lihtsustamine, euroopa-sisese koostöö lihtsustamine).

4.17 Kõige ootamatum, kuid kõige kasulikud uudis komisjoni teatises on Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja struktuurifondide rakendamine, püüdes lihtsustada investeeringuid tervishoiuvaldkonda, tervishoiuinfrastruktuuride ja arstliku pädevuse arendamiseks, mis on ühenduse finantsinstrumentide intervenciooni esmatähtsateks suundadeks saanud.

4.18 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on selle otsusega sügavalt nõus: Euroopa Liidu arenguks ja õnnestumiseks avaneb uus väli, eelkõige Lissaboni strateegia raames.

4.19 Ja lõpuks kiidab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee heaks komisjoni lähenemisviisi tervishoiu ametite osas. Tervishoiusüsteemide areng toimub läbi ametite ja pädevuste arengu. Hooldus eeldab koolitatud personali, kõrget kvalifikatsiooni ja elukestva õppe põhimõtte teostamist.

4.20 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ülesanne on edendada nende oluliste probleemide arvesse võtmist, mida kujutavad endast tervishoiuprobleemid Euroopa Liidu jaoks, tema ühtekuuluvuse ja võime jaoks muutuda teadmispõhiseks majanduseks.

4.21 Probleeme tuleb analüüsida ja ennetada, et soodustada töötajate ametialast liikuvust ilma riiklike süsteemide destabiliseerimata. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee loodab selles osas, et hääletamisjärgus olev direktiivi eelnõu kvalifikatsiooni ja pädevuste kohta on siseturu lõpuleviimiseks oluline, vajalik ja põhiline dokument.

4.22 Kavandatud meetmed on vajalikud ja hästi läbi mõeldud. Teisalt leiab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, et ka teenuste direktiiv on väga vajalik kõigi tervishoiutöötajate tegevusjuhiste ühtlustamiseks ning et see võetakse hästi vastu.

4.23 Kõik see on kavandatud ennetamiseks tulevasteks aastateks ennustatud tervishoiutöötajate nappust. Investeeringud tervishoiuametitesse on kasulik ja tasuv, kui tahetakse Euroopa Liidu kodanikele kvaliteetset terviseteenust pakkuda.

4.23.1 Parendada tervist ja tervishoidu tänu info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatele.

4.24 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee leiab, et just sellest suunast tulevad parimad argumendid tervishoiusüsteemi reformi alustamiseks ja kvaliteedi parendamiseks Euroopa Liidu raames. Juba on olemas mitu elementi.

— Arvutisse sisestatud jagatud meditsiinitoimik, mis võimaldab anda igale kodanikule sotsiaalse õiguse, õiguse tervishoiule ja oma tervise paremale tundmisele. Lisaks lubab see süsteem vältida kuritarvitusi, ohtraid kulutuste kõrvalejuhtimisi, ravimisalaseid mittevastavusi, meditsiinilist nomaadlust, unustamata kõigi vastuvõtu-, patsiendi registreerimise ja informeerimise protseduuride lihtsustamisest.

— Tele-meditiini väga suur edu, ekspertide ja kõigi tervishoiutöötajate konsulteerimiseks distantsi pealt ning kohane ja läbimõeldud patsiendi informeerimine.

— Tervisekaartide kasutamine, mis võimaldab reaalajas kontrollida õiguste avatust ja patsiendi olukorda sotsiaalkaitse suhtes.

— Ja kõik teised tänased ja homsed rakendused, mis on kasulikud süsteemide paremaks haldamiseks, tervishoiu ja rahvatervise strateegiate väljatöötamiseks, toimivate andmepanake saamiseks, raviasutuste produktiivsuse hindamiseks ja tarbimisevõimalikult täpseks tundmiseks.

4.25 Juba on loodud informatsioonivõrgustikud, ja patsientide ühingud võivad kinnitada, et nende soovile on vastatud. Ometi on vaja olla väga tähelepanelik ametisaladuse kaitse suhtes, kui kõne alla tuleb patsiendi/arsti suhe.

5. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ettepanekud

5.1 Oma 16. juuli 2003. aasta arvamuses tegi Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, pärast tutvumist nende strateegiate märkimisväärsest tähtsusest, ettepanekuid, mida Euroopa Komisjon on juba ilmselt märganud, kuna tema arendatud argumente läbib üks juhtlõng.

5.2 Liikmesriikidevaheline koostöö peab võimaldama välja tuua ühiseid eesmärke, mis aitavad välja jõuda riiklike plaanideni, ja oluliste näitajate valik lubab tähelepanelikult jälgida tervishoiupoliitika arengut igas liikmesriigis ja Euroopa Liidus.

5.3 Komitee meenutab üht vahendit, mis muutub möödapääsmatuks: üks seireüksus või agentuur peaks koguma vaatlused, analüüsid ja kogemustevahetused riiklike tervishoiupoliitikate kohta, mis on täielikult vastavuses kehtivate lepingutega, lähimuse ja riikliku pädevusega: hoolduse kvaliteedi parendamise protsess, riigiasutuste ja juhtide soov muuta kõiki nii era kui riiklikke raviasutusi efektiivsemaks, täpsuskeskuste loomine ja nende võrgustiku loomine läbi EL nii rikaste kui vaeste piirkondade.

5.4 Tugev ja toetatud tööhõivepoliitika vastamaks ennustatavale tööjõunappusele, ootamata otsest vajadust.

5.5 Tervishoiualase informatsioonipoliitika toetamine, põhinedes terviseprogrammide tulemustele, tuvastades süsteemis osalejate – patsientide, professionaalide, avaliku võimu – vajadused informatsiooni järele, võttes arvesse ka selliseid allikaid nagu Ülemaailmne Tervishoiuorganisatsioon ja Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon.

5.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee saab vaid heaks kiita komisjoni soovi kasutada Avatud Kooskõlastusmeetodi rakendamist (Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus,

juuli 2003), määratledes eelnevalt väga täpselt selle toimimisviisi ja tööülesanded, näiteks sellised tähtsad teemad nagu:

- Hea praktika vahetused (atesteerimine), kvaliteedistandardid, pädevuste vastavus, praktikate vastastikune tunnustamine, mille kulutusi peaks vähendama, arvestades riiklike süsteemide suuri erinevusi;
- Struktuuride ja praktikate olulised näitajad;
- Tervisetoodete kättesaadavuse parendamine, mis võtaks arvesse ka innovatiivsust, võitlust tervishoiuohutude (nt aids, tuberkuloos, malaaria) vastu kõige vaesemates riikides, võitlust raiskamise vastu;
- Riiklike süsteemide kooskõlastamine, et vältida dumpingu ja volituste kaotamise efekti piiriülesel tasandil;
- Vajadus luua ühtne turg ravimitele.

6. Kokkuvõte

6.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tunnustab asjaolu, et kolm viimast teatist on Euroopa Komisjoni viie asjaomase peadirektoraadi mõttetöö tulemus.

6.2 See tunnustab, et Euroopa Ühendus on mõistnud tervishoiupoliitikate tähtsust ühtse turu lõpuleviimise ja laienemise puhul.

6.3 See on üks esimesi kordi, kus Euroopa Komisjoni viis peadirektoraati ühendavad oma poliitilise tahte, oma oskused ja vahendid sellel eesmärgil: anda Euroopa erinevatele riikidele võimalused kooskõlastada oma tervishoiu- ja sotsiaalkaitse poliitikad kõigi Euroopa Liidu kodanike hüvanguks.

6.4 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee soovib seepärast moodustada eritöörühma, kerge, kuid pideva struktuuri nende poliitikate jälgimiseks, et võimaldada Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteel lisada oma valgustus, ekspertarvamus ja kogemused selle teema kohta, mis on kõigile Euroopa Liidu kodanikele tähtis ja südamelähedane.

Brüssel, 27. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb:

- “Ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, millega kehtestatakse erimenetlus sissesõiduloo andmise kohta kolmandate riikide kodanikele, kes saavad Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.”
- “Ettepanekut nõukogu soovitusel lihtsustada kolmandate riikide kodanike Euroopa Ühendusse lubamist teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.”
- “Ettepanekut nõukogu soovitusel lihtsustada teadusuuringute eesmärgil Euroopa Liidus liikuvatele teadlastele liikmesriikide ühtse lühiajalise viisa väljastamist.”

COM(2004) 178 final — 2004/0061 (CNS)

(2005/C 120/12)

Tulenevalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 262 otsustas nõukogu 7. aprillil 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond võttis arvamuse vastu 22. septembril 2004. Raportöör oli **pr KING**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412. plenaaristungil, 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 istungil) käesoleva arvamuse vastu 181 poolt- ja 1 vastuhäälega ning 3 jäi erapooletuks.

1. Komisjoni dokumendi põhisisu

1.1 Tegemist on teatisega, mis puudutab ettepanekute tutvustamist ühe direktiivi ja kahe soovitusel lihtsustamiseks kolmandate riikide kodanike lubamist Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.

1.2 Need ettepanekud on osa Euroopa Liidu poolt Lissabonis püstitatud strateegilisest eesmärgist arendada teadustegevust jõudmaks maailma kõige konkurentsivõimelisema ja dünaamilisema teaduspõhise majanduseni aastaks 2010. Selle ni jõudmiseks jääb Euroopa Liidul hinnanguliselt vajaka 700 000 täiendavat teadurit. Mõningad omavahel kooskõlastatud meetmed on juba kokku lepitud:

- muuta teadustöö koolinoorte jaoks atraktiivsemaks;
- parandada teadurite karjäärivõimalusi Euroopa Liidus;
- suurendada võimalusi õpinguteks ja liikumiseks.

1.3 Olgugi, et sihiks seatud 700 000 täiendavat teadurit hõlmab eelkõige Euroopa Liidu kodanikke, peab tunnustama, et selle eesmärgi saavutamiseks tuleb kaasata ka kolmandate riikide teadureid. Seetõttu keskendub komisjoni nimetatud teatis eelkõige abinõudele kolmandate riikide andekate teadurite Euroopasse lubamisele:

- lihtsustades kolmandatest riikidest pärit teadurite sissesõidu- ja elamislubade hankimise tingimusi;
- kõrvaldades takistused nende liikumisel Euroopas.

1.4 Komisjon tunnustab ka vajadust julgustada Euroopa teadureid liikuma ringi teistes maailmajagudes, kuna nende

liikuvus on üheks põhiliseks elemendiks teadmiste omandamisel ja edasiandmisel.

2. Üldised tähelepanekud

2.1 EMSK tervitab käesolevat teatist, mis käsitleb kolmandate riikide kodanike Euroopa Ühendusse lubamise lihtsustamist teadusuuringute läbiviimise eesmärgil.

2.2 Võttes aluseks, et komisjoni poolt aastaks 2010 sihiks seatud 700 000 täiendavat teadurit hõlmavad eelkõige ELi kodanikke, juhib EMSK komisjoni tähelepanu uuesti oma varasemale arvamusele, ⁽¹⁾ mis esitati vastusena komisjoni teatisele teadurite probleemide kohta Euroopa teadusruumis, samuti vastavate ettepanekutele ja algatustele nende probleemide lahendamiseks. ⁽²⁾

2.3 Pidades silmas eeltoodud meetmeid muutmaks teadustööd koolinoorte jaoks atraktiivsemaks, rõhutab käesolev arvamuse tõsiasi, et teaduse tähtsust ei ole õppekavades piisavalt arvestatud ja soovitatav töhustada teaduse, tehnoloogia ja matemaatika õpetamist koolides, toonitades nende õppeainete õpilastele ligiõmbaval viisil õpetamise tähtsust. Samuti on oluline keskenduda tütarlastele, kuna tütarlapsed kalduvad olema nendes õppeainetes väiksemal määral esindatud. Piisavalt on tõendeid, mis näitavad, et kõrgkooli pürgijad ei eelista alustada õpinguid reaalteaduslikel erialadel ja seetõttu jääb katmata ühenduse vajadus piisava hulga teadurite järele kui küsimusega kiiresti ja tõsiselt ei tegeleta.

⁽¹⁾ ELT C 110 30.4.2004, lk 3, raportöör: hr Wolf

⁽²⁾ COM (2003) 436 final

2.4 Teisena toodud meetmetest teadurite karjäärivõimaluste parandamiseks Euroopa Liidus käsitles varasem arvamus dilemmat, mille ees seisavad teadurid, kes töötavad ülikoolides või avalikes teadusasutustes ja keda tasustatakse avaliku sektori palgaastmestiku järgi, kuid kellele ei ole tagatud tööga kindlustatus ja kellel puuduvad ka teised eelised, mida omavad teised avalikus sektoris töötavad isikud, näiteks riigiteenistujad või õpetajad. Tõepoolest, teadurid ei ole tööga kindlustatud või on seda üksnes vähesel määral, kuna neile pakutakse tihti tähtajalisi töölepinguid, mis kaasnevad iga karjääri- ja tööalase muutusega.

2.5 EMSK viimane viide oma varasemale arvamusel käsitleb Euroopa teadurite liikuvust. EMSK tunnustab, et teadusala karjääri tegemiseks Euroopa teadusruum piirkonnas peab teadur näitama üles paindlikkust ja mobiilsust ELi piires. Samas ei tohiks see toimuda isikliku ja perekonnaelu ning sotsiaalsete hüvede arvel. Lisaks peab komisjon pidevalt võitlema "ajude äravoolu" vastu, just parimad noored teadurid lahkuvad Euroopa Liidust enamasti Ameerika Ühendriikidesse. USA viisa hankimisega seotud probleemid on arvatavasti lühiajalised ning USA kõrgkoolid ja teadusasutused, kes soovivad tööle võtta suuremal arvul välismaalasi, on suurendamas survet Ameerika Ühendriikide valitsusele elamis- ja töölubade väljastamise protseduuri kiirendamiseks.

2.6 Tulles tagasi komisjoni käesoleva teatise juurde, mis käsitleb kolmandate riikide teadurite kodanike lubamist Euroopa Ühendusse teadusuuringute läbiviimise eesmärgil, on komitee nõus seisukohaga, mille kohaselt peab Euroopa Liit, kui ta soovib muutuda ligitõmbavaks teadurite jaoks kogu maailmast, eriti siis, kui ta soovib end näidata konkurentsivõimelisena kõrgelt kvalifitseeritud teadurite maailmaturul, tingimata kõrvaldama takistused kolmandatest riikidest pärit teadurite liikumisele.

2.7 Komitee on nõus komisjoni seisukohaga, mille kohaselt majanduse globaliseerumine, mis põhineb üha enam teadmistel, suurendab pidevalt teaduse rahvusvahelist mõõdet. Siiski leiab EMSK, et teatistes tulnuks globaalne mõõde selgemalt esile tuua ning esitada võrdlevad andmed vahendite mahu kohta, mida riigid nagu Jaapan ja Ameerika Ühendriigid teadurite õpingute, liikuvuse ja karjääri edendamiseks eraldavad.

2.8 EMSK on mures ka praeguste Euroopa teadurite vanuselise struktuuri pärast. Suur hulk teadureid jõuab peatselt pensioniikka, kuid väga vähesel hulgal leidub teadlaste järelkasvu, kes oleksid piisavalt motiveeritud ja julgustatud nende kohale asumisest. Probleemi teadvustamata ja kiire sekkumiseta ei suuda Euroopa Liit saavutada püstitatud eesmärke. Probleem tuleneb ka praegusest olukorrast Euroopas, kus rahvastik

vananeb ja sündivus langeb. Samuti hakkab väga suure tõenäosusega rahvastiku arv ELi teatud liikmesriikides alates 2010. aastast vähenema. See muudab 700 000 täiendava teaduri lisandumise aastaks 2010 väga ambitsioonikaks eesmärgiks, isegi kui arvata juurde teadurid kolmandatest riikidest.

2.9 EMSK mõistab, et käesolev teatis käsitleb peamiselt lubade andmist ja seetõttu ei hõlma antud direktiiv ja kõnealused soovitud kolmandatest riikidest pärinevaid teadureid, kes juba elavad ELis ning kellest osa on oma valdkonnas juhtivad spetsialistid. Komitee arvates on aga hädavajalik välja töötada uus direktiiv, mis käsitleks just selle kategooria teadurite probleemi, kellel kõrgelt kvalifitseeritud tööjõuna ei ole ligipääsu vastavatele töökohtadele. See aitaks saavutada eesmärki 700 000 täiendava teaduri osas. Mõningad nendest teaduritest omavad ELis pagulase staatust ja nende annet ja panust on kahjuks senini alahinnatud. Pole olemas ühtegi eeskirja, mis näeks seda tüüpi teaduritele Euroopa Liidus ette abi mingis peale vabatahtlike ja heategevusorganisatsioonide poolt eraldatud stipendiumide. Mõõdukas vahendite eraldamine nende teadurite toetamiseks võimaldaks suurendada teadurite arvu Euroopa Liidus vähemalt 40 000 (!) võrra. Seetõttu soovib komitee komisjonil tungivalt kehtestada menetlus, mis võimaldaks nende teadurite tunnustamist ja rakendamist teaduritena ning mis parandaks nende ligipääsu võimalusi teadusuuringutega seotud töökohtadele.

2.10 Komitee võtab komisjoni poolt pakutud teaduri mõiste määratluse teadmiseks. Ta viitab siinkohas veelkord määratlusele, mida ta soovitas oma varasema arvamusel CES 305/2004 punktis 5.1.1.7.: "Eksperdid, kes tegelevad uute teadmiste, toodete, protsesside, meetodite ja süsteemide väljatöötamise või loomisega ja asjaomaste projektide, mille jaoks nad omavad oma ettevalmistuse ja kogemuste põhjal sobivat kvalifikatsiooni, juhtimisega". Selle määratluse eeliseks on teaduri kõikide juhtimisoskuste arvestamine.

3. Spetsiifilised tähelepanekud

3.1 Ettepanekud Euroopa teaduspoliitika osas

3.1.1 EMSK leiab, et spetsiaalse elamisloa väljatöötamine kolmandate riikide teadurite jaoks ei ole ainuke lahendamist vajav probleem. Tõstatavad teised küsimused, mis puudutavad teaduri sisserändaja staatust, samuti teadurite staatust Euroopa Liidu piires, mida EMSK on juba käsitlenud oma arvamusel CES 305/2004. Komitee on samuti arvamusel, et üheks võtmeküsimuseks on teadurite liikuvus Euroopa Liidu piires. Teaduritel peaks sõltumatult sisserändaja staatusest olema võimalik taotleda tööd.

(!) Hinnanguline arv, mis põhineb praegustel statistilistel andmetel.

3.1.2 Komitee märgib, et teaduri elamisloa hakkab asendama seni nõutavat tööloa, ja tervitab seda initsiatiivi, mille eesmärgiks on menetluse lihtsustamine.

3.2 Ettepanekud ühenduse sisseerändepoliitika vahendite täiendamiseks

3.2.1 EMSK tervitab komisjoni soovitusi legaalselt sisseerändekanalite kontrollitud taasavamiseks lähtudes erinevatest kriteeriumidest ja selgelt piiritletud sisseerändajate kategooriatest. Komitee nõuab siiski, et need kriteeriumid oleksid täpselt määratletud ja üheselt mõistetavad. On ilmne, et mõningad neist isikutest võivad vajada varjupaika ja kaitset vastavalt 1951. aasta Genfi konventsioonile. Samamoodi nagu võimalust kasutada sisseerändaja staatuse omandamise õigust, võivad nad saabumisel avaldada samas soovi pagulase staatuse taotlemiseks. Komitee on teadlik, et komisjonil ei ole hetkel võimalust tuua nendesse küsimustesse selgust, kuid ta tervitaks vastavasisulise otsuse vastuvõtmist lähemas tulevikus.

3.2.2 EMSK väljendab oma nõusolekut soovitustega lühiajalise viisa osas, mis võimaldab kolmandate riikide teaduritel Schengeni riikides vabalt liikuda. Samuti ollakse nõus sellega, et kolmandatest riikidest pärit pikaajalised elanikud saavad pärast 5-aastast legaalselt viibimist ühes Euroopa Liidu liikmesriigis õiguse elada kõikjal Euroopa Liidus.

3.2.3 EMSK on rahul, et komisjon tunnistab liikuvuse probleemi oluliseks aspektiks seda, et kolmandatest riikidest pärinevatele teaduritele on antud luba tuua endaga kaasa oma perekonnaliikmed.

3.2.4 EMSK rõhutab, et seda küsimust käsitleb nõukogu direktiiv 2003/86 22. septembrist 2003 perekonna taasühinemise õiguse kohta ja et käesolev teatis täiendab ettepanekut direktiivi kohta, mis käsitleb sissesõidu- ja elamisloa andmise tingimusi kolmandatest riikidest pärit isikutele, kes sisenevad riiki kõrgkoolõpingute, kutseõppe või vabatahtlikuna töötamise eesmärgil (COM(2002) 548 final).

3.3 Teadusasutuste keskne roll

3.3.1 EMSK mõistab, et vastuvõtukokkulepe sai tõuke Prantsusmaal kehtivast vastuvõtoprotokollist. Komitee tõstab esile, et ülesannete jaotamine teadusasutuste ja liikmesriigi sisseerändeteenistuste vahel kergendaks kolmandatest riikidest pärinevate kõrge kvalifikatsiooniga isikute lubamist Euroopa Liitu ja samas täidetaks ka Euroopa Liidu liikmesriikide julgeolekunõudeid.

3.3.2 Samuti on EMSK rahul, et liikmesriikidel on võimalus kontrollida vastuvõtukokkuleppe vastavust artikli 5 punktis 2 sätestatud nõuetele, sest see võimaldab vältida kuritarvitusi.

3.4 Teadusasutuste kohustused

3.4.1 EMSK peab komisjoni poolt pakutud "teadusasutuse" määratlust puudulikuks. Määratlust tuleb täiendada nii, et see hõlmaks ka uurimisstipendiume eraldavaid avalikke või eraasutusi ning teadusuuringuid teostavaid organisatsioone.

3.4.2 EMSK on rahul, et kinnitatakse veelkord Euroopa Ülemkogu tippkohtumisel Barcelonas võetud kohustust suurendada investeringuid teadustöösse ja tehnoloogia arengusse eesmärgiga jõuda aastaks 2010 3 %-ni SKP-st, kaks kolmandikku nendest investeringutest peaks pärinema erasektorist.

3.4.3 Komitee soovib komisjonil tungivalt konsulteerida erasektoriga käesoleva ettepaneku suhtes üldiselt ning eriti selles osas, mis puudutab teadusasutuse ülesannet koostada vastuvõtukokkulepe, mis on aluseks teaduri liikmesriiki lubamise menetlusele.

3.5 Teaduri mõiste laiem kontseptsioon lähtuvalt Euroopa Liidu vajadustest

3.5.1 EMSK on nõus komisjoni soovitusel mitte piirata menetlust inimeste või isikutega, kes juba omavad teadustöötaja kvalifikatsiooni päritoluriigis.

3.5.2 Ometigi ei saa EMSK olla nõus väljapakutud kitsendusega sissesõidu lubamise eesmärgi osas. Põhjus on selles, et leidub juhtumeid, kus teadur vastab direktiivis kindlaks määratud miinimumnõuetele, ent ta ei sisenenud algselt riiki teadusprojekti teostamise eesmärgil. On võimalik, et need teadustöötajad on omandanud kvalifikatsiooni Euroopa Liidus ja taotlevad nüüd vastavasisulist ametikohta.

3.5.3 EMSK on rahul, et isikute, kelle vastuvõtmist taotleatakse, kvalifikatsiooni puudutavad nõudmised, samuti kavandatud uurimistöö teaduslik väärtus on sätestatud selgelt ja üheselt mõistetaval viisil. Olgugi, et see ei tule käsitlesele käesolevas teatises, peab EMSK oluliseks näha ette teatud mänguruum teadurite pädevuse hindamisel, mis võimaldaks Euroopa Liidul reageerida vastavalt vajadusele muudatustele teadusvaldkonna nõudmistele osas. See on vajalik, sest tehnoloogia uueneb pidevalt ja Euroopa Liit peab tegema pingutusi võtmaks tööle teadureid, kes on võimelised tehnoloogiaid edasi arendama ja parandama.

3.5.4 Komitee juhib komisjoni tähelepanu ühele oma varasemale arvamusele, ⁽¹⁾ mis rõhutab teist takistust, mis vastandub liikuvusele, nimelt läbipaistvuse puudumisele erialases kvalifikatsioonis ja pädevuses. Leidub palju näiteid isikutest, kelle kvalifikatsiooni ei ole tunnustatud, eelkõige juhul, kui see on omandatud arengumaades. Teadurid on olnud sunnitud kvalifitseeruma uuesti või läbima järeldoktori õpingud, et saada teaduriks Euroopa Liidus. Komitee soovib komisjoni tegevuskava ⁽²⁾ liikuvuse kergendamiseks Euroopa Liidu piires, nimelt kvalifikatsiooni läbipaistvust ja ülekantavust soodustavate meetmete rakendamist ja arendamist ning ühtse teabeportaali loomist liikuvuse kohta Euroopas, mille eesmärgiks on nimetatud küsimuse lahendamine.

3.6 Elamisluba sõltumatult teaduri staatuselt

3.6.1 EMSK suhtub soosivalt ettepanekusse ühtlustada kolmandatest riikidest Euroopa Liitu saabuvate teadurite staatus.

3.6.2 EMSK on samuti rahul, et komisjon soovib mitte enam kohustada töölepingu alusel liikmesriikidesse vastu võetud teadurid taotlema töö luba.

3.7 Euroopa Liidu teadurite liikuvus

3.7.1 EMSK on rahul, et komisjon soovib lihtsustada vastuvõtumenetlust eesmärgiga soodustada liikuvust, võimaldades kolmandate riikide kodanikele jätkata uurimisprojekti mitmes liikmesriigis, põrkumata neis sissesõiduga seotud raskustele.

3.7.2 Ta märgib samuti, et neid sätteid kohaldatakse ka kolmandate riikide kodanike suhtes, kes omavad pikaajalist elamisluba.

3.8 Direktiivettepaneku õigusliku aluse valik

3.8.1 EMSK väljendab oma nõusolekut valitud õigusliku alusega, kahetsedes samas, et direktiiv ei ole siduv Taani ja Ühendkuningriigi jaoks. Ta märgib Iirimaa otsust kuuluda kõnealuse direktiivi alla ja loodab, et Ühendkuningriik otsustab teha sedasama. Komitee on veendunud, et seda küsimust tuleb uuesti käsitleda, arvestades, et teadusuuringute baas just Ühendkuningriigis on selline, et Euroopa Liidu pingutused saada

kokku vajalikul hulgal teadureid jäävad ilma nimetatud riikide osaluseta tõenäoliselt edututeks.

3.9 Muud küsimused

3.9.1 EMSK leiab, et tuleb arvestada potentsiaalsete teadustöötajate Euroopa Liitu meelitamise kogu problemaatikat ja et mõnest kolmandast riigist "ajude äravoolu" probleemi tuleks üksikasjaliselt analüüsida. Need kaks küsimust on teataval määral omavahel seotud. Erilist tähelepanu väärivad teadurite koolituse küsimus Ühendkuningriigis. Mõningad potentsiaalsed teadustöötajad võivad vajada pikemat õpingute perioodi või täienduskoolitust. Paljudel juhtudel võivad nad pärast selle perioodi lõppu taotleda kohe teaduri ametikohta Euroopa Liidus. Direktiivi peaks kaaluma ka selle vaatenurga alt.

3.9.2 Komitee on väga mures teatud arengumaadest "ajude äravoolu" tagajärgede üle ja leiab, et tuleb süvendada debatti viiside üle, kuidas suurendada teadurite arvu kogu maailmas. Tuleb märkida, et mõne riigi valitsus julgustab teadureid stažeerima välismaal, saamaks kogemusi, mis hiljem tulevad kasuks päritoluriigile. Hollandi eesistumise ajal korraldatakse Haagis konverents "Brain Gain The instruments". Konverentsi teemaks on ajude äravoolu mõju arengumaadele ja komisjon peaks koostama antud küsimuses aasta lõpuks aruande. EMSK leiab, et tegemist on hea algatusega laiaulatusliku tähtsusega probleemi käsitlemiseks.

3.9.3 Üks teemadest, mida komisjon on käsitlenud varasemas teatises - COM (2003) 436 final - ja mille juurde komitee soovib tagasi pöörduda, on soolise võrdõiguslikkuse küsimus. Esile tuleb tuua naiste alaesindatust teadusuuringute valdkonnas, eelkõige juhtimises ja juhtivatel ametikohtadel. See on eriti levinud kolmandate riikide teadurite puhul. Komitee soovib meelde tuletada, et komisjon soovib teadurite töölevõtmisel rakendada eeskirja, mille kohaselt võetakse teadureid tööle parimate tavade alusel, seda eelkõige võrdsete võimaluste osas. Komitee on veendunud, et eksisteerib silmnähtav ebaõiglus naiste teadurite kohtlemisel, kuna ametikohtadele kandideerivate naiste arv pole kaugeltki piisav ja need, kes esitavad oma kandidatuuri, saavad hierarhiliselt madalama ametikoha, kui nende kvalifikatsioon seda võimaldaks. On vaja parendada töölevõtmise menetluse läbipaistvust ja tõsta naiskandidaatide arvu.

Brüssel, 27. oktoobril 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ EMSK arvamus 658/2004 28. aprillist 2004, raportöör: **hr Dantin**

⁽²⁾ COM(2002) 72 final

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus koolituse ja tootlikkuse kohta (uurimuslik arvamus)

(2005/C 120/13)

22. aprillil 2004 Euroopa asjade ministri hr Atzo Nicolai saadetud kirjas palus eesistujariik Madalmaad Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteed (EMSK) Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 262 kohaselt koostada uurimuslik arvamus teemal "koolitus ja tootlikkus".

Tööhõive, sotsiaalasjade ja kodakondsuse osakond, kes vastutas komitee töö ettevalmistamise eest sellel teemal, võttis oma arvamuse vastu 22. septembril 2004. a. Raportöör oli **hr Koryfidis**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 412. plenaaristungil (28. oktoobri istungil) 81 poolt-, 1 vastu- ja 1 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Arvamuse taust

1.1 Vastuseks Madalmaade kui eesistujariigi EMSK-le esitatud taotlusele määravad käesoleva uurimusliku arvamuse sisu järgmised dokumendid:

- Madalmaade kui eesistujariigi programm, eriti selle peatükk *Sotsiaalne Euroopa ja selle avatus muutustele* ⁽¹⁾;
- Euroopa Ülemkogu Brüsseli istungi ⁽²⁾ (25. ja 26. märtsi 2004) otsus täita Lissaboni eesmärke, eelkõige ettepanek EMSK-le "vaadata läbi Lissaboni strateegia tõhusama rakendamise viisid ja vahendid" ⁽³⁾;
- võimaluste otsimine 2004. aasta teise poole jooksul kokkuleppeks 25 liikmesriigi vahel uue sotsiaalpoliitika agenda (2006—2010) ⁽⁴⁾ kohta;
- Lissaboni ja Göteborgi eesmärkide arutelu ja käesolevasse lepingusse liitmine ⁽⁵⁾;
- elukestva õppe tegevuspoliitika rakendamisega seotud probleemide põhjuste ning alusõppele järgneva koolituspoliitika tõhususe parandamise viiside uurimine, väljaselgitamine ja esitamine.

1.1.1 Madalmaade kui eesistujariigi ettepanekuid, mis on seotud sotsiaalpoliitika ja tööhõiveküsimumustega arutatakse kõrgetasemelisel konverentsil *Rohkem töötavaid inimesi: Euroopa tööjõupotentsiaali aktiveerimise tegevuspoliitika*, mis toimub 25. ja 26. oktoobril 2004.

⁽¹⁾ Vt eesistujariik Madalmaade programmi.

⁽²⁾ Vt eesistujariigi järeldusi – III peatükk.

⁽³⁾ Vt nende järelduste punkti 45.

⁽⁴⁾ Komisjon esitab uue sotsiaalagenda 2005. aasta esimesel poolel.

⁽⁵⁾ Lissaboni strateegia vahetunnangu esitamist oodatakse kevadel Euroopa Ülemkogul (märts 2005).

1.1.2 Konverentsi eesmärgiks on arutada struktuurimuudatusi, mida tuleb teha neljas poliitika valdkonnas, ⁽⁶⁾ tõhustades samaaegselt osalemist ja säilitades sotsiaalset ühtekuuluvust.

1.1.3 Madalmaad kui eesistujariik on palunud, et EMSK keskenduks järgmistele küsimustele:

- Millised on peamised takistused seoses alusõppele järgneva koolituse tegevuspoliitika rakendamisega igas liikmesriigis ja ELis tervikuna ning kuidas saab neid takistusi ületada?
- Millised on kõige tõhusamad viisid alusõppele järgneva koolituse edendamisel?
- Kuidas mõjub alusõppele järgneva koolituse korraldusele ja edule erinevate osalejate (näit valitsuse, sotsiaalpartnerite ja ka tööandjate ning töötajate) vahel ülesannete jaotamise viis? Milline on kõige tõhusam rollide ja ülesannete jaotus ja kuidas seda saavutada?

2. Sissejuhatus

2.1 EMSK peab oluliseks Madalmaade kui eesistujariigi soovi käesoleva arvamuse eelnõu koostamiseks, eelkõige arvamuse sisu ja ulatuse osas, mis kajastab neid laiemaid eesmärke ja tähtsamaid probleeme, mille lahendamiseks EL jätkusuutliku arengu, täpsemalt tööhõive, tootlikkuse ja majanduskasvu alal, kokku puutub.

⁽⁶⁾ Madalmaad kui eesistujariik on nõudnud struktuurimuudatusi nelja poliitika valdkonnas: töö ja ühiskondliku elu/pereelu suhete tulemuslik uus määratlemine, sotsiaalkindlustussüsteemi aktiveerimine ning tööd, **koolitust ja tootlikkust** puudutavate muudatuste soodustamine.

2.2 Unustamata kohustust keskenduda Madalmaade kui eesistujariigi esitatud küsimustele, arwab EMSK, et on tähtis võtta nimetatud keskendumist ühe osana üldisemast ülevaatest, (1) mis käsitleb kõiki küsimusi, mis on seotud ELi edasilikumisega asjaomastes sektorites konkreetsete asjaolude kontekstis.

3. Mõistete määratlemine (2)

3.1 Oskussõna (kutse)õpe tähendab “(üksikisiku poolt) peamiselt tehniliste teadmiste ja oskuste omandamist, täiendamist või ajakohastamist”.

3.2 **Alusharidus ja -õpe** on sellel kutsealal, mida isik omandab, esmaste põhiteadmiste ja oskuste omandamise aste. Alusharidust ja -õpet toetab paljudes liikmesriikides **töö käigus toimuv väljaõpe**, mille vältel seotakse erinevad õppimise vormid ettevõttest saadava töökogemusega.

3.3 **Täiendkutseharidus ja -õpe/jätkuv kutsealane areng** on õppimine, mis seonduv vastava tööturu või ettevõttega, põhineb juba omandatud oskustel ja kogemustel eesmärgiga teadmisi ja pädevust ajakohastada ja laiendada ning omandada oskusi teiste või uute töövaldkondade ja operatiivsete ülesannete jaoks. Täiendkutseharidus ja -õpe on suunatud eelkõige isikutele, kes on aktiivses töövoimelises eas, st neile, kes on läbinud alushariduse ja õppe (haridustee poolelijäänud töötajad), kes on tööga hõivatud või registreeritud töötuna (ja sellega seoses osalevad täiendharidust ja -õpet soodustavates kavades või ümberõppekursustel). Lisaks sellele on kõigil võimalik osaleda mitmetes üldistes ja tööga seotud õppesüsteemides, mida pakuvad nii avalik-õiguslikud kui ka eraõiguslikud isikud kõiges mitmekesisemates vormides.

3.4 Euroopa kutseõppe süsteemid varieeruvad märkimisväärselt liikmesriigiti, erinevad märgatavalt ka ühe riigi piires ja neid kohandatakse pidevalt kutseala- ja töö nõuetele vastavaks. Nendele täpse ja otse kohaldatava määratluse leidmine on jätkuvalt raskeks ülesandeks nii sisulise tõlgendamise kui ka keelelise väljendamise mõttes. Siiski on üldiseks oluliseks

tunnuseks pakutava kutseõppe paigutumine õppeasutuse ja ettevõttepõhise õpikeskkonna vahele. Määratlemise tulemused võivad olla erinevad nii kutsealusõppe kui ka täiendkutsehariduse ja -õppe puhul, sõltudes oskuste tasemest, tööstussektorist ja töövaldkonnast. Sama kehtib ka pakutava õppe liigi kohta, mis võib sisaldada erineva pikkusega seminare, mooduleid ja kursusi, samuti pikendatud kutseõppe perioode. Peale selle tunnustavad kutseõppe- ja kvalifikatsioonisüsteemid ja ka õppeasutused ning tööandjad mitteametlikku ja vaba õppeprotsessi. (3)

3.5 Mõiste **elukestev õpe** tähendab “kogu elu jooksul kestev õpitegevus eesmärgiga täendada teadmisi, oskusi ja pädevust isiklike, kodaniku, ühiskondlike ja/või töösuhetega seotud väljavaatid silmas pidades”. (4) Euroopa Ülemkogu Lissaboni istungi järelduste tulemusel on elukestev õpe omandanud silmapaistva poliitilise tähtsuse peamise ideena, mis aitab rahuldada kõigi poolt tunnustatud vajadust Euroopa õpimudeli põhjaliku uuendamise järele ühe osana üleminekul teadmistel põhinevale majandusele ja ühiskonnale. (5) Praeguste üld- ja kutsehariduse ning üld- ja kutseõppe süsteemide ülesehituse, toimimise, õpetamise ja õppimise meetodite sobiv ja järjepidev edasine arendamine/ümberkujundamine omandab suure tähtsuse Lissaboni eesmärkide elluviimisel. Sellest tulenevalt ühendatakse 2007. aastast alates ühenduse üld- ja kutsehariduse ja -õppe tegevusprogrammide uus arengujärk kõikehaarava elukestva õppe nimetuse alla. (6)

3.5.1 Elukestva õppe tegelik, terviklik rakendamine tuleb mitmes mõttes alles saavutada, pidades silmas õpet pakkuvaid struktuure, õppimisvõimalusi ja sotsiaalset nõudlust, samuti selles osaleva elanikkonna osakaalu. Mitmed Euroopa asutused, näiteks Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (CEDEFOP) ja Euroopa Koolitusfond (ETF) on teinud palju selle nimel, et võimaldada liikmesriikidel üldiselt ja konkreetsetel erinevatel huvitatud osapooltel ja koolitusvaldkonnas tegelevatel asjaomastel isikutel vahetada ideid, teavet ja kogemusi. (7) Tegelikult on siiski vaja lahendada veel terve rida tähtsaid ülesandeid:

— kuidas elukestev õpe moodustaks “katuse” kõigile (ametlikele ja mitteametlikele) õppeprotsessidele;

(1) Selline küsimustele lähenemine – st üksiku integreerimine üldisesse – on iseloomulik EMSK tööle. Hiljutised arvamused CES 325/2004 (Hornung—Draus—Greif) ja CES 661/2004 (Ribbe-Ehnmark) on head näited selle kohta.

(2) CEDEFOPi väljaannetest saab täpsemat teavet kutsehariduse ja -õppe mõistete vallas; vrd eelkõige CEDEFOPi sõnastikku, samuti kutseõppealase uurimistöö ja kutseõppe tegevuspoliitika aruanded (www.cedefop.eu.int ja www.trainingvillage.gr). Neid täiendab lisa arvamusele CES 1113/1999.

(3) Määratluse kohta vaadake SEC(2000) 1832 (Märgukiri elukestva õppe kohta) ja COM(2001) 678 lõplik (Euroopa elukestva õppe piirkonna rajamine).

(4) COM(2001) 678 final.

(5) Vaadake määratlust dokumendis SEC(2000) 1832 ja Euroopa Komisjoni teatises (1997) “Teel teadmiste Euroopa poole”.

(6) COM(2004) 156 final.

(7) Vt asjakohased CEDEFOP väljaanded üldise pealkirjaga “Alustame tööd elukestva õppe vallas”(www.trainingvillage.gr) ja asjakohased ETF uurimused ja aruanded olukorra kohta uutes liikmesriikides ja kandidaatriikides (www.etf.eu.int).

- kuidas ühendada seda teadmistel põhineva ühiskonna ja majanduse ülesehitamisega;
- kuidas ühendada seda jätkusuutliku arengu ja tänapäevaste globaliseerumisest tulenevate ülesannetega;
- eriti oluline on, kuidas muuta see kohaliku tootliku, ühiskondliku ja kultuurilise arengu saavutamise vahendiks;
- kuidas arendada Euroopa elukestva õppe piirkonda;
- kuidas mitmesugustest tulemustest kasu saada ja nende kehtivust kinnitada;
- ja lõpuks, kuidas seda rahastada.

3.5.2 Eespool kirjeldatud elukestva õppe puhul on vaja määratleda rollide ja kohustuste uus jaotus ja kõigil tasanditel tehtava koostöö – eelkõige kohaliku tasandi – koostöö vormid, mille puhul Lissaboni eesmärkide saavutamist silmas pidades on selge vajadus aktiivse koostöö järele avalike asutuste, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna vahel.

3.6 Ametlikus keelekasutuses märgib **töö tootlikkus** ⁽¹⁾ töö kogust, mis on vajalik konkreetse tooteühiku tootmiseks. Makromajanduslikust seisukohast mõõdetakse töö tootlikkust riigi sisemajanduse kogutoodanguga (SKT) elanikkonna aktiivse liikme kohta. ⁽²⁾ Tootlikkuse kasv on majanduskasvu kõige tähtsamaks allikaks. ⁽³⁾

4. Euroopa Liidu kutseõppepoliitika

4.1 Liit "rakendab kutseõppe poliitikat, mis toetab ja täiendab liikmesriikide tegevust, teadvustades siiski täielikult liikmesriikide vastutust kutseõppe sisu ja korralduse eest". ⁽⁴⁾ Kopenhaagenis 2002. aastal vastuvõetud otsused kujutavad endast

⁽¹⁾ Vt SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti. Peale oskussõna "töö tootlikkus" kasutatakse ka teisi, veidi erineva tähendusega asjaomaseid oskussõnu. Nendeks on: majanduse tootlikkus, ettevõtte tootlikkus, siseriiklik tootlikkus, individuaalne tööviljakus, kapitali tootlikkus jmt.

⁽²⁾ Vt COM(2002) 262 final (Summary) ja SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti.

⁽³⁾ Vrd COM(2002) 262 final (Summary) ja SCADPlus: Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti.

⁽⁴⁾ Põhiseaduse eelnõu artikkel III-183. Liidu ülesanded kutseõppe osas on määratud kindlaks lausega "Liit **rakendab** kutseõppe poliitikat". Hariduse osas on liidu ülesanded määratud kindlaks väljendiga "Liit **aitab kaasa** kvaliteetse hariduse arengule...".

nimetatud poliitika sisulist edasiminekut, mille üheks täiendavaks eesmärgiks on vastavuse ja sünergia saavutamine Lissaboni agendaga "Haridus ja koolitus 2010". ⁽⁵⁾ Nõukogu ja komisjoni ühine Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide eesmärkide täitmise üksikasjalise tööprogrammi rakendamise vaheraport annab samasuunalist informatsiooni. ⁽⁶⁾

4.1.1 Euroopa asutused CEDEFOP ja ETF toetavad kutsehariduse ja -õppe arengut ning täiendavad Euroopa kutseõppepoliitika suuniste rakendamist, kirjeldades hea tava näiteid, levitades ja vahetades teavet ning kogemusi neile ülesandeks tehtud uurimuste ja aruannete kaudu, asjakohase uurimistöö ettevalmistamise ja analüüsi kaudu ning praktiliste kogemuste kirjeldamise kaudu. Euroopa infovõrk Eurydice ⁽⁷⁾ ühendab samasugusel viisil üldharidussüsteeme ja selles osalejaid. Need kolm organisatsiooni teevad tõhusat koostööd, mis pidevalt laieneb koos elukestva õppe kasvava tähtsusega, mis toob kaasa koostöö ja integratsiooni laiendamise üld- ja kutsehariduse ning -õppe vahel.

4.1.2 Leonardo da Vinci programm ⁽⁸⁾ on ette nähtud liidu poliitika ellurakendamiseks kutseõppe valdkonnas. Programm aitab kaasa "teadmispõhise Euroopa edendamisele, luues hariduse ja kutseõppe valdkonnas Euroopa koostööruumi" ja toetab "liikmesriikide elukestvate õppele suunatud poliitikat ning kodanikuaktiivsust ja konkurentsivõimet soodustavate teadmiste, oskuste ja pädevuste omandamist". ⁽⁹⁾ Liikmesriigid vastutavad programmi elluviimise eest.

4.1.3 Elukestva õppe arendamise ja elluviimise käigus on oluline erilist tähelepanu pöörata praeguse Sokrates II programmi "Grundtvig" allprogrammile, mille abil soovatakse laiendada täiskasvanutele mõeldud igat tüüpi elukestva õppe kättesaadavust. ⁽¹⁰⁾

⁽⁵⁾ http://europa.eu.int/comm/education/copenhagen/copenhagen_declaration_en.pdf

⁽⁶⁾ Vt "Haridus ja koolitus 2010" ala kiireloomulisi reforme, mille eesmärgiks on Lissaboni strateegia eesmärkide täitmine (ELT C 2004/, lk 1).

⁽⁷⁾ www.eurydice.org

⁽⁸⁾ Varasemad kutseõppeprogrammid olid Comett (1986—1989 ja 1990—1994), Iris (1988—1993 ja 1994—1998), Petra (1988—1991 ja 1992—1994), Eurotecnet ja Force.

⁽⁹⁾ Nõukogu otsuse (Euroopa Ühenduse kutseõpet käsitleva tegevusprogrammi kohta (Leonardo da Vinci programm)) artikli 1 lõige 3

⁽¹⁰⁾ http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/grundtvig/overview_en.html

4.2 Siseriiklikud üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemid on välja töötatud ja üles ehitatud peamiselt pika aja jooksul ning tööturu üksikjuhtumite alusel tekkinud konkreetsete vajaduste rahuldamiseks. Seetõttu järgis nende areng tööturule vastavaid intensiivistumise ja aeglustumise tsükleid. Samal põhjusel on nende süsteemide vahel olulised erinevused. Need erinevused põhjustavad nüüd probleeme tegevuse koordineerimisel, parimate tavade ühtesulatamisel ja igal üksikul juhul kasutatavatest oskussõnadest ja mõistetest vastastikku arusaamisel.

4.3 Euroopa Liidu asjaomased kulutused ulatuvad 2004. aastal 194 533 900 euronit, millest 163 miljonit antakse Leonardo da Vinci programmile. Seda võib võrrelda igat liiki ja igal tasemel kultuurile tehtavate kulutustega, mis moodustavad ilma hariduse ja koolitusega 268 848 500 eurot; kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarve moodustab 783 770 054 eurot kogu ühenduse 92 370 071 153 euro suurusest eelarvest. ⁽¹⁾

4.3.1 Liidu tasandil kutseharidusele tehtav eelarveeraldus on valdkonna majanduslikku ja poliitilist tähtsust silmas pidades üsna tagasihoidlik. Sama situatsioon on ka liikmesriikides. Otsustamise ja tegutsemise kõigi tasandite juhtivate osapoolte üldise arusaamise järgi on kogusumma, mida saab kasutada hariduse ja õppe sektoris, ebapiisav seatud eesmärkide saavutamiseks.

4.3.2 Samuti tuleb juhtida tähelepanu sellele, et nende ELi kodanike keskmine protsent, kes saavad alusoskusõpet olenevata täpsest kvalifikatsioonist, on madal (8,4%). ⁽²⁾ Liidu eesmärgiks on tõsta aastaks 2010 seda protsenti 12,5-le potentsiaalselt aktiivsest elanikkonnast (vanusegrupp 25–64). ⁽³⁾

4.4 Tõhus, tulevikku suunatud täiendkutupharidus ja -õpe on elukestva õppe eduka praktilise rakendamise lahutamatuks osaks. On selge, et olemasolevad süsteemid, seal-

⁽¹⁾ Kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarve moodustab 0,85 % ELi eelarvest. Kultuuri- ja hariduse peadirektoraadi eelarvest on koolitusele määratud 0,25 % ja 0,002 % kogu ELi eelarvest (haridusele igas muus vormis ja tasandil kokku 0,003 %; kõik andmed pärinevad ELi 2004. aasta üldelarvest või juhinduvad sellest).

⁽²⁾ Vastavas Eurostati uuringus (CVTS 2/1999. a ANDMED/2002. a VÄLJAANNE) on esitatud äärmiselt tähtsad selgitused valdkondade tasandil toimuva õppe kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete koostisosade kohta liikmesriikide valimisi

⁽³⁾ Komisjoni esialgne ettepanek on järgmine: "2010. aastaks peaks EL-i keskmine elukestva õppe osalemine näitaja moodustama vähemalt 15 % täiskasvanud tööealisest elanikkonnast (vanusegrupp 25-64) ja see ei tohiks olla üheski riigis alla 10 %." Selle ettepaneku muutis nõukogu lõplikult 5. mail 2003 eespool kirjeldatud viisil (allikas: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/cha/c11064.htm>).

hulgas õppeprotsessid ja tulemused ei vasta nii koguliselt kui kvaliteedilt nõuetele. See üldine hinnang ei välista mingil juhul võimalust, et teatud valdkondades ja teatud juhtudel on olemas kvaliteetse ja tõhusa täiendkutuphariduse- ja õppe võimalused. Üheks selliseks näiteks võivad olla konkreetsetes ettevõttes organiseeritud kursused, mis katavad selle ettevõtte vajadused; teiseks näiteks võivad olla valdkondliku õppe võimalused, ⁽⁴⁾ mis on töötatud välja Euroopa sotsiaalpartnerite poolt või koostöös nendega.

5. Euroopa Liidu poliitika tootlikkuse tõstmise vallas

5.1 Kõik viimaste aastate andmed näitavad, et arengutendentsid tootlikkuse vallas on Liidu jaoks negatiivsed. "1990. aastate teisel poolel, olulise aeglustumisperioodi järel, kiirenes Ühendriikides nii tööviljakuse kasv (perioodi 1990-95 keskmiselt näitajalt 1,2 % näitajani 1,9 % perioodil 1995-2001) kui ka tööhõive kasv (0,9 %-lt 1,3 %-ni). EL-is aeglustus tööviljakuse kasv (keskmiselt näitajalt 1,9 % kümnendi esimesel poolel 1,2 %-ni perioodil 1995-2001), kuid tööhõive kasv paranes märgatavalt (0,6 %-selt languselt kümnendi esimesel poolel 1,2 %-le perioodil 1995-2001)". ⁽⁵⁾

5.2 On selge, et ELi üksikute liikmesriikide tootlikkuse määrade vahel on märkimisväärsed erinevused. Euroopa Komisjon on oma teatistes "Tootlikkus: Euroopa riikide majanduste ja ettevõtete konkurentsivõimelisuse võti" ⁽⁶⁾ üritanud kindlaks teha hetkeolukorra põhjuseid ning seda, kuidas need võivad mõjutada Lissaboni strateegia eesmärke. Teatistes lahatakse ja selgitatakse esmalt liikmesriikide vahelisi suuri erinevusi nimetatud valdkonnas ning selle järgi tõdetakse, et "majanduskasv suureneb ainult siis, kui kasvab tootlikkus. Ettevõtte tootlikkuse paranemine sõltub olulisel määral edusammudest side- ja infotehnoloogias, innovatsioonist ja tööjõust, mis on paremini kohandatud tööstuse vajadustega". ⁽⁷⁾

⁽⁴⁾ Õpe valdkondade tasandil on eriti tähtis rahvusvaheliste oskuste ja pädevuste omandamiseks. Sellel tasandil on osalejad lähedal globaliseerumisest tulenevatele probleemidele ja ülesannetele ning uue tehnoloogia arengule ja olukord on sobiv lahenduste pakkumiseks ja väljatöötamiseks (Leonardo da Vinci – EAC/11/04, III).

⁽⁵⁾ COM(2002) 262 lõplik, punkt 2 (teine lõik).

⁽⁶⁾ COM (2002) 262 lõplik.

⁽⁷⁾ Vrd. <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/n26027.htm> (järel-dused).

5.3 EMSK arvab, et suurem tootlikkus on kogu Euroopa Liidu tuleviku võtmeks. EMSK arvab samuti, et kõik katsed tootlikkuse tõstmiseks peavad toimuma Euroopa sotsiaalmudeli raames ja selle toetusel. Sellised jõupingutused peab suunama kõigile Euroopa kodanikele ja need peavad haarama kõiki Euroopa kodanikke, need peab sobitama kokku keskpika ja pikaajalise arengu eesmärkidega, need peavad olema süstemaatilised ning kujundatud teadmistel põhineva poliitika ja tegevuste ühendamise põhjal. Lõpuks on komitee veendunud selles, et koostööl sotsiaalpartnerite ja laiemalt kogu kodanikuühiskonna ja avalike asutuste vahel – eriti kohalikul tasandil – on oluline osa nimetatud meetmete elluviimisel.

6. Õppe ja tootlikkuse vaheline seos

6.1 EMSKi arvates peab konkreetse kõnealuse küsimuse puhul selgitama järgmist:

— Tootlikkust mõjutavad, kuigi osaliselt, aga otsustaval määral teadmised: “Näiteks sellised küsimused nagu investeringute tase, töökoha korraldus, osaluspoliitika, innovatiivsust ergutavate töökeskkondade loomine, uued ülikoolide ja ettevõtete koostöö vormid ja uued riskikapitali kasutamise vormid peaksid olema Euroopa Liidus tootlikkuse kasvule laiema lähenemise üheks osaks.”⁽¹⁾ Tootlikkuse kasvu ei saavutata seega lihtsalt õppesüsteemi täiustamisega.

— Tänapäeva tingimustes saab koolitus tootlikkust tõhusal viisil mõjutada vastavalt sellele, kui suure osa ta moodustab hariduspoliitikast laiemas ja üldisemas mõttes.⁽²⁾ Nendes laiemates raamides peab sisalduma põhiline, aga sellele vaatamata operatiivne sisemine sisesüsteem (piirkondlikul, riiklikul ja ühenduse tasandil), tuleb arvestada kõiki hariduse ja õppe vorme kui elukestva õppe allkoostisosi ning eesmärkide ja sisu osas peab koolitus olema üles ehitatud ja sobitatud keskkonnaga, mida iseloomustab mitmemõõtmelise liikuvuse kõrge aste.⁽³⁾

— Tootlikkust ja koolitust tuleb analüüsida igal tasandil, sealhulgas ka töökoha tasandil, sest selle tasandil langetatakse enamik otsuseid, mis puudutavad rahastamist ja

⁽¹⁾ Vaadake arvamuse CES 1370/2002 (Sirkeinen—Ehnmark) punkti 4.4.

⁽²⁾ Vaadake EÜT C 311, 7.11.2001 – eriti punkti 3.4.1. (Koryfidis—Rodriguez Garcia Caro—Rupp).

⁽³⁾ Euroopa kutsehariduse ja -õppe süsteemide peamine probleem on tänapäeval asjaolu, et nad ei kajasta praegust keskkonda: samal ajal kui viimane on äärmiselt muutuv, toimib esimene reeglina just nagu surmavaikuse tingimustes.

juurdepääsu jätkuvale täiendkuteharidusele. Enamgi veel, probleeme tuleb analüüsida ja siduda üheskoos, isegi kui need esmapilgul tunduvad individuaalsed.

— Igal juhul on väga vajalik, et liit toetaks piirkondi, eriti uusi liikmesriike, mis jäävad kaasaegsete õppevormide väljatöötamisel teistest maha.

6.2 Selle taustal peaks arendama aluskutsehariduse ning veelgi enam täiendkutehariduse ja -õppe/kutsealase arengu süsteeme ja initsiatiive nii, et need toimiksid praegusest tõhusamalt. Seepärast pole praktilised tulemused õiges mõõdusuhtes rakendatavate jõupingutuste ja ressursidega.⁽⁴⁾

6.2.1 Kaasaegse teadmiste, oskuste ja kvalifikatsiooni ajakohastamise süsteemi loomine nõuab tänapäeval varasemast erinevat tegevusplaani, mis ühendaks suunised, teadmised, eesmärgid, rakendused ja stiimulid.

— Täpsemalt on vaja teha järgmist:

— viia end kurssi uute globaalsete mõõtetega (sealhulgas planeerimisalaste, majanduslike, tehnoloogiliste, kultuuriliste ja demograafiliste aspektidega);

— siduda mõistlikud üld- ja eriteadmised globaalse turu loogika ja toimimisviisidega ning globaalse poliitilise ja majandusliku valitsemisviisi uute vormidega;

— olla teadlik uues globaalses tootmissüsteemis ilmnevatest uutest vigadest ja töötada välja vastumeetmed vigade kõrvaldamiseks;

— määratleda uuesti konkurentsi vormid ja ülesehitus kui viis liikuvuse ja innovatiivsuse saavutamiseks nii liidu sees kui ka väljaspool seda;

— määratleda uuesti õppes osalemise stiimulid, määrates eelkõige kindlaks, kuidas jaotada õppega loodud lisandväärtust;

— teadvustada jätkusuutlikkuse mõiste kolme mõõdet ning nende edendamise vajadust isiklikus ja ühiskondlikus elus.⁽⁵⁾

⁽⁴⁾ Detailse teave saamiseks vt Euroopa sotsiaaltatistika, täiendkuteõppe uurimus (CVTS2) Andmed 1999. Vt samuti nõukogu ja komisjoni ühist Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide eesmärkide täitmise üksikasjalise tööprogrammi rakendamise vaheraportit (EÜT C 104, 2004 lk 1).

⁽⁵⁾ Vt punkti 7.2.3.

6.2.2 Eespool nimetatud tingimusi ei saa täita neis kõigis kutseõppe vormides ja liikides, olenemata sellest, kas tegemist on täiendkutseõppega või mitte. Need tingimused moodustavad osa süstemaatilistest haridusmeetmetest, ⁽¹⁾ mida mõjutavad mitmed asjaolud, mis on kavandatud (õppimine + õpetamine) selliselt, et jõuda pikema aja jooksul hariduskultuurini (sotsialiseerumiseni), kus teadmised on edasiliikumise ajendiks ja sünergia on jätkusuutliku arengu tõhusaks tõukejõuks.

6.3 Komitee arvates on mõistlik vastus kahele esimesele Madalmaade kui eesistujariigi seatud küsimusele järgmine:

6.3.1 Praeguste Euroopa kutseõppesüsteemide laad ja toimimisviis nii kutsealuse õppe kui katäiendõppe puhul ei suuda rahuldada teadmispõhise ühiskonna ja kestva jätkusuutliku majandusliku arengu nõudmisi. Mõned konkreetset probleemid, mis nendel süsteemidel tuleb lahendada, on järgmised:

— **Üldine suundumus:** neid süsteeme on püütud ja püütakse jätkuvalt suurel määral sobitada sellise majanduskeskkonna konkreetsete probleemide lahendamiseks, mida iseloomustab vähene liikuvus.

— **Tegevuse tase:** nimetatud üldist suundumust järgides peavad Euroopa kutsehariduse ja -õppe süsteemid paremini integreerima üksiku üldisesse osana terviklikust käsitusest, mida nõuab tänapäeval majanduse globaliseerumine.

— **Süsteemi liikuvus:** nende süsteemide üldine suundumus ja tegevuse tase takistab igasugust (nii sisemist kui välist) liikuvust uute ideede ringlemise, võrgustike arendamise, innovatsiooni soodustamise ja tegelikele probleemidele reageerimiseks tegevuspoliitika kujundamise mõttes.

— **Kokkupuude kaasaegsete teadmistega:** olenemata üksiku koolitustöötaja vastuvõtlikkusest ja paindlikkusest puudub eelnimetatud süsteemidel jätkuvalt igasugune kohustus võtta arvesse teaduslikku, tehnoloogilist, tootmisega seotud või mõne teise valdkonna arengut.

— **Side tööturul toimuva arenguga:** tavaliselt ei suuda kutsehariduse ja -õppe süsteemid arvestada tööturul toimuvaga, sest harva pööratakse tähelepanu nii esilekerkinud uutele ametitele, kui ka sotsiaalsetele- ja isikuomadustele.

— **Koordineerimine:** paljudes liikmesriikides arvestatakse süsteemide koordineerimisel ainult vertikaalsete administratiivsete ja juhtimiskriteeriumitega. See tähendab, et iga kutsealushariduse või täiendkutsehariduse ning -õppe süsteem toimib eraldi ülejäänud haridussüsteemist, samalaadsetest asutustest Euroopa Liidus ja muidugi täielikult eraldatuses ümbritsevast majandus- ja ühiskondlikust keskkonnast.

6.3.2 Peale selle takistavad Euroopa haridus- ja koolitussüsteemide arengut rida strateegiliste eesmärkide, vahendite ja praktilise hariduskorralduse lünkasid, milleks on:

— elukestva õppe tegeliku rakendamise ideed tuleks järgida viivitamata kõigil tasanditel, mis vastutavad poliitika ja tegevuse eest;

— suurem sotsiaalne ühtekuuluvus ja rohkem liikuvust on Euroopa hariduse kõige tähtsamad eesmärgid ja nende tege-likku rakendamist peaksid vastutavad organid ja osalejad pidama vastavalt sellele esmatähtsaks;

— paljusid koolituskursusi ei saa praktiliselt rakendada ja selle tulemusel kannatab tööalane konkurentsivõime;

— koolituskursuste sisu on sageli liiga tihedalt seotud hetke turuolukorraga ja tekitab seepärast pikema aja jooksul vigu tööturupoliitikas;

— liikmesriikide vahel püsivad väga tõsised tõkked töötajate liikuvuse osas sobimatute koolitustunnistuste, sobimatu kvalifikatsiooni ja võõrkeelte ebapiisava valdamise tõttu.

7. Euroopa tootlikkuse saavutamise püüdlustega seotud probleemid ja hinnangud

7.1 Nimetatud tähelepanekud olid aluseks väga tõsisele hinnangule, et jõupingutused tootlikkuse nimel on Euroopas keskendunud valesse kohta ja valele ajale. Need oleks pidanud keskenduma alusharidusele ja -õppele, st *põhipädevuse* ⁽²⁾ omandamisele, pannes samal ajal võrdselt suurt rõhku ka elukestvate õppele, ⁽³⁾ mida on määratletud eespool (punkt 3.5).

⁽¹⁾ *Põhipädevus:* oskuste kogum, mis täiendab alus- ja üldisi oskusi ja võimaldab üksikisikul uut kvalifikatsiooni kergemini omandada, kohaneda muutuva tehnoloogilise ja organisatsioonilise keskkonnaga, ja/või võimaldab liikuvust töajuturul, sealhulgas oma karjääri arendamist (allikas: Teine aruanne Euroopa kutseõpet käsitlevast uurimistööst – kommenteeritud kokkuvõte – CEDEFOPi väljaanne)

⁽²⁾ Euroopa Ülemkogu 25.–26. märtsi 2004. aasta istungi järeldestes on sätestatud järgmist (punkt 39): “Kinnitatakse samuti elukestva õppe positiivset mõju tootlikkusele ja tööjõu pakkumisele; toetatakse integreeritud ELi programmi vastuvõtmist 2005. aastal ja kõigis liikmesriikides siseriiklike strateegiate koostamist aastaks 2006.”

⁽¹⁾ Vt arvamused CES 1113/99 – Lisa.

7.2 Sellest tulenevalt osutavad järgmised ettepanekud kogu hariduse ülesehitusele ja moodustavad osa ühtsest lähenemisest küsimusele, mis taotleb suure koordineeritud kampaania alustamist, et viia võimalikult kiiresti kõik Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemid kooskõlla tänapäevaste tingimustega Euroopas ja kogu maailmas. Ettepanekud on täpsemalt järgmised:

7.2.1 Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemide ülesehituse ja vastastikuste suhete veelgi kõikehõlmavam taastlõbivaatamine. Selline uuesti läbivaatamine soodustab hariduse erinevate vormide allsüsteemide vahelise suhtluse ja koostöö parema taseme väljatöötamist selliselt, et need saaksid reageerida tõhusalt globaliseerumise tõsistele ülesannetele ja globaliseerumise tekitatud töötajate liikuvusele. Seda tehakse teadvustades Euroopa kui globaalse partneri osa globaalse poliitilise ja majandusliku valitsemise uutes vormides.

7.2.1.1 Rõhutame eriti, et eelnimetatud taastlõbivaatamine ei tohi kahjustada Euroopa hariduse ja kultuurilise identiteedi klassikalist humanistlikku mõõdet. Taastlõbivaatamine peab nimetatud mõõdet hoopis arendama ja edendama.

7.2.1.2 Nimetatud taastlõbivaatamise raames ei tohi kutseõppe omandada iseseisvat tähtsust, aga seda ei tohi käsitleda ka eraldi. Kutseõppe, samuti nagu sellega seotud mitteametliku ja vaba õppe protsessid on vaja siduda integreeritud elukestva õppe võrgustikku. See oleks süsteem, mis rahuldab kodanike üld- ja kutsehariduse ning -õppe vajadusi ja nõudlust ning on ühendatud otse ning piiranguteta jätkusuutliku arengu olulise eesmärgiga.

7.2.2 EMSK teine seisukoht puudutab Euroopa hoiakut ja osalemist eelnimetatud Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe uute süsteemide ja vastastikuste suhete taastlõbivaatamise protsessis.

7.2.2.1 EMSK arvab, et probleemide ulatus, nende pakilisus ja eelkõige märkimisväärsed kulutused nende lahendamiseks tingivad Euroopa tasandil abinõude viivitamatu rakendamise ja uuringute tegemise.

7.2.2.2 Nimetatud abinõude ja uuringute eesmärgiks ei ole kindlasti liidu sekkumine Euroopa olemasolevatesse üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteemide ülesehitusse: nende mitmekesisus on hindamatu rikkuse allikas, mida tuleb toetada.

7.2.2.3 Need abinõud ja uuringud saavad pakkuda alternatiivseid vorme ja häid tavasid, et tutvustada Euroopa üld- ja kutsehariduse ning -õppe süsteeme uute tingimustega ning eelkõige pakkuda proovirakendusi ning innovatiivseid plaane haridussüsteemide sidumiseks Lissaboni eesmärkidega, teiste oluliste liidu eesmärkidega ja uutele, kehtivatele globaalsetele teadmistele lähenemise, nende otsimise, esiletoomise ja kasutamise meetoditega.

7.2.2.4 Nimetatuga ja eelkõige tootlikkuse ja tootlikkusest tulenevaga seoses on liidu osa selline, nagu ühenduse õigustikus ette nähtud, ja seda tuleb eriti kohalikul ja piirkondlikul tasandil rõhutada ja selgitada.

7.2.2.5 Liidu osalemisel Euroopa üld- ja kutsehariduse ja -õppe süsteemide uute struktuuride ja omavaheliste suhete läbivaatamise protsessis on veel üks kaugemaleulatav ja väga tähtis külg. See võimaldab vähendada oluliselt majanduslikke kulusid, mis on seotud asjakohaste uute ja parimate tavade otsimise, kindlakstegemise ja edendamisega liikmesriikide poolt ja nendega koostöös. Lõpuks võib avatud koordineerimise meetodi kasutamine lisada ühiste eesmärkide saavutamise nimel kõigile tehtud jõupingutustele rohkem liikuvust ja dünaamikat.

7.2.3 EMSK kolmas seisukoht käsitleb seda, kuidas ükskõik mis liiki õppeprotsessi sobitada kokku majandus-, sotsiaal- ja keskkonnapoliitika jätkusuutlikkusega. See EMSKI seisukoht on kõige keerukam ja samal ajal kõige käegakatsutavam. Seda toetavad asjakohased kogemused ja seda saab pidada parimaks tavaks.⁽¹⁾

7.2.3.1 EMSK seisukoht tugineb põhimõttel, et raskeid probleeme, näiteks püsijäämist ja jätkusuutlikku arengut, tootlikkust, konkurentsivõimelisust või teadmistel põhineva ühiskonna idee elluviimist ei saa lahendada eraldiseisvana igapäevasest tegelikkusest ülalt tulevate isoleeritud abinõude või valikutega. Neid ei saa lahendada ka individuaalsete probleemidena killustatud tegevuse abil. Need tuleb ühiskonnal lahendada integreeritud lähenemise, pühendunud üksikisikute ja kollektiivide osavõtu kaudu. Seepärast osutab EMSK oma keskse ettepanekuga, kuidas lahendada tootlikkuse puhul küsimus "kuidas", valdkondlikult tasandil kohalikele tasandile, jätkusuutliku arengu integreeritud tegevuspoliitikale ja jõulisele kõigi koostöövormide tugevdamisele sotsiaalpartnerite⁽²⁾ ja organiseeritud kodanikuühiskonna ning kohalike võimuorganite vahel laiemalt ühiste eesmärkide saavutamise nimel.⁽³⁾

⁽¹⁾ Vt täpsemalt kohaliku õppe-, jätkusuutliku arengu ja hariduse mitmeetstarbelise keskuse lisatud tegevusplaani.

⁽²⁾ Tüüpiline positiivne näide sellest on sotsiaalpartnerite Euroopa tasandil 2002. aasta märtsis kehtestatud prioriteedid, mille hulka kuulub ka elukestva ameti- ja erialaõppe arengu toetamine. Selliseid algatusi on vajalik toetada.

⁽³⁾ Euroopa Ülemkogu 25.–26. märtsi 2004. aasta istungi järeldused sätestavad (punkt 43): "Muutuste toetamine ja kaitsmine peab ulatuma valitsustest kaugemale. Sellise toetuse tekitamiseks kutsub Euroopa Ülemkogu liikmesriike looma reformipartnerlust, mis hõlmab tööturu osapooli, kodanikuühiskonda ja avalikke asutusi vastavalt siseriiklikule korrale ja traditsioonidele."

7.2.3.2 EMSK ettepanek rõhutab teadmisi, oskusteavet ja innovatsiooni koostöö ning ühiste eesmärkide selge ja arusaadava sisuna, mis esindab keskse tähtsusega eesmärki.

7.2.3.3 Individuaalse ja organisatsioonilise jätkusuutlikkuse stiimulid, kursisolek jooksva olukorraga maailmatasandil ja eriti tähtsa asjaoluna vastastikune toetus üksikisiku ja kollektiivse arengu nimel tehtud jõupingutustele moodustavad EMSK arvates tõukejõu, mis tagab ettepaneku teostatavuse.

7.2.3.4 Ettepaneku arendamise ideaalseks vahendiks oleks elukestva õppe kui institutsiooni kehtestamine, mida saab arendada väljaspool olemasolevaid riiklikke haridus- ja koolitussüsteeme ilma vastandlikesse suundadesse jagunemisteta, mida tekitab sisemaiste konkureerivate tootlike süsteemide olemuslik laad.

7.2.3.5 Olenemata neist teenustest, mida elukestev õpe võib pakkuda nüüd ja tulevikus kõikehõlmava õppe- ja haridussüsteemina, tuleb igal juhul luua kohe sunni ja vastavate (poliitiliste ja ühiskondlike) ergutavate motiivide süsteem, et Euroopa haridus- ja õppesüsteem saaks liikuda edasi (!) selleks, et viia oma eesmärgid kooskõlla Lissaboni eesmärkidega. Nimetatud eesmärgid tuleb seostada eelkõige järgmiste vajadustega:

- teadmistel põhineva majanduse, uue majanduse ja globaalse turu vajadustega;
- tööturu vajadustega, mille määrab ja mida arendab teaduse ja tehnoloogiliste valikute mõju;
- ettevõtluse ja loova kollektiivse vaimu, ühiskonnas innovatsiooni aktsepteerimise ja selle saavutamise soodustamise vajadus üldiselt ning eriti innovatiivne loov tegevus.

7.2.3.6 Eelnimetatud ergutavad motiivid peavad looma koolituseks ja elukestvaks õppeks soodsa ja ligitõmbava õhkkonna. Sellise õhkkonna, mille tekitab haridusinstituutide ja kõige enam haridusasutuste, ettevõtete, kodanikuühiskonna ja kohalike võimuorganite vahelisest koostööst tulenev konkreetne toetus nende menetluste ja tegevuste edendamisel, mis sobivad kokku Lissaboni eesmärkidega.

(¹) Vt täpsemalt Kreeka Tööstusettevõtjate Föderatsiooni juunis avaldatud uurimus ettevõtjate poolt perioodiks 2005—2007 esitatud nõudmistele kohta. <http://www.fgi.org.gr>.

8. Ülesannete jaotamine ja rahastamise küsimus

8.1 **Ülesannete jaotamine** kui osa ühiste eesmärkide saavutamise mitmepoolsest protsessist, eelkõige arvestades globaliseerumist, on mitut ala haarav küsimus, millesse sekkuvad nii objektiivsed kui subjektiivsed tegurid. Need hõlmavad:

- tegevuse raamide tunnustamist ja aktsepteerimist asjaomaste poolte poolt;
- ühiste eesmärkide tunnustamist ja aktsepteerimist ja nende saavutamise vajadust;
- tingimusi, mis mõjutavad edasilikumist saavutuste poole ja protsessi tasakaalu;
- ergutavaid motiive konkreetsete eesmärkide saavutamiseks;
- kogu projekti eduvõimalusi.

8.1.1 Selle taustal sõltub üksikisikute, üksikisikute gruppide, ettevõtete ja kohaliku elanikkonna gruppide osalemine alus- ja täiendkutehariduse ning -õppe ja veelgi enam elukestva õppe protsessis selle eesmärkide, vahendite ja ergutavate motiivide selgitamisest. Seepärast ei lange sellest johtuvad ülesanded ainult hariduse ja koolituse valdkonnas tegutsejate õlgadele. Ülesannetel on ka kaudne poliitiline ja ühiskondlik mõju ja neid võib jaotada järgmiselt:

8.1.1.1 **Poliitilised ülesanded** on põhimõtteliselt seotud ladusa ja selge toimimise korraldamisega majanduslike, ühiskondlike või teiste tegevusvormide tingimuste ja piiride osas. Asjakohase ennetuspoliitika väljatöötamine, poliitilise ja majandusliku valitsemise valitud vormide tugevdamine ja sellise tegevuspoliitika rahastamine jääb poliitiliste ülesannete valdkonda.

8.1.1.2 Märkimisväärselt olulised on ka **kodanikuühiskonna, sotsiaalpartnerite ja kohalike ning piirkondlike tasandi asutuste** ülesanded elukestva õppe laiahaardelise tegevuspoliitika edendamisel. See on seotud peamiselt õpikeskkonna loomise eesmärkide, viiside ja vahendite tutvustamise ülesannetega. See on seotud ka ülesannetega konkreetsete koostööliikide ja vajaliku kõikehõlmava tegevuse kavandamisega. Lõpuks on nende ülesanded seotud stiimulite sõnastamise ja tagamisega osalemaks valitud strateegiate ja tegevustes, milles iga juhtumi puhul ühiselt kokku lepitakse.

8.1.1.3 **Ettevõtete** ülesannetel on nii majanduslik kui ka sotsiaalne külg. Ettevõtete ülesandeks on määratleda teostatavuse tingimused ja piirangud. Äriühingud peaksid samuti pidevalt kaaluma nende poolt oskustele ja teadmistele esitatavaid nõudmisi, viies üksi või koostöös teiste lähedal asuvate tootjatega läbi eriõppeprogramme. See kehtib muidugi eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete kohta, kellel on oma tegutsemiskonnaga tihedam side, ja kes on sunnitud küsima nõu ja toetust sellelt sotsiaalselt ja majanduslikult keskkonnalt, milles nad tegutsevad, kuna neil on ise raske korraldada terviklikku haridustegevust. Nimetatud asjaolu selgitab ettevõtete sotsiaalse vastutuse külge. Nimetatud mõõde on veelgi tähtsam seoses majandusliku globaliseerumisega nii äriühingute endi elujõulisuse kui ka nende sotsiaalse keskkonna mõttes.

8.1.1.4 Lõpuks kuulub rida ülesandeid seoses elukestva õppe protsessis osalemisega **üksikisikutele**. Need puudutavad seisukohtade, jooksvate sündmuste ja tõsiasjadele vaatamise viiside ning õppimise ja teadmistega suhtestumise muutusi, samuti muutusi eluviisis üldiselt ja vaba aja veetmise korraldamises ning vaba aja kasutamise viisides. Seetõttu ja eelkõige vanemate tööinimeste puhul peavad elukestva õppe protsessides osalemise ülesandega kaasnema konkreetsed kohustused ja olulised ergutavad stiimulid. Nimetatud kohustused sisaldavad kindlasti üksikisikute poolt oma vaba aja kasutamist ja samuti nende osa innovatsiooni ja uue tehnoloogia poolt loodud lisandväärtuses.

8.2 Koolituse **rahastamise küsimus** ja eelkõige elukestva õppe rahastamise küsimus on samuti mitut ala haarav.

8.2.1 Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 14 kohaselt on igal liidu kodanikul "õigus haridusele ja õigus saada kutse- ja täiendõpet". Seepärast peab olema nende õiguste tagamiseks eeltingimuste loomine kõigi tasandite ja asutuste ühine avalik ülesanne. Vajalike rahaliste vahendite tagamine on selle ülesande oluliseks osaks.

8.2.2 Kuid seda riiklikku kohustust välja jättes on elujõulisuse tõukejõuks üldiselt majanduse konkurentsivõimelisus, eriti väline konkurentsivõimelisus, ning sellele rajatud koostöö.

8.2.2.1 Riigi ülesanne haridust rahastada ei välista mingil viisil töötajate ja ettevõtete ühist vastutust eelkõige kutseõppe vallas ja mitte mingil juhul kvalifikatsiooni omandamise või täiendkoolituse kursuste osas, mida pakutakse ettevõttesiseselt eesmärgiga anda oskusi, mis on kasulikud konkreetselt selles

ettevõttes. Ettevõtted peavad oma töötajaid pidevalt koolitama, selleks, et viimased võiksid asuda kasutama uut tehnoloogiat, uuendama organisatsiooni ja olema valmis laienemiseks. Selle jaoks on vaja toetada ettevõtteid ja töötajaid ning erinevate meetmete abil toetada nende sellesuunalisi pürgimusi, mida sotsiaalpartnerid omavahel kokku lepivad ja mille suhtes nad ettepanekuid teevad. Sotsiaalpartnerid on sellistele toetusmeetoditele viidanud juba 2004. aastal väljaantud ühtses seireraportis, kus on uuritud võimalusi elukestva teadmiste omandamise ja kutseõppe edendamiseks. Raporti esimese peatüki teises alalõigus on tõdetud, et sotsiaalpartnerid kasutavad väga erinevaid mooduseid selleks, et mobiliseerida investeringuid elukestva ametiõppe edendamiseks. Osa meetodeid viiakse ellu koostöös ELi ja liikmesriigi institutsioonide esindajatega (ELi vahendite kasutamine, maksusoodustused, uute fondide asutamine jne.). Teised meetodid on fokuseeritud indiviidi ametioskuste arendamisele.

8.2.2.2 Investeringuid konkurentsi toetavasse õppimisse ja teadmiste omandamisse tuleb näha kohalikel, piirkondlikel, riiklikel ja valdkondlikel tasanditel osalevate isikute ja asutuste vahelise pikaajalise viljaka partnerluse valguses. Sellised investeringud ei piirdu toetusega riiklikele kulutustele, vaid tõmbavad ligi rea mitmesugust päritolu vahendeid. Kõik rakendatavad vahendid, tehtud kulutused ja tegevused koos aitavad kaasa pikaajalisele oskuste täiustumise protsessile.

8.2.3 Riikliku hariduse põhiülesanne, mis kehtib ka kutseõppe vallas, nõuab diferentseeritud, üksikjuhtumipõhist lähenemist. Esiteks vajavad teatud ELi piirkonnad ja elanikkonna rühmad spetsiaalset majanduslikku toetust ja teiseks vääriavad teatud sektorid ja tööstusharud – eriti väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted – erilist tähelepanu.

8.2.3.1 Asutused, mis rahastavad koolitust kõikidel tasemetel, peaksid pidama tähtsaks ka innovatsiooni soodustamist ja kõrgendatud tundlikkuse arendamist tegevuskeskkonna suhtes, eriti seoses väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetega.

8.2.3.2 Selline üksikjuhtumil põhinev lähenemine elukestva õppe tegelikule rahastamisele peab loomulikult järgima kulutuste selgust ning alustama õigelt tasandilt, st koostöös ja kokkuleppel sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga.

8.2.4 EMSK rõhutab pakulist vajadust otstarbekohasema vahendite juhtimise järele seoses õppe ja elukestva õppimise rahastamisega. See kehtib nii vahendite eraldamise viisi kui ka mõju kohta, mida investering avaldab.

8.2.4.1 EMSK teeb ettepaneku kõrgetasemelise aruande koostamiseks, mis põhineb asjakohastel uurimustel ja sisaldab:

- rahaliste ressursside ja vahendite nimekirja koolituse ja elukestva õppe korraldamiseks kõikidel tasanditel;
- koolituse ja õppe kvaliteeditaseme ära tundmist ja hindamist;
- hinnangut kokkusobivusest ametlike koolisüsteemidega;
- hinnangut mõju kohta, mida investeering avaldab.

8.2.4.2 Uurimistöö ülesandeks on avalikustada ka praegu varju jäävaid küsimusi. Uurimistöö tulemusel selguvad kindlasti head tavad, mis aitavad koostada üldisi suuniseid edaspidiseks koolituse arendamiseks, järgides püsivalt elukestva õppe tervikliku süsteemi eesmärki.

9. Näide hea tava kohta: püsiva arengu terviklik protsess kohalikul tasandil

9.1 ADEDY – kolmanda tasandi Keeka riigiteenistujate ametiühing – rakendas hiljuti elukestva õppe programmi, mille nimetuseks oli “*Elukestev õpe kui isiklik õigus Euroopa 21. sajandi ühiskonnamuudelis*”. Programmi kaasrahastajaks oli hariduse ja kultuuri peadirektoraat, programmi tegevus toimus kahe aasta jooksul ja lõppes 2004. aasta jaanuaris, programmi rakendamise valim hõlmas kolme Kreeka geograafiliselt erinevat piirkondlikku haldusüksust (Kozani, Kalamata/Messinia ja Khalkida/Evvia).

9.2 Algatusega sooviti tõsta piirkondlike ametiühinguametnike ja ühiskondlike organisatsioonide piirkondlike liikmete ja kohalike võimude teadlikkust vajadusest kujundada kohaliku koostöö vorme Lissaboni eesmärkide suunas liikumiseks, kasutades vahendina elukestvat õpet.

9.3 Algatuse tulemuste osas lepitati kõigil kolmel juhul üksmeelselt kokku ühistes tegevuskavades, ⁽¹⁾ mille peamisteks tunnusteks olid:

- Uue poliitilise, tehnoloogilise, sotsiaalse ja kultuurilise tegevuse kava tunnustamine, mida kujundab igapäevasena

⁽¹⁾ Viimane tegevuskava Evvia (Khalkida) piirkonna kohta on toodud lisas (ainult kreeka ja inglise keeles). Teised kaks kava on samalade sisuga.

majanduslik globaliseerumine ja kaasaegne tehnoloogiline progress;

- Koostöö aktsepteerimine kohalikul tasandil kohalike haldusorganite ja organiseerunud kodanikuühiskonna vahel, millele toetudes lahendada uutest tingimustest johtuvaid probleeme ning saavutada ühiselt kokkulepitud jätkusuutliku arengu konkreetsed ja realistlikud eesmärgid;
- Elukestva õppe institutsiooni kasutamine jätkusuutliku arengu vahendina (majanduslikus, sotsiaalses ja keskkonnakaitse mõttes) ja usaldusväärsete globaalsete teadmiste loomise ja omandamise vahendina;
- Sobivatel juhtudel selleks õppe-, jätkusuutliku arengu ja hariduse mitmeotstarbeline keskuse asutamine ja keskuse töö korraldamine.

10. Soovitused

10.1 Lähtudes tootlikkuse probleemi olemuse laiema käsitlusest tänapäeval, hariduse ja koolituse piiride mõistmisest, samuti teadvustades, mis on praegu teostatav, juhib EMSK alusõppele järgneva õppe puhul Madalmaade kui eesistujariigi tähelepanu järgmisele:

10.1.1 Teoorias on alusõppele järgnev koolitus nähtud ette aktiivsetele vanematele inimestele. Alles mõned aastad tagasi tähendas see lihtsate oskuste vajadust sellisel perioodil ja sellistes sektorites, kus toimusid vastavad tehnoloogilise arengu muudatused. See asjaolu selgitab, miks kõnealune koolituse vorm on arenenud paremini tootmise sekundaarsektoris.

10.1.2 Praegustes majanduslikes tingimustes toimuvad tehnoloogilised ja teised arengumuudatused kiiremas tempos, neil on kahtlemata suurem ulatus ja need on üldse kõikehõlmavad. Nende jälgimine ja omaksvõtmine ei nõua lihtsalt oskusi, vaid *suutlikkust*. ⁽²⁾ Seepärast on tänapäeval antav alusõppele järgnev koolitus ebapiisav ja võib-olla ebatõhus ettevõtmine. Püütakse teha midagi sobimatut, mis ei rahulda.

⁽²⁾ Suutlikkus: isiku kontrollitud võime kasutada oskusteavet, oskusi, kvalifikatsiooni või teadmisi selliselt, et tulla edukalt toime nii tuttavas kui uues kutsetegevuse olukorras ja täita vastavad nõudmised (allikas: teine Euroopa kutseõppealase uurimuse aruanne – kommenteeritud kokkuvõte – CEDEFOPi väljaanne)

10.1.3 Koos tehnoloogilise arengu muudatuste tempoga on muudatuste ulatus tekitanud palju laiemasse vanusegruppi kuuluvate töötajate kaasaegset laadi koolitusvajaduse kõigis tootmissektorites. On tehtud katsed neid vajadusi osaliselt rahuldada varasematest aegadest pärineva koolituspraktika abil, kuid see ei ole olnud eriti tulemuslik, sest ei rahulda objektiivseid kaasaegseid vajadusi. Erandi sellest moodustavad sotsiaalpartnerite teatud jõupingutused vastava tööstussektori tasemel.

10.1.4 Seega on praegu Euroopas aluskoolitusele järgnevas koolituses jõutud järgmise punktini: areng on väga vajalik, kuid seda vajadust ei saa rahuldada põhjustel, mis on tingitud infrastruktuurist, kultuurist ja/või asjakohase parima tava ja kogemuse puudumisest.

10.1.5 Eelnimetatud olukorra lahendamine eeldab uut lähenemist järgmistele küsimustele:

- mida tähendab tänapäeval aluskoolitusele järgnev koolitus;
- keda see hõlmab (vanuserühmad ja sektorid);
- kuidas seda tõhusamalt arendada;
- kuidas seda oleks võimalik rahastada?

10.1.5.1 Vastused kahele esimesele küsimusele on teoreetilist laadi ja neile on juba vastatud Lissaboni agenda, elukestva õppe ja teadmistel põhineva ühiskonna ning majanduse eesmärgiga seoses. Kolmandale küsimusele vastust veel pole. Euroopa Ülemkogu⁽¹⁾ on võtnud korduvalt vastu otsuseid, mis on kavandatud selleks, et tekitada vajalik koostöö asjaomaste, mõnel juhul üksikasjalike kohustuste täitmiseks, aga see ei ole andnud tulemusi.

10.1.6 Paljude ettevõtete üleeuroopaline tööalane suhtlemine ja töötajate liikuvus nõuavad kutsealases tegevuspoliitika Euroopa seisukoha väljakujundamist. Hoolimata oma haridussüsteemide kõigist erinevustest, peavad ELi liikmesriigid arvestama sellega, et moodustavad koos "koolitusala". EMSK jaoks on erilise tähtsusega järgmised küsimused:

- alusõppele järgneva koolituse kui koolijärgse õppimise tegevuse liitmine ELi integreeritud koostöö kohaldamisele kuuluva elukestva õppe programmi⁽²⁾ Euroopa koolituseesmärkide sõnastamise taustal, mis riikide ülesandeid teadvustades

(1) Iseloomulik lause on 25. ja 26. märtsi 2004. aasta istungi järelduste punktis 10: "Euroopa Ülemkogu nõustub, et kriitiliseks küsimuseks on praegu juba võetud kohustuste parem täitmine."

(2) Euroopa Ülemkogu sama istungi järeldustes on järgmine seisukoht: "Kinnitatakse samuti elukestva õppe positiivset mõju tootlikkusele ja tööjõu pakkumisele; toetatakse integreeritud EL-i programmi vastuvõtmist 2005. aastal ja siseriiklike strateegiatega koostamist kõigis liikmesriikides aastaks 2006."

võimaldab teha programmis ettepanekuid siseriiklike kutseõppe süsteemide kauguleulatuvate reformide kohta, arvestades tööalase konkurentsivõime edendamist. Eespool mainitud programmi üks peamisi eesmärke peaks olema elukestva õppe Euroopa mõõtmte toetamine ja ametialase alusõppe sidumine pideva teadmiste omandamise vajadusega;

- nimetatud programmi operatiivne ja loov sidumine ning liitmine jätkusuutliku arengu tähtsa eesmärgi taotlemisega;
- selle seose muutmine Euroopa suuniseid, asjaomaseid siseriiklike strateegiaid ja eelkõige kodanikuühiskonna ja avalike asutuste, samuti kogu haridusmaailma vahelist koostööd arvestades võimalikult detsentraliseeritaks ja individuaalseeritaks;
- sotsiaalpartnerite ja eelkõige sektori tasemel nende vahel sõlmitud asjakohaste koostöölepingute võimalikult suures ulatuses kasutamine sel eesmärgil;
- eelkõige kohalikul tasandil avalike asutuste ja kodanikuühiskonna vahelise asjakohase koostöö tugevdamine ja parimal viisil ärakasutamine;
- koolituskursuste sisu kohandamine mitte ainult eeldatavatele tööturu vajadustele: lisaks praktilisele suunale tuleb tagada koolituse võimalikult lai sisu;
- elukestva õppe võimalikuks muutmine kvalifikatsiooni omandamise haridusliku eesmärgi määratlemisega, mis on tööalase konkurentsivõime parimaks garantiiks;
- majandusteadmiste laiem edastamine juba keskkoolihariduse tasemel ning isikliku vastutuse ja enesekindluse kasvatamine, pöörates eriti tähelepanu kriitilisele mõtlemisele ja iseseisvusele;
- tööalase konkurentsivõime suurendamine praktilise suundumuse kaudu, st tegelikult vajaliku õppimise korraldamine näiteks ettevõttes;
- kõikidel tasanditel võõrkeelte õppimise tõhustamine liikmesriikide vahel töötajate liikumise ja vahetamise soodustamiseks;

— personalitöötajate, eriti vanemate töötajate erikoolitus eesmärgiga arendada äriühingu ja töötajate head juhtimisvõimet alus- ja jätkukoolitusplaanide koostamise kaudu;

— suuremad jõupingutused kutseõppetunnistuste ja kutsekvalifikatsioonide ühtlustamiseks ja nende vastastikuse tunnustamise tagamiseks.

10.1.7 Eeltoodud Euroopa tõhusama hariduskoostöö kava üldisel ja ühtsel viisil nende viivituste kõrvaldamiseks, mis on tekkinud Lissaboni eesmärkidele täitmisel, eeldab järgmiste konkreetsete poliitiliste valikute tegemist:

— piisavate vahendite olemasolu, mis katab erinevate töötajate hulgast ja koolituse ulatusest tulenevad vajadused;

— vajaliku õpetajatekaadri leidmine Euroopa ulatuses;

— kaasaegse raamistiku ja keskkonna loomine õppimiseks;

— kõikide tasandite haldusasutuste, tööturu osapoolte ja kogu kodanikuühiskonna teadlikkus, aktiivne kohalolek ja osalemine;

— haridusalgatustest kasusaajate osa ja neile omistatud ülesannete ning hariduse pakkujate selgem määratlemine ja kõigi kohalikul, siseriiklikul ja Euroopa tasandil toimuvate algatuste järelevalve korraldamine;

— ja lõpuks tõhus jõupingutuste koondamine, et tutvustada kogu algatust, selle sisu ja eesmärkide tähendust.

Brüssel, 28. oktoober 2004

10.1.8 EMSK arvates on eeltoodud ettepaneku rakendamise kõige raskemad probleemid seotud rahastamise ja kohalike osapoolte (avalike asutuste ja kodanikuühiskonna) operatiivse kaasamisega.

10.1.8.1 Ühes oma eelnevas arvamuses on EMSK tõdenud "Euroopa huvides tehtud investeeringud, mis on kavandatud Lissabonis seatud eesmärkide saavutamiseks peaks välistama avaliku sektori eelarvepuudujäägi arvestamisel".⁽¹⁾ EMSK on arvamusel, et elukestvaks õppeks eraldatud summade vabastamine stabiilsuse pakti piirangutest omaks positiivset mõju nii teadmistel põhineva Euroopa rajamisele kui ka jätkusuutliku arengu edendamisele.

10.1.8.2 Tähelepanu keskme ja vastutuse ülekandmine elukestva õppe ja püsiva arenguga seotud otsuste eest kohalikele tasandile vabastaks uue energia, tekitaks suurema jõupingutuste koondumise ja teeks kogu protsessi läbipaistvamaks.

10.1.8.3 Kooskõlastatum, terviklikum ja tõhusam menetlus Euroopa haridusotsuste kujundamiseks, tutvustamiseks ja nende rakendamise ja tõhususe kontrollimiseks valmistaks ette olulisi edusamme selleks, et teha tasa liidu senine mahajäämus tootlikuse ja Lissaboni eesmärkide saavutamisel.

10.1.8.4 Lõpuks toetaks nimetatud edusamme hariduslase tegevuse tavapärase toimumiskohtade – perekonna, kooli ja töökoha – laiema arendamise ja nende vaheline parem koordineerimine. Nimetatud ergutav toetus on tingimata vajalik selleks, et täita oluline ülesanne kujundada aastaks 2010 liidu majandusest maailma kõige dünaamilisem teadmistel põhinev majandus.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie- SIGMUND

⁽¹⁾ Vt EMSK arvamuse 322/2004 (raportöör **pr Florio**) punkti 5.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb "Ettepanekut otsuse kohta nõukogu otsuse 2002/463/EÜ muutmiseks, millega võetakse vastu välispiiride ning viisa-, varjupaiga- ja sisse- rändepoliitika alase halduskoostöö tegevusprogramm (ARGO-programm)".

COM(2004) 384 final – 2004/0122 (CNS)

(2005/C 120/14)

Komisjon otsustas 10. juunil 2004 konsulteerida EÜ asutamislepingu artikli 262 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond, kelle ülesandeks oli tööde ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 22. septembril 2004 (raportöör: hr **PARIZA CASTAÑOS**)

Komitee võttis 412-ndal plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri istungjärgul) 172 poolt- hääle, 2 vastuhääle ja 5 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 Amsterdami lepinguga loodi ühenduse poliitikasse uus samm, mis põhineb Euroopa ühtse vabadus-, turvalisus- ja õigusruumi loomisel ning kuhu kuuluvad ühenduse välispiiride kontroll ning viisa-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika.

1.2 Tamperes 1999. a oktoobris toimunud Euroopa Liidu Ülemkogu kohtumisel käsitleti erinevaid ettepanekuid ELi sisse- rände- ja varjupaigapoliitika osas.

1.3 Üks Tamperes tehtud ettepanekutest käsitleb liikmesrii- kide piirivalve koostöö ja vastastikuse tehnilise abi tõhustamist: see ettepanek esitati ülemkogu istungitel nii Sevillas (2002) kui Thessalonikis (2003).

2. Komisjonipoolne ettepanek

2.1 ARGO-programm on mõeldud välispiiride ning viisa-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika alase halduskoostöö arendami- seks. See programm võeti nõukogu poolt vastu 13. juunil 2002, samal päeval kinnitati heaks ka välispiiride haldamise plaan.

2.2 Programmi eesmärgiks on koostöö arendamine, ELi õiguse ühtse rakendamise toetamine, ühenduse seadusandluse tõhusam rakendamine, teenuste organiseerimisel ühenduse mõõtmega arvestamine ja vastuvõetud meetmete läbipaistvuse suurendamine.

2.3 Eesmärkide saavutamiseks valiti välja neli konkreetset tegutsemise valdkonda: välispiirid, viisa-, varjupaiga- ja sisserän- depoliitika.

2.4 Piiride osas on eesmärgiks saavutada ELi õigusaktidega ettenähtud kontrolli käivitamine ning sealjuures erilise tähele- panu all on Schengeni *acquis*, mis näeb ette piirivalve ja piiri- kaitse meetmete ühtlustamist ning mainitud meetmete tõhususe parandamist.

2.5 Viisade osas on eesmärgiks tagada nende väljaandmise vastavust ELi seadusandlusele, st viisade kontrolli ja turvalisuse meetmete ühtlustamist; viisaankeetide mudelite ja viisade saamiseks vajalike nõuete harmoniseerimist ning viisade üldre- žiimi suhtes erandite kindlaks määramist. Seda tehakse selleks, et progressiivselt konsulaarprotseduuridealast koostööd tõhus- tada.

2.6 Sisserände osas on planeeritud arendada ühtseid eeskirju, mille eesmärgiks on jõuda ühtse arusaamani pagulasseisundi suhtes, pagulasseisundi saamiseks esitatud taotluse käsitleva pädeva riigi määramine vastava protseduuri abil, tagades vasta- vate riiklike seaduste ühtlustamise eesmärgiga kehtestada miini- mumnõuded antud alal.

2.7 Sisserände osas on eesmärgiks seatud ühtse seadusand- luse loomine riiki sisenemise ja riigis viibimise tingimuste kehtestamise alal kolmandate riikide kodanike osas ning ühtse Euroopa staatus kehtestamine pikaajalise elamisloa osas. Eesmärgiks on luua võimalused majanduslikel põhjustel toimuva sisserände seadustamiseks ning võitlemaks ebaseadus-liku sisserände vastu.

2.8 Sevillas toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel paluti komisjonil uurida välispiiride kontrolliga seotud rahaliste kulu- tuste problemaatikat. Komisjoni hinnangul on kiire lahenduse leidmiseks vaja ära oodata finantsperspektiivid 2007. a algavaks perioodiks. Samuti on komisjon seisukohal, et ARGO muut- mine on ajutine seni, kuni tuleviku finantsperspektiivid on kindlaks määratud.

2.9. Komisjon on ARGO programmi esimest tegevusaastat (2003) käsitlevas hinnangus leidnud, et viimane on alakasu- tanud programmile määratud vahendeid (üle poole jäi kasuta- mata). Põhjuseks on liikmesriikide ametkondade omavahelised koostööraskused projektide väljatöötamisel, mille arengut ja rahastamist antud programm ette näeb.

2.10 Seetõttu tuleks ARGO programmi osas taotleda järgnevaid muudatusi: soovitakse laiendada välispiiride alal teostatavatele riiklikele projektidele antavat rahalist abi, kui need keskenduvad komisjoni iga-aastases tegevuskavas ära toodud, kooskõlastatult ARGO-komiteega, objektiivsete kriteeriumite (riski hindamise alal) abil kindlaks määratud strateegiliste piiripunktide struktuursetele nõrkustele.

2.11 ARGO programmile on kavas eraldada 2006. a eelarvest 46,1 miljonit €, samas oli 2004. a see summa 21,3 miljonit.

2.12 Ühenduse huvid on tagatud asutamislepingu artiklite 62, 63 ja 66 ja Schengeni *acquis*'ga. Asutamislepingu raamistikus on Suurbritannia ja Iirimaa samuti kõnealuse otsuse heaks kiitnud.

3. Märkused

3.1 EMSK peab ARGO programmi muutmist vajalikuks, nii võiksid ka välispiire käsitlevad siseriiklikud projektid saada rahalist tuge. Sealjuures on oluline rõhutada, et projektide strateegiline iseloom peab komisjoni ettepanekul olema kooskõlastatud ARGO komiteega, seda eriti lähtuvalt enamiku liikmesriikide poolt kinnitatud objektiivsetele kriteeriumitele toetuvast riskide hindamisest.

3.2 Liikmesriikide ametkondade vahelised koostööraskused ARGO programmi raames on selgelt välja toonud riikide välispiiride alase koostöö nõrkused.

3.3 EMSK on seisukohal, et tulevikus on vaja minna lihtsast riikidevahelisest halduskoostööst edasi ning luua solidaarne ühenduse süsteem välispiiride, viisade-, varjupaiga- ja sisserändepoliitika osas. Seda peab tegema ühtse poliitika osana ning finantsperspektiivide väljatöötamisel 2007. a algavaks perioodiks peaks selle lähenemisega arvestama.

3.4 EMSK ei mõista Euroopa välispiiride haldamise- ja operatiivkoostööameti loomise käigus nõukogus esile kerkinud viivitusi ja probleeme. ⁽¹⁾

3.5 EMSK nõuab, et välispiiride, viisade, varjupaiga ja sisserände alase koostöö osas tagaksid liikmesriikide vastavad ametiasutused alati humaanse ja inimväärika käsitluse, kooskõlas ELi põhiõiguste harta ja rahvusvaheliste inimõiguste alaste konventsioonidega.

3.6 Euroopa piirivalveagentuuri määrust käsitleva EMSK arvamuse ⁽²⁾ märkused on ka käesolevas arvamuses järgnevalt välja toodud:

3.6.1 "EMSK soovib, et üha enam tõhustatud piirikontroll ei avaldaks mõju varjupaigaõigusele. Reaalsuses on palju neid inimesi, kellel on õigus rahvusvahelisele kaitsele aga kes jõuavad ELi välispiirile ebaseaduslike teid pidi. Pädevad ametiasutused peavad nendele isikutele tagama, et viimased võiksid esitada taotluse enda kaitsele, mis tuleb läbi vaadata rahvusvahelistest konventsioonidest, riiklikust ja ühenduse seadusandlusest juhindudes. Enne taotluse administratiivse ja juriidilise käsitluse ametlikku lõpetamist ei tohi neid inimesi riigist välja saata ning neile tuleb tagada adekvaatne kaitse."

3.6.2 "Välispiiride kontrolli puudusi kasutavad tihti inimkaubanduse eesmärgil ära kriminaalsed grupeeringud. Need grupeeringud ei kohku oma illegaalsete kasude tõstmise eesmärgil tagasi ka inimeste suurde ohtu seadmise ees. EMSK märkis oma arvamuses, mis käsitleb salajase sisserände ja inimkaubanduse ohvritele antavate lühiajaliste elamislubade andmist järgmist: ⁽³⁾ kompetentsed ametkonnad peavad võrdset tegelema nii ohvrite kaitsega, eriti riskirühmi silmas pidades (alaealisi ja seksuaalse ärakasutamise ohvriks langenuid) kui ka inimkaubandusega tegelevate kriminaalsete grupeeringute vastase võitlusega."

3.6.3 "EMSK on juba oma varasemates arvamustes esile toonud, et korrekse välispiiride valve teostamiseks on vajalik sisse seada liikmesriikide piirivalveüksuste vaheline tõhus koostöö ja saavutada kontaktametnike abil koostöö põgenike päritoluriikide ja transiitriikide vastavate ametkondadega."

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ COM(2003) 687 final — 2003/0273 (CNS)

⁽²⁾ Vt EMSK 29. jaanuaril 2004. a vastu võetud arvamust, mis käsitleb "Nõukogu määruse ettepanekut, mis käsitleb Euroopa välispiiride haldamise- ja operatiivkoostööameti loomist" (ELT C 108, 30.4.2004 — raportöör: hr Pariza Castaños)

⁽³⁾ Vt EÜT C 221, 17.9.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños)

**Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb Ettepanekut nõukogu määruse kohta
"Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Järelevalvekeskusest".**

COM(2003) 808 final — 2003/0311 (CNS)

(2005/C 120/15)

Nõukogu otsustas 23. septembril 2004. a taotleda EÜ asutamislepingu artikli 152 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee otsustas määrata pearaportööriks hr **Olssoni**.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004 koosolekul) vastu käesoleva arvamuse 159 poolthäälega ning 1 jäi erapooletuks.

1. Määruse ettepaneku kokkuvõte

1.1 Komisjon teeb ettepaneku ümber töötada nõukogu määrus (EMÜ) nr 302/93 "Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Järelevalvekeskuse" asutamise kohta.

1.2 Väljapakutud muudatused hõlmavad mh:

— Järelevalvekeskuse rolli tugevdamist. Eelkõige peab keskus suutma tuvastada uimastitarbimise uusi vorme eriti noorsoo hulgas, kes üha sagedamini kombineerib illegaalseid uimasteid legaalse uimastitega nt alkoholiga, samuti peab keskus arendama indikaatoreid EL narkopoliitika ja narkostrategiate hindamiseks.

— Laienemisega kohanisest tingitud iseärasusi. Ettepanek on tehtud büroo loomiseks, mille ülesandeks on NNEJ juhtkonna abistamine, samuti on tehtud ettepanek Järelevalvekeskuse teadusliku komitee koosseisu muutmiseks,

— mõningate küsitavuste väljaselgitamiseks ja kõrvaldamiseks, mis on esile kerkinud algse määruse rakendamisel. Tegemist on põhiliselt sellega, et spetsiaalseid üksusi REITOX raames asendavad teabekeskused.

2. Üldised märkused

2.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee väljendab kahetsust selle üle, et nõukogu andis komiteele väga vähe aega arvamusel väljatöötamiseks määruse ettepaneku kohta, mille komisjon esitas juba 2003. a. detsembris.

2.2 Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Järelevalvekeskuse asutamise eesmärk on ühenduse ja selle liikmesriikide varustamine objektiivse, usaldusväärse ja võrreldava teabega narkootikumidest, narkomaaniast ja selle tagajärgedest Euroopa tasandil.

2.3 Komitee tervitab sellepärast rõhutatult määruse ettepanekut, mille eesmärgiks on Järelevalvekeskuse rolli tugevdamine, selle tööorganite toimimise muutmine ja mõningate küsitavuste väljaselgitamine, mis on esile kerkinud algse määruse rakendamisel. See kõik vastab EMSK varasematele seisukohtadele narkomaaniaga seotud riskide ennetamisest ja vähendamisest. ⁽¹⁾

3. Erimärkused

3.1 EMSK kutsub vastavaid kodanikuühiskonna organisatioone üles NNEJ töös osalema. Sellepärast toetab komitee täielikult määruse ettepaneku artikli 5 lõiget 5, mille kohaselt "...järelevalvekeskus võib vajaduse korral kasutada täiendavalt ekspertiisi ja teabeallikaid, eelkõige piiriülese koostöö võrgustikke, mis tegelevad narkootikumide ja narkomaania vastu võitlemisega".

3.2 EMSK teeb ettepaneku järelevalvekeskuse juurde kontaktkomitee loomiseks, mis koosneks euroopa vastava valdkonna võrgustike esindajatest, kes võivad rahvuslike teabekeskuste poolt antavat teavet täiendada. ⁽²⁾

⁽¹⁾ — Majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb "Komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele Euroopa Liidu narkomaaniavastase võitluse tegevuskava aastateks 2000—2004", raportöör: pr Hassett-Van Tumahout, EÜT C 51, 23.2. 2000 ja

— Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb "Nõukogu soovitusel ettepanekut narkomaaniaga seotud riskide ennetamisest ja vähendamisest", raportöör: pr Le Nouail-Marlière, ELT C 61, 4.3.2003.

⁽²⁾ Rahvuslikud teabekeskused on järelevalvekeskuse juurde kuuluva Narkootikumide ja Narkomaania Euroopa Teabevõrgu (REITOX) osaks.

3.3 Arvestades rahvuslikele teabepunktidele ühenduse poolt antavat rahalist toetust, soovib komitee

— liikmesriikide poolt kogutud statistika palju täpsemat harmoneerimist, et muuta informatsioon usaldusväärsemaks ja kergemini võrreldavaks Eurostati eeskujul. Määruse ettepaneku artikli 5 lõige 2 tuleb selles mõttes täpsustada.

— selles valdkonnas tegutsevate kodanikuühiskonna rahvuslike võrgustike aktiivset osalemist rahvuslike teabepunktide töös.

3.4 Komitee vaatab väga tähelepanelikult läbi Euroopa Liidu uue uimastite leviku vastu võitlemise tegevuskava, mille avaldamine on ette nähtud 2005. a. alguses.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb Lissaboni strateegia rakendamise parandamist

(2005/C 120/16)

Tulenevalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 262 palus Euroopa Ülemkogu 25.—26. mail 2004 oma (eesistuja) otsusel Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteel uurida võimalusi *Lissaboni strateegia rakendamise parandamiseks*.

Tuginedes Lissaboni strateegia juhtgrupi poolt tehtud tööle, võttis majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond käesoleva arvamuse vastu 7. oktoobril 2004. Raportöörriks oli hr Vever, kaasraportöörriksid olid hr Ehnmark ja hr Simpson.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412. plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004 (27. oktoobri 2004 istungil) järgmise arvamuse vastu 169 poolt-, 4 vastu- ning 8 erapooletu häälega.

1. Eessõna

— taotles strateegia kolme osa – majanduskasvu, sotsiaalse ühtekuuluvuse ja ökoloogilise säästlikkuse – tasakaalustatud arengut, mis tuleb saavutada stimuleerides Euroopa konkurentsivõimelisust ja luues paremaid töökohti ning kasutades seejuures sobivaid keskkonnapoliitilisi meetmeid.

1.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tervitab fakti, et 25. ja 26. märtsil 2004 toimunud Euroopa Ülemkogu palus komiteel uurida võimalusi Lissaboni strateegia tõhusamaks rakendamiseks, mille kestvusest on nüüdseks pool läbi.

1.2 Komitee meenutab, et 24. märtsi 2000 Lissaboni mandaat:

— rõhutas algusest peale vajadust kaasata strateegiasse sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonda, kasutades selleks partnerluse erinevaid vorme;

— täpsustas algusest peale, et selle edukus sõltub eeskätt erasektorist ning avaliku ja erasektori koostööst;

1.3 Kõigil debattidel, kuulamistel ja kõigis arvamustes on komitee viimastel aastatel pidevalt rõhutanud Lissaboni strateegia tähtsust Liidu majandusliku ja sotsiaalse tuleviku seisukohalt, ning nõudnud, et selles osaleksid aktiivselt kõik sotsiaalsfääri ja kutsetegevusega seotud osapooled. Just komitee on võtnud hiljaegu vastu arvamused, mis käsitlevad Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet, säästva arengu strateegiat,⁽¹⁾ paremat majandushaldust ELis⁽²⁾ ja tööhõive toetusmeetmeid.

⁽¹⁾ ELT C 117, 30.4.2004

⁽²⁾ EÜT C 110, 3.4.2004

1.4 Vastuseks Euroopa Ülemkogu üleskutsele on komitee oma viimase aja Lissaboni strateegiat puudutavates seisukohavõtudes:

- kaasanud sellesse ülesandesse kõik oma spetsialiseeritud osakonnad;
- uurinud liikmesriikide majandus- ja sotsiaalnõukogude ning organiseeritud kodanikuühiskonda esindavate suurte Euroopa organisatsioonide arvamusi;
- korraldanud sel otstarbel Brüsselis 9. ja 10. septembril kuulamise.

2. Üldine arusaam

2.1 Lissaboni strateegiat tuntakse kõige paremini, lihsustatud vormis esitatult, kohustusena muuta Euroopa maailma kõige dünaamilisemaks, konkurentsivõimelisemaks, teadmispõhiseks majanduseks.

2.2 Seda Lissaboni strateegia lühikirjeldust on sageli korratud, kuid seejuures ei ole alati mõistetud täielikult selle ulatust ja tähendust.

2.3 Lissaboni strateegia on väga auahne visioon terve Euroopa Liidu ühiskonna jaoks. Strateegia formuleerimine tähendab liidu põhiliste eesmärkide uut formuleerimist, kuid nüüd suuremas ulatuses, 25 liikmesriigist koosnevas liidus.

2.4 Lissaboni strateegia ei ole:

- pelgalt elukutselistele majandusinimestele mõeldud kontseptsioon;
- "Brüsseli võimukoridoride" soov töötada üksinda;
- kitsas perspektiiv, mis on seotud ainult majanduslike muutustega;
- säästva arenguga kokkusobimatu soov;
- kontseptsioon, mis jätab tähelepanuta majanduskasvu sotsiaalsed tagajärjed.

2.5 Lissaboni strateegia, kui seda esitatakse ja mõistetakse õigesti, on:

- meetod Euroopa tuleviku kujundamiseks;
- strateegia Euroopa kodanike elukvaliteedi säilitamiseks ja parandamiseks;
- vajalik teadmispõhise majanduse uute võimaluste ärakasutamiseks;
- arusaam sellest, et ühelt poolt tööhõive säilitamiseks ja elukvaliteedi parandamiseks ning teiselt poolt konkurentsivõime suurendamiseks on vaja uut dünaamikat;
- strateegia, mis tugineb Euroopa Liidu mineviku õnnestumistele;

— strateegia majanduslike, sotsiaalsete ja keskkonnameetmete vahelise sünergia kindlustamiseks;

— suutlik majanduseks, kus on tagatud jätkusuutlik areng, töökohtade arvu kasv ja töö kvaliteedi tõus ning suurem sotsiaalne ühtekuuluvus

2.6 Lissaboni strateegia arenedes muutub konkurentsivõime ja kasvu poole püüdlemine kriitilise tähtsusega faktoriks, kui pidada silmas suuremat majanduslikku heaolu, töökohtade loomist, elustiili kvaliteedi kaitsmist ja parandamist. Parem elukvaliteet, parandused sotsiaalvaldkonnas ja keskkondlik jätkusuutlikkus soodustavad omakorda majanduslikku kasvu. Seoses Lissaboni strateegia käigus saavutatud majanduslike edusammudega on tulevikus võimalused toetada paremini vaesuspäästet allpool elavaid elanikkonna grupe, suurendades nende sotsiaalset kaasatust, arvestades nende saavutuste jätkusuutlikkust hilisemate põlvkondade jaoks.

2.7 Väita, et Lissaboni strateegia puhul on tegemist pelgalt konkurentsivõimega, tähendab selle teesi valesti mõistmist.

2.8 Komitee märgib kõigepealt, et Lissaboni strateegia on juba teinud võimalikuks terve rea positiivsete arengute ilmne-
mise viimase viie aasta jooksul, sealhulgas:

- reformivajaduse teadvustamine, mis läheks traditsioonilistest eraldusjoontest kaugemale;
- infotehnoloogiate ja uuendusprotsessi kiirenenud laiendamine;
- suurem toetus alustavatele ettevõtetele ja väikese ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) rahastamine;
- suurem mure säästva arengu pärast, püüdes vähendada eelarvedefitsiiti, taastada sotsiaalkaitse eelarve stabiilsus ja kaitsta keskkonda;
- sotsiaalreformi sotsiaalpartnerite algatused;
- meetmed juriidiliste ja haldusmenetluste lihtsustamiseks, kuigi piiratud ulatuses.

2.9 Vaatamata nendele positiivsetele momentidele, tuleb põhiliselt tõdeda, et viimased viis aastat on Lissabonis väljendatud ambitsioonide taustal valmistanud pettumuse. Euroopa on surutud suurte kõrgelt arenenud industriaalriikide ning üha rohkem uusi tehnoloogiaid kasutavate, esilekerkivatele madalate tootmiskuludega majandustega maade vahele ning ta seisab vastakuti suureneva konkurentsi poolt esitatud väljakutsetega. Mitmed indikaatorid annavad põhjust muretsemiseks:

- nõrk sisenõudlus, investeringute vähesus ja soikuv majanduskasv Euroopa Liidus, olles aastatel 2001 ja 2003 keskmiselt 1 % aastas;

- tööhõive eesmärkide saavutamata jätmise, tööhõive langev kvaliteet ning töökohtade kindluse vähenemine;
- Euroopa tootmisrajatiste kiirenenud tempos sulgemine ja asukohamuutused;
- õpingud lõpetanud noorte inimeste ning teadlaste suur väljaränne kolmandatesse riikidesse;
- avaliku sektori jätkuv või isegi suurenev eelarvepuudujääk mitmetes liikmesriikides;
- suuresti lahknevad maksustamise eeskirjad ja ettevõtete maksumäärad;
- suurenevad kulutused sotsiaalkaitsele ja kiirenev demograafiline vananemine ning mõnede gruppide süvenev haavatavus;
- suundumus tootespetsialiseerumise suunas ei vasta teadmiste põhimõtetele.

2.10 Samal ajal jäävad Lissaboni strateegia reformid maha:

2.10.1 Euroopa tasandil on 25 liikmesriiki küll kohustunud viia ühtne turg lõpule mitmes valdkonnas (energeetika, teenused, riigihanked, üleeuroopalised võrgustikud, üldkasutatavate teenuste ümberkohandamine), kuid komistuskiviks on vajalike meetmete rakendamine ettenähtud aja jooksul.

2.10.2 Riiklikul tasandil on tulemused erinevad, kusjuures puudused on seotud põhiliselt:

- määruste ja haldusmenetluste struktuuralse keerukusega;
- püsiva ebakõlaga tööjõu pakkumise ja nõudluse vahel;
- liiga paljude inimeste varase pensionileminekuga, vaatamata kohustustele;
- haridussüsteemidega;
- elukestva õppe võimaluste vähesusega;
- teadusuuringutele tehtavate kulutustega, mis kokkuvõttes vaadatuna pigem kahanesid kui lähenesid Lissabonis eesmärgiks seatud 3 % SKPst;
- ebapiisava tähelepanuga sotsiaalsetele probleemidele, mis on seotud vajadusega innovatsiooni järele.

2.10.3 Uued liikmesriigid peavad sageli ületama täiendavaid raskusi, mis on tingitud lohest näiteks tööhõive, tehnoloogia või keskkonna valdkondade arengutasemes, kuigi neid raskusi tasakaalustavad mõnikord uuendusmeetmed, mis on enam radikaalsemad kui ELi vanades liikmesriikides. Mis sellesse puutub, siis on Põhjamaad üldiselt saavutanud reformide osas suuremat edu kui nende lõunapoolsed partnerid. Sama üldine tähele-

panek kehtib ka liikmesriikide puhul, kes on suutnud viia oma eelarved tasakaalu, võrrelduna riikidega, kes on lubanud puudujäägil kasvada. Isegi edukamad liikmesriigid kogevad teatud mahajäämust mõningates valdkondades võrreldes efektiivsemalt toimivate kolmandate riikidega. Reformi eesmärgiks ei ole mitte lihtsalt varasemast paremini toime tulla, vaid tulla toime paremini kui mujal.

2.11 Seega on Lissaboni strateegia nõiaringsis: madal majanduskasv muudab reformi elluviimise keerukamaks, samal ajal kui reformi läbiviimisega venitamine takistab majanduskasvu ja tööhõivet. Läbiviidud reformid puudutavad peamiselt majanduse pakkumise poolt. Reformid ei osutunud edukaks, kuna pakkumisele ei leidunud vastukaaluks piisavalt nõudlust.

2.12 Tundub, et kevadistel tippkohtumistel pooldavad liikmesriigid uusi debatte Lissabonis juba sätestatud eesmärkide üle – isegi kui see tähendab täiendavate soovitude lisamist – selle asemel et anda karm hinnang juba käimasolevate reformide olukorrale ning kohustuda üheselt tulevaste meetmete rakendamiseks kindlaksmääratud tähtaja jooksul. Liigagi sageli ei õnnestu neil Brüsselis arusaadavalt selgitada, mida nad kodus teevad või millistes valdkondades ei õnnestunud neil saavutada Brüsselis kokkulepitud eesmärgid. Lisanduvatele reformi eesmärkidele, kohustustele ja osalevatele riikidele vastab samaväärne hulk puudusi, mis puudutab kaasvastutust, elluviimist ja koordineerimist ning vastavat majanduslikku mõju ning mõju töökohtadele.

2.13 Seetõttu on olemas risk, et vajalikke reforme ei õnnestu ellu viia küllaldase otsustavusega, uskudes samal ajal, et on võimalik kujundada välja strateegia. Nii on väheusutav, et Lissaboni "mull" ootaks lõhkemise aastani 2010.

2.14 Lissabonis seatud eesmärk parandada konkurentsivõimet, kasutades selleks hoolikalt kavandatud reforme ning ühendada need pikaajalise tööhõivet soodustava majanduskasvuga koos samaaegse sotsiaalse ühtekuulumise tugevnemisega, on teelahkmel olevas Euroopas endiselt aktuaalne:

- ühest küljest on Euroopa maailma juhtiv eksportöör ja maailma suurim siseturg (SKP osas) ning Euroopa võimet teostada dünaamilisi projekte on näidanud euro ja laienemine;

- teisest küljest jääb Euroopa maha majanduskasvu osas, on nõrgenenud ettevõtete ümberasumise tõttu ning tunneb end ebakindlana ja ohustatuna seoses tagasiminekutega, mis on talle osaks saanud seoses tema vähenenud konkurentsivõimega maailmaturul.

2.15 Lissaboni strateegia eesmärk on seni tasakaalustatud, kuni ta ühildab konkurentsivõime majandusliku sihi proportsionaalselt ja interaktiivselt sotsiaalsete nõudmistega (tööhõive, väljaõpe, sotsiaalne ühtekuuluvus, elu- ja töötingimused) ning nagu rõhutati Göteborgi tippkohtumisel, keskkonnaalaste nõudmistega.

2.16 Lissaboni strateegia meetodid on endiselt aktuaalsed ning need põhinevad:

- ühtse turu lõpuleviimise mitmeaastasele ajakavale, mis on jaotatud mitmeteks selgelt eristuvaks etapiks kuni aastani 2010;
- ühisele hindamisele igaaastase kevadise tippkohtumise käigus;
- avatud meetodile koordineerimaks liikmesriikidega ühiseid eesmärke, eelistatud parimaid tavasid, mis võivad osutada kasulikuks täienduseks ühenduse meetodile valdkondades, millel on põhiliselt riiklik ulatus;
- keske rolli rõhutamisele, mida mängivad erasektor, avaliku ja erasektori koostöö, kodanikuühiskonna kaasamine ametivõimude poolt ning sotsiaalpartnerite vaheline dialoog.

2.17 Koostöö avatud koordineerimise meetodi raames on siiani olnud valitsustevaheline asi. Enamasti ei olnud sellesse kaasatud rahvuslike parlamente, mis vastaks demokraatlikele põhimõtetele. Liikmesriikides tuleks algatada igaaastane parlamentaarne arutelu Lissaboni strateegiaga seostuvate küsimustes.

2.18 Kodanikuühiskonna osapoolte kaasamise ja toetuse osas, millel on suur tähtsus, on mitmetes liikmesriikides suuri puudujääke. See suur ebaõnnestumine on pettumus seoses Lissaboni strateegia elluviimisega, ning seletab suurel määral tärpanud muret ja kogetud puudusi. Seda tunnistavad jätkuvad puudused seoses kommunikatsiooni ja koostööga.

2.18.1 Kommunikatsiooniga seotud puudused on ilmsed. Ei liikmesriigid ega meedia ei suhtle avalikkusega Lissaboni strateegia küsimuses, vaatamata jätkuvatele riikides toimuvatele debattidele tööhõive, väljaõppe, sotsiaalkaitse, ettevõtete ümberasumise ja tehnoloogilise konkurentsi osas. Kui Euroopa kodanikke informeeritakse Lissabonis sätestatud konkurentsivõime eesmärgist, ei suuda enam neist mõista ei selle eesmärki ega ulatust. Paljud usuvad, et "maailma kõige konkurentsivõimelisemaks (...) majanduseks" muutumine on kas ebareaalne või tähendab Euroopa sotsiaalmodeli lõppu, langedes selles valdkonnas kõige vähemarenenud riikide tasemele. Need reageeringud osutavad, et objektiivseid vajadusi tuleb selgitada, tehes selgeks, et eesmärgiks on maailmas edukalt konkureerida,

vähendades mõnesid meie puudusi ja tasakaalustades teisi puudusi meie vahendite parema kasutamise teel.

2.18.2 Paljud Euroopa inimesed on avastamas, et samal ajal kui sotsiaaltagatised seatakse kahtluse alla, on kasu, mida inimesed vastutasuks saada võivad – tööhõivet ja jätkusuutlikku sotsiaalset kaitset silmas pidades – endiselt ebakindel. Põhiliselt paneb inimesi muretsema:

- üha suurema arvu ettevõtete ümberasumine konkureerivatesse riikidesse, kus on madalad tootmiskulud;
- kasvav surve tööhõivele ja töötingimustele, ning töökohtade kindluse kadumine;
- saneerimisraskused piirkondades ja sektorites, kus töötus on kõige suurem;
- nõrgenenud sotsiaalkaitse süsteemid (töötus, haigus, vanadus).

2.18.3 Samuti on liiga paljudel inimestel Euroopas tunne, et neil ei ole reformides sõnaõigust, mis sellele vaatamata avaldavad neile otsest mõju, ning mis üldiselt öeldes seavad ohtu eelnevalt omandatud tagatised ja hüved. Sellele lisaks pakuvad komisjoni ja liikmesriikide raportid üldiselt vähe infot selle kohta, kuidas korraldatakse kodanikuühiskonnaga konsulteerimist ja selle kaasamist või koostöö kohta erinevate kodanikuühiskonna osapooltega (erasektori roll, sotsiaalpartnerite roll, avaliku ja erasektori koostöö, valitsusvälised organisatsioonid jne), vaatamata faktile, et Lissaboni ülesannetega seoses omistatakse neile keskne tähtsus.

3. Konkurentsivõime parandamine

3.1 Rõhuasetusega konkurentsivõimele teadvustatakse vajadust saavutada jätkusuutlik konkurentsivõime avatud ja globaalses majanduses, parandades uue tehnika kasutamist meie poolt, määratledes tõhusama kutseõppe, tõstes töövõtjate kvalifikatsiooni ja tõstes tööviljakust. Selle strateegia seisukohalt on kvaliteedi kontseptsioon (kaupade, teenuste, määruste, valitsemistavade, tööhõive, sotsiaalsuhete ja keskkonna kvaliteet) keskse tähtsusega.

3.2 Neid eesmärke saab kõige paremini saavutada kaubanduse ja maksete õiglasema ja tõhusama rahvusvahelise raamistiku abil.

3.3 Lisaks uutele reeglitele rahvusvahelisel tasandil vajab Euroopa majandus praegu oma sisemiste määruste lihtsustamist niihästi ühenduse kui ka riikide tasandil. Ulatuslik bürokraatia ei julgusta konkureerimiseks vajalike algatuste elluviimist.

3.4 Erinevalt nõukogust ja komisjonist leiab EMSK, et ainult majanduspoliitika ja eelkõige makromajanduse poliitika põhjalik ümberkorraldamine võimaldab kõrvaldada takistused konjunktuuri kestva ja eduka taastamise teel ELi raames. EL peab lootma omaenda jõule, et suunata Euroopa majandus kasvu ja täieliku tööhõive teele. Tasakaalustatud makromajanduslik poliitika, mille väljaõeldud eesmärgiks on Lissaboni strateegia eesmärgid, eelkõige täistööhõive taastamine, konkurentsivõime tugevdamine ning jätkusuutliku arengu kohustuse reaalne arvestamine, vastavalt Göteborgi Euroopa Ülemkogu kohtumise lõppjäreldeustele.

3.5 Rahapoliitika eesmärgiks peaks olema tasakaalu saavutamine hindade stabiilsuse, majanduskasvu ja tööhõive vahel. Nõukogu soovitatav majanduspoliitika annus ei sisalda ometi selget korraldust EKPl, et see võtaks samuti vastutuse reaalse majanduse suhtes (kasv ja tööhõive). Selleks oleks sobiv õhutada EKPD järgima stabiilsuse eesmärki "laiemas tähenduses", mitte ainult hinnastabiilsust, vaid ka majanduskasvu, täistööhõive ja sotsiaalse ühtekuuluvuse süsteemi stabiilsust. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on juba mitu korda öelnud, et rahapoliitika peab kaasa aitama kasvu ja täistööhõive eesmärgi saavutamisele (näiteks oma 19. septembri 2002. a resolutsioonis Euroopa Konvendile).

3.6 Poliitikaid ettevõtluse alustamiseks ja arendamiseks tuleks intensiivistada, kaasa arvatud muuhulgas ettevõtete rajamise kiirendatud ja odavam meetod, meetmed juurdepääsu parandamiseks riskikapitalile, rohkem ettevõtlusalaseid väljaõppeprogramme ja tihedam tugiteenuste võrgustik väikeettevõtetele.

3.7 Elukestev väljaõpe peaks olema kättesaadav kõigi liikmesriikide kõigile kodanikele vaatamata vanusele, ning inimesi tuleks julgustada seda kasutama.

3.8 Ühtse turu potentsiaal tuleks valla päästa täies ulatuses. Euroopa Liidul peaksid olema suure turu eelised, mis on suurem kui USA või Hiina turg, kuid

— liiga paljusid direktiive ei ole veel täielikult riikide seadusandlusse üle võetud;

— edusammud standardimise ja teenuste pakkumise vastastikusel tunnustamisel on olnud ebapiisavad;

— viivitusi on toimunud turgude liberaliseerimisel, kaasa arvatud avalikus sektoris;

— raskusi on esinenud Euroopa intellektuaalse omandi õiguste osas teostatavale kokkuleppele jõudmises;

— moonutused on tingitud fiskaalerinevuste vormidest.

3.9 Ühenduse abi peaks muutma sõltuvaks olukorra paranemisest liikmesriikides, kus "struktuuraalsed" puudujäägid takistavad ümberkorraldusi.

3.10 Parem halduskoostöö komisjoni ja liikmesriikide vahel terves reas valdkondades, nagu näiteks tolliprotseduurid, valitusssektori lepingud ja riikidevahelised avalikud teenused, peaksid lihtsustama kaubandust ja makseid.

3.11 Lisaks jäävad liikmesriigid maha järgmistes sektorites:

— transpordi infrastruktuuri ühendamise ja moderniseerimise, mis on mõjutanud üleeuroopaliste võrguprojektide lõpuleviimist;

— VKEde juurdepääs riskikapitalile;

— avaliku sektori eelarvepuudujäägid mõnedes riikides;

— kulutused teadusuuringutele, mis on üldiselt vähenenud, mitte kasvanud osana SKPst (1,9 % SKPst võrreldes 2,6 % USAs), on stagneerunud oluliselt allapoole eesmärgiks seatud 3 % taset;

— ennetähtaegselt pensionile jäävate inimeste suur arv, vaatamata Barcelonas 2002. aastal võetud kohustustele;

— haridussüsteemid ei taju majanduslikke reaalsusi ega tööhõive väljavaateid tulevikus.

3.12 Euroopa ettevõtted omalt poolt on jäänud maha järgmistes valdkondades:

— Teadus- ja arendustegevus: 2002. aastal investeeris USA teadustöösse 100 miljardit eurot enam kui Euroopa. Euroopa Ülemkogu seadis Lissabonis eesmärgi, investeerida teadus- ja arendustegevusse 3 % SKPst, millest kaks kolmandikku peaks tulema eraettevõtluselt. Momendil on viimase osa vaid 56 %.

— Elukestev õpe: alates Lissaboni strateegia algusest on täiskasvanute osakaal elukestva hariduse programmides suurenenud vaid 0,5 % võrra ning on ulatub momendil 8,5 %-ni. Selline trend näitab, et ilmselt ei saavutata Lissabonis seatud eesmärki, tõsta see osalusprotsent 2010. aastaks 12,5 %-ni.

4. Sotsiaalse mõõdme integreerimine

4.1 Vaja on selget strateegiat konkurentsi edendamiseks ning sotsiaalse ühtekuuluvuse säilitamiseks; see võib osutada uueks kokkuleppeks sotsiaalpoliitika vallas. Sotsiaalpartnerid koostöös komisjoni ja liikmesriikide valitsustega peaksid välja arendama selle raamistiku. Lissaboni strateegia sotsiaalset mõõdet tuleks täielikult tunnustada kui võtmefaktorit heaolu saavutamise, töövõljakuse ja sotsiaalse kaasatuse seisukohalt ning seda tuleb uuendada Lissaboni strateegia järgmise viie aasta jooksul.

4.2 EMSK kutsub liikmesriikide valitsusi üles registreerima edasiminekuid, mis on vajalikud Lissaboni strateegia raames selleks, et stimuleerida soovitud majanduskasvu. See on ülimalt soovitatav selleks, et oleks võimalik välja töötada *New Deal* Euroopa ühiskonna jaoks. Selle keskmes peaksid seisma neli järgmist valdkonda:

— rohkem paremaid ja kindlamaid töökohti!

— vanemad inimesed tööelus;

— aktiivsem sotsiaalse kaasatuse poliitika;

— tervishoid ja suhe tervise ning keskkonna vahel.

4.3 Vaja on ka sotsiaalpartnerite, valitsusväliste organisatsioonide ja valitsuste ühiseid pingutusi, et arendada välja edasise kvalifitseeritud väljaõppe vormid ja rahastamine oluliselt kõrgemal tasandil ning oluliselt suuremale hulgale töötajatest kui praegu, eriti sellistes sektorites, kus võib selgelt märgata arenenumaid teadmispõhiseid oskusi.

4.4 Sotsiaalpartneritel tuleb ka uurida ühiseid pingutusi, et parandada töökeskkonda ja töö organiseerimist, et ühendada kõrgem töövõljakus ja suurem lisandväärtus töötaja kohta. Mõnede tööjõu vananemisega (ning üha väiksema arvu noorte inimeste sisenemisega tööturule) seotud probleemide leevendamiseks peavad nende demograafiliste küsimustega tegelema valitsused, ettevõtted ja tööorganisatsioonid.

4.5 Reformi teatud aspektid puudutavad inimesi, kes satuvad seoses muutustega halvemasse olukorda ja seepärast on vaja suuniseid aktiivsema sotsiaalse kaasatuse poliitika.

4.6 Lissaboni strateegia raames üldised sotsiaalpoliitika eesmärgid on väikeste modifikatsioonidega endiselt aktuaalsed. Teisest küljest on globaalsete väljakutsete iseloom ja suurus viimase nelja aasta jooksul oluliselt muutunud. Kiiresti kasva-

vate Hiina ja India majanduste esilekerkimisel on Lissaboni strateegial otsene mõju: pakutakse üha rohkem väga soodsate hindadega kõrgetehnoloogilisi tooteid ja teenuseid. Pidev kiire töövõljakuse kasv Ühendriikides tähendab, et Lissaboni strateegia käib kiiresti liikuvate eesmärkide sabas. Võrdlus Ameerika Ühendriikidega üheksakümnendatel aastatel suurema tootlikkuse tõusu kohta tunnis näib olevat minevik.

4.7 Euroopa Liidu laienemine on positiivseks ja samas ka väljakutset esitavaks faktoriks. Uued liikmesriigid kujutavad endast väga tähtsat siseturu, ostujõu ja kvalifitseeritud inimressursside kasvu. Kuid uued liikmesriigid on ka väljakutseks sotsiaalse kaasatuse seisukohalt. Inimressursside osas peab olemasolev haridus ja väljaõpe kulgema kõrgetehnoloogiliste valdkondade suunas – samuti nagu ka viieteistkümnendal liikmesriigis.

4.8 EMSK on kaalunud kasu, mida võiks tuua säästva sotsiaalarengu harta, mis kataks sotsiaalpoliitika ülalmainitud valdkondi ning piiritleks kodanike asjakohased põhiõigused. EMSK soovib nendest kaalutlustest lähtuvalt kaasata säästva sotsiaalarengu harta sotsiaalpoliitika tööprogrammi. Hartaga peaks kaasas käima ELi tegevusprogramm, mille eesmärgiks on erinevate meetmete koordineerimine ning abistama liikmesriike prioriteetsetele valdkondadele keskendumisel.

5. Säästev areng

5.1 ELi säästva arengu strateegia vaadatakse uuesti läbi ning otsust tulemuse osas võib oodata Euroopa Ülemkogu kohtumisel 2005. aasta märtsis. Säästva arengu strateegia sisaldab meetmeid majanduse, sotsiaalsfääri ja keskkonna alal, mida rakendatakse üksteist toetavatena.

5.1.1 Lissaboni strateegia sellisena nagu see oli pärast Euroopa Ülemkogu kohtumist 2002. a. kevadel, sisaldab paralleelseid meetmeid majanduse, sotsiaalsfääri ja keskkonna alal. Keskkonna mõõde lisati Göteborgi Euroopa Ülemkogu kohtumisel.

5.2 Oleks viga näha Lissaboni strateegiat ja säästva arengu strateegia aluseks olevat põhimõtet üksteisele vastanduvate püüdlustena. Lissaboni strateegial on selge ajakava kuni aastani 2010. Säästva arengu strateegia on ajaliselt piiramatult; see katab põlvkondadeüleiseid küsimusi.

5.3 Pidades silmas Euroopa Ülemkogu kavatsust ajakohastada mõlemat strateegiat üheaegselt, märtsis 2005, on oluline märkida kolme aspekti:

- Lissaboni strateegia raames, mille eesmärkide saavutamiseks on jäänud veel viis aastat, tuleb hakata tegelema küsimustega, mis ajaliselt ulatuvad 2010. aastast kaugemale. Selliste küsimuste ja meetmete osas on vajalik, et hinnangud lange-tataks vastavalt säästva arengu strateegias rakendatud kriteeriumidele. Sellise lähenemisega annab Lissaboni strateegia võimaluse alustada konkreetsetel tingimustel projekte, mida võib sama hästi iseloomustada kui säästva arengu meetmeid.
- On oluline, et uuesti ülevaadatud säästva arengu strateegia tunnustaks pikaajalisi eesmärke ja meetmeid, määratledes Lissaboni strateegia funktsioonid ja koordineeriks mistahes asjaomaseid meetmeid ja programme.
- Lissaboni strateegiale võib olla omane teatav eesmärkide ja meetmete paljus, kuid säästva arengu strateegia eesmärgid ja meetmed määratletakse veelgi laiemalt. Kuid need ilmnevad ainult järkjärgult. Mõlemal juhul on oluline, et riiklikud ja kohalikud tasandid võivad mängida otsustavat rolli. Mitte kumbki neist kahest strateegiast ei saa toimida põhiliselt ülalt alla, mõlemad peavad olema altpoolt tulevad strateegiad.

6. Partnerlused

6.1 Auahnetes ettepanekutes Lissaboni protsessi dünaamilisemaks rakendamiseks väljenduvad erinevad teemad. Samal ajal kui ükski eraldiseisev poliitika ega tegevusplaan ei ole keske tähtsusega võtmeküsimuseks, paistab üks neist siiski silma. Lissaboni strateegia tõhus elluviimine nõuab paljude inimeste, valitsuste, agentuuride, organisatsioonide ja Euroopa institutsioonide koostoime tunnustamist kogu ühenduses.

6.2 Positiivses vormis sõltub uuenenud dünaamika mitmerajalisest "muutuse partnerlusest". Partnerluse kontseptsiooni näiteks võib tuua, et Lissaboni eesmärgid ei ole suunatud ülevalt alla ega seisa eemal kodanike igapäevaelu mõjutavatest küsimustest.

6.3 Ühendus toonitab, et Lissaboni strateegia rakendamise põhiliseks nõrgaks lüliks on suutmatuse kaasata piisaval määral kodanikuühiskonna osapooli – vaatamata selle punkti selgele rõhutamisele Lissaboni ülesannetes. See nõrk punkt võib saada strateegia õnnestumise seisukohalt saatuslikuks. Komiteel on heameel, et 24. märtsil 2004 pooldas Euroopa Ülemkogu selle probleemi lahendamist reformi partnerluste teel. Komitee on omalt poolt nõustunud selles protsessis osalema, esitades oma panusena tegevuskava.

6.4 Komitee kavatses teha koostööd liikmesriikide majandus- ja sotsiaalnõukogudega ning kõigi sotsiaalsfääri ja kutsetegevuse partneritega, kes soovivad olla kaasatud kodanikuühiskonna algatuste võrgustiku loomisse, et edendada reformide õnnestumist.

6.5 Tegemist saab olema interaktiivse, detsentraliseeritud võrgustikuga, mis ühendab osalejate kodulehekülgi, et:

- visandada sotsiaalsfääri ja kutsetegevusvaldkonna algatusi – niihästi käimasolevaid kui ettevalmistatavaid – mis aitavad edendada Lissaboni strateegia reforme Euroopa, riikide või piirkondlikul tasandil;
- rõhutada parimaid tavasid neis valdkondades, kaasa arvatud piiriüleised küsimused;
- jagada kodanikuühiskonna osapoolte sobivaid kogemusi ja analüüse;
- organiseerida reforme puudutavaid kõnefoorumeid ja debatte.

6.6 Koostatakse juhend, et selliseid algatusi edendada ning võrgustikus osalejad rakendavad seda.

6.7 Kevadise tippkohtumise ettevalmistamisel korraldatakse igaaastane konverents võrgupartneritega, et teha kokkuvõtte kodanikuühiskonna algatustest.

6.8 Komiteel on kavatsus olla "reformipartnerluse" dialoogi foorumiks Euroopa tasandil, tuginedes riiklikule ja Euroopa kogemusele.

6.9 Selline haakumine riiklike esindusorganitega annaks end õigustanud kogemusi, nii et EMSK saaks anda tõhusama panuse Ülemkogu kevadise tippkohtumise igaaastastes ülevaadetes.

7. Lissaboni strateegia tõhusa rakendamise eeltingimused

7.1 Rõhutades vajadust ühildada Lissaboni reformid Euroopa kodanikuühiskonnaga, on komitee seisukohal, et Lissaboni strateegia elluviimiseks vajalik ümbertöötamisprotsess peab vastama neljale nõudele:

7.2 Kõigepealt ei ole võimalik Lissaboni strateegia rakendamist edasi lükata. Rahvusvaheline konkurents muutub iga päevaga tugevamaks. Selle tulemusel muudavad ettevõtted asukohta – nähtus, mis avaldab mõju üha rohkematele piirkondadele ja sektoritele, kes konkureerivad tärkavate madalapalgaliste majandustega, kelle tootmiskulud on madalad, ning kes sageli kasutavad kõige kaasaegsemaid innovaatilisi tehnoloogiasid. Tõhusate pikaajaliste abinõude rakendamine Euroopa konkurentsivõime taastamiseks ettevõtluse asukohana ei kannata edasilükkamist.

7.3 Kuid Lissaboni strateegia on strateegiline plaan. Selles osas on ta võrreldav varasemate strateegiliste plaanidega, mis on lõimumisprotsessi olulisel moel edasi viinud. Sel juhul teevad komisjon ja liikmesriigid tihedalt koostööd, et kokku leppida plaanis, millel on tähtaeg ja hästi määratletud etapid. See kehtis asutamislepingus fikseeritud tolliliidu suhtes kuuekümne aastal. Projekti "Euroopa 92" õnnestumine oli samuti seda tüüpi plaani tulemus. Rahaliit on samuti üks õnnestumise näide. Nendel juhtudel kas järgiti ühenduse meetodit edukalt, nagu tolliliidu puhul projektis "Euroopa 92", või lubas liikmesriikide vaheline positiivne koostöö saavutada olulist eesmärki, näiteks osalemine EMUs. Probleem on selles, et ükski neist kahest lähenemisest ei ole praegu teostunud. Rahuldav edasiliikumine sõltub täielikult poliitilisest tahtest.

7.4 Teiseks ei saa Lissaboni strateegia õnnestuda ilma rahvusvaheliste reeglitega. Euroopa tööandjad ja töölised ei soovi võidelda taltsutamatu konkurentsiga ning takerduda kontrollimatusse kulude kärpimise spiraali, hoolimata tervisest, turvalisusest, sotsiaalset ja keskkonnanalasest progressist ning tasakaalustatud ja säästvast arengust. Seetõttu võivad Lissaboni reformid õnnestuda ainult siis, kui liit avaldab ühtlasi survet WTO-s, IMF-is, WIPO-s, ILO-s ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides, et luua globaliseerumise raamistik, mis järgiks õiglasemaid ja tõhusamaid reegleid. On tähtis määrata kindlaks rahvusvaheliselt tunnustatud konkurentsialane raamistik, kaasa arvatud minimaalsed konkurentsireeglid, kvaliteedistandardid, sotsiaalsed õigused, lastekaitse, keskkonnakaitse ja intellektuaalne omand. Ilma selliste tagatisteta oleks ebareaalne püüda saavutada Euroopa avalikkuse toetust.

7.5 Kolmandaks ei tohi Lissaboni strateegia elluviimine olla vastuolus ELi sotsiaalse mudeliga – riskides tappa patsient, kes kavatsetakse terveks ravida.

7.5.1 On eluliselt tähtis leevendada reformide ulatuse ja sotsiaalsete kuludega seotud hirme. Inimestele tuleb selgeks teha, et need reformid kui osa avatud majandusest on hädavajalikud Euroopa arengumudeli jätkusuutlikkuse seisukohalt. Lissaboni strateegia keskse tähtsusega eesmärgiks peab olema tagada Euroopa sotsiaalmudeli jätkuv eluvõimelisus, millega meie kodanikud on nii seotud, nagu väljendatud inimõiguste hartas, ning samal ajal ühitada see mudel konkurentsivõime nõudmisega.

7.5.2 Lissaboni strateegia peab täielikult arvestama ka keskkonnanalaste kaalutlustega. Göteborgis 2001. aastal võetud kohustused kinnitavad ja võimendavad selgelt Lissabonis väljendatud soovi ühildada konkurentsivõimeline majandus hea elukvaliteediga.

7.6 Neljandaks on selge, et Lissaboni strateegia õnnestumine sõltub tugevamatest Euroopa, riiklikest ja piirkondlikest part-

nerlustest, nihhasti riikide vahel kui ka sotsiaalsfääri ja kutseala huvigruppide ning sotsiaalpartnerite vahel. Lissaboni strateegia rakendamise esimestel aastatel oli liiga palju riike, kellel ei õnnestunud täiel määral kaasata sotsiaalpartnereid reformide vormimisse ja elluviimisse, kes nendega vaevalt konsulteerisid ning neid igaaastastes arenguaruannetes vaevalt mainisid. Viie aasta jooksul, mis on jäänud Lissaboni eesmärgi saavutamiseks, ei tohi sellised ebaõnnestumised korduda. Eesmärki ei saavutata ilma kodanikuühiskonda teavitamata, hoiatamata, kaasamata ja mobiliseerimata.

8. EMSK kaheksa prioriteetset ettepanekut Lissaboni strateegia elluviimise parandamiseks

Tuginedes analüüsile ja ulatuslikele konsultatsioonidele soovib EMSK vastata Euroopa Nõukogu üleskutsule järgmiste ettepanekutega:

8.1 Liikmesriigid peavad võtma suurema vastutuse strateegia eest

8.1.1 Liikmesriikide valitsused peaksid võtma endale selgema ja aktiivsema vastutuse Lissaboni strateegia tööprogrammi elluviimise eest. On tähtis, et strateegia "kuulaks" liikmesriikidele, nende valitsustele ja riiklikele parlamentidele. Liikmesriigid peaksid iga väljapakutud meetme kohta valmistama ette selged plaanid koos nende teostamise ajalise raamistikuga, nii et oleks võimalik saavutada Lissaboni jätkukohtumistel kokkulepitud eemärke.

8.1.2 Lissaboni strateegiat tuleb tunnustada sellena, mida see endast kujutab: väga auahne kava ehitada üles õitsev, jõukas, konkurentsivõimeline, sotsiaalselt kaasav ja keskkonnamõõtmest ülimalt teadlik Euroopa ühiskond. Sel alusel on oluline suhelda aktiivsemalt sotsiaalpartneritega ja organiseeritud kodanikuühiskonnaga. Lissaboni strateegiat on liiga sageli määratletud pelgalt majandusliku programmina.

8.1.3 Avatud koordineerimise meetodile tuleb anda rohkem jõudu: iga-aastane võrdlev analüüs peab olema üksikasjalikum ning liikmesriigid peavad tõendama selgemalt, kui ühiselt otsustatud eesmärkide saavutamise teel on struktuurseid või muid takistusi.

8.2 Kasvu ja ühtekuuluvuse tugevdamine

8.2.1 Stabiilsuse ja kasvupaktist tuleb kujundada kasvu ja tööviljakuse parandamise instrument, mis koondab stabiilsuse eesmärgid kogu majandustsüklile, mitte üksikutele aastatele. Nõudluse toetamiseks on vajalikud erinevad pingevabad makromajanduslikud poliitikad.

8.2.2 Euroopa Keskpank peaks rohkem arvestama oma otsuste laiema majandusliku mõjuga ning peaks vastavalt inflatsiooni kontrollimise piirangutele tegutsema Lissaboni eesmärke toetavalt.

8.2.3 Kooskõlas majanduspoliitikatega liikmesriikide vahel (ja sees) peaksid valitsused määrama tulemuslikkuse osas sihid ning jälgima võtmenäitajaid, et näidata lõpptulemusi.

8.2.4 Ühtekuuluvuspoliitikat tuleb kavandada nii, et need toetaksid aktiivselt konkurentsivõime paranemist, mis omakorda aitab vähendada sissetulekuerinevuste skaalat ühenduses. Ühtekuuluvuspoliitikate aspektina tuleks vastu võtta riigiabi kasutamise aktsepteeritava praktika koodeks.

8.3 Ühisturu tõhusam rakendamine

8.3.1 Erilist tähelepanu tuleb pöörata nüüdseks 25 liikmesriigini laienenud siseturu rakendamise kavale. Euroopa Komisjon peaks lisama Lissaboni strateegia igaaastastes hinnangutesse üksikasjaliku aruande rakendamist puudutavate lahendamata küsimuste kohta.

8.3.2 Mitmed ühtse turu abinõud on juba palju hilinenud ning need tuleb viivitamatult vastu võtta: määrus, mis kaotab topeltmaksustamise ühtse turu raames, lihtsa, tõhusa ja vastuvõetava hinnaga ühenduse patendi kohene kättesaadavus, tsakaalustatud alustel tõelise siseturu lõpuleviimise taasalustamine teenuste valdkonnas.

8.4 Innovatsiooni ja kvaliteedi edendamine

8.4.1 Euroopa Investeeringuspank (EIP) ja Euroopa Investeeringufond (EIF) peaksid koostöös komisjoni ja liikmesriikidega vahendama, eelistatult edendama ja struktureerima enam innovaatilisi investeerimiskavasid ja programme nii avalikus kui erasektoris. EIF peaks ka tulevikus tegelema küsimusega, et Euroopa vajab suurt kasvu ja uuenduslikke VKEsid ning arvestama sellega eelkõige riskikapitali käsutusse andmisega ja krediitide andmisega VKEdele ning toetades enam võimalikku EKP poolset finantseerimist.

8.4.2 Selle strateegia rakendamise seisukohalt on oluline kvaliteedi kontseptsioon (kaupade, teenuste, määruste, valitsemistavade, tööhõive, sotsiaalsuhete ja keskkonna kvaliteedi) ning see peaks kuuluma lahutamatu komponendina iga-aastasesse arenguanalüüsisse riiklikul ja ELi tasandil.

8.5 Sotsiaalpoliitika uus kujundamine

8.5.1 Sotsiaalpoliitika tuleb tunnistada konkurentsivõime ja töövõime eelduseks ning vastupidi. Laienenud Euroopa Liidu jaoks tuleb välja töötada parandatud sotsiaalpoliitiline kava. Sellel võib olla jätkusuutliku sotsiaalarengu harta vorm, mis katab sotsiaalpoliitika ja kodanike põhiõiguste keske tähtsusega valdkondi.

8.5.2 Neli sotsiaalpoliitika valdkonda on konkurentsivõime edendamise seisukohalt eriti tähtsad: tööhõivepoliitika, töökäivad vanemad inimesed, aktiivsem sotsiaalse kaasatuse poliitika ja tervishoid, kaasa arvatud seos tervise, sotsiaalkaitse ja keskkonna vahel. Kõigis neis valdkondades on vajadus uute algatuste järgi, ühenduses tihedate konsultatsioonidega ELi riikide valitsuste ja sotsiaalpartnerite vahel.

8.5.3 Teadmisintensiivse ühiskonna ülesehitamine nõuab suuri ressursse niihasti põhi- kui ka jätkuhariduse ja väljaõppe jaoks. Edasi tuleb arendada küll kõigis liikmesriikides levivat elukestvat õpet, kaasates ka kogu elukestva õppe edasijõudnud tasanditel. Euroopa Komisjon peaks kooskõlas sotsiaalpartneritega uurima võimalusi koostada üleeuroopaline elukestva õppe harta, mis hõlmaks ka alternatiivseid finantseerimise võimalusi.

8.5.4 Vastavalt Euroopa Ülemkogu Tampere ja Thessaloniki kohumise otsustele peab EL välja töötama aktiivsema ühise sisserändepoliitika. Järgnevatel aastatel jääb põhiküsimuseks sisseränne Euroopasse demograafilistel, majanduslikel ja sotsiaalsetel põhjustel. Lissaboni strateegia rakendamiseks vajab EL läbipaistvat seadusandlust legaalsete sisserändajate vastuvõtmiseks, hästi koordineeritud sisserändepoliitikat ja tööhõivestrategiat ning uut poliitikat lõimumise soodustamiseks ja diskrimineerimise vastu võitlemiseks.

8.6 Avaliku ja erasektori koostöö edendamine teaduse valdkonnas

8.6.1 Nii alus- kui rakenduslikud teadusuuringud on teadmisintensiivse ühiskonna tugisambaks. ELi ettevõtted näitavad praegu teadusuuringutele tehtavate kulutuste osas pigem tagasiminekut kui saavutavad seatud eesmärgi; sama kehtib valitsuste suhtes. Avaliku ja erasektori teadusuuringute alased partnerlused võivad pakkuda rohkem ressursse. Euroopa vajab aktiivseid meetmeid, et mõjutada välisteadlasi ning mujal töötavaid euroopa teadlasi pöörduma tagasi Euroopasse.

8.6.2 Euroopa Komisjon peaks esitama plaani teadusuuringutele tehtavate investeeringute suurendamiseks, ELi ja riiklike programmide paremaks koordineerimiseks ning Euroopa teadusuuringute nõukogu loomiseks.

8.6.3 Euroopa Liidus on teadmiste siire uuringutest tööstusrakendustesse USAga võrreldes ebatõhus ja aeglane. Euroopa Komisjonil tuleb esitada konkreetne abinõude plaan edendamaks teadmiste siiret tööstusrakendustesse.

8.6.4 Väikesed ja keskmised ettevõtted vajavad eriti juurdepääsu teadusuuringutele ning toetust kaasaegsete tehniliste lahenduste juurutamiseks. EIP-I tuleb koos Euroopa Komisjoniiga töötada välja meetodid teadmiste siirde edasiseks soodustamiseks.

8.7 Aktiivsem keskkonnakaitse

8.7.1 Lissaboni strateegia tugineb ka kolmandale sambale, milleks on keskkonnamõõde. Keskkonnasõbralike tehnoloogiate väljatöötamist tuleb aktiivsemalt edendada. Avaliku ja erasektori ühiseid pingutusi tuleks laiendada energiavarustuse ja transpordi valdkondadesse. Pikemas perspektiivis võib tänu keskkonnanektorile eeldada olulisi sünergeetilisi efekte.

8.7.2 Lähema viie aasta jooksul on säästev areng vältimatult Lissaboni strateegia lahutamatuks komponendiks, kuid ajaline perspektiiv ulatub Lissaboni strateegiast palju kaugemale. Säästva arengu revideeritud strateegia peab sisaldama konkreetseid meetmeid, mis sobivad kokku Lissaboni strateegia teise poolega.

8.8 Kodanike suurema toetuse saavutamine

8.8.1 Lissaboni strateegia tuleb viia tagasi Euroopa kodanike juurde! Organiseeritud kodanikuühiskond ja sotsiaalpartnerid peavad mängima selgemat ja ulatuslikumat rolli Lissaboni strateegia elluviimisel. Selles seoses väljendab EMSK täielikku toetust Euroopa Nõukogu poolt tehtud avaldustele.

8.8.2 Kui soovitakse, et Lissaboni eesmärgid oleksid reaalset saavutatavad, peab Euroopa Liidu lähenemine niihästi liidu eesmärkidele kui institutsionaalsele dünaamikale olema sidus, dünaamiline ja progressiivne. Euroopa konstitutsioonilist lepet,

mis võib olla nende eesmärkide kõige olulisemaks kirjelduseks, tuleb veenvalt selgitada, liikmesriigid peavad selle vastu võtma ning sellel peab olema Euroopa kodanike toetus.

8.8.3 Niisiis soovib EMSK ühendada see Lissaboni "uus versioon" "Euroopa 92" puhul järgitud meetodiga. Kui tugineda olemasolevale kogemusele, tähendab see, et aruanded majanduspoliitika suuniste, siseturu, tööhõive ja Lissaboni strateegia kohta analüüsitakse ühtse strateegilise plaani raames, mis sisaldab täpseid tähtaegu, ja et see plaan näitab selgelt, millist tegevust millise otsustusprotsessi raames kellelki oodatakse (komisjon, nõukogu, liikmesriigid) ja millisel selles osas rõhutab EMSK komisjoni rolli ja ühenduse meetodi tähtsust, mis mõlemad tagasid "Euroopa 92" õnnestumise.

8.8.4 Riiklikul tasandil võivad majandus- ja sotsiaalnõukogud mängida koos sotsiaalpartnerite ja erinevate kodanikuühiskonna organisatsioonidega väga tähtsat rolli. Lissaboni strateegia elluviimine võib anda nõukogudele väga erilise rolli.

8.8.5 ELi tasandil on EMSK valmis vastutama aktiivselt Lissaboni strateegia rakendamise ja jätkukäsitelu eest, tehes tihedat koostööd sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega Euroopa tasandil.

8.8.6 Euroopa kodanikke tuleb teavitada Lissaboni strateegiast! Rõhutada tuleb strateegia lõppeesmärke: luua edukas ja jõukas Euroopa, millel on suur konkurentsivõime ning mis teadvustab keskkonnaküsimusi. Kui kodanikke aktiivselt ei kaasata, ei õnnestu strateegiat iialgi edukalt ellu viia. EMSK kavatab anda sellesse teavitamisse aktiivse panuse.

8.8.7 Lissaboni strateegia rakendamine nõuab selget sidusat poliitikat niihästi EL-i kui riiklikul tasandil. Strateegia kolm tugisammast annavad unikaalse võimaluse sünergialise efekti saavutamiseks nii majanduses, sotsiaalsfääris kui keskkonnalaselt. Lissaboni strateegia protsess tuleb uuesti aktiveerida - koos kolme tugisambaga ühise poliitika sidusatel tingimustel.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet

(2005/C 120/17)

20. veebruaril 2004. a taotles Euroopa Komisjoni president Romano Prodi komisjoni nimel Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ettevalmistavat arvamust teemal "Euroopa ettevõtete konkurentsivõime".

Majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, mille ülesandeks oli valmistada ette komitee tööd sellel teemal, võttis oma arvamuse vastu 20. septembril 2004. a. Raportöör oli hr VEVER, kaasraportöör pr FLORIO.

Oma 412-ndal plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. aastal (27. oktoobri 2004 koosolekul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 105 poolt-, 3 vastu- ja 2 erapooletu häälega vastu järgmise arvamuse:

1. Kokkuvõte

1.1 Kõik hiljutised analüüsid rõhutavad Euroopa konkurentsivõime halvenemist, hoituna pihtide vahel suurte tööstuspartnerite ja madalate tootmiskuludega esilekerkivate maade majanduste poolt. See olukord on käsikäes majanduskasvu võrreldava defitsiidiga ja märkimisväärselt vähenenud investeringutega haridusse, teadustöösse ja uutesse tehnoloogiasse, samal ajal kui Euroopa ettevõtete ümberpaiknemine rahvusvahelise konkurentsi tõttu üha laieneb.

1.2 Siiski on Euroopal juba oma sotsiaalseid suhteid väärtustava ühiskonnamudeli läbi piisavalt konkurentsivõime oma ettevõtete jaoks:

— tema rahvusvaheline kaubandus annab tunnistust tema tugevast hõlmatuses üleilmastumisse;

— tema laienenud siseturg on praegu maailmas esikohal;

— tema rahaliit, isegi kui see on veel piiratud, kujutab endast arengut, millele mujal pole võrdset;

— tema käimasolev Lissaboni programm sisaldab majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi reforme, mis püüavad tema konkurentsivõimet säästvalt uuendada.

1.3 Samal ajal kui enamus neist eelistest on pigem käimasolevad protsessid kui kindlad saavutused, on Euroopal ka puudujääke, mis raskendavad tema ettevõtete olukorda ja aitavad kaasa praegusele ebaedule majanduskasvu ja tööhõive alal. Nimelt:

— administratiivne keskkond Euroopas ei toeta piisavalt ettevõtlusvaimu;

— endiselt lõpetamata ühtse turu raames püsib liiga palju takistusi;

— tõelise majandusliidu loomist tuleb veel oodata, vaatamata rahaliidule;

— mahajäämuse on ka Lissaboni konkurentsistrateegia eluviimisel.

1.4 Et Euroopa ettevõtete konkurentsivõimet taastada, rõhutab komitee nelja nõudmist, mis paistavad talle üksteisest lahutamatud:

1.4.1 esimene prioriteet on taastada majandusosaliste usaldus:

— selgema visiooniga Euroopa projektist globaalses keskkonnas;

— määruste lihtsustamine nii Euroopa kui siseriiklikul tasandil, laiendades ühiskondlikku ja majanduslikku ise- ja kaasregulatsiooni;

— ettevõtete loomist ja arendamist lihtsustavad meetmed — nt riskikapital, ettevõtjate koolitamine, teenused väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuseks;

— enam toetust ettevõtete uuenduslikele algatustele ja teiste elukutsete esindajate aktiivsele osalemisele;

— enam koolitus- ja ümberõppeprogramme töötajatele, eelkõige vanemaealistele.

1.4.2 Teiseks prioriteediks on tagada ühtse turu oluliste sätete kohaldamine ja selle lõpuleviimine, mida ei tohiks lükata kaugemale Lissabonis määratud tähtajast aastal 2010 — unustamata vajadust seda hiljem pidevalt kohandada. See eeldab:

— suuremat täpsust ülevõtmisel, koos valitsuste kasvanud teadlikkusega oma vastutusest selles valdkonnas. ELi abi nõrgematele liikmesriikidele võib vajadusel keskenduda nende ülevõtmispuudujääkide tasandamisele;

- otsuseid, mida ettevõtted on juba liiga kaua pidanud ootama, et kõrvaldada topeltmaksustamine, lihtsustada Euroopa käibemaksurežiimi, luua lihtsustatud Euroopa ettevõtte statuut, mis on avatud väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele, vabastada tee Euroopa patendi kasutuselevõtuks;
- kaubavahetuse kindlamat ja sujuvamat toimimist tugevdatud koostöö kaudu, ühenduse ühtse turu järelvalve kaudu, ühtsete tollide kaudu välispiiridel, avalike teenuste suurema efektiivsuse ja nendealase vastastikuse koostöö kaudu, mis võib teatud juhtudel avada üldhuviteenuste arengut Euroopa tasandil.

1.4.3. Euroopa ettevõtete konkurentsivõime nõuab ka eurole orienteeritud dünaamilise majandusliidu — plaanipärase tähtajaga 2010. a — arendamist, mis peaks stimuleerima majanduskasvu ja tööhõivet, toetudes kohasele rahanduspoliitikale:

- rahaliidu järk-järguline, ilma põhjendamata viivitusteta laiendamine uutele liikmesriikidele;
- ühenduse arvamuse eelnev, mitte hilisem küsimine liikmesriikide rahandusseaduste eelnõude kohta;
- maksuseaduste ühtlustamine võrreldavate tingimuste korral kaubavahetusele avatud ja investeerijate jaoks huvipakkuvas majanduses, vajadusel läbi tugevdatud koostöö;
- meetmed, mis toetavad otseselt Euroopa majandustegevust ja majanduskasvu: avalik-õigusliku ja erasektori partnerluse arendamine, et finantseerida uusi üleeuroopalisi infrastruktuure laiendatud Euroopa Liidu tasandil, Euroopa tööstusläheneduse kinnitamine, mis toetab investeringute suunamist uutesse tehnoloogiatesse, teadusse ja koolitusse ning konkurentsipoliitika ja kaubanduspoliitika juhtimist, Euroopa tehnoloogiliste vahendite suunamine suurtesse ühist strateegilist huvi pakkuvatesse projektidesse, kaasa arvatud julgeolekuplaanis;
- tugevdatud ja laiendatud ühenduse eelarve, mis vastab selle ühtse majanduspoliitika prioriteetidele.

1.4.4 Lissaboni strateegia struktuurireformide elluviimine nõuab ka suuremat otsustavust ja järjepidevust:

- hinnates täpsemalt majandusreformide ja investeringute (turgude avatus, ligipääs finantseerimisele, teadustöö edendamine), sotsiaalsete reformide (koolitus, tööturg, sotsiaalkaitse, ettevõtete investeringud inimkapitali), haldusreformide (riigielarve puudujäägi vähendamine, määrustike lihtsustamine) ja keskkonnareformide tegelikku seisut;
- tagades muuhulgas nende reformide parema kooskõlastamise vastavalt konkurentsivõime programmilistele eesmärkidele, kaasates tihedamalt ühenduse institutsioone ja lihtsustades kooskõlastusprotsessi;
- väärtustades enam sotsiaalpartnerite rolli reformide väljatöötamisel, elluviimisel ja raamistamisel seoses investeringute ligitõmbavusega.

1.5 Kokkuvõtteks nendib komitee, et Euroopa ettevõtete puudulik konkurentsivõime on kallis hind, mida tuleb täna maksta ebapiisavalt ettevõtliku Euroopa eest, mis teeb otsuseid ja kohandub rahvusvaheliste muudatustega liiga aeglaselt, pole endiselt mitmes valdkonnas lõpule viidud, kasutab väga puudulikult, sageli nõrgalt, mõnikord ebajärjekindlalt ja seega ebaproduktiivselt oma eeliseid. Olukorra parandamiseks on vajalik otsustav tegutsemine. Komitee toetab eriti viimase kevadise tippkohtumise üleskutset edendada uusi reforme toetavaid partnerlussuhteid, seda nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil, liites tihedamalt sotsiaalpartnereid. Komitee rõhutab vajadust hoida kindlalt kinni 2010. aasta tähtajast, mis peab hõlmama nii Lissaboni reformide elluviimist kui ühtse turu lõpuleviimist ja tõelise konkurentsivõimelise majandusliidu teostumist, mis kasutaks kõiki rahaliidu tulemusi ja vastaks samal ajal täielikult säästva arengu nõudmistele.

2. Sissejuhatus

2.1 Käesolev arvamus on välja töötatud Euroopa Komisjoni presidendi Romano PRODI uurimistaotluse peale, kes 20. veebruaril 2004 palus Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteel esitada talle analüüs ja soovitusel Euroopa ettevõtete konkurentsivõime kohta. Eelkõige tuli tuvastada suurimad raskused ettevõtete jaoks, takistused, mida loob keskkond, milles nad töötavad, samuti alternatiivsed soovitusel olukorra parandamiseks meie ühiskonnamuudeli kontekstis.

2.2 Kõik hiljutised analüüsid, nagu Sapiri aruanne juulis 2003, rõhutavad väljakutseid Euroopa konkurentsivõimele, mida hoiavad pihtide vahel ühelt poolt suured tööstuspartnerid — nt Ühendriigid, Jaapan — ja madalate tootmiskuludega edasijõudnud arengumaade majandused Hiina ja India, mis kasutavad üha enam uusi tehnoloogiaid ja investeerivad palju uutesse tehnoloogiatesse — koos investeeringutega nii haridusse kui täiendkoolitusse ja infrastruktuuridesse. Statistilised andmed (nt. eksport, ekspordi ja impordi võrdlus, ettevõtete kasumite areng jne) tõestavad seda, et Euroopa majandus ja ülekaalukas osa Euroopa ettevõtetest on kõrgel määral konkurentsivõimelised. Siiski on näitajad murettekitavad: madal majanduskasv, nii investeeringute kui ka nõudluse madal tase, tööhõive kvantiteedi ja mõnikord ka kvaliteedi halvenemine, Euroopa tööstuste sulgemine, ajude äravool, riigieelarve puudujäägi süvenemine, kiireneva elanikkonna vananemisega seonduv sotsiaalkaitse kasvav kulu, mis tekitab tõsiseid finantsprobleeme.

2.3 Euroopa kõrgete kulude korvamiseks (tööjõud, maksud, eeskirjad) otsustasid paljud ettevõtted automatiseerimise (tootmise, juhtimise) kasuks või rohkem või vähem ulatusliku osalise tootmise ümberpaigutamise kasuks odavamatesse ja vähem reglementeeritud kolmandatesse riikidesse, eelkõige esilekerkiva majandusega riikidesse.

2.4 Kindlasti oleks illusoorne ja ebaproduktiivne püüda nende ettevõtete poolt konkurentsiga kohanemiseks ettevõtetud rahvusvahelise laienemise ja kulude ratsionaliseerimise strateegiate vastu võidelda autoritaarsete meetmetega. Majanduse globaliseerumine on pöördumatu protsess, osa maailma arengust, see toetab rahvusvahelist stabiilsust kui ta on piisavas raamistuses, et luua tõeline majanduslik ja sotsiaalne progress;

2.5 Selles kontekstis ilmnevad selgelt kaks nõudmist:

2.5.1 ühelt poolt on enam kui kunagi varem vaja raamistada globaliseerumine efektiivsemate ja võrdsemate rahvusvaheliste reeglitega. Konkurentsivõime eesmärk ei tohi mingil juhul sarnaneda kontrollimatu spiraaliga, mis tõukab hindade tugevale langusele, arvestamata tervishoiu, julgeoleku ja sotsiaalse progressi tingimustega, tasakaalustatud ja säästva arenguga, keskkonnakaitsega. Konkurentsivõime eesmärk peab vastupidi, asuma rahvusvaheliselt tunnustatud viiteraamistikus, mis sisaldab konkurentsi, julgeoleku, kvaliteeti, sotsiaalseid õigus, keskkonda puudutavaid vähimnõudeid. See eeldab rahvusvahe-

liste reguleerimis- ja arenguorganisatsioonide aktiivset osalust — nt Maailma Kaubandusorganisatsioon, Rahvusvaheline Valuutafond, Maailmapank, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon — mis ei ole täna veel piisavalt tõhusad, on üksikest liiga eraldatud ja mille toimimisviis on mõnel juhul liiga läbipaistmatu ja vähese osalusega. Selleks nõudis komitee WTO Doha läbirääkimistevooru ja toetas seda hiljem, olles praegu väga mures nende läbirääkimiste aeglase edasiliikumise pärast.

2.5.2 teiselt poolt on hädavajalik tugevdada Euroopa konkurentsivõimet, tagades majandusliku ja sotsiaalse arengu, ühtekuuluvuse, tööhõive, keskkonna: see eeldab Euroopa sotsiaalsete suhete mudeli raames Euroopa ettevõtete eeliste paremat ärakasutamist, ja nende puudujääkide tasandamist või kompenseerimist, kui need on struktuuriliselt parandamatud (nagu Euroopa ja arengumaade erinev tööjõuhind).

2.5.3 See ei ole ei realistlik ega soovitatav, et Euroopa Liit astuks hinna- ja kuludekonkurentsi tunduvalt vähem arenenud rahvamajandustega, kui see ei võimalda kompenseerida erinevust kõrgema tootlikkuse kaudu. Seetõttu ei ole Euroopa majandusel muud valikut kui keskenduda uuendamisele, kvaliteedikonkurentssile innovatsiooni ja tootlikkuse kaudu, kuna ei ole ei võimalik ega soovitatav astuda hinna- ja kulude konkurentsi märgatavalt vähem arenenud majandusruumidega. Selleks on tarvis ka vastavat inimestele suunatud, tehnoloogiliste, tööstus- ja rahaliste investeeringute tõusu.

3. Euroopa ettevõtete konkurentsieelised

3.1 Tugev seotus globaliseerumisega

3.1.1 Euroopa on praegu maailma keskne kaubanduspartner, esimene importija ja eksportija maailmas. Euroopa ettevõtteid on esindatud enamikus majandussektorites ja eelkõige:

— toiduainetetööstus, kus need asuvad kaubavahetuses esimesel kohal;

— peamised tööstusharud: nt autotööstus, lennundus, keemia, ehitus, elamuehitus, telekommunikatsioon jne, kus Euroopa ettevõtteid on samuti kõige edukamate hulgas;

— energia tootmine ja jaotamine — nafta, tuumaenergia, gaas, alternatiivsed energialiigid — ja keskkonnatehnoloogiad;

— teenused, kus Euroopa ettevõtted on sageli maailmas esikohal: kaubandus, rahandus, kindlustus, transport, konstrueerimine, arvutitarkvara, turism, tervishoid jne.

3.1.2 Euroopa ettevõtted investeerivad palju ka maailma, aidates kaasa maailma paljude regioonide ja eelkõige Aasia esilekerkivate riikide majanduskasvule. Need on küll paljudes sektorites Euroopa konkurendid, kuid ka Euroopa majandusele ja tema ettevõtetele hädavajalikud tööstus- ja kaubanduspartnerid, nii tarnijate, liitlaste, levitajate, alltöövõtjate kui ka klientidena.

3.1.3 Euroopa ettevõtted, just selle väga tähtsa rolli tõttu, mis neil on arengumaade puhul, peaksid olema eeskujuks sotsiaalsete normide arendamisel nendes maades, eelkõige ILO poolt kindlaks määratud sotsiaalsete põhiõiguste teostamisel. EMSK jätkab tegevust vastavate algatuste huvides ning neis osalemist, et saavutada sotsiaalse mõõtme vajalikus ulatuses arvessevõtmine rahvusvahelises kaubanduses.

3.1.4 Euroopa ettevõtete rahvusvahelist kaubandust ja investeeringuid toetab Euroopa Liit, mis on organiseerunud, kaitsmaks ühehäälselt läbi Euroopa Komisjoni nende huve rahvusvahelistel läbirääkimistel, eelkõige WTOs.

3.2 Suur kontinentaalurg

3.2.1 Ühtne turg on Euroopa ettevõtete esimene eelis, see on üles ehitatud vastastikuse tunnustamise üldprintsibile, mida täiendavad umbes 1500 ühist direktiivi, 300 määrust ja 20 000 standardit. Neil põhineb suurem osa ettevõtete tegevust reguleerivast seadusandlusest. Nende majandus- ja tööhõive-eeliste väljatoomine, mida rõhutati juba Cecchini raportis 80-ndate aastate lõpus, on endiselt aktuaalne.

3.2.2 See Euroopa siseturg on praegu 25 liikmesriigiga, tiheda liiduga teiste Euroopa riikidega nagu Šveits ja Norra ja täiendava laienemise võimalusega maailmas esikohal. Nii on enam kui pool miljardit eurooplast ühendatud ühel suurel siseturul, mis on suurem kui Ameerika või Hiina siseturg. Seda väga väärtusliku tähelepanekut tuleks eurooplastele veelgi enam rõhutada.

3.2.3 Aidates kaasa Euroopa ühtekuuluvusele on need vabadused võimaldanud arendada ettevõtetel kaubavahetust ja koostööd, restruktureerida ja liituda, andes paljudele neist rahvusvahelise mõõtme. Ka väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted on saanud kasu Euroopa alltöövõtudest ning samuti ühendusestest formaalsuste kadumisest. Üleeuroopaliste transpordi-, energeetika- ja telekommunikatsioonide võrkude kaudu on arenenud infrastruktuurid. Suured tööstusprogrammid (nt Airbus, kosmoseagentuur) on edendanud iga suurusega ettevõtete teadus- ja uuendustegevust. Lisaks tööhõivele on suur turg toetanud töötajate, teadlaste, üliõpilaste liikuvust — üle miljoni üliõpilase on osalenud Erasmuse programmis.

3.2.4 Võib nimetada ka olemasolevate riiklike monopolide juba toimunud või toimuvat avanemist ühtsele turule mitmete transpordi, energiat, posti jms puudutavate direktiivide tagajärjel. Seeläbi jälgib komisjon pidevalt, et ei seataks kahtluse alla üldhuviteenuste mõistet, mis osaleb struktuurselt Euroopa majanduslikus ja sotsiaalses arengus, isegi väljaspool ühtse turu nõudmisega seotud vajalikke avanemisi.

3.3 Rahaliit

3.3.1 Üleminek eurole oli ühtse turu kõige märkimisväärsem etapp ja suur edasimineku Euroopa ettevõtete konkurentsivõime seisukohast. Luues ühtse raha kaheteistkümneme liikmesriigile ja ühendades nii 300 miljonit eurooplast, kõrvaldati igasugune valuutarisk eurotsoonis, neutraliseeriti vahetustehingute maksumus kaubavahetuses ja tagati majandusandmete pidev läbipaistvus. See raha on ka rahvusvahelise mõõtmega. Ja kui tema praegune ülehindamine dollari suhtes raskendab eksporti — lihtsustades samal ajal impordi, eelkõige nafta ja toorainete impordi — jätkub mõned aastad tagasi vastupidise vahetuskursi areng uuesti tulevikus.

3.3.2 Rahaliit, millele maailmas pole võrdset, on näidanud ka Euroopa võimet viia õnnelikult lõpule suur uuenduslik ja liikumapanev projekt, millel on tema kodanikele ja ettevõtetele suur mõju. See on märgatavalt tugevdanud Euroopa välist nähtavust, ja parandanud tema positsiooni rahvusvahelistel läbirääkimistel oma ettevõtete huvides.

3.3.3 Eurot saatev majanduskasvu ja stabiilsuse pakt taotleb minimaalset majanduslikku lähenemist reeglitega, mis piiritlevad riigieelarve puudujääki ja inflatsiooni. See tagab ettevõtetele parema etteplaneeritavuse stabiilses, nende konkurentsivõimet soodustavas raamistikus. See kujutab endast ka esimest sammu tõeliselt integreeritud majandusliidu suunas. On selge, et ei ole võimalik luua kestvaid rahaliitu ilma täiendavate arenguteta, mis muuhulgas puudutavad ettevõtete konkurentsivõimet ja mis lepiti kokku Lissabonis.

3.4 Lissaboni reformiambitsioonid

3.4.1 Euroopa Ülemkogu Lissabonis 2000. aasta märtsis otsustas alustada nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil suurt majandus-, sotsiaal- ja haldusreformide programmi, et muuta Euroopa 2010. aastaks kõige dünaamilisemaks ja kõige konkurentsivõimelisemaks teadmispõhiseks majanduseks maailmas, mis tagab jätkusuutliku majanduskasvu, rohkem ja paremaid töökohti ja suurema sotsiaalse ühtekuuluvuse. See strateegia võimaldab Euroopa majandusel ühendada oma jõud, seistes vastamisi globaliseerumisega, ja tegutseda konkurentsivõimelisemas Euroopas.

3.4.2 Reformid on olulised, seostudes Euroopa ettevõtete peamiste konkurentsivõime eesmärkidega. Niisiis taotlevad nad:

- lihtsamat juurdepääsu finantseeringutele, kaasa arvatud riskikapitalile, eelkõige väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele ja uuenduslikele ettevõtetele;
- tööjõu, eelkõige madala kvalifikatsiooniga ja halvasti tasustatud tööjõu pealt makstava maksukoorma kergendamist, et vähendada kulutusi tööjõule;
- riigieelarve puudujäägi vähendamist, mis tagab hindade stabiilsuse ja mõõdukad maksud;
- uuendusprotsessi stimuleerimist, millest sõltub Euroopa ettevõtete tehniline võimekus,
- hariduse ja koolituse kohandamist, eelkõige vastamiseks paremini uutele majandus-, ametialastele ja tehnoloogilistele näitajatele;
- tööturu moderniseerimist, et lihtsustada tööpakkumiste ja nõudmiste paremat omavahelist kohandumist, kõrgemat tööhõiveprotsenti, töökohtade kvaliteedi ja töötingimuste

parendamist, tagades samas sisseseade intensiivsema kasutamise suurema tootlikkuse huvides;

- sotsiaalkaitse efektiivsust ja jätkusuutlikkust kulutuste kasvamise ja demograafilise vananemise oludes;
- õigusnormide lihtsustamist nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil;
- ja jätkuna Göteborgi ülemkogule juunis 2001 keskkonnikaitse ja säästva arengu nõudmiste paremat integreerimist.

3.4.3 Lissaboni strateegia meetodid on samuti olulised:

- uus ajakava ühtse turu lõpuleviimiseks koos vahepealsete etappidega;
- igaaastane hindamine kevadisel Euroopa Ülemkogu kohtumisel;
- "avatud kooskõlastus" ühiste eesmärkide nimel, väärtustades häid tavasid;
- keskne roll erasektorile ja avaliku võimu partnerlus kodanikuühendustega;
- rõhuasetus sotsiaalpartnerite omavahelisele dialoogile.

3.4.4 See Lissaboni strateegia on andnud juba esimesed positiivsed tulemused:

- reformide vajalikkuse teadvustamine, ületades traditsioonilised lõhed;
- infotehnoloogia ja uuenduslike protsesside kiirendatud levik;
- enam toetust ettevõtete loomiseks ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete finantseerimine;
- säästva arengu suurem tähtsustamine koos meetmetega avalike teenuste efektiivsuse suurendamiseks, vähendades riigieelarve puudujääki, sotsiaalkaitse ühtlustamine selle arveid tasakaalustades, seadusandlike sätete sisseseadmine ja paremini keskkonda kaitsvate energeetiliste ja tööstuslike tehnoloogiate kasutuselevõtmine;
- sotsiaalpartnerite kaasamine sotsiaalsetesse reformidesse;
- seadusandliku ja administratiivse lihtsustamise meetmed, isegi kui nad on piiratud ulatusega.

3.4.5 Lissaboni strateegia konkurentsivõime suurendamise ambitsioonid ei oleks realistlikud ilma liidu institutsioonilise raamistiku uuendamiseta. See oli Euroopa konvendi ülesanne, mille uuenduslik koosseis ühendas Euroopa Liidu riikide ja institutsioonide ning kandidaatmaade ja rahvusparlamentide esindajad ning vaatlejad kodanikuühendustest. Konvent tegi ettepaneku asutamislepingute ühendamiseks, võimaldades nii kaasajastatud, lihtsustatud, suureulatuslikuks laienemiseks paremini kohandatud, loetavamad ja avaliku arvamuse jaoks vastuvõetavamad institutsioonilist raamistikku. Lepingus tuleb rõhutada ka euroopaliku ühiskonnamudeli eeliseid, kus konkurentsivõime suurendamine käib käsikäes tööhõive ja sotsiaalse progressi väärtustamisega. Liidu eesmärkide seast toob projekt esile kõrge konkurentsivõimega sotsiaalse turumajanduse, mis taotleb täielikku tööhõivet ja sotsiaalset progressi, ning keskonnakaitse ja kvaliteedi parendamise kõrge taseme. Komitee toetab seda globaalse järjepidevuse nõuet, kus konkurentsivõime on ühendatud teiste sotsiaalse ja kvalitatiivse progressi eesmärkidega, märkides samal ajal, et konkurentsivõime ei ole tänaseks veel kaugeltki tagatud, kuna seda mõjutavad endiselt mitmed puudujäägid.

4. Euroopa ettevõtete konkurentsihälbed

4.1 Ettevõtlusvaimu ebapiisav toetamine

4.1.1 Samal ajal kui enamus Euroopa konkurentsieelistest on pigem käimasolevad protsessid kui pöördumatud saavutused, on puudujääke, mis endiselt raskendavad Euroopa ettevõtete olukorda ja aitavad suures osas kaasa praegust ebaedu majanduskasvu ja tööhõive alal.

4.1.2 Hiljutised arutelud ettevõtlusvaimu teemadel jätkuvalt komisjoni poolt esitatud rohelisele raamatule on kinnitanud, et mistahes suurusega ettevõtted on enamikus Euroopa riikides vastamisi igapäevaste probleemidega järgmistel põhjustel:

- õigusnormide ülemäärane keerukus nii siseriiklikul kui Euroopa tasandil;
- maksude ja sotsiaalkoormiste liigsuur kaal;
- finantseeringute leidmise keerukus;
- ebapiisav toetus riskeerijatele — kaasa arvatud sagedane teise võimaluse puudumine, kui ettevõtja esimene projekt ei ole õnnestunud;
- ettevõtete tööpakkumiste ja koolitusturu omavahelise vastavuse puudumine.

4.1.3 Rõhutatakse ka suhteliselt madalat tööhõiveprotsenti Euroopas, eelkõige võrreldes Ühendriikidega. See olukord on negatiivse mõjuga Euroopa tootlikkusele ja konkurentsivõimele, suhteliselt kõrgele maksukoormusele ja sotsiaalkaitse režiimide tasakaalule.

4.1.4 Ning lõpuks tundub paljudele ettevõtjatele, et liit püüab lisada veel aruandeid, analüüsid Euroopa vähest konkurentsivõimet, aga mitte võtta kasutusele tõeliselt toimivaid meetmeid, mis viiks soovitud tulemusteni, nagu meie peamised konkurendid Ühendriikidest Hiinani seda teha on osanud.

4.1.5 Komitee märgib, et sotsiaalpartnerid on ise sobival positsioonil selliste toimivate tegevuste alustamiseks, mis toetaks konkurentsivõimet ja ettevõtlusvaimu. Paljud näited tõestavad, et neil on sageli selles osas tähtis roll. Sotsiaalpartnerite liikumapanevat rolli oleks pidanud rõhutama ka komisjoni rohelises raamatus.

4.1.6 Komitee toonitab ka, et väga tihti seisavad niinimetatud sotsiaalmajanduse raames tegutsevad üksused samade, eelpool juba mainitud takistuste ees ja seda nii seoses maksustamise kui ka näiteks riigihangete ja konkurentsiregulatsioonidega. EMSK usub, et spetsiifiliste lahenduste leidmine neile probleemidele annaks olulise panuse ELi majanduse ja tööhõive parandamisele.

4.2 Püsivad tõkked

4.2.1 Vaatamata saavutatud edule pole ühtne turg paljudes valdkondades piisavalt edasi arenenud. Eelkõige teenuste osas, mis moodustavad 70 % majandustegevusest, kuid kus nii ühtlustamine kui ka vastastikune tunnustamine on endiselt väga puudulik. Palju puudujääke turu avatuse osas on endiselt ka avalikus sektoris:

- takistused, mis puudutavad sektoreid, kus mõnes riigis on monopol püsima jäänud, nagu transport, energia, post ja vähemal määral ka telekommunikatsioon;
- riigihangete eraldatus (vaevalt 10 % neist on sõlmitud teise riigi ettevõtetega);
- administratiivne eraldatus, samas kui ühtse turu juhtimine eeldab tihedamat koostööd paljudes valdkondades (nt maksundus, tollid, politsei, õigus, konkurents, pettuste karistamine, keskkond jne).

4.2.2 Lisaks läbiviidud, käimasolevatele või plaanitud avanemistele ja puudujääkidele, mida mõnikord selles valdkonnas võib täheldada, tuleb veel täpsustada küsimust üldhuviteenuste statuudist ühtse turu raames. Üldhuviteenuste, mis on juba lisatud mitmesse harukondlikku avanemist käsitlevasse direktiivi, erilist rolli on üldiselt käsitletud Amsterdamis ja Nice'i lepingutes. Komisjon valmistab ka ise ette horisontaalset vahendit, et paremini täpsustada üldhuviteenuste rolli ühtse turu raames. Siiski tuleb tunnistada, et praegu on debatt piirunud riiklike avalike teenuste rolliga Euroopa ühtse turu olukorras, käsitlemata mingil moel üldhuviteenuste eesmärgistatud arendamise võimalikkust Euroopa tasandil ja selle tingimusi. Ometi ei tohiks sellist küsimust jätta kõrvale tõelisest debatist laienenud ühtse turu tuleviku ja Euroopa ettevõtete konkurentsivõime üle.

4.2.3 Lisaks ühenduse õigusaktide arendamisele jätkavad ka liikmesriigid ise reguleerimist tingimustes, mis võivad raskendada või isegi takistada ühtse turu toimimist ettevõtete jaoks. Sisse on seatud komisjoni eelneva teavitamise protseduur (direktiiv 83/189), kuid see, jaotatuna mitme ülesande vahel, suudab tõhusalt toimida vaid kõige lihtsamatel juhtudel ja laienemine raskendab selle ülesannet veelgi.

4.2.4 Muuhulgas ei ole direktiivid veel piisavalt kõigi liikmesriikide poolt üle võetud, rakendamisel on puudujääke enamasti 10 %, mõnedes sektorites 25 % ulatuses neist. Samuti on rikkumised liiga sagedased, komisjonil on käsil umbes 1500 uurimisjuhtumit ja kohtuasja.

4.2.5 Maksude konvergens ühtse turu raames on jäänud ebapiisavaks, sealhulgas nõukogu ühehäälsuse nõude tõttu. Eelkõige tuleb kõrvaldada topeltmaksustamine, töötada välja harmoneeritud ettevõtte tulumaksu baas ja lihtsustada ühendusesisest käibemaksurežiimi.

4.2.6 Euroopa intellektuaalse omandi kaitse saavutamise keerukus ja kulud on samuti Euroopa ettevõtete puudus, mida kinnitab ühenduse patendi püsiv mahajäämus (30 aastat!) ja ennustatav kulu.

4.2.7 Võib nimetada ka mitmete üle-euroopaliste võrkude projektide edasilükkumist laienenud Euroopas, kus tuleb veel leida riikliku-, erasektori või segafinantseerimise võimalused.

4.2.8 Ühtse turu lõpuleviimise hilinemise üks otseseid põhjuseid on tööhõive ja tööturu väga ebarahuldav olukord. Euroopa Liidu laienemine 15 liikmelt 25-le tõstatab veelgi tera-

vamalt tööhõive parendamise küsimuse (koolitus, professionaalne ja geograafiline liikuvus, töökohtade kvaliteet, ümberõpe jne).

4.2.9 Ja lõpuks, laienemisega on katkenud liikumis- ja asutamisvabaduse põhimõtte uute liikmesriikide kodanikele kehtestatud kuni seitsme aastani ulatuda võivate erandite tõttu. Need piirangud kahjustavad laienenud Euroopa tööturu vaba toimimist ja karistavad uutes liikmesriikides tehtud pingutusi koolituseks ja ametialaseks kohandamiseks. Takistustele pörkuvad ka uute liikmesriikide kodanikud, kes soovivad rajada oma ettevõtte EL15 riikides.

4.3 Majandusliidu puudused

4.3.1 Rahaliit ei ole edasi liikunud võrdset dunaamilise majanduskasvuga, mida ta oleks pidanud soodustama. Üks peamisi põhjuseid on see, et sellega ei kaasne tõeline majandusliit. Isegi selle algmeks olev stabiilsuse ja majanduskasvu pakt on ise hiljuti probleeme tekitanud. Mitmed riigid on sellest halvasti kinni pidanud, eriti Saksamaa ja Prantsusmaa, mis on ületanud riigieelarve puudujäägi lubatud 3 % piiri. Küsimusi on esitatud muuseas ka pakti mõju kohta (millest stabiilsuse osapool on märksa täpsemalt määratletud kui majanduskasvu pool) majandustegevuse jõuetusele. Pakti piiride ja piirangute kompenseerimiseks tuleks arendada integreeritumat majanduslähenemist, erinevalt praegusest olukorrast, kus majanduspoliitika üldsuuniste (BEPG) kooskõlastamine on veel minimaalne.

4.3.2 Eurosooni riike ühendav Eurogrupp on siiani jäänud nõrgalt struktureerituks, vähe kinnitatuks ja peamiselt valitsus-tevaheliseks, samas kui Euroopa Keskpank on üles ehitatud föderaalse mudeli järgi. Euroopa majanduslikust valitsemisest ollakse veel kaugel.

4.3.3 Ka majandus- ja rahandusajade nõukogu on kaugel liidu majandusliku valitsuse moodustamisest, liikmetega, kes hoiavad kinni oma riiklikest huvidest, toetatuna laiali ühehäälsuse praktikast. Tegemist on Euroopa maksualase ühtlustamise puudujäägiga.

4.3.4 Ja lõpuks, viimastel aastatel asutatud konkurentsivõime nõukogul ei ole eelisühendust majandus- ja rahandusajade nõukoguga ning tal on raske efektiivselt läbi viia Euroopa ettevõtete konkurentsivõime tegelikku seiret, samas kui tegemist on multidietsiplinaarse küsimusega, mis huvitab kõiki Euroopa nõukogu organeid.

4.3.5 Kahetsusväärne on ka asjaolu, et Euroopa tulevikukonvendi tööd uue lepingu ettevalmistamisel on vähe arenenud ja vähe uuenduslikud majandusliidu süvendamise osas, erinevalt tema ettepanekutest paljudes teistes valdkondades.

4.4 Struktuurireformide puudujäägid

4.4.1 Kevadistel tippkohtumistel on riigid paistnud eelistavat uusi debatte juba Lissabonis kindlaks määratud eesmärkide üle, lisades üha uusi ettekirjutusi, selle asemel et hinnata võrdlevalt riiklike reformide tulemusi. Liiga palju riike on jätnud kõrvale sotsiaalpartnerite kaasamise reformide määratlemisse ja elluviimisse, ega ole nendega konsulteerinud või neid nimetanud oma arenguaruannetes.

4.4.2 Riikide otsustusõigus reformide seisukorra kohta käib kõrvuti mahajäämustega:

4.4.2.1 Euroopa tasandil on 25 liikmesriiki leppinud kokku ühtse turu lõpuleviimises mitmes valdkonnas (nt energeetika, teenused, riigihanked, üleeuroopalised võrgud, avalike teenuste kohandamine), kuid neil ei õnnestu tähtaegselt nõutud meetmeid vastu võtta.

4.4.2.2 Riiklikul tasandil on tulemused ebavõrdsed. Isegi reformidega kõige kaugemale jõudnud riigid on mahajäänud võrreldes kõige edukamate kolmandate riikidega, ja Euroopa konkurentsivõime tervikuna on endiselt puudulik. Kuid reformide eesmärk ei ole mitte lihtsalt teha paremini kui varem, vaid ka — ja eelkõige — teha paremini kui mujal. Eriti võib märkida:

4.4.2.2.1 Mis puutub turgude avatusse, on märkimisväärset edu saavutatud telekommunikatsiooni valdkonnas ja vähemal määral energeetikas — gaas, elekter –, kus hinnad on sageli veel liiga kõrged. Posti avanemine toimub mõnedes riikides vaid väga aeglaselt ja osalise eesmärgiga, mille järjestikused etapid on kokku lepitud kuni aastani 2009. Transpordi infrastruktuurides püsib veel puudujääke omavaheliste seoste ja moderniseerimise alal, mis mõjutab eelkõige üleeuroopaliste võrkude projektide realiseerimist.

4.4.2.2.2 Mis puudutab juurdepääsu finantseeringutele, siis Euroopa finantsturu integreerimine on käimas, seda toetab ka euro kasutuselevõtt. Stardikapitali ja väikeste ja keskmise suuru-

sega ettevõtete finantseerimise lihtsustamiseks on võetud mitmeid meetmeid, kuid juurdepääs riskikapitallile on endiselt ebapiisav. Muuhulgas on finantsturu ühtlustamine liiga sõltuv sageli mahajäänud õigusaktidest, samas tuleks soodustada sotsiaalset ja majanduslikku kaasregulatsiooni.

4.4.2.2.3 Riigieelarve puudujäägi osas on olukord riigiti väga erinev: mõned riigid on taganud oma riigieelarve positiivse saldo (nt Luksemburg, Rootsi, Soome, Taani), samas kui teised ulatuvad stabiilsuspaktis seatud piirini või ületavad seda (nt Itaalia, Portugal, Prantsusmaa, Saksamaa). Need ülemäärase riigieelarve puudujäägiga maad on ka need, kes on struktuurireformide elluviimisel kõige rohkem mahajäänud.

4.4.2.2.4 Uuenduslikkuse stimuleerimise osas on kulutused teadustööle endiselt ebapiisavad. Need moodustavad 1,9 % SKP-st võrreldes 2,6 %-ga Ühendriikides; ettevõtete investeeringud on Ühendriikides kaks korda suuremad kui 15 liikmega Euroopa Liidus. Oleme veel kaugel Lissaboni eesmärgist, mis seab teadus- ja arendustegevuse kulutuste määraks 3 % SKP-st, millest kaks kolmandikku peab olema finantseeritud erasektori poolt. Nad on ka liiga vähe kooskõlas omavahel ja Euroopa uurimistööde raamprogrammiga. Ühtse poliitika ebapiisavus julgeoleku valdkonnas mõjutab ka tehnoloogilisi investeeringuid Euroopas. Euroopas registreeritud patendid, eelkõige uue tehnoloogia alal, on väga mahajäänud võrreldes Ühendriikide või Jaapaniga, kaasa arvatud efektiivse ja odava ühenduse patendi jätkuva puudumise tõttu.

4.4.2.2.5 Tööturu parendamise osas on olukord riigiti erinev: mõnes riigis on üldiselt kõrge tööhõiveprotsent, samas kui teised on vastamisi struktuurse tööpuudusega. Käimas on olulised reformid tööturu toimimise parendamiseks, tema paindlikkuse ja tööpakkumiste ja nõudmiste omavahelise vastavuse suurendamiseks. Puudu on veel piisavad kvaliteedi konkurentsivõimelisele väärtustamisele keskendatud investeeringud, eelkõige koolituse läbi, töökohtadesse ja ametialasesse kvalifikatsiooni. Sotsiaalpartneritega konsulteerimine ja läbirääkimine soovib eelkõige tagada, et uued ümberkorraldused võimaldaks tõesti tööhõive ja töötingimuste parandamist rahvusvahelise konkurentsi olukorras. Kok'i raport rõhutas samuti prioriteete, mis tuleb olukorra säästvaks parandamiseks ellu viia.

4.4.2.2.6 Sotsiaalkaitse maksejõulisuse osas on käimas arvukalt reforme selle finantstasakaalu taastamiseks kõikjal Euroopas laieneva demograafilise vananemise olukorras. Eelkõige tuleb kohandada osamaksete kestus keskmise elua piknemisele ja soodustada lisakindlustusrežiimide ja pensionifondide kasutamist. Pidevalt arenedes on need reformid vastamisi oluliste mahajäämustega lisarežiime puudutava sotsiaalse ettenägemise osas, samuti probleemidega teostamise ja efektiivsuse osas, eriti liiga palju varajasi tööturult lahkumisi, hoolimata 2002. aastal Barcelonas võetud kohustustest. Eelkõige tuleb jälgida, et sotsiaalkaitse süsteemide reformid oleks läbi viidud õiglasel moel, vältides uute tõrjutuse olukordade loomist, millel oleks nii sotsiaalselt kui ka majanduslikult halb mõju Euroopa majandusele.

4.4.2.2.7 Hariduse ja koolituse osas on Euroopa riikides enamasti üldiselt edukad ja arenenud haridussüsteemid, kuid mõnikord liiga eraldatud majanduslikust olukorras ja kohase tööturule sisenemise perspektiividest, sageli liiga selektiivsed ja ebapiisavalt liigendatud tagamaks tõhusat toetust kogu elua vältel. Vahetusprogrammid arenevad, et tugevdada neid side-meid ja arendada õppevorme. Internetile juurdepääsu üldine laienemine aitab samuti koolitust intensiivistada.

4.4.2.2.8 Õigusaktide lihtsustamise näol koos kvaliteedi ja efektiivsuse parendamisega on tegemist kõigi Euroopa riikide ühise vajadusega, isegi kui mõned on alustanud teistest varem programmidega olukorra parandamiseks. Üldiselt on prioriteediks ettevõtete ja väikeettevõtete loomise protseduuride lihtsustamine, arvestades nende mõju majandustegevusele ja tööhõivele. Tähelepanu tuleks pöörata ka ettevõtete toetamisele talitusprotseduuride väljaarendamisel ja kasutamisel. Seeläbi vähendatakse ebaefektiivsust, mis omakorda soodustab produktiivsuse kasvu ja mille tulemuseks on suurem konkurentsivõime.

4.4.2.2.9 Säästva arengu osas arenevad riiklikud Kyoto kokkuleppe rakendusmeetmed erinevate tulemustega. Keskkonnakaitse on traditsiooniliselt enam juurdunud Põhjamaades, kuid uued meetmed on võetud kasutusele ka teistes ja hea praktika vahetamine võimaldab eeskujuga võtta õnnestunud kogemustest (nt vabatahtlikud koodid, hartad, sildid, aastelubade ümberjagamine jne). Väga vajalik tundub jälgida, et liidu konkurentsivõime strateegia oleks keskkonnakaitsest ja selles valdkonnas võetud kohustustest hooliva poliitika teenistuses.

4.4.3 Reformide kokkuvõte on veel väga ebaühtlane. Vaatamata paljudele aruannetele vähese konkurentsivõime kohta ja arvukatele konkurentsivõime taastamise "protseduuridele" või strateegiatele (vt Luksemburg, Cardiff, Köln, Lissabon, Göteborg, Barcelona, jne), on liidul raskusi kõigi järgnevate välja-

kuulutatud valikute rakendamisel (ühtne turg, rahandusruum, teadmispõhine majandus, keskkonnateadlikkus jne).

4.4.4 Samal ajal on Euroopa majandusolukord ja tööhõive 2000. aasta Lissaboni ülemkogu aegsest soodsast majandusseisust saadik jätkuvalt halvenenud, seda nii ebapiisavate investeringute kui ka vähese nõudluse tõttu, mille põhjuseks on muuhulgas restriktiivne raha- ja finantspoliitika, aga ka erinevad muud kumulatiivsed, terrorismirünnakutega, rahvusvaheliste pingetega, finants- ja börsikrahhidega, naftahindadega seonduvad põhjused. Kasvuprotsendid on langenud 3,5 %-lt 2000. aastal 1,6 %-le 2001. aastal ja vaevalt 1 %-le 2002. aastal. Tööhõive on halvenenud, töötusmäär on ületanud 8 % piiri. See majandusliku ja sotsiaalse olukorra halvenemine on vastuolus praeguse dünaamilise majanduskasvuga Ühendriikides (umbes 5 %) ja Hiinas (umbes 10 %).

4.4.5 Lissaboni strateegia on nõiaringis: majanduskasvu puudumine muudab keeruliseks reformide elluviimise, mille aeglustumine omakorda raskendab tagasipöördumist suurema majanduskasvu ja tööhõive juurde. Reformide eesmärkide, kohustuse ja osavõtivate riikide väärtuse kadumise olukorras märgitakse ka kaasvastutuse, teostamise ja kooskõlastamise puudujääki ja seega väiksemat mõju majandusele ja tööhõivele. On oht luua illusioone, jättes nõutavad reformid vajaliku kindlusega läbi viimata, lastes samas uskuda, et strateegia teeb edusamme. Selline "Lissaboni mull" ei ootaks lõhkemisega 2010. aastani.

5. Komitee soovitused

5.1 Taastada majanduselus osalejate usaldus

5.1.1 Euroopa konkurentsivõime peab kuuluma nii poliitilise, majandusliku kui sotsiaalse globaalse projekti raamesse, mis oleks võimeline kaasama paljude sotsiaalsete ja majanduslike tegijate osalust. Euroopa tulevikukonvendi tööd on ette valmistanud uue lepingu vastuvõtmist, mis peaks aitama kaasa nende ootustele vastamisele.

5.1.2 Eriti tähtis on, et see Euroopa projekt oleks parema mainega globaalse keskkonna silmis, nii suhetes naabritega kui erinevate rahvusvaheliste partneritega. Euroopa atraktiivsuse ja struktuurilisteks muudatusteks valmisoleku küsimust tuleks rohkem arutada ja paremini täpsustada, eelkõige seoses rahvusvahelisi investeringuid, Euroopasse asumist ja teistesse maailma piirkondadesse ümberkolimist puudutavate küsimustega. Komitee ootab eelkõige WTO käimasolevatelt läbirääkimistelt, et aidataks kaasa paremate rahvusvaheliste reeglite loomisele kaubavahetuse ja investeringute piiritlemiseks maailm tasandil.

5.1.3 Nagu rahvusvahelisel tasandil on vajalikud uued reeglid, kus neid on praegu selgelt liiga vähe, nii tuleks läbi viia õigusnormide lihtsustamine Euroopas, mis on vastamisi reeglite ja administratiivsete protseduuride üleküllusega. Selleks oleks vaja:

- reformida eelnevat mõjude analüüsi, tagades analüüsi autonoomsuse, klassikaliste õigusnormide alternatiivide süstemaatilise uurimise, lihtsustamise ja konkurentsivõime projektide mõju kontrollimise, määrustike projekti analüüside süstemaatilise avaldamise;
- ette näha kõigi muudatuste põhjendamine, mis võiksid olla vastuolus mõju analüüsiga;
- kaasata ettevõtted ja teised kasutajad ülemääraste õigusnormide lihtsustamisse (SLIM komiteed pigem a priori, mitte a posteriori);
- toetada Euroopa ametialast iseregulatsiooni, eelkõige teenuste alal; kutsuda riike paralleelselt riiklikke õigusakte lihtsustama, pluss euro-sobivuse test;
- seada igasugune võimalik Euroopa seadusandlik moratorium sõltuvusse 25 liikmesriigi sarnastest otsustest valdkondades, millel on otsene mõju siseturu toimimisele.

5.1.4 Ettevõtete loomise ja arendamise kindlamaks toetamiseks tuleb kaasata poliitikaid, tagamaks parem juurdepääs riskikapitalile — see õigustaks Euroopa Investeeringupanga sekku-misvõimaluse laiendamist selles valdkonnas, enam koolituspro-gramme ettevõtjatele teistelt ettevõtjatelt ja tihedam toetuste-nuste võrk väikeettevõtetele kõigis liikmesriikides kooskõlasta-misega Euroopa tasandil.

5.1.5 Üldises plaanis tuleks ka julgustada ettevõtteid, ameti-liite ja erinevaid kodanikeühendusi võtma enam initsiatiivi Euroopa tasandil, kasutades laiemalt uusi vabadusi koostöök-s ja kogemustevahetuseks, mille on neile andnud Euroopa ülesehitami-se areng. Nende initsiatiivi, nagu ka Euroopa institutsioonide ja liikmesriikide uued meetmed, on määrava tähtsusega taga-maks, et Euroopas käimasolev konkurentsivõime taastamise protsess oleks tõelise mõju ja positiivsete tulemustega ning et erinevad tõkked ja takistused, mis seisavad selle teel, saaks lõpuks eemaldatud. Tõhusama ja konkurentsivõimelisema Euroopa teostamise tingimuseks saab eelkõige selliste majan-duslike ja liitude algatuste mitmekordistamine ja vastastikune tugevdamine, mida Euroopa, riikide ja piirkondade avaliku võimu esindajad peavad eelkõige lihtsustama ja ümbritsema soodsa konkurentsikeskkonnaga.

5.2 Viia lõpule ühtse turu sisseseadmine

5.2.1 On viimane aeg tagada tänaseks 15-lt liikmesriigilt 25-le laienenud ühtse turu oluliste sätete kiire lõpuleviimine. Seda ei tohi edasi lükata Lissabonis kindlaks määratud konkurentsit-ähtajast 2010. aastal. Selline eesmärk on tänapäeval hädava-jalik, unustamata siiski hilisemat vajadust seda ühtset turgu pidevalt hooldada ja ümber korraldada.

5.2.2 Esimene tingimus on tagada riiklik direktiivide täht-aegne ülevõtmine, seades eesmärgiks nulltolerantsi. See eeldab valitsuste suuremat vastutust selles küsimuses, vajadusel maha-jäänud riikidele antud EL abide suunitluse muutmisega, sidudes need parima ülevõtmise eesmärgiga. Lisaks sellele lihtsustaks paremat ülevõtmist direktiivide ülekülluse olukorras otsese ja ühesuguse rakendamise määruste laialdasem kasutamine.

5.2.3 Konkurentsivõimet puudutava ühtlustamise prioritee-tide osas võib nimetada:

- ühtse turu raames topeltmaksustamise lõpetav määrus, mis asendab liikmesriikide vaheliste kahepoolsete konventsioo-nide läbitungimatu ja mitteammendava loetelu;
- väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele avatud Euroopa ettevõtte lihtsustatud statuut — mida komitee on korduvalt nõudnud –, mis avaks neile uusi arengu-, koostöö ja alltöövõtu võimalusi Euroopa tasandil, alustades piiritsoo-nidest;
- lihtsa, efektiivse ja odava ühenduse patendi loomine, mille vastuvõtmise pidev hiline-mine hakkab muutma struktuuri-li-selt võimatuks Euroopal täita oma väljakulutatud otsuseid konkurentsivõime osas;
- tõelise teenuste siseturu lõpuleviimine kõigi huvitatud poolte aktiivsel osalusel. (1)

5.2.4 Administratiivse eraldatuse kõrvaldamine on samuti ühtse turu tugevdamiseks hädavajalik tingimus, mida tuleks liidu finantsabiga toetada otsesemalt ja rohkem kui praegu tehakse. See peaks kaasa tooma:

- tihedam üleeuroopaline koostöö riikide administratsioonide vahel, mille ülesandeks on praegu 25 liikmesriigi ühtse turu kaashaldamine;
- ühenduse inspeksioonid riikides, koos aruannetega, mis toovad välja võimalikud kitsaskohad ja meetmed nende parandamiseks;

(1) EMSK ettevalmistav arvamus.

- tollide ühtlustamine laienemise tagajärjel tekkinud välispiiridel, mille esimene etapp oleks mõista koolituse ühisosa ja Euroopa tollitöötajate praktikate ja vahetusprogrammide intensiivistamise vajadust;
- realselt sõlmitud avalike hangete võrdluste avaldamine;
- avalike teenuste parem riigiülene kooskõlastamine, mis võib ette valmistada selliste teenuste osutamist Euroopa tasandil valdkondades, kus see on õigustatud.

5.3 Arendada majandusliitu

5.3.1 Realsema majandusliidu toetamine on võtmelement Euroopa ettevõtete konkurentsivõimes ja vajalik rahandusliidu elujõulisuse täielikumaks tagamiseks. Eelkõige on vaja varustada Euroopa kohasema ja stabiilsema makromajandusliku vastusega rahvusvahelise majanduse olukorras, nii pakkumise kui nõudmise toetamise poliitikate osas. Seda ühtset majanduspoliitikat tuleb arendada kooskõlas Lissabonis määratud konkurentsivõime tähtajaga aastal 2010. Selleks tuleb:

- laiendada esimesel võimalusel eurosooni EL uutele liikmesriikidele, pidades samas kinni kõigist kriteeriumitest;
- arendada ühenduse meetodi eeliseid (nt komisjoni aruanded ja ettepanekud, enamushääletused nõukogus) kõigis tõeliselt ühistes huvides olevatele majandusasjadele;
- jälgida stabiilsuse ja majanduskasvu paktist kinnipidamist tingimustes, mis arvestavad ka konkurentsivõime eesmärkidega, eelkõige pigem ratsionaliseerides valitsuskulutusi, mitte raskendades maksukoormat, mis tooks kaasa konkurentsivõime halvenemise ja investeringute vähenemise.

5.3.2 Meetmetest, mis võimaldaks märkimisväärselt majandusliidu poole edasi liikuda, võib välja tuua:

- eelnev ühenduse arvamus hilisema asemel riiklike rahandusseaduste eelnõude kohta tagamaks nende vastavus majanduspoliitika üldsuunistele (BEPG);
- tööhõive juhtnõõride kooskõlastamine BEPG-ga, minnes kaugemale lihtsast kõrvutiastamisest;
- Euroopa rahandusruumi korraldamise kiirendamine, kaasa arvatud kaasregulatsiooni läbi.

5.3.3 Üks majandusliidu tingimusi on maksukorralduse, eelkõige maksujaotiste ühtlustamine kaubavahetusele avatud ja

investeringutele atraktiivses majandusolukorras. Otseselt ühtset turgu puudutavates valdkondades võiks maksumäärade vabadus olla raamistatud. Kooskõlastatud maksukergendused oleks vajalikud tööhõivele. Üksmeele puudumisel võimaldaks sel teel edasi liikuda soovivate riikide tugevdatud koostöö saavutada juba esimesi edusamme.

5.3.4 Paremini kooskõlastatud majanduspoliitika eesmärgid peaksid taotlema:

- majanduskasvule suunatud poliitika arendamist, toetades majandusaktiivsust ja tööhõivet, nagu viimased Euroopa Ülemkogud on tunnistanud: selleks tuleb lisaks EIP täiendavale sekkumisele, mille mõju, kuigi seda ei tohi alahinnata, on siiski piiratud, anda uus mõõde avaliku ja erasektori partnerlusele, eriti uute üleeuroopaliste infrastruktuuride finantseerimisel laienenud EL tasandil;
- kinnitada aktiivsemat tööstuslikku lähenemist, muutes selgemaks Euroopa huvid, koos ühilduva konkurentipoliitikaga, nende huvide kaitsele keskendatud kaubanduspoliitika, suurte ühisprojektide toetamise ja ühenduse eelarvest tulevate toetustega;
- tagada uuenduste ja teadustöö vajalikud investeringud ettevõtetelt, eelkõige Euroopa konkurentsivõime tugevdamiseks kvaliteedi tasandil;
- tagada eelkõige Euroopa sõltumatus tema julgeoleku seisukohast võtmetehnoloogiate osas (vajadusel tugevdatud koostöö kaudu, vastavate riigihangete korraldamisega);
- teadus- ja arendustegevuse ühtse poliitika keskendamine ühisprojektidele koos euroühilduvate riiklike lähenemistega.

5.3.5 Uus eelarveprogramm 2007—2013, mis järgneb praegusele programmile 2000—2006, peaks olema suunatud sellele Euroopa konkurentsivõime eesmärgile. Selleks tuleks:

- ennetada veelgi majanduslike, tööstuslike, regionaalseid ja sotsiaalseid mutatsioone ja edendada kohandamisi;
- jätkata põllumajanduspoliitika reformi koos huvitatud pooltega, pidades silmas Euroopa toiduainetetööstuse konkurentsivõimet, keskkonna- ja tarbijate julgeoleku nõudeid, maapiirkondade tasakaalustatud arengut;

- tugevdada liidu kohalolu rahvusvahelises plaanis, parandades arenguabi efektiivsust, arendades partnerlussuhteid, toetades Euroopa ettevõtete investeringuid suure kasvupotentsiaaliga kolmandatesse turgudes;
- tagada telekommunikatsiooni-, energia- ja transpordivõrkude vastastikune ühilduvus, parandades ka nende hinna/kvaliteedi/julgeoleku suhet;
- kohandada ühenduse abi tingimused, st laiendada abitingimusi (eelkõige majandusliku konvergenti, kuid ka direktiivide ülevõtmise osas), saada rohkem vastukaja abisaajatelt riikidelt (konkurentsivõimeline keskkond ettevõtetele, maksusoodustused, administratiivne lihtsustamine, tökete kõrvaldamine), kontrollida ühenduse abi vastavust konkurentsireeglitele nagu tehakse riigiabi puhul (jälgida konkurentsi kahjustamist ja häireid, mis võivad tuleneda kunstlikest ümberpaiknemistest) ja arendada pigem soodustingimustel laenu andmist, kui suunata suurem osa abist subsidiumidele.
- kiirendada Euroopa rahandusturu integratsiooni, viies kooskõlla volavuse, ühtlustamise, julgeoleku, konkurentsi ja iseregulatsiooni;
- saavutada tootlikkuse kasv, ühelt poolt otse ettevõtetes — nt töökorraldus, informaatika ja uued tehnoloogiad — ja teiselt poolt läbi riiklike ülekannete tugevdamise majandusliku ja sotsiaalse efektiivsuse — avalik-õigusliku sektori avatus, avalike teenuste osutajate koostöö Euroopa tasandil —, mis lihtsustab riigieelarve puudujäägi vähendamist;

5.4 Tagada struktuurireformide järjepidevam elluviimine

5.4.1 Lissaboni mandaat tuleb eurooplastesilmis usaldusväärseks muuta. Tuleb vähendada kartusi selle tähenduse ja sotsiaalse hinna suhtes. Need reformid on meie tulevase arengu tingimuseks avatud majanduses. Tuleb tagada sellise Euroopa ühiskonnamudeli jätkusuutlikkus, mida eurooplased tähtsaks peavad ja mis on väljendatud põhiõiguste hartas, sobitades selle kokku konkurentsivõime eesmärgiga.

5.4.2 Ka seda konkurentsivõime eesmärki tuleks paremini selgitada. Komitee jaoks ei tule olla kõige konkurentsivõimelisemad maailmas, kärpides maksimaalselt kulutusi kõigis valdkondades: selline eesmärk oleks nii petlik kui ka teostatamatu ning mitmeski plaanis saatuslik ja ebasäästev selle kvaliteetivõime, sotsiaalsete ja keskkonnakulude tõttu. Komitee arvates tuleb seevastu anda kõik võimalused olla täielikult ja säästvalt konkurentsivõimeline avatud ja globaliseerunud majanduses, eelkõige vallates uusi tehnoloogiaid ja uuenduslikumat töökorraldust ja tootlikkust, hoolitsedes samas pidevalt meie sotsiaalse arengumudeli säilitamise ja tugevdamise eest Euroopas.

5.4.3 Kooskõlastamine ühelt poolt majanduslike, sotsiaalsete, administratiivsete ning keskkonnareformide ja teiselt poolt liikmesriikide vahel peaks olema parem.

— Tuleks tagada vastastikune võrreldavus ja tugi. Arvestades struktuurireformide praegust seisulist liikmesriikides, oleks eelkõige vaja:

— tagada, et teadustöö eelarved vastaks liidu määratud eesmärgile: 3 % SKT-st, millest kaks kolmandikku peab olema finantseeritud erasektori poolt, ja et riiklikud programmid oleks kooskõlas omavahel ning teadus- ja arendustegevuse ühtse poliitikaga;

— stimuleerida õpet ja koolitust vaheldumisi koolis ja ettevõttes, avada laiem juurdepääs neile ja arendada veelgi suuremas ulatuses üleeuroopalisi vahetusprogramme;

— toetada tööotsijate paremaid võimalusi töö leidmiseks läbi koolitusprogrammide ja isikliku toe tööturule sisenemisel;

— julgustada ka tööotsijaid, nii mehi kui naisi, vanemaid ja nooremaid, alustama iseseisvat majandustegevust, lihtsustades administratiivseid toiminguid ja nende olukorda sotsiaalkaitse režiimiga mitte halvendades;

— tagada sotsiaalkaitse maksejõulisus, mis on tema jätkusuutlikkuse pant, arvestades Euroopa demograafilist vananemist, ennetades ja karistades samas illegaalset deklareerimata töötamist;

— lihtsustades ülemääraseid õigusnorme ja protseduure — ettevõtete loomine, VKE'd — kaasa arvatud, nagu eespool mainitud, efektiivsem võitlus varimajanduse vastu;

— tugevdada säästvat arengut ja edendada uusi tehnoloogiaid selles valdkonnas — mis avavad Euroopa ettevõtetele uued turud maailmatasandil — vahetades rohkem kogemusi, mis peaksid saama andmebaasi aluseks.

5.4.4 Euroopa tasandil tuleks seda reformide koordineerimist toetada:

- andes Euroopa Komisjoni presidendile koos kõigi tema kolleegidega spetsiaalse vastutuse Euroopa ettevõtete konkurentsivõime eesmärgi arvestamiseks, õigustades sellekohaseid erialgatusi komisjoni poliitikas — president võib nimetada ühe komisjoni liikme teda selles ülesandes abistama;
- luues Lissaboni reformide elluviimise võrdleva tabeli, rõhutades mitte ainult riigivõimude, vaid ka kodanikuühenduste rolli;
- suunates rohkem ELi abisid Lissaboni eesmärkide täitmiseks ja tuues selle järjepidevuse tekitamise välja igaaastastes aruannetes.

5.4.5 Üks keskseid nõudmisi tänapäeval on tugevdada eurooplaste motivatsiooni Euroopa ülesehitamise ja konkurentsivõime tõstmise osas. See eeldab selgemat nägemust loodava Euroopa eesmärkidest ja piirjoontest, samuti globaalset majanduslikku ja sotsiaalset raamistikku, kuhu struktuurireformid sisse sobivad. See toob eelkõige kaasa parema arusaamise Euroopa sotsiaalsete suhete mudeli tulevikust.

5.4.6 Euroopa ettevõtete suurenenud konkurentsivõime eeldab eelkõige töötajate ametioskuste parendamist, nende töö korraldamises osalemise stimuleerimist, sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdamist ettevõtetes, toetudes tihendatud ja uuendatud sotsiaalsetele suhetele.

5.4.6.1 Investeeringud ettevõtete inimkapitali on määrava tähtsusega: ettevõtte inimkapitali moodustav tööjõud on tootlikkuse peamine faktor. Sellest investeeringust, eelkõige koolitusse, sõltub töötajate motivatsioon ja tootmisvõimekus.

5.4.6.2 Kui haridus ja elukestev õpe on muutunud Euroopa tööhõivepoliitika keskseks elemendiks, on murettekitav tõdeda hariduses ja koolituses osaleva tööjõu protsenti: olles keskmiselt 14 % juures 2—29-aastaste hulgas, väheneb see järk-järgult koos vanuse kasvamisega, langedes 55—64-aastaste seas vaid 5 %-ni.

5.4.6.3 Tootmissüsteemis, kus töökohad nõuavad järjest rohkem tehnikat ja oskusteavet, on olukord Euroopa konkurentsivõime seisukohalt murettekitav. On soovitatav, kui mitte hädavajalik sellest olukorrast välja tulla. Selleks peavad ettevõtted lisama oma strateegiasse koolituse keskmise- või pikaajalise investeeringuna ja mitte investeeringu kiiret või kohest tagasiteenimist eeldava tegevusena.

5.4.6.4 Siiski ei tule kutseõpet, koolitust ja elukestvat õpet vaadelda eraldiseisvatena. Nad peavad olema töötajate karjäärijuhtimise osa. Läbi koolituse tuleb tagada motivatsioon igas eas, väärtustades oskusi ja mitmekesistades töökogemusi. Sellest vaatekohast on pädevusaruanded ja oskuste rakendamine samuti töövahendid, mida tuleb arendada individuaalsete ametiprojektide raames, mis seostuvad ettevõtte projektiga.

5.4.7 Komitee soovib rõhutada ka sotsiaalmajanduse rolli, mida on juba käsitletud mitmetes arvamustes. Komitee sooviks meenutada, et sotsiaalmajandus võib pakkuda suurendatud konkurentsivõime mudelit, baseerudes inimeste ja ettevõtete koostööl ja omaenda võimel rahuldada inimeste vajadusi ning arendada inimkapitali.

5.4.8 Lisaks ettevõtetele ja nende töötajatele on sotsiaalsete suhete uuel määratlemisel tähtis roll sotsiaalpartneritel. Lissaboni mandaat määras algselt ettevõtetele, sotsiaalpartneritele ja kodanikuühendustele peamise vastutuse reformide õnnestumise eest. Komitee kahetseb väga, et seda viidet on alahinnatud esimestel kevadistel tippkohtumistel, nii liikmesriikide aruannetes kui ka Euroopa Ülemkogu aruteludes ja lõppjäreldestes.

5.4.9 See olukord hakkas paranema kevadise tippkohtumise eelõhtul sotsiaalpartnerite kohtumisel nõukogu ja komisjoni eesistujatega. Sotsiaalpartnerite (UNICE, CEEP, UEAPME ja Euroopa Ametiühingute Konföderatsioon ETUC) poolt kokku lepitud sotsiaaldialoogi mitmeaastane programm aastateks 2003—2005 aitas samuti kaasa nende suuremale seotusele reformistrateegia teostamisega. Oma kolme põhisuunaga (tööhõive, laienemise sotsiaalsed aspektid ja mobiilsus) paneb see kooskõlastamise ja ühiste algatuste programm rõhu eelkõige koolituse ja kutsekvalifikatsiooni tugevdamisele. See aitab kaasa ka Euroopa ühiskonnamudeli määratlemisele, milles on ühendatud ettevõtete suurem majanduslik konkurentsivõime ja tugevdatud sotsiaalne sisu.

5.4.9 Need sotsiaalpartnerid on juba liikmesriikides alustanud määravaid reforme nii koolituse, tööturu kui sotsiaalkaitse alal. Oluline on julgustada nende kaasvastutust reformides, väärtustades nende algatust ja kokkuleppeid aruannetes kevadistele tippkohtumistele ja kaasates neid hea praktika vahetamiseks. Komitee on valmis koostama andmebaasi, jagamaks informatsiooni ühiskondlik-majanduslike tegijate osaluse kohta reformides.

6. Kokkuvõte

6.1 Kokkuvõtteks nendib komitee, et Euroopa ettevõtete puudulik konkurentsivõime on kallis hind, mida tuleb täna maksta ebapiisavalt ettevõtliku Euroopa eest, mis pole endiselt mitmes valdkonnas lõpule viidud, kasutab väga puudulikult, sageli nõrgalt, mõnikord ebajärjekindlalt ja seega ebaproduktiivselt oma eeliseid. Seda tõsiasja kinnitavad neli põhilist kitsaskohta:

- ettevõtlusvaimu ebapiisav toetamine hoolimata Euroopa vabadustest;
- siseturg, mis hoolimata laienemisest on endiselt lõpuleviimata;
- majandusliit, mis hoolimata rahaliidust on ikka puudulik;
- struktuurireformid, mis hoolimata programmidest on veel halvasti läbi viidud.

6.2 Need kitsaskohad tuleb kollektiivselt parandada, et tagada Euroopa ja tema riikide parem järjepidevus, üksteist täiendades. Komitee kiidab heaks, et viimasel kevadisel Euroopa Ülemkogu kohtumisel:

- kutsuti liikmeid üles edendama partnerlust sotsiaalpartnereid, kodanikeühendusi ja riigivõimu liitvate reformide elluviimiseks;

- toetati Euroopa sotsiaalpartnerite tahtmist intensiivistada oma tegevust Euroopa muudatuste heaks uue partnerluse läbi.

6.3 Komitee leiab, et selline partnerlus, nii Euroopa kui riiklikul tasandil, peaks võtma ülesandeks luua kiiresti tingimused Euroopa konkurentsivõime suurendamiseks ja aitama eelkõige:

- kiirendada siseturu optimaalset korraldamist;
- viia majandusliit rahaliidu kõrgusele;
- kaasata kõik asjaosalised reformide läbiviimisse;
- kaasata selleks uuenduslikke algatusi, nii riiklikke, era-, kui ühenduste algatusi;
- hinnata järgmistel kevadistel tippkohtumistel selle partnerluse edusamme.

6.4 Lõpuks rõhutab komitee vajadust pidada kindlalt kinni 2010. aasta tähtajast, mis peab hõlmama nii Lissaboni reformide elluviimist kui ühtse turu lõpuleviimist ja tõelise konkurentsivõimelise majandusliidu teostumist, mis kasutaks kõiki rahaliidu tulemusi ja vastaks samal ajal täielikult säästva arengu nõudmistele.

Brüssel, 27. oktoober 2004.a

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse, mis käsitleb dokumenti “Roheline Raamat avaliku- ja erasektori koostöö ning ühenduse õiguse kohta riigihangete ja kontsessioonide alal”.

COM(2004) 327 final

(2005/C 120/18)

Tulenevalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 262 otsustas komisjon 30. aprillil 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses: “Roheline Raamat avaliku- ja erasektori koostöö ning ühenduse õiguse kohta riigihangete ja kontsessioonide alal”

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise osakond võttis arvamuse vastu 8. septembril 2004. Raportöör oli hr LEVAUX.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 412. plenaaristungil, 27—28. oktoobril 2004 (27. oktoobri 2004 istungjärgul) käesoleva arvamuse vastu 96 poolt- ja 2 vastuhäälega ning 2 jäi erapooletuks:

1. Sissejuhatus

1.1 Komisjon avaldas Rohelise Raamatu avaliku ja erasektori koostöö (PPP) kohta 30. aprillil 2004. Tema eesmärk oli algatada arutelu ühenduse kontsessioonide ja PPP alase õiguse rakendamise üle.

1.2 EMSK on juba andnud soovitusi 2000. aasta oktoobris⁽¹⁾ valminud omaalgatuslikus arvamuses ja need on endiselt päevakajalised. PPP on nähtus, mis võtab järjest suuremat ulatust ning see on jäänud strateegiliseks küsimuseks laienenud Euroopa jaoks ka peale uute direktiivide⁽²⁾ vastuvõtmist 30. aprillil 2004.

1.3 Nüüdseks omavad mitmed liikmesriigid kogemusi PPP projektidega. Need kogemused on erinevat laadi. Seetõttu oleks soovitatav teostada kogemuste erinevate näitajate nagu kulude, teenuste ligipääsetavus, teenuste kvaliteedi, mõju tööhõive jne süstemaatiline analüüs. Eelkõige tuleks välja uurida, kas ja kuidas võivad PPP-d kaasa aidata Euroopa konkurentsivõime säilitamisele ülejäänud maailma suhtes ning millised on nende eelised ja puudujäägid võrreldes kõnealuste teenuste tavakohaste osutamismvormidega.

2. Siseriikliku seadusandluse ja PPP projektide laialdane areng Euroopas

2.1 Kõik Euroopa riigid on kasutanud või kasutavad praegu PPP ja kontsessioonide süsteemi. Ent sellele vaatamata ei ole komisjonil õnnestunud tänaseni sellest ülevaadet koostada. EIPi käsutuses on osaline statistika sajakonna projekti kohta. Ei tohiks unustada, et “esimene Euroopa” — Vana-Rooma riik, kasutas kontsessioonide süsteemi juba kaks tuhat aastat tagasi.

19. sajandil ehitati Euroopa raudteede võrgustik üles kontsessioonilepingute abil. Need lepingud olid laialdaselt levinud mitte ainult raudteede, vaid ka munitsipaalteenuste valdkonnas: vesi, gaas, elekter, olmejäätmete vedu, telefon jne.

2.2 Juba pikka aega on kõikehõlmavad lepingud võimaldanud kogu maailmas finantseerida, välja töötada, teostada ja hallata mitte ainult autoteid ja parkalid, vaid ka veevõrgustikke, muuseumi, lennujaamu, trammi- ja metrooliine, linnaplaneeringuid, koolide ja haiglate ümberehitusi jne.

2.3 **Paljudes riikides on kehtestatud uus PPPd käsitlev seadusandlus.** Alljärgnevad kirjeldused piirduvad piiratud arvus riikides — Itaalias, Hispaanias, Suurbritannias ja Prantsusmaal täheldatud faktidega.

2.3.1 Itaalia

2.3.1.1 **Ehitus- ja halduskontsessioon** määratletakse 1994. aasta raamseaduses (loi Merloni). Seda kontsessiooni vormi iseloomustab asjaolu, et kontsessionäär teostab töö oma vahenditest, saades kulutatud kapitali tagasi läbi teostatud projekti **ökonomise majandamise** (seadus 109/94, artikkel 19 lõige 2).⁽³⁾

Infrastruktuuride uuendamise programmi eesmärgiks on 220 strateegilise tähtsusega projekti realiseerimine:

— perioodil 2002—2011 on investeeringud hinnanguliselt 125 miljardit eurot;

— finantseeringutest poole kannab riik ja teise poole eraettevõtte.

⁽¹⁾ EÜT C 14, 16.1.2001.

⁽²⁾ ELT L 134, 30.4.2004.

⁽³⁾ Raamseadus L 109/94 (GU 41, 19.2.1994), mida on muudetud 2. juuni 1995 seadusega nr 216 (GU 127, 2.6.1995).

Seadusega loodi kohandatud juriidiline raamistik ning sellega määratletakse mõisted: peatöövõtja, kontsessioonäär, rendileping ja arendaja.

Tööde üleandmise hilinemise vältimiseks ja ehituse efektiivsuse suurendamiseks, näeb uus seadus 2001. aastast ette **“peatöövõtja”**, kes annab objekti lõplikult üle ja teostab hooldustöid. Peatöövõtja peab ka tagama projekti eelfinantseerimise.

2.3.1.2 Kontsessioonäär

Alternatiivina peatöövõtjale võib kasutada ehitus- ja haldus-kontsessiooni: seda võimalust kasutatakse tavaliselt ettevõtete puhul, millel ei ole piisavalt vahendeid ning selle vormi korral maksab kasutaja kõik või osa kuludest. Peatöövõtja kasutamisel peab valitsus maksma hajutatult.

2.3.1.3 Rendileping või haldusse võtmine

Kontsessioone võib kasutada ka olemasolevate hoonete — haiglate, koolide, vanglate — haldusse andmiseks. Vastavalt rahandusministeeriumi soovitusel peaks seeläbi olema riigi ametkondadel keskenduda oma peamistele ülesannetele ning lõigata kasu erasektori uuendustest.

2.3.1.4 Leping arendajaga

Antud juhul on igal isikul võimalus esitada ettepanek projekti teostamiseks kõnealuse omavalitsusüksuse kolmeaastase investeeringute programmi raames. Vastaval omavalitsus otsustab, kas projekt realiseeritakse või mitte. Kui otsus tehakse projekti realiseerimise kasuks, viiakse läbi riigihange. Arendajal on eelisstuudius ning tema koostab lepingu.

Itaalias võib kinnisvaraarendamise valdkonnas märgata tugevat arengut:

- kolme ja poole aasta jooksul (jaanuar 2000—juuni 2003) esitati 1163 projekti;
- millest 660 pärines arendajatelt (erainitsiatiivil kontsessioonid, neist ainuüksi 302 esitati 2003 aastal!) ja
- 503 kontsessiooni esitati avaliku sektori algatusel.

2.3.2 Hispaania

2.3.2.1 Hispaanias reguleerib avalike hangete kontsessioonilepinguid seadus nr 13/2003, 23. mai 2003. See seadus muutis riigiasutuste lepinguseadust, konsolideeritud seadus on kinnitatud kuningliku dekreediga nr 2/2000 16. juuni 2000, mis

lisab seadusse uue, erinevat tüüpi riigiasutuste lepinguid käsitleva alalõigu (“riigihangete kontsessioonileping”), mis määrab kindlaks nimetatud seaduse juriidilise staatuse ning mida iseloomustab Hispaania õiguse traditsioonide ja lähenemisega arvestamine.

2.3.2.2 Kontsessioonilepingu uus definitsioon ühendab neli elementi: “riigihanked”, “kontsessiooni risk”, “kontsessiooni majanduslik tasakaal” ja “rahastamise diferentseerimine”.

2.3.3 Suurbritannia

2.3.3.1 Aastatel 1993—1994 alustas valitsus ulatusliku programmi “Private Finance Initiative” (PFI), mille eesmärgiks oli avalike teenuste ja tööde osutamise delegeerimine. Selle mehhanismiga antakse eraettevõttele teatud avalike teenuste leping, mis sisaldab projekti väljatöötamist — finantseerimist — ehitamist — haldamist — hooldamist. Alates PFI sisseviimisest:

- on PPPna valminud üle 650 projekti, neist 45 haiglat ja üle 200 kooli;
- on momendil pooleli 400 projekti;
- on investeeritud 48 miljardit naela (60 miljardit eurot);
- loomisel on uus programm;
- investeeritakse sellesse igal aastal umbes 12 % riigieelarvest investeeringuteks ette nähtud summast.

2.3.3.2 Briti rahandusministeerium rõhutas kaht määravat aspekti, mis õigustavad PFI tähtsust: esiteks peab erasektor peab ka reaalsuses riski enda kandma võtma ja teiseks peab avalik sektor saama teenuseid soodsaima hinnaga, rakendades põhimõtet “Best Value for Money”. Sellega püütakse optimeerida ehitatud hoonete kasutuskulusid, sest kuna ehitaja peab hoonet ise ekspluateerivad, on ta huvitatud kvaliteetse, väiksemate hoolduskulude ja pikema elueaga hoone ehitamisest.

2.3.3.3 Momendil on vastavaid lepinguid sõlmitud kõigis valdkondades: vesi, prügiveedu, ühistransport, sõjavägi, haiglad, koolid, avalikud rajatised, teed ja kiirteed jne.

2.3.3.4 PPP alaste projektide paljuse tõttu on Suurbritannias laialdaselt kogemusi, millele saab samas aga anda ka üsna erineva hinnangu. Läbi tuleks viia nende kogemuste süstemaatiline analüüs ja hindamine ning nende tulemusi tuleks rakendada edaspidistes arendamistevõttes.

2.3.4 Prantsusmaa

2.3.4.1 Kasutajapoolse finantseerimisega kontsessioonilepingute sõlmimise õigus on reguleeritud 29. jaanuari 1993. aasta nn Sapini seadusega ja neid lepinguid kasutatakse väga laialdaselt:

- munitsipaalteenuste vallas: veevarustus, jäätmete kõrvaldamist, ühistranspordid jms.
- suurte infrastruktuuri projektide puhul: kiirteed, sillad, suured staadionid, tunnelid jne.

2.3.4.2 Prantsusmaal sõlmitakse järjest enam riigi poolt finantseeritud PPP lepinguid.

2.3.4.2.1 Alates 5. jaanuari 1988. aasta seaduse jõustumisest on Prantsusmaal kasutusel pikaajalised riigi poolt finantseeritud rendilepingud, nn "*baux emphytéotiques administratifs*". Neid lepinguid kasutatakse avalike rajatiste (eelkõige koolide) puhul kui üht liisingu vormi, mida Prantsuse riik samuti kasutab.⁽¹⁾ Lisaks on hoonete ja infrastruktuuride puhul riigi käsutuses nüüdseks ka ostuvõimalusega rendilepingud (29. augusti 2002 politiseadus ja 2003. aasta alguse sõjaväeseadus).

2.3.4.2.2 Lõpuks sätestati 2. juuli 2003. aasta seadusega määruse vastuvõtmine pikaajaliste lepingute kohta, mis hõlmavad väljatöötamist, ehitamist, rahastamist ja haldamist riigipoolse finantseerimisega. Esimene määrus haiglasectori kohta avaldati 2003. aasta septembris ja teine, koostöölepinguid käsitlev määrus, mis võeti vastu 17. juunil 2004⁽²⁾ puudutas Prantsuse riiki ja kohalikke omavalitsusi.

2.3.5 Saksamaa

2.3.5.1 Saksamaal, nagu teisteski liikmesriikides on olemas üksikasjalik riigihankeseadus riiklike tellimuste (ehituslepingute) kohta, millele võivad võrdsetel alustel kandideerida avalikud ja eraettevõtted, samuti ka PPPd.

2.3.5.2 Oluline on teha põhimõtteline vahe selle seadusandluse ja üldhuviteenuste tagamise menetluse vahel. Saksamaa kohalikud omavalitsused valivad paljudel juhtudel avaliku ja erasektori koostöö (PPP) tagamiseks üldist majandushuvi pakkuvate teenuste (ÜMPT) osutamist, see puudutab näiteks elektri- ja veevarustust, kanalisatsiooni ja jäätmete kõrvaldamist. Selleks sõlmitakse eri liiki lepinguid. Lisaks laialdaselt levinud teenusekontsessioonidele eksisteerivad ka riigihankel lepingud (nt elektrienergiaga varustamise kohta) ja PPPd, mis on institutsioonide-

⁽¹⁾ Rahandusministeeriumi ehitus Bercys (Pariis) teostati osaliselt selle finantsvahendi abil.

⁽²⁾ Määrus koostöölepingute kohta nr 2004-559, avaldatud 19. juuni 2004 Prantsuse Riigi Teatajas.

ritud kohalikes omavalitsustes. Need PPPd aitavad kaasa regiooni tööhõivele ja regiooni majanduse arengule.

2.3.5.3 Sedalaadi PPPd põhinevad põhiseadusega kohalikele omavalitsustele tagatud õigusel otsustada oma haldusalas vabalt ÜMPT kontsessioonide üle. Neil on vabadus asutada oma ettevõtteid, luua sobivate partneritega PPPsid või tellida ÜMPTd eraettevõtelt. Sedalaadi PPPde suhtes ei ole riigihankeseadus kohaldatav.

2.4 Tähelepanekud arendajalepingu kohta

2.4.1 Arendajalepingu süsteem pärineb Euroopa kontsessioonilepingute sõlmimise traditsioonist ja see leiab Euroopas üha laiemat kasutust. See tõstab esile küsimuse, kas oleks vajalik luua süsteemile ühtne raamistik ning fikseerida see üheduse õiguses.

2.4.2 Prantsusmaa ja Hispaania võtsid selles lepinguvormi osas eeskujuna Itaaliast, kus vastavasisuline seadusandlus on kaugemale arenenud. Itaalias korraldab omavalitsus riigihanke tuginedes seejuures arendaja eelnevale projektile (mida ta on vajadusel kohandanud) ja tema finantsplaanile (pakutud kestus, soovitud tariif jne).

2.4.3 Pärast läbirääkimisi annab kohalik omavalitsus kontsessiooni kas arendajale või riigihankel parima pakkumise esitajale. Nii arendaja kui pakkujad peavad tasuma tagatissumma, mille suurus on 2,5 % koguinvesteeringu väärtusest.

2.4.4 Kui omavalitsus ei anna arendajale kontsessioonilepingut, siis tasub kontsessiooni saanud ettevõtja arendajale tagatissumma. See summa on mõeldud arendaja kulude katmiseks, k.a. intellektuaalse omandi eest. Kui lepingut pakutakse arendajale, jagatakse tema poolt tasutud tagatissumma kahe parima pakkumise teinud ettevõtja vahel (60 % parima pakkumise esitanule ja 40 % paremuselt teisele pakkujale).

2.4.5 Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 31. märtsi 2004. aasta direktiivi 2004/18/EÜ (tööde, hangete ja teenuste riigihangete läbiviimise protseduuri kooskõlastamise kohta) artikkel 19 sätestab, et liikmesriigid võivad hoida osa riiklike lepinguid organisatsioonidele, kus suurem osa töötajast on puuetega. EMSK on seisukohal, et nimetatud artikli eeskujul peaks ka antud PPP vormi rakendamisel teatud sotsiaalsete kriteeriumite arvestamine arendaja või siis ühe lepingupoole poolt tulema neile kasuks.

2.5 Riigid, kus PPP ja kontsessioonid on vähe arenenud. Alljärgnevad kirjeldused piirduvad piiratud arvus riikides täheldatud faktidega.

2.5.1 Belgia

2.5.1.1 Belgias määratletakse kontsessioonilepingud 24. detsembril 1993 vastu võetud seaduse artiklites 24 ja 25 ning 8. jaanuaril 1996 vastu võetud kuningliku määruse artiklites 123 jj. ⁽¹⁾ Lisaks tööde teostamisele ja planeerimisele näevad need artiklid ette ehitise käitamist kontsessionnääri poolt. **Lepingu sõlmimine arendajaga on aga Belgia õigussüsteemis väga vähe esindatud.**

2.5.1.2 Arendajalepingut ⁽²⁾ iseloomustab see, et arendaja vastutusel on ehitise finantseerimine, teostamine ja mõnikord ka planeerimine ning hanke korraldav asutus hakkab hiljem valmivat ehitist kasutama ning maksab selle eest üür. ⁽³⁾

2.5.2 Portugal

2.5.2.1 Portugal on oma teedevõrgustiku parandamiseks viinud sisse SCUT lepingu, mille näol on tegu delegeerimissüsteemiga, mis võimaldab eraettevõtjast ehitajal saada riigimaksu. SCUT on inspiratsiooni saanud briti teedel kehtestatud "*shadow toll*" või "virtuaalse teemaksu" süsteemist. SCUT lepingute kohta toimusid enampakkumised aastal 1997. Praegu näivad nad olevat vähem kasutusel.

2.5.3 Ungari

2.5.3.1 Ei ole spetsiaalset seadust PPP projektide reguleerimiseks, siiski on riigi finantskohustuste reeglid määratletud ja määruses nr 2098/9003 (V29).

2.5.3.2 Aastal 1997 algatas riik koostöös erasektoriga programmi tööstustegevuse parkide arendamise kohta, mille arv ulatus 2004. aasta alguses 165-ni.

⁽¹⁾ 24.12.1993 seadus – riigihanked – *Moniteur belge*, 22. jaanuar 1994. 8. ja 10. jaanuari 1996 kuninglikud määrused, *Moniteur belge*, 26. jaanuar 1996 kuninglik määrus hangete ja teenuste riigihangete ja avalike tööde kontsessioonilepingute kohta.

⁽²⁾ Idem

⁽³⁾ 24. detsembri 1993. a seadus (artikkel 9) — 8. jaanuari 1996. a kuninglik määrus (artikkel 21) — 26. septembri 1996 kuninglik määrus Maurice-André Flamme. 24. detsembri 1993. a seadus *Journal des Tribunaux* 1994. Ehituseeskiri.

3. Kuidas määratleda kontsessiooni ja PPPd?

3.1 Euroopa õigussüsteemil ei ole õnnestunud anda PPPde ja kontsessioonide realistlikke ja kasulikke definitsioone. PPP ja avalike tööde ja teenuste kontsessiooni mõiste on Euroopa õiguses olematu või kritiseeritav. Praeguse määratluse kriitika puudutab:

- kontsessioonide ühendamine riigihangete mõistega (paragrahv 3.1.1);
- puuduv eristus lühi- ja pikaajaliste lepingute vahel, mis moodustab eraldusjoone administratiivkuse välisele finantseerimisele ja seega toe delegeerimiseks (paragrahv 3.1.2);
- puuduv erasektori autonoomsete kontsessioonipakkumiste käsitlus (punkt 3.1.3).

3.1.1 PPP ja kontsessioonide seotus riigihangetega

3.1.1.1 Kontsessioonide küsimuse baasiks on ühenduse õiguses ühelt poolt asutamislepingu põhimõtted ja reeglid, ja teiselt poolt direktiivid, mis neid põhimõtteid ellu rakendavad.

3.1.1.2 Liidu väljatöötatud direktiivide eesmärgiks on tagada läbipaistev konkurents kogu riigihangete valdkonnas ja nende rakendamiseväli on **mõnikord** segane, kui tegemist on keerukate kontsessiooni või avaliku ja erasektori koostöö lepingutega.

3.1.1.3 Ainult direktiiv 93/37, ⁽⁴⁾ millega kooskõlastati riigihangete läbiviimise korda, määratles kontsessioonilepingu avalike tööde tegemiseks, andes selle definitsiooni artiklis 1 lõige d. Kahjuks tegi ta seda lihtsa riigihankelepingu kaudu. ⁽⁵⁾ **Direktiiv 92/50** ⁽⁶⁾ teenuste riigihangete kohta ei sisaldanud kontsessiooni määratlust. Ja lõpuks **direktiiv 93/38**, ⁽⁷⁾ mis ei käsitlenud kontsessioonilepingute sõlmimise või määratlemise teemat, aga reguleeris kõigi kontsessionääride poolt läbi viidud riigihangete toimumist nn spetsiaalsetes sektorites, asendades niimoodi teised direktiivid. EMSK kahetseb selle lakoonilise ja ebareaalse lähenemise pärast, mis on kahjuks säilinud ka direktiivides 2004/17 ja 2004/18. ⁽⁸⁾

⁽⁴⁾ EÜT L 199, 9.8.1993.

⁽⁵⁾ "kontsessioonileping avalike tööde tegemiseks" on samade tunnustega leping kui punktis a) käsitletud leping, välja arvatud asjaolu, et tasu tööde teostamise eest on ainult kas õigus ehitise käitamiseks või see õigus koos mingi hinnaga.

⁽⁶⁾ EÜT L 209, 24.7.1992.

⁽⁷⁾ EÜT L 199, 9.8.1993.

⁽⁸⁾ ELT L 134, 30.4.2004.

3.1.1.4 Komisjon, teadlikuna PPPde kasvavast kasutamisest, avaldas **komisjoni tõlgendusliku teatise kontsessioonide kohta ühenduse riigihangete alases õiguses** aprillis aastal 2000. ⁽¹⁾ Selle teatise eesmärgiks oli väljuda põhimõttelisest juriidilisest ebamäärasusest, mis on seotud korrekse kontsessioonide ja PPPde määratluse puudumisega riigihangete direktiivides. Tuleb meenutada, et praegusel hetkel käsitlevad siseriiklikud õigused kontsessioone ja PPPsid väga erineval moel.

3.1.1.5 EMSK hinnangul puuduvad definitsioonid kontsessioonide ja PPP lepingute või delegerimise kohta, mis kinnitaks selgelt nende sisu ja ulatust. Ja tõesti, kontsessioon ja laiema delegerimine ei ole kokkuvõetavad üheainsa kriteeriumiga: risk või maksimine, nagu käsitles seda direktiiv 93/37 ja seejärel tõlgenduslik teatis, vaid on määratletav läbi terve hulga elementide.

3.1.1.6 Kuidas kontsessiooni või PPPd paremini määratleda?

3.1.1.6.1 Leping või ühepoolne akt, millega üks riigiasutus annab selle asutuse välisele organisatsioonile spetsiaalsed õigused pikaks ja kindlaksmääratud perioodiks, et "välja töötada, ehitada, finantseerida, hooldada ja hallata" infrastruktuuri või teenust:

— kannab nimetust kontsessioon, kui ettevõtet tasustatakse suuremas osas kasutajate poolt makstud summast;

— kannab nimetust avaliku- ja erasektori koostöö, kui tasustamine toimub peamiselt riigiasutuse poolt.

3.1.1.6.2 Neist definitsioonidest saab tuletada kaks nende lepingutüüpidega seotud kriteeriumi:

— vajadus **vastutuse üleandmiseks** riigiasutuselt teisele lepingupoolele;

— **lepingu globaalsuse** mõiste, mis hõlmab mitmeid funktsioone (ehitus, finantseerimine, hooldus jne) pika kestusega (keskmine vahemik 10 kuni 75 aastat).

3.1.1.6.3 EMSK hinnangul ei ole vaja piirduda, nagu seda teeb 2000. aasta aprilli tõlgenduslik teatis, tähelepanekuga, et (kontsessiooni-)lepingu võib kokku võtta käitamise riski võtmisega, see oleks liiga osaline ja piiratud nägemus seda tüüpi lepingutest.

⁽¹⁾ EÜT C 121, 29.4.2000.

3.1.2 Vajalik eristus lühi- ja pikaajaliste lepingute vahel

3.1.2.1 Euroopa Komisjoni poolt novembris 1996 avaldatud Rohelise Raamatu ⁽²⁾ tulemusena võttis EMSK vastu arvamuse 28. mail 1997, ⁽³⁾ milles palus komisjonil üle vaadata oma lähenevate kontsessioonide osas, et muuta nad autonoomsemaks riigihangete määratluse suhtes: "Kontsessioonide küsimus peaks olema siivendatud uurimise objektiks, arvestades, et nende omistamine peab olema läbipaistev ja põhinema objektiivsetel kriteeriumidel. Kontsessiooni ja riigihanke vahel on põhimõttelised erinevused: alus, kestus, rahastamistingimused, haldamisviis, vastutuse ulatus. Euroopa Komisjon võiks, nende lepingute arengu soodustamiseks, uurida kohaseid juriidilisi vahendeid nende täitmiskorra kohta." ⁽⁴⁾

3.1.2.2 EMSK hinnangul on lepingute olemuse ja nende liigituse määratlemisel vajalik pidada silmas nende eesmäärke.

3.1.2.3 Kontsessiooni- või PPP lepingut ei saa kokku võtta kestust mainimata käitamiskorraga üleandmisega, kui tegelikult on tegemist eelkõige rajatise planeerimise, ehitamise, finantseerimise ja halduse/hoolduse üleandmisega väljavalitud kandidaadile.

3.1.3 **Juba mainitud arendajalepingute osas** on paljud riigid loonud spetsiaalse õiguse, mis tunnustab eraettevõtjate võimalust pakkuda vastutavatele riigiasutustele välja projekt. See praeguseks Itaalias väga levinud praktika peaks saama laieneda teistele liikmesriikidele, kus praegu sarnaseid protseduure ei ole.

3.2 Euroopa õiguse erinevad rakendusviisid, mis põhjustavad juriidilisi erinevusi

3.2.1 Arusaam riigiosalusega lepingutest ei ole praegu Euroopa ühtsuse allikaks, nii peetakse näiteks ühes riigis üht lepingut riigihankeks, aga teises riigis kontsessiooniks. Samal lepingul on niisiis kaks sõlmimismoodust, sõltuvalt riigist, kus see toimub. Ühendkuningriik, kes on vähem tundlik lepingute liigituse suhtes kui ladina traditsiooniga ja haldusõigusega maad, on alati pidanud PPP-d lihtsaks riigihankelepinguks, samas kui võiks arvata, et tegemist on avalike tööde teostamise kontsessioonilepinguga.

⁽²⁾ COM (96) 583 final.

⁽³⁾ EÜT C 287, 22.9.1997.

⁽⁴⁾ sellest arvamusest väärivad tsiteerimist ka teised punktid:

"Avalike rajatiste erafinantseerimise meetodid arenevad paljudes riikides. Tegemist on pikaajaliste lepingutega, mis sisaldavad erafinantseeringute toomist, mis eristab neid selgelt riigihangetest".

"MSK soovib, et kontsessioonide jaoks loodaks spetsiaalne režiim, eelkõige üleeuroopalise võrkude jaoks".

"MSK soovib, et Euroopa Komisjon soodustaks uute lepinguviiside tutvustamist, mis põhineks riiklike infrastruktuuride finantseerimisel erasektori poolt".

3.2.2 Spetsiaalse PPPde alase õiguse tekkimine paljudes riikides annab tunnistust selle lepingutüübi eripärast, mis asub haldusjuhtimise ja lepingu kokkupuutekohal, mis muudab igasuguse korraldamise *a priori* keeruliseks.

3.3 Kas Euroopa õigus võib piirduda lepingute liigitamisega lähtudes ainult nende sõlmimise viisist, jättes tähelepanuta avaliku teenuse delegeerimise institutsionaalses tähenduses? Kas ainult lepingu sõlmimisviisil on nii suur tähtsus?

3.3.1 Direktiivide ulatus ületab märgatavalt avalike lepingute sõlmimise ühtlustamise. Nende poolt kasutatud definitsioonid on täielikult kasutusel paljudes siseriiklikes seadustes, tuues kaasa ühtsete lepingualaste mõistete sisseviimise paljudes Euroopa riikides.

3.3.2 Kuid direktiivid 2004/17 ja 2004/18 jätavad riiklike lepingute juriidilise süsteemi siseriiklikele seadustele, kes korraldavad õigust oma täideviimismoel. Niisiis kerkib küsimus erasektorile avalikus halduses antud koha üle.

3.4 Turumajanduslikust põhimõttest lähtuvalt omistatakse normide hierarhias avaliku üldhuviteenuste ülesannetele ja sotsiaalsetele huvidele eriline tähendus.

3.4.1 EMSK kinnitab veelkord:

— vastavalt nõukogu poolt vastu võetud tulevase põhiseaduse lepingule kuulub nende eesmärkide hulka jätkusuutlik areng, mis põhineb tasakaalustatud majanduskasvul, hinnastabiilsusel ning täistööhõivet ja sotsiaalkaitse tagamist taotleva, kõrgeid keskkonnakaitse nõudeid järgival ja keskkonnakvaliteedi parandamisele suunatud, ülimalt konkurentsivõimelisel sotsiaalsel turumajandusel.

— rakendamise korral peavad PPP-d kaasa aitama liidu eesmärkide saavutamisele.

— et Lissaboni ülemkogul vastu võetud strateegia kinnitas avatud turumajanduse põhimõtte järgimist, täiendades seda Euroopa sotsiaalset mõõdet järgiva tugeva majanduskasvuga (haridus, koolitus, tööhõive jne).

3.4.2 Samal ajal kui pädevad ametiasutused peavad oma eesmärgi, avatud turumajanduse, saavutamiseks järgima subsidiaarsuse põhimõtet, peavad nad ka silmas pidama konkurentsi võimalusi ja tegema otsuse kõige sobivama lahenduse kasuks.

3.4.3 Iga lepinguline lahendus, mis annab üle avaliku juhtimise, põhineb vastava riigi sotsiaalsete kohustuste rakendamisel ja lepingutingimuste järgmisel. Sotsiaalse klausli või lepingutingimuste mittetäitmise korral tuleb rakendada lepingu ülesütlemise klausleid.

4. Ettepanekud PPP ja kontsessioonide alase õiguse paremaks ja selgemaks muutmiseks

4.1 Et luua ühtlustatud raamistik Euroopa tasandil, on EMSK hinnangul soovitatav saata lepingute arengut ühe või mitme tõlgendusliku teatisega, mis järgiks pigem selle nähtuse mitmekülsust ja keerukust ajas, mitte luua kohe uut direktiivi, mis võiks kiiresti mittekohaseks osutada.

4.2 Teiselt poolt kutsub EMSK komisjoni käsitlema PPPde teemat globaalselt ja, oma teatiste raames, koondama (peale küsitlust liikmesriikides) kriteeriumide nimekiri, mida riigiorganid peaks arvesse võtma sotsiaalsetest ja keskkonnaaspektidest. Nii saaksid need riigiorganid, täiendades olemasolevat seadusandlust nende kriteeriumidega, teha neist lepingute täitmingimused.

4.3 EMSK arvab et:

— PPP on paindlik ja dünaamiline majandusinstrument, mida võib kasutada katalüsaatorina teatud majanduslike, sotsiaalsete ja ökoloogiliste eesmärkide integreerimisel, nagu säästev areng, tööhõive ja sotsiaalne integratsioon;

— PPP võimaldab parendada avaliku- ja erasektori vahelist vastastikust arusaamist.

4.4 Direktiiv 2004/18 reguleerib mitut olulist küsimust avalik-õiguslike lepingute sõlmimise osas, mida võib kohaldada PPPdele ja kontsessioonidele, nimelt: kriteeriumid, avatud läbi-rääkimistega menetlus ja pakkumiste konfidentsiaalsus. Näib vajalik täpsustada järgmisi punkte:

4.4.1 Kontsessioonide avatud lähenemise säilitamine

4.4.1.1 Direktiivi 2004/18 redaktsiooni avatud lähenemisviisi tuleb säilitada seda enam, et liikmesriigid ei kasuta kõik kontsessioonilepingu protseduure.

4.4.2 Anda Euroopas kontsessioonidele ja PPPdele ühtlustatud juriidiline määratlus

4.4.2.1 On vaja ühtlustada nende kahe lepingu määratlust liikmesriikides. Eespool toodud EMSK pakutud definitsioon (vt punkt 3.1.1.6) võib kinnitada erilist kohta, mis neil lepingutel hangete ja avaliku halduse mõistete valguses on..

4.4.3 Uuenduste järgimine

4.4.3.1 Ühenduse määrustik avalike tööde kontsessioonilepingute kohta ei pane kontsedendile kohustust avalike tööde kontsessiooni väljakuulutamisel täpsustada, kas ta nõustub uuenduslike lahendustega.

4.4.3.2 EMSK peab soovitavaks selliste lepingutüüpide arutamisel võetaks vastu igat laadi variante, eelistades uuenduslikke.

4.4.3.3 Tõepoolest, kontsessioonile pakkumise teinud kandidaadi vastus võib olla originaalse iseloomuga, sisaldades suuri ja olulisi uuendusi tehniliste, finantsiliste või kaubanduslike aspektide osas ja võimaldades nende uuenduste kasutamist vastavate tarbijate ja töötajate sotsiaalsete ja majanduslike elamis- ja töötingimuste parandamiseks.

4.4.3.4 See kandidaatide ärgitamine kulukale intellektuaalsele investeeringule selliste uuenduste võimaldamiseks on vastavuses Lissaboni strateegiaga. Samuti tuleb vältida, et selle kandidaadi originaalsete sätete intellektuaalne omand ei satuks teiste konkurentide käsutusse. See on eetika ja uuendusele ärgitamise küsimus, mis tuleks vastavalt uuele menetlusele, nn PPPga seotud "avatud läbirääkimistega dialoogile" üle võtta liikmesriikide seadusandlusesse.

4.4.4 Läbirääkimistega menetlus

4.4.4.1 Kontsessioonilepingu ettepanek peab alluma teenistuseesmärgile, mis peab olema määratletud kontsedendi poolt, kuid tal peab olema maksimaalselt vabadust selle eesmärgini jõudmise viisi osas: ehitise planeerimine, tööde faasid, tehniliste riskide võtmine jne. Peale ühe või mitme kandidaadi ettepanekute üleandmist soovib EMSK, et tekiks dialoog kontsedendi ja võimalike kontsessionääride vahel, eesmärgiga töötada lõplikult välja kontsessiooni- või PPP leping, vastavalt väljapakutud valikutele ja ametiasutuse vajadustele. Endine direktiiv 94/37 jättis läbirääkimistega menetluse erandjuhtudeks. Nüüdsest on avatud läbirääkimistega menetlus kasutusel nn keeruliste lepingute puhul.

4.4.4.2 Kord heaks kiidetud avatud läbirääkimistega menetlus peaks niisiis:

- tegema selgeks, et avatust (raske hinnata erasektori vastuseid või täpsed vajadused või finantskorraldus) on mõistetud väga laias ja liberaalses tähenduses;
- kinnitama, et ettevõtte võib teha omaenda ettepaneku, sest iga konkurenti intellektuaalne omand on kaitstud.

4.4.4.3 Lõpuks tuleb meenutada, et lepingu sõlmimine kontsedendist riigiasutuse ja lepingu kontsessionääri vahel on kohustuslik, määrates asjaomaste riikide seadusandluse alusel kindlaks kõigi poolte vastutuse.

4.4.5 Üldpõhimõtete kinnitamine

4.4.5.1 Kontsessioonidele ja PPPdele kohandatud juriidilise raamistiku tähtsus peab selginema eelkõige kontsessiooni- ja PPP-lepingute täideviimist puudutavate põhimõtete vastuvõtmise kaudu.

4.4.5.2 Võimalus sõlmida koostöölepeid sõltub peamiselt võimalusest saavutada lepinguline tasakaal ja seda läbi aja järgida.

4.4.5.3 EMSK soovib, et komisjon soodustaks tõlgenduslikus teatistes riskide tasakaalustatud jaotust kontsedendi ja kontsessionääri vahel, jättes igale riigile võimaluse kindlaks määrata vahendid, mis võivad ajas muutuda. Sel eesmärgil peaks sellise teatise põhimõtete hulgas esinema järgmised ideed:

- infrastruktuuri kontsessioonilepingu või PPP riskid peavad olema kindlaks tehtud, koguselisel määratletud ja määratud osapooltele, kellel on paremad võimalused nende tagamiseks;
- kontsedent ja kontsessionäär peavad erakorralise riski puhul eelnevalt jõudma kokkuleppele riski jaotamise osas: ettenägematu sündmus, mis suurendab lepingu maksumust (ootamatu avalike nõuete muutumine, ettenägematud tehnilised tingimused ehitustööde teostamisel, ajutised tarbijakäitumise muutused jne);
- kontsessionäär, kes ei pea kinni lepingu tingimustest, on kohustatud tasuma kahjutasu;
- kontsessionääril, kes tagab finantseerimise, peab olema õigus nagu iga eraõigusliku lepingu sõlmimise puhul lähtuda sellest, et hoolimata seaduseandja tehtud juriidilisest ja maksualastest muudatustest jäävad kehtivad lepingud muutumatuna jõusse;

- lepingu omanikule tuleb ette näha kohene hüvitus juhul, kui lepingusse tehakse muudatus kontsedendi uue nõudmise tagajärjel, ilma et lepingu algtingimustes muudatusi oleks;
- kontsessioonääril peab olema piisavalt vabadust, et täita talle kontsedendi poolt antud ülesannet, viimane tegeleb aga kõigi valitsus- ja haldusküsimustega.

4.4.5.4 Kontsessioonide süsteemi edukas tutvustamine, mis kujutavad endast tõhusat partnerlust erahalduse ja -rahastamise ning riiklike investeringutel vahel üldhuviteenuste osutamiseks, nõuab vastavat juriidilist ja aruandlust puudutatavat struktuuri, mis sobituks kontsessioonide spetsiifilise iseloomuga. Eraettevõtlike poolt tegevuse algusaastatel enda kanda võetud olulised investeringud ja kulutused infrastruktuuri loomiseks ja teenuse käivitamiseks peavad jaotuma kogu kontsessiooniperioodile. Euroopa raamatupidamiseseaduste ühtlustamise ettepanek oma praegusel kujul muudab kontsessiooniprotseduuri võimatuks. Hispaania raamatupidamiseseadus ja viis, kuidas seal käsitletakse uusi kontsessioone, võiks olla hea näide, juhul kui me soovime saavutada Euroopa Liidu ehitus- ja/või teenuste projektide PPP- sid.

5. Muuta märgatavalt selgemaks konkurentsireeglid avalik-õiguslike või poolriiklike ja eraettevõtete vahel

5.1 Segahingutele omistatakse sageli otse kontsessioone või spetsiaalseid või ainuõigusi, mille läbi võivad nad teatud juhtudel laiendada oma tegevusvälja väljapoole algset tegevusala lihtsa staatuse muudatusega. Antud juhul peab neil olema eraldi raamatupidamine, nii et on võimalik kontrollida, et nad ei tegele ristsubsideerimisega, mis moonutaks konkurentsi.

5.2 EMSK soovib reegleid selgemaks muuta järgmisel moel:

5.2.1 Enne segaüksuse loomist peab pädev ametkond arvestama turu konkurentsivõimalustega ning otsustama, milline on kõige otstarbekam lahendus.

5.2.2 Läbipaistvuse ja efektiivsuse eesmärgil tuleb segaüksuste loomisest teatada enne hankekonkursi väljakuulutamist ja erasektorist konkurentide tuleb selgelt kutsuda osalema poolriiklike äriühingute loomises. Ja lõpuks, uue teenuse konkurentsi määramine riigiasutuse poolt ühele kohalikule segaüksusele peab toimuma:

- peab väljaspool oma algset pädevusterritooriumit tegutsev segaüksus omama eraldi raamatupidamist, nii et oleks võimalik kontrollida ega see ei tegele ristsubsideerimisega, mis moonutaks konkurentsi;
- järgides ühenduse protseduurireegleid, kaasa arvatud riigiabiga seoses;
- kontrollides võrdseid konkurentsitingimusi erasektori suhtes (maksundus ja segaettevõtte töökulud).

6. Järeldused

EMSK leiab, et praegu on esile kerkimas spetsiaalne PPPde alane seadusandlus paljudes riikides, ja saadud kogemuste põhjal on soovitatav:

- lasta PPP erinevatel vormidel mitme aasta jooksul areneda,
- saada liikmesriikidelt pidevalt teavet erinevate PPP vormide ja esinenud raskuste kohta (eelised ja halvemused võrreldes traditsiooniliste PPP vormidega),
- luua koostöös liikmesriikide, komisjoni ja kodanikeühenduste — nende hulgas EMSK — esindajatega PPP arengu seireüksus (hinnates kogemusi lähtuvalt erinevatest kriteeriumitest, nt kulud, juurdepääs teenustele, mõju tööhõivele, konkurentsivõime, keskkond jne),
- rõhutada, et PPPde ja kontsessioonide jaoks rakendatakse üleeuroopalistele riigihangetele kehtivaid piirmäärasid (tööd, teenused); neist piirmääradest allpool rakendab iga liikmesriik oma reegleid, et vältida ülemäärast administratiivset keerukust,
- avaldada enne aastat 2007 teatis, mis selgitab:
 - kontsessioonide ja PPPde definitsiooni,
 - sega- või poolriiklike üksuste konkurentsipositsiooni,
 - avatud läbirääkimistega menetlust ja reklaamiprotseduuri,
 - "arendaja" võimalust, mis soodustab uuenduslikkust,
 - riigiabide osatähtsust sega- või poolriiklike üksuste puhul.

Brüssel, 27. oktoober 2004

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb "Ettepanekut nõukogu direktiivi kohta, millega muudetakse direktiivi 92/12/EMÜ aktsiisiga maksustatava kauba üldise korralduse, selle kauba valdamise, liikumise ja järelvalve kohta".

COM(2004) 227 final — 2004/0072 (CNS)

(2005/C 120/19)

Nõukogu otsustas 24. mail 2004. a taotleda EÜ asutamislepingu artikli 262 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse osakond, mis vastutas komitee asjaomase töö ettevalmistamise eest, võttis oma arvamuse vastu 7. oktoobril 2004. a. Raportöör oli **hr Wilkinson**.

Komitee võttis oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (27. oktoobri 2004. aasta koosolekul) 84 poolt-, 11 vastu- ning 5 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

kasutusele lihtsustatud menetlused. Ka avalikkuse hulgas esines palju kaebusi artikli kohaldamise viisi kohta.

1.1 Enne siseturu loomist valitsesid ajalooliste ja kultuuriliste eripärade tõttu liikmesriikide vahel suured erinevused maksusüsteemide ja aktsiisiga maksustatavate kaupade maksumäärade osas. ⁽¹⁾ Direktiiv 92/12/EMÜ ühtlustas aktsiisiga maksustatava kauba üldise korralduse, selle kauba valdamise, liikumise ja järelvalve. ⁽²⁾

1.4 Komisjon on seisukohal, et praegu on piisavalt teadmisi vastavates veoliikides ⁽⁴⁾ esinevate probleemide kohta, et teostada vajalikud muudatused.

1.2 Selle direktiivi artikkel 27 näeb ette, et nõukogu peab enne 1. jaanuari 1997. a üle vaatama artiklites 7, 8, 9 ja 10 sätestatu ja vastu võtma kõik vajalikud muudatused. ⁽³⁾ Tähtaeg 1. jaanuar 1997. a osutus liiga varaseks esitamaks põhjalikku hinnangut raskustele, mis tekkisid ja tekivad nende artiklite kohaldamisel.

2. Üldised märkused

2.1 Siseturu toimimine tõi aktsiisiga maksustatavate kaupade osas kaasa keerukad üksikasjalikud eeskirjad, mis mõningatel juhtudel viis ebakindluseni küsimuses, kuidas sätteid tuleks kohaldada, ja põhjustas asjaomastele ettevõtetele märgatavat bürokraatia kasvu. Komisjoni ettepanekud hõlmavad äritehinguid, müüki eraisikutele ja kaugmüüki. Nende eesmärgiks on lihtsustada ja ühtlustada ühendusesiselt liikuvatele kaupadele, millelt on juba mingis liikmesriigis aktsiis tasutud, kohalduvat seadusandlust. Lisaks sellele taotletakse ettepanekutega kaupade liikumise liberaliseerimist, et EL-i tarbijad saaksid siseturu eelistest suuremat kasu. Komitee tervitab mõlemat eesmärki.

1.3 Alates direktiivi jõustumisest on järjest suurenenud aktsiisiga maksustatavate kaupade vedu, millelt on maksud juba tasutud ja mis kuuluvad direktiivi artiklite 7—10 alla. Majandusringkondade taotlusel võeti mõnedes liikmesriikides seetõttu

2.2 Komisjonil oli aktsiisilaekumiste tähtsuse tõttu liikmesriikidele ⁽⁵⁾ ja sätete eri viisil rakendamise tõttu liikmesriikides raske liikmesriikidega muudatuste osas kokkuleppele jõuda. Tuleb märkida, et kümme "uut" liikmesriiki ei osalenud konsultatsioonides komisjoniga, mis viisid ettepanekuteni. Komitee

⁽¹⁾ Need on tubakatooted, mineraalõlid, alkohoolsed joogid.

⁽²⁾ Üldiselt liiguvad aktsiisiga maksustatavad kaubad EL sisese "aktsiisi peatamise" korras liikmesriikide "maksuladude" vahel kooskõlastatud dokumentatsiooni raames. Aktsiis kuulub tasumisele riigis, kus kaup lõpptarbijale müüakse.

⁽³⁾ Aktsiisiga maksustatavaid kaupu, mis on mingis liikmesriigis juba tarbimiseks ringlusesse lubatud ja millelt on aktsiis seetõttu juba tasutud, võib siiski EL sisese edasi toimetada. Sellised liikumised on reguleeritud artiklites 7—10.

⁽⁴⁾ Need kategooriad on kaubad, mis liiguvad liikmesriikide vahel ärieesmärkidel (välja arvatud "kaugmüük"), kusjuures "ärieesmärkidenä" käsitatakse kõiki muid eesmarke peale eraisikute omatarbe, samuti eraisikutele omaks tarbeks omandatud kaupade ja kaugmüügi.

⁽⁵⁾ Koguosakaal liikmesriikide (EL15) SKT-s oli 2001. a üle 8,8 miljardi euro ja aktsiisilaekumised moodustasid ELis keskmiselt 2,72 % SKT-st.

tunnustab, et aktsiisid moodustavad liikmesriikide eelarvetuludest olulise osa, millest riigid ei saa loobuda, ent kahtleb, kas käesolevad ettepanekud muudaksid tarbijate käitumist niivõrd, et selle tagajärjel väheneks kogutulude maht märkimisväärselt.

2.3 Aktsiisiga maksustatava kauba puhul mõjutab kohaldatud maksumäär tihti oluliselt tarbijahinda. See kehtib eriti tubakatoodete ja alkohoolsete jookide suhtes. ⁽¹⁾ Erinevused liikmesriikide poolt kohaldatavate aktsiisimäärade vahel on alates siseturu loomisest pisut vähenenud, ent kuni maksumäärad ei ole märkimisväärselt ühtlustunud, püsib motivatsioon otsida võimalusi suuremat kasu töötavateks tehinguteks ning jätkub organiseeritud kuritegevus selles valdkonnas.

2.4 ELi kodanikud loodavad siseturust kõige erinevamal moel kasu saada; olulisel kohal on nende õigus omandada suvalises kohas ELis kõiki kaupu kohalike hindadega. Nende ilmajätmine sellest õigusest ei erguta neid ELi positiivses valguses nägema.

2.5 Nagu komisjon rõhutab, puudutab maksukohustus nimetatud artiklite kohaselt põhiosas eraisikuid ja väikeettevõtjaid, kelle käsutuses ei ole ulatuslikke ärilisi infrastruktuure või suuri rahalisi vahendeid. On oluline, et kõik otsustatud meetmed oleksid selged, lihtsasti mõistetavad ja võimalikult lihtsasti kohaldatavad. Lisaks peavad need olema realistlikud ning leidma vajalikku toetust.

2.6 Tõelisel siseturul tuleks liberaliseerida ka tubakatoodete suhtes kehtivaid õigusnorme. Komitee tunnistab siiski, et mõned liikmesriigid peaksid otsuse tegemisel, millised kaubad muudetud direktiivi alla kuuluvad, eelnevalt hoolega kaaluma kõiki tagajärgi, ja et nad seetõttu võivad otsustada mõne kauba direktiivist välja jätta.

2.7 Lisaks tuleb silmas pidada, et mineraalõlide vedu toimub harva mittekaubanduslikul eesmärgil. Sellest järeldub, et ettepanekud oma praeguses sõnastuses puudutavad eelkõige alkohoolsete jookide vedu.

⁽¹⁾ Tubakatoodete puhul on laohinnad kõrgeima aktsiisimääraga liikmesriigis umbes 3,7 korda kõrgemad kui madalaima aktsiisimääraga riigis. Alkohoolsete jookide aktsiisimäärad erinevad kõrgeima ja madalaima määraga liikmesriikides 15,9 korda õlle ja "vahetoodete" osas, piiritusjookide osas 9,2 korda. Veini kohta pole sarnast võrdlust võimalik teostada, kuna 25-st liikmesriigist 12-s ei maksustata veini üldse ja veel kahes liikmesriigis maksustatakse seda ainult väga vähesel määral, 2 sendiga pudeli kohta.

2.8 Komitee tervitab igati tõsisasja, et paljud ettepanekud põhinevad asjaomaste ettevõtjate ühenduste nõuannetel ja nõudmistel ja et need arvestavad mõjudega väiksematele ettevõtetele.

3. Erimärkused

3.1 **Artikkel 7.** Selles artiklis määratakse kindlaks eelkõige järgnevad punktid: kes millistel tingimustel peab tasuma aktsiisi, haldusformaalsused, müük laeva- või lennureisijatele EL-i territooriumil ja menetlusviis, kuidas käsitleda aktsiisiga maksustatud kaupade kadu nende ühendusesisesel liikumisel.

3.1.1 Komitee tervitab selgust ja ühtlustamist, mille komisjoni ettepanekud kaasa toovad. Lisaks tervitab komitee eriti arusaama, et tuleb vähendada suurt halduskoormust, millega tuleb toime tulla praeguse seadusandluse tingimustes. Komitee toetab komisjoni nõudmist liikmesriikidele lubada lihtsustatud menetlusi lihtsate, vastastikku sõlmitud kahepoolsete halduskokkulepete alusel.

3.2 **Artikkel 8.** See artikkel käsitleb kaupu, mille on omandanud eraisikud omaks tarbeks. Olulisim arutusobjekt on antud juhul nõue, et asjaomaseid kaupu peab vedama vastav isik ise.

3.2.1 Komitee tervitab komisjoni ettepanekut praegu kohaldatava eraisikute kaugmüügi teel soetatud kaupade süsteemi liberaliseerimiseks, et ostetud kaupu ei peaks enam ise vedama.

3.2.2 Uus ettepanek, mille kohaselt eraisikul endal tuleb hoolitseda kaupade vedamise eest teise liikmesriiki (ning selle eest ei tohi hoolitseda müüja), peaks komitee arusaama kohaselt vastama kehtivale üldisele seadusandlusele kaugmüügi teel soetatud kaupadele kohaldatava käibemaksu suhtes. Siiski on raske mõista, kuidas see tuleks ellu viia. Näiteks võiksid müüjad arvatavasti soovitada mõnd kohalikku ettevõtet, mis edasitoimetamise enda kanda võtab, ja järgiksid nõnda seaduslikku kohustust mitte teostada ise edasitoimetamist. Tulemus jääks aga samaks. Tuleb selgeks teha, et sellised nõuandeid ei käsitataks muudetud direktiivi kohaldamisel eeskirjade rikkumisena.

3.3 Komitee tervitab ettepanekut "suunistasemetest" ⁽¹⁾ loobumiseks, mille kohaselt tuleks hinnata, kas kaubad on mõeldud äriliseks kasutamiseks või omaks tarbeks. Avalikkus mõistab neid suunistasemeid tavaliselt koguselise piiranguna, mida mõningates liikmesriikides liigagi tihti liiga kitsalt tõlgendatakse. Komitee on teadlik asjaolust, et nende suunistasemete kaotamisega raskeneks võitlus salakaubaveo vastu; teisest küljest ei pidanud suunistasemed kunagi olema midagi enamat kui indikaator, mis näitab, kas kaubavedu toimub kaubanduslikul eesmärgil või omaks tarbeks, ning kohtus ei ole need üksi piisavaks tõendiks.

3.3.1 Komitee peab aga täiesti kohaseks kaugmüügi teel soetatud kaupade (s.t, kui asjaomane isik ei vea kaupu ise) koguste piiramist mingil määral.

Brüssel, 27. oktoober 2004. a.

3.4 **Artikkel 9.** Ettepanekud seoses mineraalõli veoga omaks tarbeks ei tohiks suuremaid probleeme põhjustada.

3.5 **Artikkel 10.** Komitee tervitab väljapakutud selgitust selle kohta, kus aktsiis tasumisele kuulub.

4. Kokkuvõte

4.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tervitab komisjoni ettepanekuid selles mitmetahulises, tundlikus valdkonnas.

4.2 Ettepanekud on realistlikud; selguse loomine ja lihtsustused on äärmiselt teretulnud. Ühtlustamine on vajalik ning liberaliseerimist tervitavad ELi kodanikud kogu südamest, kuna see võimaldab neil paremini ära kasutada siseturu eeliseid.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Suunistasemed hõlmavad praegu 800 sigaretti, 10 liitrit piiritusjooke, 90 liitrit veini ja 110 liitrit õlut.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb “Ettepanekut nõukogu direktiiviks, millega muudetakse direktiivi 77/388/EMÜ Tšehhi Vabariigi, Eesti Vabariigi, Küprose Vabariigi, Läti Vabariigi, Leedu Vabariigi, Ungari Vabariigi, Malta Vabariigi, Poola Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Slovaki Vabariigi liitumise tõttu Euroopa Liiduga”.

COM(2004) 295 final

(2005/C 120/20)

Nõukogu otsustas 30. juunil 2004. a taotleda EÜ asutamislepingu artikli 262 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Töö pakilisuse tõttu otsustas komitee oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a määrata hr PEZZINI pearaportööriks ning võttis 121 poolt- ja 3 erapooletu häälega vastu järgneva arvamuse:

1. Sissejuhatus

1.1 11.—12. detsembril 1998. a Viinis toimunud kohtumisel soovitas Euroopa Ülemkogu “Viini strateegia Euroopa jaoks” raames, et liikmesriikidel, mis seda soovivad, tuleks lubada langetada töömahukatele teenustele kehtestatud käibemaksu, et katsetada selle meetme mõju töökohtade loomisele ja võitlusele varimajanduse vastu. ⁽¹⁾

1.2 Nõukogu võttis soovitusel jätkuna 22. oktoobril 1999. a vastu ajutise direktiivi (1999/85/EÜ) nelja-aastaseks perioodiks 2000—2003. Seda võimalust kasutasid üheksa liikmesriiki: Belgia, Kreeka, Hispaania, Prantsusmaa, Itaalia, Luksemburg, Holland, Portugal ja Ühendkuningriik.

1.3 23. juunil 2003. a esitas komisjon vastuseks nende meetmete mõju hindamise aruannetele direktiiviettepaneku lihtsustamiseks ja ratsionaliseerimaks alandatud käibemaksu määrade. ⁽²⁾ Arvukate lahknevuste tõttu ei saanud nõukogu seda direktiiviettepanekut veel vastu võtta. Selles valdkonnas on vastuvõtmiseks kahjuks jätkuvalt vaja ühehäälsel otsust.

1.4 Seepärast tegi komisjon kokkuleppel nõukoguga ettepaneku pikendada direktiivi 1999/85/EÜ kehtivust kuni 31. detsember 2005. a, et vältida õigusliku ebakindluse riski liikmesriikides, mis rakendasid alandatud käibemaksu määrade.

Brüssel, 28. oktoober 2004

2. Üldised märkused

2.1 EMSK on korduvalt toetanud võimalust kohaldada töömahukatele teenustele alandatud käibemaksu määrade. ⁽³⁾

2.2 EMSK andis oma arvamuses positiivse hinnangu neile töökohtade loomise ja varimajanduse vastase võitluse meetmetele.

2.3 EMSK on teinud ka arvukalt ettepanekuid käibemaksu määrade alandamiseks laiendamiseks uutesse valdkondadesse: toitlustusettevõtetele ning ajaloolise või religioosse väärtusega hoonete ja kultuuri- või arhitektuuripärandi hulka kuuluvate erahoonete restaureerimisele.

2.4 EMSK toetab seepärast põhimõtet lubada uutel liikmesriikidel oma taotluse alusel direktiivi 1999/85/EMÜ kohaselt kehtestada töömahukatele teenustele alandatud käibemaks.

2.5 EMSK kahetseb siiski, et nõukogu ei olnud võimeline saavutama kokkulepet Euroopa Komisjoni direktiivi ettepaneku suhtes käibemaksusüsteemi lihtsustamiseks ja ratsionaliseerimiseks.

2.6 EMSK on korduvalt väljendanud oma veendumust, et ühehäälsuse nõue on paljudes valdkondades tõeliseks takistuseks ELi edusammudele.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Tollal oli EL töötuse määr ligikaudu 10 %. Euroopa Ülemkogu erakorraline istung 1977. a Luksemburgis keskendus oma töös võitlusele töötuse vastu. Avignoni Euroopa Akadeemia uuringud andsid EL varimajanduse tasemeks kuni 28 %. Vrd ka arvamus CES 63/99 varimajanduse kohta (raportöör: hr Giron).

⁽²⁾ COM(2003) 397 final, 23.7.2003

⁽³⁾ ELT C 209, 22.7.1999.
EÜT C 32, 5.2.2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb ettepanekut Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi vastuvõtmiseks energia lõpptarbimise efektiivsuse ja energiateenuste kohta.

COM(2003) 739 final — 2003/0300 (COD)

(2005/C 120/21)

Tuginedes Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 175(1) otsustas nõukogu 23. jaanuaril 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega ülalmainitud teemal.

Transpordi, energia, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsoon, kes vastutas komitee töö ettevalmistamise eest selles küsimuses, võttis oma arvamuse vastu 5. oktoobril 2004. Raportöör oli **pr Sirkeinen**.

Oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (28. oktoobri 2004 koosolekul) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, 117 poolt-, 10 vastu- ning 14 erapooletu häälega, vastu järgmise arvamuse:

1. Taust

1.1 EL-i energiapoliitika on viimastel aastatel järginud kolme põhisuunda:

- tõhusate avatud elektri- ja gaasiturude loomine,
- energiavarustuse stabiilsuse kindlustamine, ning
- rangete keskkonnanõuete saavutamine ning eriti võitlus kliimamuutuse vastu.

Keskse tähtsusega seadusandlus, mis neis valdkondades on vastu võetud, sisaldab ümbertöötatud elektri- ja gaasiturude direktiive, mis avavad turud äriklientidele 2004. aasta keskpaigaks ning kõigile tarbijatele 2007. aastaks. Elektritarnete tagamise küsimuses avaldati aastal 2001 roheline paber, mis rõhutas nõudluse reguleerimist kui üht kõige tähtsamat meetet niihästi tarnete kindlustamise kui kliimamuutuse vastu võitlemise seisukohalt.

1.2 Stabiilne varustamine energiaga mõistliku hinna eest on majanduskasvu ja Euroopa kodanike heaolu tähtis eeldus. Seega toetas EESC oma arvamustes komisjoni eesmärgi ja lähenemist.

1.3 Ettepanek võtta vastu direktiiv lõpptarbimise efektiivsuse ja energiateenuste kohta esitati komisjoni poolt osana ettepanekute paketi, mis käsitles energia infrastruktuuri ja tarnete stabiilsust. Komisjon rõhutab, et selles kontekstis ei saa ignoreerida küsimust pakkumise ja nõudluse tasakaalust. Võrkude suurenenud koormuse põhjuseks on nõudluse kasv, mida osalt on võimalik tasakaalustada nõudluse reguleerimisega.

1.4 Energia lõpptarbimise efektiivsust ehk energia energia säästmist on juba ammu loetud energiaturu võimsaks komponendiks. Väiksem energiatarbimine säästab raha ja aitab otseselt tagada tarnete stabiilsust ning sageli ka vähendada kasvuhooonegaase, kahandades vajadust luua uusi tootmisrajatisi, ülekande- ja jaotusvõrke ning neisse investeerida.

1.5 Suuremal energiatõhususel on suur potentsiaal. Teatistes osundatakse uuringutele, mis keskmiselt näitavad, et energia lõpptarbimine EL-is võiks väheneda vähemalt 20 % ilma et sellega kaasneksid mugavuse vähenemine või täiendavad kulgutused. Elektritarnimise efektiivsuse potentsiaal on üldiselt sellest koguarvust madalam ning kõrgem teiste energiavormide puhul.

1.6 Energiapaketi juurde kuuluvas teatistes nendib komisjon, et tulevase elektrinõudluse kasvu ohjeldamiseks kasutatakse nõudlust reguleerivaid abinõusid. Kuid selleks vajatakse mõningaid uusi investeeringuid, et vahetada välja elektrijaamad, mis on oma aja ära teeninud. Komisjoni arvates toimub see suurelt osalt taastuenergia kujul, mida jaotatakse väikestes kombineeritud soojus- ja elektrijaamades.

1.6.1 Komitee ei saa sellise elektrisektori tulevikutrendide ja -vajaduste kirjeldusega nõustuda. Teatiselt, mis käsitleb tarnete stabiilsust, võiks eeldada palju selgemat ja realistlikumat infot tulevikusuundumuste ja potentsiaali kohta. Eriti siis, kui saadaval on palju parem kvantifitseeritud info ja stsenaariumid, kaasa arvatud materjal, mis on koostatud komisjoni enese poolt. Kellegi huvides ei ole selge ja realistliku baasinfo välitamine — isegi kui see on paljude inimeste silmis ebapopulaarne.

1.6.2 Väga ligikaudne kalkulatsioon võib anda ettekujutuse probleemi ulatusest ja selle lahendamise võimalustest. Elektri nõudlus EL-is kasvab praegu 1-2 % aastas. EL-i siht suurendada energiatootmist taastuenergia allikatest tähendab aastast kasvu vähem kui 1 %. Sihiks seatud energiakokkuhooid vähendaks aastast kasvu 1 % võrra. Taastuenergia allikate kasutamine ja energiakasutuse tõhusus võiksid seega kompenseerida nõudluse kasvu ning võimalik, et korvata sellele lisaks olemasolevat võimsust palju vähem kui 1 % ulatuses aastas. Elektri jaamad töötavad 30—50 aastat, mis teoreetiliselt tähendab, et väljavahtamine toimub keskmiselt tempos 43 % aastas. Rahvusvaheline Energiaagentuur (IEA) märgib, et lähema 20 aasta jooksul on EL-is vajadus uute elektri jaamade järele mahus rohkem kui 200 000 MW.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Komisjoni ettepaneku eesmärgiks on tagada, et igal aastal säästetaks igas liikmesriigis energia tõhusama kasutamise abil 1 % rohkem eelnevalt tarbitud energiat. 1 % säästetavat energiat on arvestatud viimase viie aasta keskmise aastase energiatarbimise alusel liikmesriigis. See tähendab aastaks 2012 umbes 6 % energiakokkuhooidu. Vastavalt direktiivi sätetele oleksid liikmesriigid igal aastal kuni aastani 2012 kohustatud ette kandma ja tõestama, et selline kogus energiat on säästetud. Energiatarbimine liikmesriikides võib endiselt kasvada, kuid aeglasemalt, kui see oleks toimunud ilma nende abinõudeta.

2.2 Direktiivi projekt annab tõeke energia kokkuhoiu meetmeteks ning püüab edendada selliste energiateenuste turgu nagu valgustus, küte, kuum vesi, ventilatsioon jne. Liikmesriike kohustatakse järgima kahte energiakokkuhoiu eesmärki ning tagama, et energiatarnijad pakuksid energiateenuseid ajavahe- mikul 2006 kuni 2012.

2.3 Üldine energia lõpptarbimise kokkuhoiu eesmärk 1 % aastas tähendab 1 % keskmisest viimase viie aasta jooksul lõpptarbijatele jaotatud või müüdüd energiakogusest. See kokkuhooid tuleb saada järgmistest sektoritest: majapidamised, põllumajandus, äri- ja riiklik sektor, transport ja tööstus. Tingituna mõõtmisega seotud raskustest on õhu- ja meretransport välja arvatud. Välja on arvatud ka energiamahukad tööstus- harud, mida katab juba emissioonidega kauplemise direktiiv ja IPPC-direktiiv. Arvestatakse kõiki energiatüüpe: elektrist ja maagaasist kuni kaugkütteni ja jahutuseni, katlakütus, süsi ja pruunsüsi, metsanduse ja põllumajanduse energiatooted ning mootorikütused.

2.4 Vald kondlik eesmärk on määratud liikmesriikide avaliku sektorile, mis peavad säästma vähemalt 1,5 % energiat aastas, seda eriti energiasäästlike riigihangete abil. Need säästud arvestatakse ka üldise aastase 1 % kokkuhoiu hulka.

2.5 Energiateenuste müügile on määratud pakkumisepoolne kohustus. Energia jaotusfirmad ja/või väiketarnijad peaksid lülitama energiateenused oma energiamüügitegevusse, kuni 5 % nende klientidest on hõlmatud. Alternatiivse lahendusena pakutakse energia auditeid.

2.6 Kalkulatsioonimeetod võimaldab krediteerida eelnevalt rakendatud abinõude eest. Liikmesriigid võivad mõõta ja kontrollida, milline jätkuv mõju on juba olemasolevatel energiateenustel ja säästuabinõudel, mida ei võetud kasutusele enne 1991. aastat. Arvesse võib võtta ka energiamakse ja energia kokkuhoiu infokampaaniaid, eeldusel, et nende mõju on samuti mõõdetav ja kontrollitav.

2.7 Liikmesriigid otsustavad, milliste sektoritega tuleb tegeleda ning kui palju peab iga sektor riiklikku eesmärki panustama, kuigi kõigile sobivatele klientidele tuleb pakkuda mingil kujul energiateenust või energiakokkuhoiu programme või meetmeid.

2.8 Säästud arvestatakse summana mõõdetud või hinnatud lõplikust energiatarbimisest, mis on saavutatud energiateenuste, energiakokkuhoiu programmide ja muude sobivate meetmete abil. Liikmesriigid kannavad oma edusammudest eesmärkide täitmisel regulaarselt ette. Näiteid sobivate energiateenuste ja energiasäästu juhtnõude kohta energiakokkuhoiu mõõtmiseks ja kontrollimiseks on esitatud ettepanekus.

3. Üldmärke

3.1 EESC on eelnevalt korduvalt rõhutanud energiakokkuhoiu ja energia efektiivsema lõpptarbimise tähtsust säästva arengu eesmärgi saavutamise ning eriti kliimamuutuse vastu võitlemise seisukohalt. Komisjoni algatus pühendada sellele küsimusele tõsist tähelepanu on teretulnud. EESC toetab väga energiatõhususe eesmärki ning mõnesid direktiivi projektis tehtud ettepanekuid, kuid komiteel on ka muutusetpanekuid.

3.2 Mitmetes liikmesriikides on selles valdkonnas võetud tarvitusele meetmeid, mis tänapäeval kujutavad endast mitmesuguseid poliitilisi abinõusid, praktilisi kogemusi ja tulemusi. Ehk kõige levinumaks tegevusvormiks selles valdkonnas, samuti koos mõnede valdkondlike üleeuroopaliste näidetega, on vabatahtlik tegevus, kas organiseerimata kujul või kokkulepetel põhinev.

3.3 EL-i tasandil on olemas nõue märgistada majapidamis- ja muud seadmed ning direktiiv energiakasutuse kohta hoonetes. Muud abinõud, nagu direktiiv energiat tarbivate toodete konstruktsiooni kohta, on ettevalmistamisel. Ka mitmed muud EL-i poliitilise osad, nagu IPPC⁽¹⁾ ja energiamaksu direktiivid, toetavad energia efektiivset lõpptarbimist. Kahjuks sisaldavad need poliitikad suures ulatuses meetmeid, mis tõstavad olulisel määral energia hinda. Seda võib vaadelda energiasäästmise tugimeetmena, kuid suurematest kuludest tingitud kahju majapidamistele ja tööstuse konkurentsivõimele kaalub kergesti üles positiivse mõju.

3.4 Vajalikud tegevused energiakokkuhoiu suurendamiseks on suuresti erinevad tingituna erinevatest kohalikest oludest ning eelnevalt rakendatud abinõudest. Nende tegevuste mõju siseturul tundub olevat piiratud. Kooskõlas subsidiaarsusprintsipiga on selles kontekstis tähtis, et täiendavad meetmed EL-i tasandil annaksid tõelist lisandväärtust.

3.5 Tundub, et komisjon püüab oma ettepanekus arvestada meetmete erinevusi ja mitmekesisust. Kuid võttes arvesse kõiki olemasolevaid riiklikke ja EL-i määrusi ning eriti kogu vabatahtlikku tegevust vajab ettepanek EESC arvates mõningat korrigeerimist, et anda olemasolevatele meetmetele optimaalne väärtus. Samuti tuleks selgitada sidusus teiste asjaomaste nõuetega, nagu näiteks ehitusdirektiivis sätestatud nõuded.

3.6 Energiakokkuhoiu potentsiaali on käsitletud mitmetes uuringutes. EESC nõustub komisjoniga üldjoontes esitatud arvude osas. Potentsiaal on suur, kuid osalt tuleb seda vaadelda kriitiliselt, võttes rohkem arvesse majanduslikku reaalsust. Energiakokkuhoiu tehtud investeeringute kasumlikkus on arvatud investeeringu eluea tasuvusaja alusel, mida ei saa praktilises elus sageli kasutada. Näiteks kui eramu energiasäästvama küttesüsteemi eest tehtud täiendavate kulutuste tasuvusaeg võrdub seadme elueaga, mis on kümneid aastaid, siis vaevalt, et omanik käsitaks seda tasuva investeeringuna. Samuti ei võtaks piiratud investeerimiseelarvega väikefirma juht töökorras masina väljavahetamist energiasäästvama masina vastu oma kogutoodangut ja käivet suurndavate prioriteetsete projektide nimekirja.

(¹) Integreeritud saastamise vältimine ja kontroll (Integrated Pollution Prevention and Control).

3.7 Selles seoses on direktiivis sätestatud siht saavutada aastas 1 % kokkuhoiu ambitsioonikas, kuid mitte täiesti ebareaalne. Samuti võib mõnedes liikmesriikides olla väga raske ja kulukas saavutada ettenähtud ajaga avalikus sektoris eesmärgiks seatud 1,5 % kokkuhoiu, mis on seotud põhiliselt energiakasutusega hoonetes.

3.8 Põhiargumendiks kohustusliku sihtnormi määramisel on, et normid on tugevad motivaatorid. Kuid üheainsa normi vastu on mitmeid argumente.

3.8.1 Varasemad ja praegused meetmed on nii erinevad, et üks ühine norm tähendaks erinevate liikmesriikide energiakasutajatele erinevaid kulutusi. Individuaalne norm igale liikmesriigile ei ole teostatav, sest puudub arvutuste aluseks olev võrreldav info.

3.8.2 Vastuargumendiks on ka see, et normi tajutaks "piitsana" "prääniku" asemel, mis võib edastada vale sõnumi. Tõhusamat energiakokkuhoiu potentsiaali ja sellest tulenevat kasu tuleks vahendada ja võimendada positiivselt ja ergutavalt.

3.8.3 Mitmetes liikmesriikides on olemasolevat energiakasutust, energiakokkuhoiu osas valitsevat olukorda ja rakendatavate abinõude mõju peegeldav infobaas nõrk. Direktiivi projektis esitatud kokkuhoiu arvutamise meetodid ei ole hästi defineeritud. Paindlikkus selles küsimuses võib olla teretulnud, kuid tulemused on normi suhtes võrreldavad ja usaldusväärsed ainult siis, kui niihästi baasinfo kui ka arvestusmeetodid on usaldusväärsed ja võrreldavad.

3.8.4 EESC tunneb ka muret, et siduvate normide määramise teel toimuv suboptimeerimine, antud juhul energiakokkuhoiu osas, ei ole kasulik üldiste eesmärkide optimeerimise seisukohalt, nagu näiteks majanduse üldine efektiivsus või kasvuhoonegaaside emissioonide vähendamine kuluefektiivsel viisil.

3.9 Ülaltoodud põhjustel ei toeta EESC kohustusliku normi määramist liikmesriikidele. Normi määramise minimaalselt vajalikuks eelduseks on täiel määral rahuldavate ja realiseeritavate arvestusmeetodite defineerimine.

3.9.1 Riiklike kohustuslike ja ühtsete normide asemel soovib EESC kohustada liikmesriike looma energiakokkuhoiu programme, mis sisaldavad ka monitooringut, või uuendama olemasolevaid programme. Normid 1 % ja 1,5 % peaksid keskmiselt liikmesriikide avalikule sektorile jõukohased olema

3.10 Liikmesriikidel peab olema võimalus vabalt otsustada, kuidas suunata eesmärgi ja meetmeid erinevatele energiasektoritele ja -vormidele. Kuid on tähtis, et kaasataks kõik sektorid ja kütused ning et need osaleksid vastavalt oma potentsiaalile.

3.11 Direktiivi projekti sätteid, mis käsitlevad dokumentatsiooni, tõendamist ja monitooringut (artikkel 4.5) kujutavad endast töökoormust, mis võib olla ebaproporsionaalselt suur võrreldes sellest tuleneva eeldatava kasuga. Selle töö tõendamise kvaliteet jääb küsitavaks, kuna on raske selgelt seostada konkreetset meetet seeläbi säästetud energiahulgaga. Vaja on palju lihtsamat ja selgemat, kuid usaldusväärset lähenemist.

3.12 Samu tulemusi, mida annavad kohustuslikud meetmed, on võimalik kergemini saavutada, kui tegeleda otseselt informatsiooni ja rahastamisega seotud põhiprobleemidega. Selle suunaliste meetmetega on tegemist artikkel 8 sätete puhul, mis käsitlevad energiateenusteks vajalikku kvalifikatsiooni-, akrediteerimis- ja/või sertifitseerimissüsteemi. Neid sätteid tuleks täiendavalt välja arendada ja laiendada. Välja tuleb töötada ka innovaatilisi rahastamismeetodeid, nagu näiteks madala intressiga laenud, et olla abiks pikkade tagasimakseperioodide korral, mida mainitakse punktis 3.6 toodud näites.

3.13 Samuti tuleks lisada abinõusid, mis toetavad ja arendavad olemasolevat ning ennast õigustanud vabatahtlikku tegevust. Vastavalt artiklile 12 võib häid tulemusi andnud meetmetena, mida komisjon peaks täiendama, nimetada info ja energiaauditite kergelt kättesaadavust, SME-dele või konkreetsele tegevusvaldkonnale sobivate energiaauditite väljatöötamist ning inimeste täiendõppe toetamist, mis võimaldab neil tegutseda energijuhtidena.

3.14 Selle asemel, et tegelda massiivse aruandlusega, peaks komisjon toetama liikmesriikide püüdlusi saavutada suuremat energiatõhusust, aidates neil luua paremat infobaasi niihästi liikmesriikide kui enda jaoks. Vaja on põhjalikult analüüsida suurema energiatõhususe teel olevaid takistusi. Komisjon võiks samuti edendada koostööd ja heade kogemuste vahetamist liikmesriikide vahel.

3.15 Selline ettepanek tuleb allutada asjakohasele mõjuanalüüsile, võttes arvesse tagajärgi turgude jaoks ning tarbijatele põhjustatavaid kulutusi. Kuna ettevalmistaval etapil seda ei tehtud, nõuab EESC, et analüüs viivitamatult läbi viidaks, enne otsuse langetamist nõukogu ja parlamendi poolt.

3.16 Komisjon tutvustab ideed, mille kohaselt võidakse hilisemal etapil juurutada niinimetatud valgete sertifikaatide süsteem. Selline süsteem saab toimida ainult siis, kui võetakse kasutusele energiasäästvuse või -tõhususe alased siduvad kohustused. EESC ei toeta siduvate kohustuste kasutuselevõttu sel eesmärgil ega saa järelikult toetada ka valgete sertifikaatide evitamist. Lisaks tuleks niihästi emissioonide kui ka roheliste sertifikaatidega kauplemise toimivust hoolikalt jälgida ja hinnata, enne kui mõelda uute skeemide juurutamisele juba niigi keerukal energia-valdkonna turul.

4. Üksikasjalikud kommentaarid

4.1 Artiklis 3 tuleks energiateenuste kontseptsiooni selgemalt defineerida. Samuti tuleks ümber hinnata 50 GWh künnis definitsioonis "väikesed jaotusfirmad ja energiamüügi ettevõtted" — see võib olla ebapraktiliselt madal.

4.2 Artikkel 4 tuleb uuesti läbi vaadata vastavalt käesoleva arvamuse üldmärkustele.

4.3 Artiklid 6 (a) ja 10 (b): Soovitatav on energiateenuste pakkumise suurenemine. Kuid EESC ei nõustu komisjoni seisukohaga, et teenuseid peaksid pakkuma ainult energia jaotusfirmad ja energiamüügi ettevõtted, ning et kulud tuleks integreerida nende jaotus- ja müügihindadesse, kuni on toimunud teatav turu hõlvamine. Juba praegu pakuvad ka teised ettevõtted energiateenuseid — näiteks hoonete hooldusfirmad, konsultandid ja ESCO-firmad — ning energiateenuste turg peab olema kõigile võrdsetel tingimustel avatud. Ettepanek pakkuda 5 % klienditeenustest tasuta kõigi teiste klientide kulul ei ole klientide suhtes õiglane ja on teiste teenusepakkujate suhtes diskrimineeriv.

4.4 Artikkel 7 "sobiva kliendi" kontseptsiooni tuleb selgitada.

4.5 Artikkel 10(a): On raske mõista, kuidas oleks võimalik määrata ülekandetarifeid nii, et suurendada just energiatõhusust. Ei ole kerge mõista selles paragrahvis toodud näidete asjakohast toimimismehhanismi.

4.6 Artikkel 13 mõõtmisnõuded võivad osutada väga kulukaks ning kulud kannab lõpuks alati tarbija. Seega tuleks mõõtmist käsitlevatesse meetmetesse suhtuda ettevaalikult.

Brüssel, 28. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamused, mis käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi ettepanekut, elektrienergiaga varustamise ja infrastruktuuriinvesteeringute stabiilsuse tagamise kohta.

COM(2003) 740 final — 2003/0301 (COD)

(2005/C 120/22)

Nõukogu otsustas 23. jaanuaril 2004. a taotleda EÜ asutamislepingu artikli 95 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna osakond, kes oli vastutav komitee töö eest antud valdkonnas, võttis vastu arvamuse 5. oktoobril 2004. a. Raportöör oli **pr Sirkeinen**.

Oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004. a (28. oktoobri koosolek) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, 134 poolt- ja 7 vastuhäälega ning erapooletuid oli 14, vastu järgmise arvamuse:

1. Taustateave

1.1 Eli energiapoliitika on viimaste aastate jooksul järginud kolme peamist suunda:

- luua elektrienergiale ja gaasile reaalselt avatud turud;
- kindlustada energiaga varustamise stabiilsus ning
- jõuda rangete keskkonnavalaste eesmärkideni ja võidelda eeskätt kliimamuutuste vastu.

Neis valdkondades vastu võetud põhilised õigusaktid sisaldavad muuhulgas elektri- ja gaasiturude muudetud direktiive, mis avavad turud äriklientidele 2004. a keskel ja kõigile kasutajatele 2007. a. 2001. a anti välja roheline raamat elektritarvete stabiilsuse kohta, mis tõstab esile energianõudluse reguleerimist kui üht võtmetegevust nii elektritarvete stabiilsuse saavutamisel kui ka kliimamuutuste vastu võitlemisel.

1.2 Majanduskasvu ja Euroopa kodanike heaolu oluliseks tingimuseks on kindel elektrienergiaga varustamine mõistliku hinnaga. Seega on EMSK oma arvamustes toetanud komisjoni eesmärgi ja lähenemist.

1.3 Eli energiaturud ei suuda veel eespool nimetatud eesmärgi täita. See peaks olema arusaadav, kuna põhiõigusaktid jõuavad alles rakendusjärku. Vastavalt komisjonile täiendavad eelnõud olemasolevaid õigusakte ning püüavad parandada praegusi või tulevase puudujääke.

1.4 Vastavate õigusaktide esitamise oluliseks ajendiks oli elektrikatkestus Itaalias 2003. a septembris, samuti ka sarnased juhtumid Euroopas ja Ameerika Ühendriikides. Katkestus oli tingitud reast tööhäiretest, mille põhjustas tugevasti ülekoormatud liinide kokkuvarisemine Shveitsis. See osutas ka probleemidele

midetele põhivõrguettevõtjate vahel. See kahetsusväärne juhtum annab olulise õppetunni. Avatud turud suurendavad energia ülekandmist ja sellega seotud võimalikke probleeme.

1.5 On imekspandav, et komisjon mainib üksnes katkestuse põhiprobleemi. Mõnedes piirkondades või riikides valitseb elektrienergia alatootmine ning nad impordivad pidevalt suures koguses elektrienergiat naaberpiirkondadest või isegi kaugematest regioonidest, kus toimub elektrienergia ületootmine. Piiriülene kaubandus ühise elektrituruga raames on kasulik pakkumise ja nõudluse eri variantide reaalseks lahendamiseks, soodustab seetõttu tarne stabiilsust ja suurendab konkurentsi. Kuid see ei saa ega peaks asendama turu mõnede osade tootmisvõimsuse puudulikkust.

1.6 Vastavalt komisjonile toimub tervel turul, kus nõudlus kasvab kuid pakkumine mitte, hindade tõus. Teoorias reageerivad tarbijad hindade tõusule tarbimise vähendamisega, kuid elektriturul on hinnaelastsus erinevatel põhjustel nõrk. Teatud hinnatasemel muutub investeerimine pakkumise suurendamiseks kasulikumaks ja seega jätkuv hinnatõus peatub. Kui piisavalt investeerimist ei tehta, jätkub hindade tõus, tuues vähemalt lühemas või pikemas perspektiivis kaasa tõsisemaid probleeme tarbijatele ja tööstuse konkurentsivõimele ning seeläbi kogu majandusele. Üheks elektrienergia tootmisesse investeerimise eripäraks on fakt, et hinnasignaalidele ei saa kiiresti vastata, kuna investeerimisprojektid alates planeerimisest ja loa saamisest kuni ehitamiseni võtavad kaua aega. Kuigi forvard ja futuuriturud leevendavad mõnedel juhtudel probleemi teatud määral, on siiski tegu liialt uute ja end majanduslikult veel mitte tõestanud praktikatega.

1.7 EL on otsustanud oma elektri- ja gaasituru konkurentsile avada. Siiski on olemas mure, kas avatud turu puhul tehakse piisavalt investeeringuid, eriti maksimumvõimsuse osas. Elektriturgu puudutav direktiiv nõuab, et liikmesriigid loovad seiresüsteemi pakkumise ja nõudluse tasakaalu jälgimiseks ning vajadusel sätestaksid pakkumismenetluse suurema tootlusvõimsuse saavutamiseks. Liikmesriigid on vastutavad oma energiaga varustamise üldise struktuuri ja energiaallikate valiku eest ning põhiseadusliku lepingu projekt ei muuda seda seisukohta.

1.8 Väheste investeeringute põhjuseks võivad olla nii turuhälbed (ebapiisav pikaajaliste vajaduste, keskkonnafaktorite ning regionaalsete ja kohalike tingimuste jms analüüs) kui ka vähene konkurents, kindla normatiivraamistiku puudumine, takistavad litsentsiprotseduurid ja/või avalik vastuseis. Seoses sellega, et elektrivõrkudest peavad saama sõltumatud majandusüksused (eristamine) puuduvad neil ambitsioonid, sest uuendused ja lisandväärtused on põhiliselt keskendunud klienditeenindamisele. Sel moel satuvad võrguoperaatorid raskustesse, mis on tingitud ametkondade poolt määratud hindadest ja maksudest ning investeeringutest, mida sunnivad peale klienditeenindamisega tegelevad operaatorid, samal ajal kui võrguoperaatorite tegevus jääb varju ja neil puudub võimalus oma arengut mõjutada.

1.9 Energia lõpptarbimise tõhusust või energia säästmist on peetakse pika aega energiaturu võimsaks elemendiks. Energia väiksem tarbimine hoiab raha kokku ning aitab kaasa otseselt nii varustamise stabiilsusele ja tihti ka kasvuhoonegaaside vähendamisele. See on tingitud vähenenud vajadusest tootmise ning uutesse toodetesse ja elektrivõrkude investeerimisele järele.

1.10 Komisjon rõhutab, et ei tohi jätta arvestamata pakkumise ja nõudluse tasakaalu küsimust. Võrkude suurenenud koormuse üheks peamiseks põhjuseks on energianõudluse kasv, mida saab osaliselt neutraliseerida nõudluse reguleerimisega. Kuid samuti on vajalikud sobivad stiimulid, et investeerida võrkudesse ja elektri tootmisse.

1.11 Komisjoni soovil reguleeritakse elektrienergia nõudluse edasist kasvu nõudluse juhtimisega. Siiski on näha, et vaja on mõningaid uusi investeeringuid vananenud elektrijaamade uuendamiseks. Komisjon loodab, et seejuures kasutatakse eelkõige taastuvaid energiaallikaid ja detsentraliseeritud väikese-mahulist kombineeritud soojus- ja elektrienergia tootmist.

1.11.1 Komitee on kindlalt vastu elektrisektori tulevikusuundade ja –vajaduste sellisele kirjeldusele. Infrastruktuuri investeringute teatistes eeldatakse palju selgemat ja realistlikumat informatsiooni tuleviku trendide ja potentsiaali kohta, eriti kui on olemas palju paremad arvanded ja stsenaariumid, sealhulgas komisjoni enda materjalid. Ei ole kellegi huvides vältida selget ja realistlikku — kuigi paljude jaoks ehk ebapopulaarset baasinfot.

1.11.2 Väga ligikaudne arvestus annab pildi probleemi ulatusest ja selle lahendamise võimalustest: Praegu suureneb elektrinõudlus EL-is 1-2 % aastas. EL-i eesmärk suurendada elektri tootmist taastuvatest energiaallikatest tähendab aastast juurdekasvu vähem kui 1 %. Energiakasutuse tõhususele püstitatud eesmärk kärbib aastast tõusu 1 % võrra. Taastuvad allikad ja tõhusus võivad niiviisi kompenseerida nõudluse kasvu ja lisaks sellele asendada olemasoleva võimsuse palju vähemaga kui 1 % aastas. Elektri jaamade tööiga on 30–50 aastat, mis tähendab teoreetiliselt seda, et aastas tuleb välja vahetada keskmiselt 3 %. Rahvusvaheline Energiaagentuur märgib, et lähema 20 aasta jooksul on EL-is vaja uusi elektrijaamu võimsusega rohkem kui 200,000 MW.

2. Komisjoni ettepanek

2.1 Soovitatud direktiivi eesmärgiks on propageerida investeerimist Euroopa energiasektoris, et tugevdada konkurentsi ja vältida elektrikatkestuste kordumist. Selles rõhutatakse vajadust EL-i selge seadusandliku raamistiku järgi, et konkurentsivõimeline elektrienergia siseturg toimiks tõrgeteta, tagades elektrienergia varustamise stabiilsuse ning kindlustades üldise, avatud ja erapooletu poliitika abil piisavad ühendused liikmesriikide vahel.

2.2 Direktiivi projekt nõuab liikmesriikidelt:

— omada pakkumise ja nõudluse tasakaalu osas selget defineeritud poliitikat, mis lubab seada varuvõimsuse eesmärgid või alternatiivseid valikuvõimalusi nagu nõudluspoolsed meetmed; ning

— omada kindlaid standardeid, millele peab vastama ülekandja ja jaotusvõrkude turvalisus.

2.3 Põhivõrguettevõtjad peavad esitama oma riiklikule seadusandjale (mitme)aastase investeerimisstrateegia. Seadusandja võib lisada nimekirja tähtsaid piiriüleseid projekte.

2.4 Riiklikud seadusandjad peavad esitama komisjonile nendest investeerimisprogrammide kokkuvõtte, et viimane saaks konsulteerida Euroopa elektri- ja gaasialase seadusandjate grupiga, arvestades Euroopa prioriteetsete huvide seisukohalt üleeuroopaliste energiavõrgustikega.

2.5 Riiklikel seadusandjatel on õigus protsessi sekkuda, et kiirendada projektide lõpetamist ning kuulutada vajadusel välja enampakkumine teatud projektide juhul, kui põhivõrguettevõtja ei suuda või ei soovi antud projekte lõpule viia.

3. Üldised märkused

3.1 Elektrituru direktiiv ja piiriülese kaubanduse määrus moodustavad liberaliseeritud elektrienergia siseturu raamistiku. Nad jõustuvad 1. juulil 2004. a. Et tagada investoritele ja teistele turul tegutsejatele õiguskindlus, mis on sobiva investeerimiskliima seisukohalt otsustava tähtsusega, tuleks iga muudatust selles raamistikus käsitleda väga ettevaatlikult.

3.2 Komisjon ise viitab enam-vähem selgelt peamistele põhjustele, mis puudutavad muret elektrienergia varustamise stabiilsuse suhtes ning direktiivi eelnõu esitamist. Kuid direktiiviettepanekus ei mainita neid põhjuseid otseselt.

3.3 Esimeseks põhjuseks on energiamajanduse orientatsioonist tingitud ebapiisav tootlusvõimsus mõningates liidu osades/liikmesriikides. Komisjon kirjeldab antud temaatikat varuvõimaluse aspektist, kuid sama probleem eksisteerib ka baaskoormusega tootmise korral.

3.4 Teiseks põhjuseks on konkurentsi puudumine, mille põhjuseks on mõningate liikmesriikide sobimatus mõjutada turgu valitsevaid monopole, oligopole või turuseisundeid. Komisjon on asjast teadlik ja viitab oma võimaluste piiratusele antud valdkonnas. Tehtud on valik suurendada konkurentsi teiste liikmesriikide operaatorite vahel, proovides kindlustada piisav ühendusvõimsus.

3.5 Kolmandaks põhjuseks on mõnede põhivõrguettevõtjate soovimatus või suutmatus täita olemasolevaid piiriülese elektriülekanne suuniseid, seda isegi siis, kui põhivõrguettevõtjad on nende suuniste osas oma organisatsioonides vabatahtlikult

kokku leppinud. Tekib küsimus, kas selle üheks põhjuseks võib olla ebapiisav jaotus energia- ja võrgustikualases tegevuses.

3.6 Kõige tõsisem takistus investeerimisel ülekandevõrkudesse on poliitiline ja avalik vastuseis sellistele ülekandeprojektidele. Mõnedes liikmesriikides ei soosita peaaegu mitte ühtegi tootmisvormi. Inimeste õigus nõuda oma arvamusega arvestamist projektide puhul, mis neid puudutavad, on tähtis põhiõigus. Kuid planeerimis- ja otsustamisprotsessid kipuvad olema väga vaevalised ja pikaajalised, seades sellega ohtu isegi kõige kiireloomulisemad ja vajalikumad projektid.

3.7 Väga asjakohane küsimus, mida direktiiv puudutab ja mis vajab lahendust EL-i tasandil, on kindlustada ühel või teisel viisil, et piisav investeerimine võrkudevahelistesse ühendustesse põhineks turu andmetel.

3.8 Direktiivi eelnõu annab seadusandjale õiguse sekkumiseks, muutes põhivõrguettevõtja investeerimisplaani ja nõudes teatud investeeringute tegemist, ning lõpuks tutvustab pakkumismenetlust. Käesolev ettepanek läheb kaugemale kui elektrituru direktiiv, milles sätestatakse tasakaalustatud pakkumise ja nõudluse seiresüsteem ning vajaduse korral pakkumismenetluse suurema tootlusvõimsuse saavutamiseks. Liiga sagedate eeskirjade muutmise ja ülereguleerimise vältimiseks ei tohiks selles punktis muuta seadusandlust enne, kui on saadud piisavaid kogemusi praeguste normide toimimisest.

3.9 Osa direktiivi eelnõu sisust, nagu artiklis 3 toodud üldsätted, on iga hea riikliku energiapoliitika asjakohaseks jooneks ning neid rakendatakse laialdaselt. Esitades neid kui direktiivi sätteid võib viia vastutuse hajumiseni.

3.10 Komisjoni peaks tegelema nõudluse reguleerimise küsimusega. Suurendades elektrienergiakasutajate, eriti keskmise suurusega kasutajate võimalusi reageerides elektri hulgihinna kõikumistele, võiks kaasa aidata kärpida maksimaalset nõudlust.

4. Erimärkused

4.1 Artikkel 4: EMSK nõustub nende sätetega arvestades, et esimene alalõige tähendab seda, et kõik põhivõrguettevõtjad peavad allkirja andes järgima Euroopa Põhivõrguettevõtjate Liidu juhiseid.

4.2 Artikkel 5: EMSK leiab, et artikli käsitusviis on mõnevõrra segane, mis puudutab EL-i ja liikmesriikide kohustusi. Põhimõtteliselt, kontekstist väljarebituna, nõustub EMSK enamuse artiklis mainitud meetmetega kui usaldusväärse riikliku energiapoliitika osadega.

4.3 Artikli 5.1 teises lõikes jääb arusaamatuks, mida mõeldakse "varuvõimsuse" all. Artikkel peaks käsitlema vaid süsteemi töökindluseks vajalikke lühiajalisi tehnilisi reserve.

4.4 Artikkel 6: On raske mõista, mis mõte on siduda võrguinvesteeringud nõudluse reguleerimisega, eriti veel nagu seda on tehtud artikli 6 lõikes 1. Artikli 6 lõige 2 osas võetakse neid nõudeid — võimaluse korral — arvesse eeskätt võrgu juurdepääsutariffide metodoloogiat kindlaks määrates. Mis puudutab artikli 6 lõiget 2, siis on vaja tegeleda võrkudevaheliste ühendustega nagu mainitud punktis 3.7.

4.5 Artikkel 7: EMSK ei poolda antud artiklis toodud meetmeid punktis 3.8 mainitud põhjustel.

Brüssel, 28. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

LISA

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse juurde

Osakonna arvamuses kutsutati järgmised täiskogu poolt vastu võetud muudatused, kuid neile anti siiski rohkem kui neljandik kehtivatest häältest:

Punkt 1.8, viimane lause:

"Tihti lisanduvad õigusaktid ja eriti need, mis lubavad riiklikku sekkumist turgudel, ei võimalda vajalikku kindla normatiivraamistiku loomist, vaid vastupidi, suurendavad investorite riske, aeglustavad investeeringuid ning seetõttu hinnad tõusevad."

Hääletustulemus:

Poolt: 78

Vastu: 67

Erapooletuid: 9

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Euroopa põhiseaduse leping"

(2005/C 120/23)

29. septembril 2004 otsustas Euroopa Parlament vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 taotleda Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust teemal "Euroopa põhiseaduse leping".

Arvestades tööde kiireloomulisusega, otsustas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee oma 411. plenaaristungil 15. ja 16. septembril 2004. aastal nimetada hr Malosse peaettekandjaks. Komitee võttis oma 412 plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004. aastal 166 poolthääle, 4 vastuhääle ning 6 erapooletu häälega vastu järgneva arvamuse:

1. SISSEJUHATUS

1.1 Oma 24. septembri 2003. aasta arvamuses⁽¹⁾ toetas Euroopa majanduse ja sotsiaalkomitee põhiseaduse leppe eelnõud. Ta rõhutas, et pärast seda loodetud kokkulepet liikmesriikide vahel on peamine eesmärk jagada seda liidu liikmesriikide kodanike ja kodanikuühendustega.

1.2 Me oleme jõudnud etappi, kus on alanud arutelud lepingu ratifitseerimise üle kõigis liidu riikides, sõltumata sellest, milline ratifitseerimisviis on valitud, kas parlamendis või referendumil.

1.3 Selle Euroopa ehitamise jaoks määrava tähtsusega väljakutse ees on oluline julgustada igaüht vaatama kaugemale oma isiklikest, sektoraalsetest, ametialastest, kohalikest või riiklikest huvidest: lepingut tuleks vaadelda tema globaalse poliitilise tähenduse valguses Euroopa Ühenduse loojate poolt nüüdseks enam kui 50 aastat tagasi alustatud protsessis.

1.4 EMSK tervitab selles kontekstis Euroopa Parlamendi põhiseaduskomisjoni algatust küsida tema arvamust põhiseaduse lepingu kohta. Ta kavatseb täielikult ära kasutada talle sel moel antud võimaluse anda:

— **Selgeid sõnumeid** liidu kodanikuühendustele põhiseaduse lepingu sisu ja ulatuse kohta;

— **Soovitusi** kommunikatsioonistrateegia kohta, mis tuleb vastu võtta, et mobiliseerida kodanikuühendusi põhiseaduse lepingu osas.

2. SELGED SÕNUMID

2.1 *Konvendi meetod, samm edasi Euroopa ehitamise demokraatlikumaks muutmisel.*

2.1.1 Juba põhiseaduse lepingu väljatöötamise meetod ise kujutab endast edasilikumist ja väärrib esiletõstmist

kodanike hulgas, nimelt koosnes konvent peamiselt Euroopa ja riiklike parlamentide liikmetest. Pingutused kodanikuühenduste kaasamiseks läbi kuulamiste, konsultatsioonide ning sotsiaalpartnerite ja EMSK valitud vaatelejate osalemise, on toonud märkimisväärseid edusamme, sealhulgas arvestades enamiku liikmesriikide põhiseaduslikke praktikaid. EMSK tegi muuhulgas oma 24. septembri 2003. aasta⁽²⁾ arvamuses soovitusi kodanikuühenduste kaasamise protsessi tulevaseks tõhustamiseks.

2.1.2 Hoollitama mõnest tagasilöögist ei muutnud valitsustevaheline konverents konvendi pakutud teksti. Põhiseaduse leping tugineb kõigi poliitiliste ühenduste konsensusele: see on tõelise demokraatliku debati tulemus.

2.1.3 Vaatamata sellele, et konvendil ei olnud põhiseadusandlikku võimu, arvestades EL, riikide ja rahvaste ühenduse, ühendatud olemust, tähistas ta ometi tõelist murrangut varasemate tavade suhtes, mis jätsid parlamentaarse esindatuse ja kodanikuühendused täiesti eraldatuks.

2.1.4 Põhiseaduse lepingu tagasilükkamine tähendaks kasutatud meetodi läbikukkumist. Järelikul on oluline toetada selle meetodi püsimist (mis on ette nähtud ka põhiseaduse lepingus).

2.1.5 Sel põhjusel toetab EMSK, kes osales ka konvendi töös, lepingu õiguspärasust ja palub kõigil konvendi liikmetel ja vaatelejal, kes on tekstile oma allkirja andnud, teha sama.

2.2 Põhiseaduse leping, "revolutsioon" Euroopa ehitamise ajaloos

2.2.1 Põhiseaduse leping pakub uue raamistiku liidu toimimisele. Ta koosneb kolmest peamisest osast, millest kaks esimest on täiesti uuenduslikud: esimene osa määratleb liidu aluseks olevad põhimõtted ja väärtused ja teine osa kodanike põhiõigused. Kolmas osa käsitleb ja uuendab eelmistes lepingutes sisalduvaid ühenduse poliitikaid.

(¹) Vt Euroopa Liidu Teataja C 10, 14.1.2004, lk 43.

(²) Vt Euroopa Liidu Teataja C 10, 14.1.2004, lk 43.

2.2.2 Põhiseadus võimaldab asendada olemasolevad asutamislepingud ühtse ja täieliku tekstiga, mis muudab EL toimimise arusaadavamaks ja kõigile kättesaadavaks.

2.2.3 Põhiseadus ei asenda riikide põhiseaduseid, vaid eksisteerib koos nendega. Ta on kohaldatav kogu Euroopa Liidu territooriumil.

2.2.4 Kui sisu ei olegi päris "revolutsiooniline", märgib uue lepingu konstitutsiooniline olemus muutust Euroopa rahvaste kollektiivses teadvuses toimunud muutust ühise ambitsiooni ja saatuse suunas. EMSK peab populariseerima seda Euroopa ehitamise edusammu.

2.3 Demokraatlikum liit, mis tunnustab kodanikke Euroopa ehituse võimukandjatena (Lepingu I osa)

2.3.1 Põhiseaduse lepingu eesmärk on selgelt välja öeldud: luua poliitiline liit Euroopa kodanike ja riikide nimel.

2.3.2 Euroopa kodanike peamised ootused on asetatud liidu ambitsioonide keskmesse. "Täistööhõive, kõrge konkurentsivõimega sotsiaalne turumajandus ja keskkonna kvaliteedi parendamise ja keskkonnakaitse kõrge tase" on sõnaselgelt mainitud liidu eesmärkidena. Samuti kavatakse liit edendada "majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust ja liikmesriikidevahelist solidaarsust" ja pakkuda "kodanikele vabadusel, julgeolekul ja õigusel põhinevat ruumi".

2.3.3 Otsustusprotsessi demokraatlikku õiguspärasust on märgatavalt parendatud:

2.3.3.1 Euroopa Parlamendi volitusi kaas-seadusandjana on suurendatud. See areng võib kaasa aidata selle institutsiooni tähtsuse tajumisele kodanike poolt.

2.3.3.2 Riiklikele parlamentidele antud uus roll pakub garantiid võimaliku ülemäärase reguleerimise vastu Euroopa tasandil. Komisjon on kohustatud neid teavitama kõigist uutest algatustest ja "varajase hoiatuse mehhanism" annab neile subsidiaarsuse kontrollimise võimu.

2.3.4 Kodanikel on edaspidi võimalus olla teavitatud nende valitsuse seisukohtadest nõukogus, kuna tal on seadusandjana tegutsedes läbipaistvuse kohustus.

2.3.5 Esimest korda on osalusdemokraatia tunnustatud liidu toimimise põhimõtteks, mis on esindusdemokraatiast täiesti lahutamatu:

2.3.5.1 Alustades avatud ja regulaarset dialoogi kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonidega, peaks Euroopa institutsioonid tegutsema enam kooskõlastatud ja läbipaistval moel. Eriti võib loota, et välditakse väiklasi või kohaldamatuid korraldusi tänu konsulteerimisele huvitatud pooltega. Komisjonil on kohustus ka paremini hinnata oma ettepanekute majanduslikku ja sotsiaalset mõju, sealhulgas ka piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

2.3.5.2 Üks põhiseaduse suuremaid uuendusi on rahvaalgatuse õiguse sisseadmine. Euroopa kodanikud, kui neid on vähemalt miljon ja nad pärinevad olulisest arvust liikmesriikidest, võivad edaspidi kutsuda Euroopa Komisjoni üles esitama nende ootustele vastava seadusettepaneku.

2.3.6 Sotsiaalpartnerite rolli on kinnitatud liidu demokraatliku elu võtmelemendina, järgides sotsiaalse dialoogi autonoomsust.

2.3.7 Selle uue osa (I) siseseviimine peaks võimaldama vähendada demokraatia defitsiiti laienevas Euroopa Liidus.

2.4 Liit, mis kaitseb paremini Euroopa kodanike põhiõigusi (Lepingu II osa)

2.4.1 Põhiõiguste harta töötati välja konvendi poolt, mille demokraatlik õiguspärasus oli laialt tunnustatud. Kodanikuühenduste panused olid olulise rolliga harta teksti koostamisel.

2.4.2 Hartat vaadeldakse edasiminekuna, kuna ta koondab ilma neid eristamata kõik individuaalsed ja kollektiivsed õigused (kodaniku- ja poliitilised õigused, sotsiaalsed ja majanduslikud õigused) ja uuendusena tunnustab ta kodanike kõige "kaasaegsemaid" õiguseid (seoses säästva arenguga, tarbijakaitsega, sugu- ja vanuse võrdsusega, bioetikaga, isikuandmete kaitsega jne).

2.4.3 Kodanike põhiõigused kuuluvad Põhiseaduse lepingu põhiossa, mitte preambulasse.

2.4.4 See Euroopa Põhiõiguste Harta lisamine lepingusse, mida paljud Euroopa kodanikuühendused nõudsid, on märkimisväärse tähtsusega, arvestades, et see annab hartale arvestatava juriidilise jõu.

2.4.5 Praktikas tähendab see samm paremat juriidilist kaitset kodanikele. Nad võivad edaspidi viidata hartale kõigis riiklikes kohtuasutustes Euroopa institutsioonide otsuste ja liikmesriikide ühenduse õiguste teostavate otsuste vastu.

2.4.6 EMSK, kes osales Euroopa Põhiõiguste Harta väljatöötamisel, peab selle lisamist lepingusse märkimisväärseks edusammuks füüsiliste ja juriidiliste isikute õiguste kaitse alal.

2.5 Liit, mis tänu oma meetodile ja ühenduse poliitikatele saab vastata kodanike ootustele (*Lepingu III osa*)

2.5.1 Olemasolevad lepingud ja eelkõige ühenduse meetod on ennast oluliselt tõestanud. Niisiis käsitleb põhiseaduse lepingu kolmas osa olemasolevate lepingute peamisi sätteid, mis puudutavad liidu ühiseid poliitikaid, laiendades kvalifitseeritud häälteenamust kuni kahekümnele valdkonnale, mida varem otsustati ühehäälselt. Lisaks käsitleb ta "kaasotsustamist" kui "tavalist seadusandlikku protseduuri", tugevdades nii Euroopa Parlamendi volitusi. Seega on võimalik tõhusamalt ja demokraatlikumalt vastu võtta enamus liidu otsustest, mis puudutavad ühiseid poliitikaid.

2.5.2 Kolmandas osas esitatakse peamised põhimõtted valdkondades, mille osas on liikmesriigid otsustanud kas ühendada oma vahendid või teha koostööd. Kuid poliitikate sisu ei ole kinnitatud: see sõltub valitsuste ja Euroopa Parlamendi enamuse otsustest ja seega nende tahtest.

2.5.3 Nii on näiteks sotsiaalpoliitika puhul, kui lisati üldkehtiv säte (niinimetatud "sotsiaalne klausel"), mille kohaselt EL peab arvestama poliitikate kindlaksmääramisel ja elluviimisel järgmiste nõudmistega "kõrge tööhõivetaseme saavutamine, asjakohane sotsiaalne kaitse, võitlus sotsiaalse tõrjutusega samuti nagu üld- ja kutsehariduse kõrge tase ning tervisekaitse". Samuti on ka igasuguse diskrimineerimise vastasel võitlemisel ja üldhuviteenustel tähtis roll EL ühiskondliku ja territoriaalse ühtekuuluvuse edendamisel ja keskkonna aspekti ja tarbijakaitse nõudmistega kaasamisel ja nagu põhiseaduse lepingus on juba ära märgitud, arvestatakse nii keskkonnamõõdet kui tarbijakaitse alaseid nõudmisi.

2.5.4 Raskus põhiseaduse lepingu jagamisel kodanikega seisneb just asjaolus, et kodanikud on harjunud, et nendega konsulteeritakse rakendatavate meetmete või poliitiliste projektide aga mitte toimimisraamistikus osas. Et neid mobiliseerida, on vaja avada arutelu selle kohta, mida kodanikud ja liikmesriigid teha tahavad, nüüd kus põhimõtted, väärtused, eesmärgid ja toimimisreeglid on põhiseaduses selgelt välja toodud.

2.5.5 Seepärast soovib EMSK, et selles staadiumis loodaks seos põhiseaduse lepingu ja Lissaboni strateegia vahel, mille läbivaatamine pärast poolt tegevusaega seisab ees. Seda strateegiat tuleks aruteludel tutvustada, sest see pakub tulevikuvisioni igale Euroopa kodanikule: konkurentsivõime, täielik tööhõive, teadmiste jagamine, investeerimine inimkapitali, majanduskasv, kuid ka elukvaliteedi säilitamine läbi säästva arengu. Täna on see strateegia ummikus, sest selle teostamise vahendid on puudulikud ja on pidev puudus kodanikeühendustest. Järelikult on selles staadiumis hädavajalik uus tõuge ja uued ühenduse algatused, et muuta liidu majanduslikku ja sotsiaalset projekti usutavaks.

2.5.6 Oma arvamuses Euroopa Ülemkogule⁽³⁾ soovib EMSK, ülevaatamine pärast poolt tegevusaega annaks Lissaboni strateegia kodanike ja kodanikuühenduste kätte. Ei tohi jätta kasutamata seda võimalust anda selge poliitiline sõnum liidu plaanide sisu kohta.

2.5.7 Kodanikele on vaja teadvustada, et neil on tänu põhiseaduse demokraatlikele edusammudele võimalus otsustada ise nende poliitikate ja tegevuste sisu üle, mida liit konkreetselt ette peab võtma, et nende ootustele vastata. Õelda "EI" põhiseaduse lepingule tähendaks seega kinnistada olemasolevad lepingud nende praegusel kujul.

2.6 Mobiliseerida Euroopa kodanikuühendusi põhiseaduse lepingu edusammude osas, et ületada selle puudujääke

2.6.1 Ei ole vaja vaikida põhiseaduse lepingu puudustest selle vastuvõtmise hetkel. Suurt hulka kodanikuühenduste soovidest ei saadud arvesse võtta konvendi töös, ja veel vähem VVK töödes. Oma 24. septembri 2003. aasta⁽⁴⁾ arvamuses tõi EMSK välja terve rea põhiseaduse lepingu eelnõu puudusi ja eelkõige:

2.6.1.1 Ebapiisavad operatiivsed sätted osalusdemokraatia põhimõtte teostamiseks. Seeläbi ei tugevnenud EMSK roll piisavalt, et tagada tõhusat ühiskondlikku dialoogi.

2.6.1.2 Puuduvad sätted, mis tunnistaks kodanikuühenduste rolli subsidiaarsuse põhimõtte teostamises (eelkõige funktsionaalne subsidiaarsus) selle põhimõtte kohaldamise protokollis.

⁽³⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramus Lissaboni strateegia ülevaatamise kohta pärast poolt tegevusaega (nr 1438/2004).

⁽⁴⁾ Vt Euroopa Liidu Teataja C 10, 14.1.2004, lk 43.

2.6.1.3 Ühenduse juhtimise nõrkus majandus- ja tööhõivepoliitika osas ning reeglite puudumine, mis sätestaks konsulteerimise Euroopa Parlamendi või EMSK-ga neis valdkondades, mis puudutavad esmajoones kodanikuühendusi.

2.6.1.4 Puudub konsulteerimiskohustus EMSK-ga mittedis-krimineerimise põhimõtte kohaldamise, ühise põgenike- ja immigratsioonipoliitika või kultuuripoliitika osas, ja seda vaata-mata institutsiooni kogemustele neis valdkondades.

2.6.2 Kas tuleks siiski leping tagasi lükata? EMSK hinnangul annaks selline poliitika halvimal juhul negatiivse signaali Euroopa ehitamise kohta nii sees kui väljaspool liitu, kus vaenulikud või konkureerivad jõud rõõmustaks kindlasti sellise läbikukkumise üle. Seevastu peab EMSK võimalikuks väljapa-kutud institutsioonilise raamistiku väärtustamist ja parendamist operatiivsete meetmete abil:

2.6.2.1 Sätted osalusdemokraatia kohta peaks olema terve rea teatiste teemaks, mis määratleks konsultatsioonimeetodid ja EMSK rolli.

2.6.2.2 Rahvaalgatuse teostamise protseduuri määratleva Euroopa seaduse sisu üle peaks algatatama konsultatsioonid kodanikuühendustega. EMSK poole võiks pöörduda uurimus-liku arvamuse taotlusega. Ta võiks anda ka oma toetuse kodani-kuühendustelt tulenevatele algatustele.

2.6.2.3 Osalusdemokraatia põhimõtet peaks rakendama Euroopa Liidu kõrge majanduskasvu, tööhõive ja säästva arengu strateegia huvides.

2.6.3 Lisaks on vastuvõetud põhiseaduse lepingu raames oluline ka teavitada kodanikke mehhanismidest, mis võivad kaasa tuua paindlikkust ja avada tee arengutele ilma mainitud lepingu ülevaatamiseta:

2.6.3.1 Liikmesriigid, kes soovivad minna Euroopa integrat-siooni protsessis kaugemale, võivad kergesti sisse seada omava-helise tõhustatud koostöö.

2.6.3.2 Kui avaldub kõigi liikmesriikide poliitiline tahe, on võimalik süvendada integratsiooni tundlikes valdkondades, kus seni on säilinud ühehäälsus, nagu näiteks maksustamine või sotsiaalpoliitika. "Üleminekuklausel" võimaldab laiendada neile valdkondadele kvalifitseeritud häälteenamusega hääletust.

2.6.4 Valides aktiivse, kriitilise ja konstruktiivse lähenemis-viisi, aitavad kodanikuühendused kaasa kodanike teavitamisele ja hoiab survet valitsustele. Halvim võimalus oleks, kui poliiti-line maailm saaks kinnitust kahjaks laialt levinud ideele, et Euroopa ehitamine kodanikke ei huvita. See on täielikult vale idee, kuna kodanikud ootavad Euroopalt väga palju, ja eriti seda, et ta aitaks parendada nende igapäevast elu, andes neile tulevikuvisioni.

2.6.5 EMSK arvab, et põhiseaduse lepingu vastuvõtmine ei ole eesmärk omaette. See avab tee osalusdemokraatia tugevda-misele. Lepingu tagasilükkamine tähendaks loobumist edusam-mudest, mida kodanikuühendused konvendi meetodi abil on saavutanud.

3. TÕHUS KOMMUNIKATSIOON

EMSK hinnangul on kommunikatsioonistrateegia kvaliteet määrava tähtsusega põhiseaduse lepingu vastuvõtmisel Euroopa elanikkonna poolt. Pragmaatiline ja professionaalne lähenemine on seega oluline selle strateegia efektiivsuse tagamisel. EMSK soovitab suunata kommunikatsioonistrateegia ümber nelja järg-mise tegevustele:

3.1 Vahendite loomine: informatsiooni- ja finantseerimisvahendid

3.1.1 Põhiseaduse lepingu keerukus eeldab informatsiooni-vahendite ettevalmistamist, mida saaks kasutada kommunikatsio-niprotsessis kampaaniate algatamiseks või arutelude korral-damiseks.

3.1.2 Liikmesriigid peavad Euroopa Parlamendi infobüroode ja komisjoni esinduste abil liikmesriikides need informatsiooni-vahendid välja töötama ja kättesaadavaks muutma.

3.1.3 Need vahendid võivad olla põhiseaduse lepingu luge-misankeedi vormis, mida on kohandatud iga liikmesriigi erine-vate rahvastikukategooriate muredele vastavalt. Mida enam on need vahendid "möödu järgi", seda efektiivsemalt saab neid kasutada meedia, kodanikuühenduste, poliitiliste ühenduste ja piirkondlike ja kohalike võimuasutuste poolt, et informatsiooni-jaotada ja kodanikke mobiliseerida.

3.1.4 Piisavate finantsvahendite loomine on vajalik kodanike ootustele vastava kommunikatsioonistrateegia teostamiseks.

3.2 *Kommunikatsioonikampaaniate alustamine toetudes meediale, ja kodanikulähedased kommunikatsioonivahendid*

3.2.1 Kui need vahendid on loodud, on meedial, kohalikel ja piirkondlikel võimuasutustel, poliitilistel rühmitustel ja kodanikuühendustel vahendid, et mängida oma informatsioonivahendaja rolli. Nad saavad edastada selgeid sõnumeid, mis on kohandatud kohaliku publiku ootustele põhiseaduse lepingu tähenduse kohta.

3.2.2 Esiteks oleks vaja määratleda iga liikmesriigi tasandil, kuidas põhiseaduse lepingut erinevate rahvastikukategooriate poolt tajutakse, et mõelda edastatavate sõnumite sisu üle. Sõltuvalt järeldustest on sõnumite eesmärgiks ületada kodanike hirme ja pakkuda vastuseid nende ootustele.

3.2.3 Samuti tuleb hoolikalt valida sõnumiedastajaid ja kommunikatsioonivahendeid. Kaasatud osapoolte mitmekesisus on vajalik tagamaks kampaania mitmekülgne iseloom. Ka lähedus kodanikele soodustab edastatud sõnumite usutavust ja vastuvõttu, millest tuleneb kohalikul ja regionaalsel tasandil teostatud meetmete olulisus.

3.2.4 EMSK soovib Euroopa Parlamendil luua töögrupid koos kommunikatsiooniala asjatundjatega igas liikmesriigis, et teha valitsustele konkreetseid ettepanekuid efektiivseks kommunikatsioonikampaaniaks liikmesriikides vajalike meetmete ja vahendite kohta. EMSK on valmis pakkuma oma kogemusi selles valdkonnas ja liikmesriikides asuvate riiklike MSK-de või samalaadsete institutsioonide toetust.

3.3 *Korraldada kõigile kodanikele avatud arutelusid ärgitamaks ideede vahetust ja võimaldamaks veendumuste tekkimist*

3.3.1 Kommunikatsioonikampaaniad peaks viima tõelise dialoogi alustamiseni kodanikega. Tõesti, neil peab olema võimalus küsitleda ja seista vastamisi erinevate argumentidega selleks, et kujundada oma arvamus ja seda väljendada.

3.3.2 See dialoog on võimalik vaid detsentraliseeritud arutelude raames. Niimoodi kodanikule võimalikult lähedale toodud informatsioon võimaldab paremini vastata tema ootustele ja tema küsimustele ning tagada arutelude demokraatlikkus.

3.3.3 Neile algatustele peab olema tagatud logistiline toetus riiklikelt ja Euroopa institutsioonidelt. Riiklikud majandus- ja sotsiaalkomiteed ja samalaadsed institutsioonid võivad arutelusid riiklikul tasandil juhtida, luues üritustekalendri ja olles vahendajaks EMSK-ga, kes võib neile anda dokumente ja viia neid kokku sõnavõtjatega.

3.3.4 Et tagada nende algatuste teatav kooskõla, palub EMSK Euroopa Parlamendil ja Euroopa Komisjonil anda kodanikuühenduste esindajate algatustele samasugust toetust nagu Euroopa, riiklike, regionaalsete ja kohalike võimuasutuste valitud liikmetele ja esindajatele ürituse "1000 vestlust Euroopast" raames. Kodanikuühenduste osalust ei tohi neist eraldada.

3.3.5 EMSK soovib, et Euroopa Parlament eraldaks olulise osa liidu kommunikatsioonieelarvest põhiseaduse lepingu aruteludele, lisaks riiklike ja kohalike omavalitsuste ressurssidele ja kodanikuühenduste omavahenditele.

3.4 *Anda aruteludele ja ratifitseerimistele Euroopa mõõde*

3.4.1 On hädavajalik vältida, et põhiseaduse lepingu vastuvõtmist Euroopa rahvaste poolt mõjutaks vaid sisepoliitilised küsimused.

3.4.2 Selles kontekstis soovib EMSK anda aruteludele ja põhiseaduse lepingu ratifitseerimisele tõeline piiriülene mõõde:

3.4.2.1 Ühelt poolt peaks Euroopa institutsioonid kaasa aitama poliitiliste liikumiste, piirkondlike ja kohalike võimuasutuste ja kodanikuühenduste kommunikatsioonitegevuste koordineerimisele. Tuleks soodustada heade praktikate vahetust selles valdkonnas ja vastastikuseid pingutusi. EMSK võiks näiteks lihtsustada heade praktikate (ja oskusteabe) vahetust Euroopa tasandil kodanikuühenduste vahel, kes alustavad kommunikatsioonitegevust. Ta võiks luua ka infosüsteemi, mis võimaldaks hinnata Euroopa tasandil soovitusi, kriitikat ja ettepanekuid, mida kodanikud on kodanikuühenduste poolt organiseeritud arutelude raames väljendanud. Ja lõpuks võiks ta pakkuda oma toetust piiriülestele või mitmerahvuselistele algatustele.

3.4.2.2 Teiselt poolt toetab EMSK Euroopa Parlamendi põhiseaduskomisjoni ettepanekut koondada võimalusel ratifitseerimised mõnele sümboolse tähendusega kuupäevale (nagu 8. või 9. mai).

3.4.3 EMSK soovib seega Euroopa institutsioonide aktiivset osalust põhiseaduse lepingu kommunikatsioonistrateegia väljatöötamises ja elluviimises. Oluline on täiendada liikmesriikide

tegevust ja anda kodanikele tugev ja positiivne signaal Euroopast.

3.4.4 Omalt poolt kohustub EMSK edastama Euroopa kodanikeühendustele selgeid sõnumeid põhiseaduse lepingu demokraatlike edusammude kohta, eelkõige kodakondsuse ja osaluse osas.

Brüssel, 28. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus Teemal “Keskkond kui majanduslik võimalus” (uurimuslik arvamus).

(2005/C 120/24)

Euroopa asjade ministri hr Atzo Nicolai kirjaga taotles tulevane nõukogu eesistujariik Holland 22. aprillil 2004 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteelt, kooskõlas Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikliga 262, välja töötada uurimuslik arvamus järgmisel teemal: “Keskkond: majanduslik võimalus”.

Põllumajanduse, maapiirkondade arengu ja keskkonna osakond, kelle ülesandeks oli ette valmistada komitee tööd sellel teemal, võttis vastu oma arvamuse 21. septembril 2004. (raportöör hr BUFFETAUT).

Oma 412. plenaaristungil 27. ja 28. oktoobril 2004 (28. oktoobri 2004 istung) võttis Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee vastu käesoleva arvamuse 130 poolthääle, 2 vastuhääle ja 2 erapooletu häälega.

1. Sissejuhatus

1.1 2004. aasta aprillikuu kirjaga taotles tulevane eesistuja Holland EMSK uurimuslikku arvamust teemal “keskkond kui majanduslik võimalus”. Eesistujariik soovis esile tuua võimalused, kus mõlemad pooled on võitjateks, mille abil areng keskkonnatehnoloogia ja keskkonnakaitse valdkonnas võib aidata saavutada Lissaboni strateegia majanduslikke ja sotsiaalseid eesmärke.

1.2 Euroopa Ülemkogu ei rõhutanud keskkonnaeesmärke isegi siis, kui ta pani Euroopa Liidule ülimalt ambitsioonikad eesmärgid: saada “maailma kõige konkurentsivõimelisemaks ja dünaamilisemaks teadmistel põhinevaks majanduseks, mis on võimeline jätkusuutlikuks majanduskasvuks, looma rohkem ja kvaliteetsemaid töökohti suuremas sotsiaalses ühtekuuluvuses”. Ainus säästavale arengule viitav sõna oli võib-olla jätkusuutlikkus.

1.3 Alles kaks aastat hiljem võttis Euroopa Ülemkogu vastu säästva arengu strateegiani viinud otsused. Niisiis lisandus see Lissaboni strateegiale.

1.4 Kas siiski saab kindlalt väita, et keskkond on Lissaboni strateegiasse täiel määral kaasatud? Jõuetus, mis on tabanud mõningaid Euroopa Liidu majandusi, on muutnud majanduskasvu saavutamise ja uute töökohtade loomise absoluutseks prioriteediks, ja keskkond on jäänud tahaplaanile, lähtudes rooma kõnekäänust “*primum vivere, deinde philosophare*”. Kuid kas just keskkond ei olegi see, mis teeb elu võimalikuks ja mis peaks seega olema kõigi, mitte ainult spetsialistide mure?

1.5 Selles kontekstis on paljud olulised Euroopa majandussektorid tundnud muret liidu, ja eelkõige komisjoni soovi üle olla rahvusvahelisel tasandil keskkonna alal esirinnas, kartes olla seal ainsad.

1.6 Nii on tahtmine kohaldada Kyoto protokoll, isegi kui meie peamiste konkurendid ei ole seda ratifitseerinud, tekitanud tugevaid emotsioone teatud majandusriikides, kes on näinud selles soovis ohtlikku naiivsust, mis võib kahjustada Euroopa majanduse konkurentsivõimet, kes on ometi mõjutatud ülemaailmsest konkurentsist. Teised on leidnud, et Kyoto eesmärgid võivad olla teguriks, mis aitab tõhustada tootmisviise, vähendada kulusid, vähendada survet energiavarude ja tooraine osas ning suurendada seega Euroopa majanduse konkurentsivõimet. Niisiis on tekkinud arutelu ja seda tuleks valgustada konkreetsete näidetega.

1.7 Samamoodi on keemilisi aineid kasutavad tööstused tundnud muret keemiliste ainete registreerimise, hindamise ja lubamise ettepaneku (REACH) üle. REACH mõju uuringut, mille viis läbi komisjon, on väga tugevalt kritiseeritud.

1.8 Neid muresid ja kriitikat ei saa lihtsa käeliigutusega ümber lükata. Nad ei ole suunatud põhimõtete või poliitikate vastu. Nad toovad välja veendumuse, et on konflikt ühelt poolt majanduskasvu vajaduse, töökohtade loomise ja praeguste praktikate ning teiselt poolt keskkonnamurede vahel, mis väljenduvad ülemäärastes ja majandusliku konkurentsi vajadustega mitteametavates reeglites. Probleemid paistavad tulenevad vahendite, protseduuride ja strateegiatega alahindamisest ja halvast juhtimisest.

1.9 Kuid samal ajal on mõned ettevõtted, nende hulgas väga suured ettevõtted või isegi terved tööstussektori harud, teinud säästva arengu arvestamisest oma strateegia olulise osa. Nii näiteks teatas valitsuse tasandil toimunud seminarile kutsutud prantsuse kontserni Veolia environnement president: "ettevõtte saavutused säästva arengu kriteeriumi osas on muutunud mitte ainult nende õiguspärasuse osaks kodanikühiskonna suhtes, vaid ka üha enam eeliseks ülemaailmses konkurentsist ja atraktiivsuses investorite jaoks". See lähenemine on tänaseks majandussfääris normiks muutumas.

1.10 Arutelu on seega olemas. See on tugev ja läbib kogu ühiskonda, puudutades esmajoonel majanduslikku ja sotsiaalset maailma ja keskkonnakaitseorganisatsioone. Esitatud küsimus on selge: kas keskkonnanõudumiste arvestamine on ainult takistuseks ettevõtete konkurentsivõimele, või võib sellest tulla ka võimalus arendada välja uusi ameteid, uusi turge, uusi tehnoloogiad?

1.11 Avalik arvamus, valitsused, majanduslikud vastutajad ja ametiühingud, tarbijad ja keskkonnakaitseühingute juhid ei või enam rahulduda teoreetiliste ja häid tundeid tulvil kõnedega, millel ei ole praktilist rakendust. Nad ootavad täpseid analüüse ja konkreetseid näiteid, kuna poliitika on tõseline kunst, isegi kui sellele peab lisanduma ideaal, mis annab talle mõtte. Säästva

arengu strateegia Euroopa paberitööstuses on selle lähenemise väga hea näide.

2. Keskkond, majanduslik võimalus?

2.1 Esitada endale selline küsimus tähendab ühelt poolt esitada endale küsimus, kas teatud majandussektorite arengut ei ole sõltuvuses kvaliteetse loodusliku või kultuurilise keskkonna olemasolust, ja teiselt poolt, kas ökotehnoloogiad võivad anda tõelise panuse Lissabonis strateegias määratletud majandusliku ja sotsiaalse arengu eesmärkide saavutamiseks. See tähendab samuti küsimist, kas keskkonnanormid ja -piirangud pole vaid takistuseks majanduskasvule, konkurentsivõimele ja seega ka tööhõivele.

2.2 Loomulik on, et turismi ja vabaajasektor sõltub kvaliteetse keskkonna olemasolust. Terved Euroopa piirkonnad, et mitte öelda terved riigid, sõltuvad oma majanduslikus ja sotsiaalses arengus suures osas turismist. Keskkonna kvaliteet on vältimatu tingimus selle ala ettevõtete tasakaaluks. Moonutatud maastikud, ülemäärastest kinnisvaratehingutest laastatud linnad, rikutud loodus ja saastatud ookeanid on põhjustanud ja põhjustavad edaspidigi parandamatuid majanduslikke katastroofe. Sama kehtib kalanduse, põllumajandussektori ja jahi kohta. Õkotehnoloogiate osas tuleb endalt küsida, kas need võivad olla majanduskasvu ja uuenduste teguriks, ning otsida võimalusi julgustamiseks nende arengut ja levikut, kahjustamata ebaõiglaselt konkurentsi.

2.3 Vastamisi arenevate riikide rahvaste seaduspärase ootusega saavutada meiega võrreldav elatustase ja arvestades survet loodus- ja keskkonnaressurssidele, mis tekiks, kui areng toimuks praegustes tehnilistes ja majanduslikes tingimustes, on vajalik saavutada tõeline tehnoloogiline revolutsioon. Marginaalsed uuendused ei ole enam vajaduste kõrgusel. Praktiliselt soovib 80 % planeedi elanikkonnast saavutada sama elatustaset, mis on 20 % elanikkonna kõige rikkamal osal. Seega on mõeldamatu jätkata sellist elu, millest kujuneks katastroof, isegi kui tuleb hoiduda kõige pessimistlikumate ennustuste ülemäärast rõhutamisest. Teatav hulk tegureid (jäälüustike sulamine, ohud bioloogilisele mitmekesisusele, metsade maharaiumine, üleujutused jne) on märgiks keskkonna muutustest, kus segunevad looduslikud põhjused ja inimtegevuse tagajärjed. Meetmed, mis on võetud vähendamaks kahjulikku mõju keskkonnale, näiteks väärlist puhastamise tehnikate kasutamine, et maksimaalselt piirata happevihmasid, on oluliselt aidanud võidelda Euroopa metsade hävimise vastu. Keskkonnakaitsete õigeaegsed hoiatused, kuigi need on mõnikord liialdatud, on sageli kohustanud avalikku arvamust ja avalikke võimuorganeid reageerima. Kõik asjaomased pooled peavad üles näitama oma huvi tasakaalustatud lahenduste leidmise vastu keskkonnakaitse meetmete raames.

2.4 Kui mõelda tööstusliku tootmise tehnikate peale, tuleb rõhutada, et põllumajandusliku tootmise tehnikal, transpordil ja energia tootmisviisidel on vaieldamatult mõju keskkonnale ja tervishoiule, mida ei tohi tähelepanuta jätta. Uuendused ja ökotehnoloogiad puudutavad ka neid elulisi majandussektoreid.

2.5 Teaduse ja tehnika arengul ja muutustel on kindlasti tagajärjed sotsiaalses plaanis. Lisaks kõigile muudele uuendustele puudutab see ka ökotehnoloogiad, eriti kui need peavad asendama traditsioonilisi ja läbiproovitud, kuid mitte keskkonnasõbralikke tehnikaid. Enne neid muutusi tuleb hoolega ette valmistada, ning lisada neile pingutusi kutseõppe ja algõpetuse valdkonnas. Keskkonnakaitse ei tohi olla tööpuudust ja deindustrialiseerimist suurendav tegur, kuivõrd ta toetub vajalikele ja hästi väljatöötatud menetlustele ja vahenditele. Seega tuleb korraldada pidev dialoog nende vahel, kes koostavad keskkonnanalaseid seaduseid ning majanduslike ja sotsiaalsete jõudude esindajatega, et kavandada ja mõõta meetmete mõju, sealhulgas ka negatiivset mõju, aktiivsusele ja tööhõivele.

2.6 Me oleme seega vastamisi tõelise tehnoloogilise väljakutsega. Euroopa võiks tänu oma teaduslikule ja tehnilisele potentsiaalile poliitilise tahte olemasolu korral olla pioneeri rollis laiaulatuslikes keskkonnanalastes uuendustes. Kindlasti on keskkonna kaitsel oma hind, kuid kas praegusel juhul pole tegevuse hind mitte madalam tegevusetuse hinnast?

3. Mida tuleks mõista ökotehnoloogiate all?

3.1 Praktikas on võimalik määratleda kaht tüüpi keskkonnatehnoloogiad:

- keskkonnatehnoloogiad, mis parendavad tehnilisi protsesse, tootmisviise, et muuta need "puhtamaks" ja enam "öko-ühilduvaks". Nimetada võib katalüsaatoreid, filtreerimissüsteeme tehaste korstnatel, tehnikad energiatootlikkuse parendamiseks, jne.
- tehnoloogilised uuendused, mis juba oma olemuselt austavad keskkonda ja säästva arengu põhimõtteid. Näiteks tuulegeneraatorid, soojuse ja energia koostootmine, kütuseelemendid, uue põlvkonna elektripirnid (LED), jne.

3.1.1 Alati ei ole kerge tõmmata piiri ennetava ja raviva tehnoloogia vahele. Nii on integreeritud toote-

poliitika (PIP) ⁽¹⁾ ja direktiivi saastatuse integreeritud ennetamise ja vähendamise kohta (PRIP) ⁽¹⁾ väga olulised ja kasulikud põhimõtted ühtaegu raviva kui ennetava lähenemisega, sobides täiuslikult säästva arengu strateegiasse. On selge, et arutlused ümber toote mõtte, arvestades kogu toodete elutsükli, viivad rohkem säästva arengu põhimõtetele vastavate tehnoloogiate sissetoomiseni.

3.2 Tuleb rõhutada, et need kaks tehnoloogiate tüüpi on soodsas mõjuga keskkonnale ja võivad tekitada majanduslikku aktiivsust ja uusi töökohti.

3.3 EMSK on korduvalt rõhutanud vajadust kavandada "ökotööstust" tervikuna ja meenutanud, et ülesanne oli ka "parendada järkjärguliselt nii keskkonna kui ressursside vaatepunktist kõiki tootmisviise ja kõiki tooteid". ⁽²⁾

3.4 On võimalik eristada nelja sorti ökotehnoloogiad: protsessi lõpu tehnoloogiad, integreeritud tehnoloogiad, progressiivsed tehnoloogiad, radikaalsed uuendused (näiteks keemia ilma kloorita). Sageli on arvatud, et integreeritud tehnoloogiad ja radikaalsed uuendused võivad pikas perspektiivis anda konkurentsieeliseid. Probleem on selles, et väga tiheda konkurentsiga turgudel ei ole ettevõtetal alati võimalik teha pikaajalisi valikuid. Nad pöörduvad pigem progressiivsete protsesside poole, mis tagavad keskkonnaparanduste laiaulatusliku leviku nende tavalise investeerimistsükli raames.

3.5 Tegelikult võimaldavad tööstuse ja teenuste edusammud majandusliku efektiivsuse alal pidevalt parendada keskkonna seisukorda. Siiski on majanduskasv eriti esilekerkivates riikides selline, et vaatamata tehnoloogilisele progressile ei hakka surve keskkonnale ja loodusressurssidele vähenema.

4. Kas keskkonnanõudmised on takistuseks majanduslikule arengule?

4.1 Viimase kolmekümne aasta jooksul, kui majanduskasvu tegurite hindamine on muutunud keerukamaks kui eelneva kolmekümneaastase öitsenguperioodi jooksul, on ettevõtte tuleviku ja lõppkokkuvõttes tema aktsionäride huvide parimaks tagatiseks osutunud ettevõtte suutlikkus uuendusi läbi viia ja tagada oma toodete ja tootmisprotsessi kvaliteet — nii tema klientide, keskkonna kui töötajate jaoks.

⁽¹⁾ ELT C 80, 30.3.2004.

⁽²⁾ ELT C 32, 5.2.2004.

4.2 Juba enne igasuguse seadusandluse ilmutumist on üha suurem hulk ettevõtteid valinud säästva arengu tee ja otsustanud anda avalikult aru oma tegevustest ja tulemustest selles valdkonnas, ja seda klientide, kodanikuühenduste, turu ja avaliku arvamuse järjest valvsama pilgu all.

4.3 Väga tugeva konkurentsi tingimustes, mis sündis majanduse üleilmastumisest, on keskkonna kvaliteet ja sotsiaalne tasakaal muutunud samuti määravaks teguriks inimeste ja kapitali liigitõmbamisel. On oluline, et neid tegureid arvestataks ka WTO läbirääkimiste raames.

4.4 Seepärast saab kinnitada, et ettevõtte saavutusi säästva arengu valdkonnas peetakse üha enam eeliseks ülemaailmse konkurentsis ja investorite liigitõmbamisel.

4.5 Niisiis ei ole keskkonnanõudmised üldiselt takistuseks konkurentsivõimele ja majandusarengule, nagu lihtsustatult arvatakse. Turg on juba vastanud paljudele seadusandluste sündinud keskkonnanalastele väljakutsetele. Nõudmised vee kvaliteedi ja jäätmeäitluse alal on selle näideteks. Neis kahes sektoris on ökotehnoloogiad pidevalt arenenud. Andes majandusliku vastuse neile väljakutsetele, on keskkonnateenuste ettevõtted loonud ja säilitanud töökohti. Näiteks on Prantsusmaal jäätmeäitlusektoris loodud hinnanguliselt 300 000 töökohta.

4.6 Soov säästa loodusressursse on tulemuseks andnud tehnilisi uuendusi nii ökonoomsema haldamise kui kulude vähendamise suunas. Näiteks on paberitööstus viimastel aastatel märgatavalt vähendanud oma veetarbimist. Kui viisteist aastat tagasi oli tonni paberi tootmiseks vaja ligi 100 m³ vett, siis täna kulub seda keskmiselt umbes 48 ja heitvete saastatust on vähendatud ligi 90 %. Kasu on ühtaegu nii keskkonnalane kui majanduslik.

4.7 Nagu juba on välja toodud, sõltub turismi ja vabaajasektor suure osas looduskeskkonna ja kultuuripärandi kvaliteedist. Keskkonnanõudmised ei ole seega takistus konkurentsivõimele ja majanduslikule arengule, vaid nende esimene tingimus. Turism on aga peamine majandussektor paljudes Euroopa Liidu riikides. Näiteks aastal 2003 moodustasid turismiga seotud tulud Hispaanias 41,7 miljardit \$, Prantsusmaal 36,6 miljardit \$, Itaalias 31,3 miljardit \$, Saksamaal 23 miljardit \$, Ühendkuningriigis 19,4 miljardit \$, Austrias 13,6 miljardit \$, Kreekas 10,7 miljardit \$. Tuleb märkida, et keskkonnaeesmärkide vahel võib esineda ka vastuolusid. Nii võib maastike ja keskkonna kvaliteedi säilitamist võib-olla ohustada tuulegeneraatorite väljade sisseseadmine. Lõpuks tuleb märkida, et turism aitab

tasakaalustada paljude liikmesriikide maksebilanssi, et see loob töökohti ning on tegevus, mida juba oma olemuse tõttu ei saa dislokaliseerida.

4.8 Siiski on vajalik, et keskkonnanalased korraldused alluks proportsionaalsuse reeglile. Tuleb vältida, et õigusakti majanduslik kulu oleks eaproportsionaalselt suur võrreldes loodetava sotsiaal- ja keskkonnalase kasuga. EMSK on siiski täiesti teadlik, et selliseid hinnanguid on väga raske koostada: kuidas hinnata näiteks inimtervise hinda? On selge, et peaks olema reaalne tasakaal keskkonnamõõdme hinna ja välditud kahjude hinna vahel. Samal ajal peavad seadusandluse kohaldamise protseduurid olema kättesaadavad kõigile osapooltele. Nende aspektide eiramisel võib olla vastupidine mõju ja see võib muuta seaduse kohaldamise raskeks nii majanduslikel kui sotsiaalsel põhjustel ja tarbijate vastupanu tõttu.

4.8.1 Väga huvitav näide on autotööstuse sektori ettevõtted, kes peavad tegutsema väga piiratud keskkonnas, kus manööverruum on väga kitsas tiheda konkurentsi tõttu ning tarbijate käitumise tõttu, kellele keskkonnaaspektid on hinna, turvalisuse ja mugavuse järel teisejärgulisel kohal. Neis tingimustes on keskkonnatehnoloogiate lisandumine toimunud järkjärguliselt, pigem järjestikuste parenduste kui tehnoloogiliste revolutsioonide läbi, mis tänaseks on veel liiga kallid endale tõelise turu leidmiseks. Ometi on Toyota Prius, elektri ja bensiini hübriidauto, suurepärase näide tarbijate suhtumise muutumisest, kuna selle tootmist tuli hiljuti poole võrra suurendada, et vastata ülemaailmesele nõudlusele, mis absoluutväärtuses jääb aga küllaltki marginaalseks võrreldes maailma autotootmisega. Ometi on need andmed julgustavad.

4.8.2 Osakeste filtrite näide on väga huvitav. Diiselmootorid toodavad 25 % vähem CO₂ kui bensiinimootorid, kuid osakesed, mida need eritavad, on tervisele kahjulikud. Osakeste filtri lisakulu on umbes 500 € (5–10 % väikse auto hinnast). Kuna filtrid pole seadusandlusega ette nähtud, on autotootjatel seega valik, kas pakkuda neid lisavarustuses või paigaldada need süstemaatiliselt, vähendades oma kasumit, kuna turutingimustes oleks hinnatõus keeruline. Kui 90 % saksa klientidest valiks filtriga auto, siis ülejäänud Euroopa osas langeks suhe 5 %-le! Mõned tootjad (!) on seega otsustanud varustada oma autod järkjärguliselt osakeste filtriga, vähendades oma kasumimarginaali, kuid on selge, et see ei ole lõpmatuseni võimalik, eriti väga tiheda rahvusvahelise konkurentsi olukorras. Osakeste filtri üldiseks muutumine tuleb kahtlemata, kuid see toimub samas rütmis klientide ostujõuga, eriti väikeste autode osas.

(!) PSA ja Opel näiteks.

See näide tõestab selgelt, kuidas turg ökotehnoloogia valdkonda mõjutab: kas tekib tarbijal keskkonnavaline teadlikkus ja ta tunnistab investeringute vajalikkust kas tema enda või keskkonna jaoks, või võetakse vastu seadusandlikud meetmed. Suur osa keskkonnakaitses siiani saavutatud edust tuleneb sellekohasest seadusandlusest, ja autotööstus on selle heaks näiteks (muuhulgas näiteks kolmefunktsiooniliste katalüsaatorite sisseviimine).

4.8.3 Selles sektoris on ka teisi ökotehnoloogiliste uuenduste võimalusi: elektriautod, taaskasutamise parendamine, võitlus müra vastu, turvalisuse suurendamine. Peamiseks küsimuseks jääb tehnoloogia maksumus.

4.8.4 Järeldus, mille saab teha autotööstuse sektori näitest, on see, et ökotehnoloogiatel ei ole laiaulatuslikku levi, kui nad ei ole majanduslikult elujõulised. Kuid et olla efektiivne, on vaja saavutada massilist mõju. Praktikast toimub nii tihedakonkurentsi turul ökotehnoloogiate lisamine järkjärguliselt ja pidevalt. See eeldab tõsiseltvõetavaid ja dokumenteeritud mõjuuringuid, mis arvestavad keskkonna seisundiga ja turgudega mitte ainult liidu raames, vaid ka rahvusvahelises plaanis.

4.8.5 Üks teine näide proportsionaalsuse põhimõttele vastavuse tähtsusest on kergetööstusettevõtetele (metallurgiatööstus, keemia-, paberimassitööstus) esitatud väljakutse. Need tööstused töötavad väga rake ülemaailmse konkurentsi tingimustes, ja on eriliselt seotud keskkonnaga. Võrdlevate uuringute kohaselt on nende tööstuste tootmisüksused üldiselt Euroopa Liidu raames väga öko-efektiivsed: toormaterjali ja energia kasutamist ning heitgaaside taset on vähendatud niipalju, kui tehnoloogia seda võimaldab. Keskkonnavaline seadusandlus nende tööstuste osas on maailmas kõige rangem. Parimaid keskkonnatulemusi võib saada vähehaaval, investeerides kõige uuematesse ja tõhusamatesse tehnoloogiatesse, mis eeldab, et need ettevõtted peavad olema maailma tasemel konkurentsivõimelised. On oluline nõuda paremaid keskkonnanäitajaid, mis järgiks tehnilist arengut ja iga tööstuse investeerimistsükli. Kui nõudmised karmistuvad liiga kiiresti, võib lisakulu ja vajaliku tehnoloogia mitte-kättesaadavus ohustada konkurentsivõimet ja majanduslike tegevuste jätkamist ELis.

5. Kuidas arendada uuenduslikke ökotehnoloogiaid?

5.1 Kui uuenduslike ökotehnoloogiate all mõista neid, mis juba väljatöötamise hetkel sisaldavad muret keskkonna ja ressursside väiksema kasutamise pärast, erinevalt "toru-

suudme" tehnoloogiatest, siis tuleb tunnistada, et nad on veel algus- või isegi katsetuste staadiumis.

5.2 Lisaks on olukorrad väga erinevad. Kui tuulegeneraatorite tehnika on läbiproovitud ja jõudnud tööstusliku arengu staadiumisse tänu väga oodsale seadusandlusele, saab see siiski olla vaid täienduseks teistele energialiikidele ning igasugusele soojuse ja energia koostootmise protsessidele. Uue põlvkonna elektripirnid (LED) on alles turule jõudnud, sellel on paljulubav tulevik tehnilise progressi osas. Nii on näiteks Shanghai Oriental pearl tower (480 m) öösel valgustatud protseduuri abil, mille töötas välja üks Euroopa VVK⁽¹⁾ ning valgusdioodlambid tootis üks hiina ettevõtte.⁽²⁾ Membraanprotseduurid vee puhastamiseks on alles uuringustaadiumis. Teised tehnoloogiad on veel kasulik olemiseks liiga kitsa levikuga.

5.3 Selline olukordade mitmekesisus eeldab niisiis kohaseid vahendeid nii rahastamise kui informatsioonivahetuse ja seadusandlike ning rahaliste vahendite ühendamise tasandil. Samuti tuleb meeles pidada vajadust selgelt vahet teha tõeliselt paljulubavate ökotehnoloogiate eristamiseks, et mitte rahalisi vahendeid raisata.

5.4 Mitmesugused rahalised, maksunduslikud ja korralduslikud küsimused, mida võib ette kujutada, vastavad tegelikult ökotehnoloogiliste uuenduste teostamise erinevatele etappidele:

- subsiidiumid uurimiseks, teostatavusuuringuteks, ettevõtlusinkubaatorid;
- riskikapital stardifaasiks;
- soodustatud või klassikalised laenud arengufaasis;
- maksusoodustused turu konsolideerimiseks;
- ökomaksud, et keelata keskkonda mitte-austavate tehnikate kasutamine, kui on olemas tehnilised alternatiivid, ja et aidata kaasa keskkonnavalasele uurimistöele.

Näiteks biokütused (diester), mille hind on kõrgem kui naftatoodetel, ei arene Prantsusmaal, kuna neile on kehtestatud liiga kõrge maksumäär, sama mis ka naftatoodete puhul. Kui tahetakse arendada biokütuste kasutamist ja tootmist, võiks neile kas kehtestada oma soodsama maksumäära, või kasutada seadusandlikku teed, sätestades teatud proportsioonis segu kasutamise klassikaliste kütustega. Siin tuleks määratleda tasakaal majandusliku kulu, välditud ebameeldivuste ja ökoloogilise kasu vahel.

⁽¹⁾ Citélum.

⁽²⁾ Shanghai Communication Technology Developments Co Ltd.

5.5 Tuleb arendada ka vahetus- ja informatsioonivõrke parimate praktikate ja uute tehnoloogiate kohta. See element on eriliselt tähtis nii ettevõtjatele kui omavalitsuste juhtidele, kes vajavad abivahendit usaldusväärsete ja efektiivsete otsuste tegemiseks, et suuta teha valikuid läbiproovitud ja kindlate traditsiooniliste tehnikate ning uute rohkem keskkonda austavate kuid vähem tuntud ja testitud tehnikate vahel.

5.6 See osutub eriliselt oluliseks, kui on vaja teha riigihangetest vahend ökotehnoloogiate levitamiseks ja arendamiseks. Kui riigihanked peavad koguma tähelepanu, et tohi siiski eirata ka eapakkumisi, mida hallataks paindlikumalt ja reageerivamalt. Mõned ettevõtted on juba viinud sisse säästva arengu järgimise tarnijate valikukriteeriumide nimekirja koostamisel, vastu võtnud tüüpplausleid, mis on seotud säästva arenguga, ja kuhu pidevalt lisatakse nende kontaktid tarnijatega, mida täiendatakse säästva arengu koolitustega ostjatele.

5.7 Kasutusele tuleb võtta ökosildid ning kõik ökotehnoloogiate hinna kompenseerimise süsteemid, et neid esile tõsta ja tutvustada.

5.7.1 Eesistujariik Soome algatusel võeti aastal 1999 ette arutelu Euroopa kvaliteedivisiooni üle, mis kestis läbi terve 2000. aasta Portugali ja Prantsusmaa eesistumise ajal. Selle tulemuseks oli olulise dokumendi avaldamine Euroopa kvaliteediorganisatsiooni egiidi all. Mõningaid sealseid arutlusi ökotehnoloogiate üle oleks kasulik korrata.

6. Igaüht puudutav teema

6.1 Teha keskkonnakaitsest tõeline majanduslik võimalus, see ei ole ainult keskkonnapetsialistide töö. See on juba nii olulise majandussektori nagu turism ja vaba aeg põhialuseks. Mis puudutab ökotehnoloogiaid, siis on edu võti tõelise turu loomises ja ettevõtete reaktiivsuses. Oleks vaja paremini esile tuua ettevõtete või professionaalse sektori vabatahtlikud algatused tehnoloogiliste uuenduste ja keskkonnakaitse valdkonnas.

6.2 On selge, et kui ökotehnoloogiad võimaldavad tõesti tootmiskulude vähendamist tänu väiksemale energiale ja tooraine kasutamisele, kui nad annavad ettevõttest ja tema toodetest parema pildi, arendavad müüki ja vähendavad keskkonnakulutusi, hakkavad ettevõtted nende vastu huvi tundma ja tagavad

nende edasiarendamise. On lihtsalt vaja, et nad tunneksid neid tehnoloogiaid ja suudaksid hinnata nende efektiivsust. Siit tuleneb vajadus luua tõeline võrgustik informatsiooni ja kogemuste vahetamiseks parimate praktikate ja keskkonnatehnoloogiate kohta, mis võiks ühendada avalik-õiguslikke asutusi, ametiliite, tehnika- ja teaduskeskuseid.

6.3 Ettevõtjate ja erialainimeste motiveerimine on vajalik. Sama vajalik on klientide ja tarbijate motiveerimine. Ilma nendeta ei saa olla turgu. Ökotehnoloogiaid tuleb seega näidata avalikkusele efektiivsetena nii keskkonnakaitse tasandil kui ka tootmistasandil, vastasel korral jäävad nad majandusarengu marginaalseks ja nähtamatuks osaks ning majandusarengu toimub ilma nendeta.

6.3.1 On esmatähtis, et keskkonnapoliitikat arvestaks nende majandusliku mõjuga, samuti nagu majanduspoliitikas tuleb arvestada keskkonnanõudmistega. Nad peavad mingil moel interaktiivsed, sest edu ei saa saavutada arvestamata läbiviidavate poliitikate majandusliku teostatavuse ja positiivsete keskkonnamõjudega.

6.3.2 Samuti tuleb võimalikult kaugele ette kavandada keskkonnanormide ja ökotehnoloogiate rakendamise sotsiaalsed tagajärjed ning vajaliku kutseõppe loomine, et töötajad kes peavad neid rakendama, saaks seda teha parimates tingimustes ja ilma, et nende töökohad ohtu satuks.

6.4 Väga tihedalt asustatud ja väga ettevõtlike riikide juurdepääs moodsale elule ja majanduskasvule muudab väga efektiivsete ökotehnoloogiate arendamise eluliselt tähtsaks küsimuseks. Tuleb välja töötada ja konkreetselt ellu viia uus majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnaarengu meetod. Euroopa Liit võiks tänu oma erilistele teadmistele ökotehnoloogiate valdkonnas muutuda esilekerkivate majanduste eelispartneriks ja kasutada võimalust arendada välja uusi turge.

6.5 Keskkonnatehnoloogiate alane uurimistöö ja arendamine on ja võib muutuda veel enam majanduslikuks eeliseks, nagu näitavad konkreetsed näited progressiivsete, integreeritud või radikaalsete tehnoloogiate rakendamisest. Kuid need on ka vajadus, kuna tegemist on meie maailma tulevikuga ja mitte kellelgi ei ole õigust selle vastu mitte huvi tunda. Me vastutame planeedi Maa eest, mille me jätame oma lastele.

Brüssel, 28. oktoober 2004.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

LISA

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamusele

Järgmine muudatusettepanek lükati tagasi, kuid see sai vähemalt veerand antud häälte arvust:

Muuta punkti 1.8 järgmiselt:

~~Neid~~ Mõnede inimeste poolt väljendatud muresid ja kriitikat ei saa lihtsa käeliigutusega ümber lükata. ~~Nad ei ole suunatud põhimõtete või poliitika vastu.~~ Nad toovad välja mõnede majandusosaliste veendumuse, et eksisteerib konflikt ühelt poolt majanduskasvu vajaduse, töökohtade loomise ja praeguste praktikate ning teiselt poolt keskkonnamurede vahel, mis väljenduvad ülemäärastes ja majandusliku konkurentsi vajadustega mitteamvestavates reeglites. Probleemid paistavad tulenevad vahendite, protseduuride ja strateegiate alahindamisest ja halvast juhtimisest.”

Hääletuse tulemus

Poolthääli: 46

Vastuhääli: 71

Erapooletuid: 9

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, mis käsitleb komisjoni teatist nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele — sotsiaalkaitse kaasajastamine kvaliteetse, kättesaadava ja jätkusuutliku tervishoiu ja pikaajalise hoolduse arendamiseks: riikide strateegiate toetamine “avatud kooskõlastusmeetodi” abil.

COM(2004) 304 final

(2005/C 120/25)

Komisjon otsustas 20. aprillil 2004 paluda EÜ asutamislepingu artikli 262 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ülalmainitud teemal.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse osakond, mille ülesandeks oli tööde ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 22. septembril 2004. a. Raportöör oli härra BRAGHIN.

Komitee võttis oma 412. plenaaristungil 27.—28. oktoobril 2004 (28. oktoobri koosolekul) 104 poolthäälega, 3 jäi erapooletuks, vastu järgmise arvamuse:

1. Teatise peamine sisu

1.1 Kõnealune 2004. aasta kevade aruandes ⁽¹⁾ väljakuulutatud teatis peab aitama määratleda ühtset raamistikku toetamiseks riikide püüdlusi tervishoiu ja hoolduse reformimisel “avatud kooskõlastusmeetodi” abil.

1.2 Komisjon on kindlaks määranud kolm põhimõtet, ⁽²⁾ mis võeti vastu Euroopa Ülemkogu Barcelona kohtumisel 2002. a märtsis ja mis võivad moodustada kõnealuse reformi raamistiku: tervishoiuteenuste ja hoolduse kättesaadavus universaalsuse, adekvaatsuse ja solidaarsuse alusel, kõrgkvaliteetsete tervishoiuteenuste pakkumine ning tervishoiuteenuste ja hoolduse rahastatavus pikaajalises perspektiivis, kusjuures püütakse suurendada süsteemi tõhusust.

1.3 Tervishoiu aktsepteerimine teenusena EÜ asutamislepingu tähenduses ning jätkuva ebavõrdsuse tõdemine tervishoiu kättesaadavuse osas, kohati puuduliku kvaliteediga teenused ja rahaline tasakaalustamatus on selgelt näidanud riikide poliitika suurema kooskõlastamise vajadust toetamiseks püüdlusi kõnealuse valdkonna kaasajastamiseks ja arendamiseks, arvestades seejuures mõju sotsiaalsele ühtekuuluvusele ja tööhõivele, samuti elanikkonna vananemise kompleksseid tagajärgi.

1.4 Kõnealuse ülesande lahendamiseks tuleb reformi arendamisse kaasata sotsiaalkaitse süsteemid ja tegutseda kooskõlastatult. Tervishoid ja hooldus on valdkonnad, kus tuleb

⁽¹⁾ “Lissaboni strateegia elluviimine: laienuvad liidu reformid”, COM(2004) 29 final

⁽²⁾ COM(2001) 723 final

rakendada sotsiaalkaitse kooskõlastusprotsesside “pinguldamist” (“Streamlining”): ⁽³⁾ “avatud kooskõlastusmeetod” on paindlik instrument, mis arvestab erinevaid tingimusi ja riikide pädevusi ning sobib seetõttu kõnealuses seoses eriti hästi. ⁽⁴⁾

1.5 Teatise kohaselt on järgmisteks sammudeks:

— kokkuleppe saavutamise “2004. aasta ühiste eesmärkide” kohta. Kõnealuses seoses peavad liikmesriigid esitama enne järgmist kevadist tippkohtumist “riikide aruanded” väljakutsete kohta, mille ees seisavad nende vastavad riiklikud süsteemid;

— tervishoiu ja hoolduse “arengu- ja reformistrateegiate” esimese seeria väljatöötamine aastateks 2006—2009. Komisjon tutvustab neid 2007. aastaks ette nähtud sotsiaalkaitse ja sotsiaalse integratsiooni aruandes;

— “tervishoiu ja meditsiinilise abi kõrgetasemelise töörühma” moodustamine, mille põhiline ülesanne peab seisnema tööprogrammi visandamises koostöös teiste kõrgetasemeliste töörühmadega sarnastest valdkondadest;

— kõnealuste eesmärkide võimalike indikaatorite kindlaksmääramine, kasutades 2004. aasta kevade “riikide aruandeid”, et koostada riikide erinevate lähtesituatsioonide esimene võrdlus ja mõõta nende edasiminekut püstitatud eesmärkide saavutamisel.

⁽³⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuses (ELT C 32, 5.2.2004; raportöör: härra Beirnaert) on Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee juba avaldanud toetust taolisele protsesside pinguldamisele.

⁽⁴⁾ Komisjoni teatis “Lissaboni strateegia sotsiaalse mõõtme tugevdamine: avatud kooskõlastamise pinguldamine sotsiaalkaitse valdkonnas” COM(2003) 261 final.

2. Üldised märkused põhiprobleemide kohta

2.1 Sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid

2.1.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kinnitab oma varasemates arvamustes väljendatud piiramatut toetust ühistele eesmärkidele tervishoiusüsteemide edasiarendamiseks, täpsemalt öeldes:

- juurdepääsu tagamisele kõrge kvaliteediga tervishoiuteenustele ja hooldusele universaalsuse, adekvaatsuse ja solidaarsuse alusel, samuti kõrges vanuses haigusest, õnnetusjuhtumist, puudest või hooldusvajadusest tingitud vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse riski ennetamisele nii patsientidele kui ka nende perekondadele;
- kõrge kvaliteediga tervishoiuteenuste ja hoolduse edendamisele parandamiseks inimeste tervislikku seisundit ja elukvaliteeti;
- kõrge kvaliteediga ja üldiselt kättesaadava tervishoiu rahastamise jätkusuutlikkuse tagamisele pikaajalises perspektiivis.

Komisjon jagab arvamust, et kõnealused eesmärgid moodustavad ühtse terviku ning süsteemide edasiarendamine ja ratsionaliseerimine eeldab tõhusat haldustegevust, mis toetub asjaosaliste osalusele ja kaasvastutusele. Seejuures peavad sotsiaalpartnerid ja kogu kodanikeühiskond andma reformipüüdlustes oma panuse.

2.1.2 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee rõhutas muu hulgas ühes hiljuti välja töötatud omaalgatuslikus arvamuses, et riikide tervishoiusüsteemide suutlikkus kõnealuste eesmärkide saavutamisel sõltub reast sotsiaalmajanduslikest ja demograafilistest teguritest. Et mõista probleemi kompleksust ja näha ette võimalikke destruktiivse toimega arengutendentse, tuleb kõnealuseid tegureid lähemalt uurida. ⁽¹⁾

2.1.3 Taolised tegurid mõjutavad vajadust ning praegu ja edaspidi kättesaadavaid ressursse. Tervishoiu tõhususe saavutamine on vajalik ka seetõttu, et sotsiaalse turvalisuse süsteemi komponentide vahel esineb vastastikune toime ning rahalises mõttes konkureerib tervishoid sotsiaalkaitse muude sektoritega. Tervishoiu nõrkus kajastub teistes sektorites ja vastupidi.

2.1.4 Sarnane konkurents ressursside pärast valitseb ka tervishoiusüsteemi sees ja siin esinevad samasugused vastastikuse toime mehhanismid (näiteks võib ülesannete jaotamisel pinguldamine ühes sektoris anda vastupidise mõju mõnes teises sektoris; kui personal viiakse ühest struktuurist teise, võib see

teenuste kvaliteeti ettenägematult halvendada). Sellist vastastikust toimet peab hooldussüsteemi ümberkorraldamisel arvesse võtma.

2.1.5 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse kohaselt võib probleemi mingi osavaldkonna käsitlemine, võtmata arvesse selle mõju teistele osavaldkondadele ja arvestamata mitmete sektorite omavahel seotud arengutendentse, moonutada konkurentsi või püstitatud eesmärkide saavutamisele mitte kaasa aidata. Seepärast leiab komitee, et probleeme, nende vastastikust sõltuvust ning tänu ühistele lahendusstrateegiatele avaneda võivaid võimalusi tuleb vaadelda tervikuna ja laias plaanis.

2.1.6 Tervishoiul on äärmiselt oluline sotsiaalne ja psühholoogiline aspekt: kui kõne all on haiguste ravi ja kannatuste vähendamine ning eluohu kõrvaldamine, esitavad kodanikud kvaliteedile alati kõrgeimaid nõudmisi, arvestamata seejuures tulude-kulude suhet ja jätkusuutlikkust. See tingib keerulise olukorra poliitikas, kuna riiklikud otsustajad peavad määrama prioriteedid ning valima funktsioneeriva ja jätkusuutliku tervishoiu. Taolise valiku muudavad raskeks grupihuvid ja subjektiivsed suhtumised, mis muu hulgas takistavad abinõude rakendamist pakkumise ja nõudluse ümberkorraldamisel.

2.1.7 Kulude-tulude suhte ja finantsilise jätkusuutlikkuse hindamisel tuleb piisavalt arvesse võtta elanikkonna vajadusi ja nõudmisi seoses terviseega — see ei tähenda soovi mitte ainult elukvaliteedi parandamise, vaid ka elamisväärse elu järele. Seeläbi ei muutu hooldusvaldkonna restruktureerimisega seotud otsused mitte ainult ratsionaalsemaks ja püsivamaks, vaid see kergendab ka avalike otsuste vastuvõtmist arvestades kogu elanikkonna ning eelkõige haigete ja hooldust vajavate inimeste tegelike vajadustega.

2.1.8 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kinnitab, et tervise kaitse on õigus ja kujutab enesest ELi poliitika prioriteeti. Komitee on aga siiski ka arvamusel, et kõnealuse õiguse tagamiseks pikemas perspektiivis ja selleks, et kõigile kodanikele oleks võimalik tagada võrdväärset, saadaolevatele ressurssidele vastavad teenused, on vaja tõhusaid instrumente. Lisaks tuleb põhjaliku võrdluse abil selgitada, millised elanikkonna ootused ja vajadused tervishoiu osas on õigustatud ning millised asjaosaliste kaasvastutuse mehhanismid soodustavad ressursside asjakohast kasutamist ja tervishoiusüsteemi tõhusat toimimist ning seega ka selle jätkusuutlikku finantseerimist.

⁽¹⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramus teemal "Tervishoid" — ELT C 234, 30.9.2003 — raportöör: Bedossa.

2.2 Rahvastiku vananemine ja uus epidemioloogia

2.2.1 Rahvastiku vananemine ei tähenda ainult seda, et rahvastikus suureneb üle 65-aastaste inimeste osakaal ning üle 80-aastaste osakaal kasvab veel kiiremini, millega sageli, kuid mitte paratamatult, kaasneb korduvate haigestumiste arvu kasv, mille tagajärjeks ei pruugi olla mitte raviprotseduuride arvu piiramatu suurenemine, vaid isiku tervikliku hoolduse vajadus. Veel enam, sellega on seotud probleemid, mis vahel tähelepanuta jäävad, mida tuleb aga arvestada:

- “Rahvastikupüramiidi” ümberpöördumine viib juhul, kui abinõusid tarvitusele ei võeta, tasakaalust välja maksumaksjate (s.t töövõimelises eas elanikkonna) ning tervishoiu- ja muude teenuste saajate (ennekõike vanema elanikkonna) suhte. Seetõttu tuleb esmajärjekorras otsida uusi lahendusi abivajajatele, ⁽¹⁾ ennekõike vanuritele osutatavate teenuste spetsiaalsete ressursside leidmiseks ja “akumuleerimiseks”, kasutamata selleks tervisekaitse teiste sammaste vahendeid;
- Muutub haiguste tüpoloogia, mitte ainult nende esinemissagedus: vanadushaigused ei ole sageli ravitavad, kuid nende kulgu saab keskpika ja pikaajalise ravi ning meditsiinilise ja kirurgilise sekkumisega leevendada, kuigi patsientide eelnev tervislik seisund siiski ei taastu. See nõuab teistsugust meditsiinilist lähenemist, milles saab integreerida “ravi” ja “hoolduse” ning mis hõlmab teadusuuringuid, ravimeid ja diagnostikavahendeid. Nõutav on üleminek “akuutselt” lähene miselt “kroonilisele”. See tähendab, et haiguste ravis saavutatakse pikemas perspektiivis häid tulemusi, haigust ennast välja ravimata;
- Epidemioloogiast rääkides võib märkida, et järjest sagedamini esineb kroonilisi või pikaldase kuluga haigusi. See seondub muuhulgas ravi tõhususega, mis küll ei suuda tagada tervenemist, kuid pikendab märkimisväärselt eluiga. Tulemuseks on füüsiliste ja vaimsete puuete hulga pidev suurenemine, eriti traumade ja neurodegeneratiivsete haiguste tagajärjel, mis muudavad vajalikuks meditsiiniliste ja sotsiaalteenuste järjest tihedama haakumise, ning mis nõuab lähedastelt suurt panust puuetega isikute hooldamisel ⁽²⁾;

⁽¹⁾ Aluseks võetakse Maailma Tervishoiuorganisatsiooni definitsioon, mille kohaselt klassifitseeritakse inimene abivajajaks, kui ta füüsilisel, kognitiivsel või käitumistasandil, oma sotsiaalsetes kontaktides ja vastastikusises toimes teda ümbritseva keskkonnaga on osaliselt või täielikult sõltuv võõrast abist (vrdl “International Classification of Functioning, Disability and Health, 2001” (ICF)).

⁽²⁾ Euroopas elab praegu ligikaudu 60 miljonit abivajajat ning aastaks 2030 tõuseb nende arv 75 miljonile (allikas: EUROSTAT: Sotsiaalvaldkonna seisund Euroopa Liidus 2003, Euroopa Komisjon, tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektoraat, 2003).

- Tervise mõiste ei tohi piirduda ainult kehaliste komponentidega ja peab — nagu nähtub Maailma Tervishoiuorganisatsiooni definitsioonist ⁽³⁾ — arvestama ka vaimseid ja sotsiaalseid aspekte. (Teiste sõnadega öeldes tuleb väärtustada vanureid ümbritsevat keskkonda ja hinnata, mil määral on rahuldatud nende muud vajadused nagu turvalisus, vajadus sotsiaalsete kontaktide järele, eneseväärikustunne, eneseteostamine jne).

2.2.2 Teenusteahel, mis on välja kujunenud aegadel, mil rahvastiku struktuur ja vajadused olid teistsugused, tuleb põhjalikult üle töötada, et muuta jäigad ja liikumatud organisatsioonilised struktuurid paindlikumaks, muuta kutsealaseid rollipilte ja kultuurist tingitud suhtumisi. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse kohaselt on see võimalik rahvastiku tervikliku seisundi ja tervishoiuvajaduste analüüsi alusel, mis on liikmesriikide lõikes, aga ka üksikutes liikmesriikides endis väga erinevad. Seejuures peab algusest peale arvestama juba toimuva demograafilise muutusega, mis on süvenemas — olgugi et prognoositavas tempos.

2.2.3 Lisaks sellele tuleb välja töötada lahendused teenuste pakkumise ja nõudluse suhte paremaks reguleerimiseks, kusjuures teenuste osutamise järjepidevuse ja tulemuste süstemaatilise hindamise raames peab hindama tervishoiu *kättesaadavust* ja nõudluse *rahuldamist*. Lisaks tuleb nõrgematele inimestele osutada teenuste kasutamisel abi ning tagada vajaduse integreeritud *hindamine* ning *individuaalsed ravimeetodid*. Avatud koostööstusmeetod peaks hõlmama ka kõnealuseid aspekte ning soodustama seega ühtsemat lähenemist ning arendama sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevdatud mehhanisme.

2.2.4 Teatistes nimetatud demograafilise muutuse teine aspekt — perekonna struktuuri muutumine ja naiste suurem tööhõive — toob kaasa selle, et perekonna osa hoolduses jääb väiksemaks. See tingib vajaduse koduse hoolduse tingimuste läbivaatamise järele. Hooldust ei tohi jätta ainult professionaalsete teenusepakkujate kätte, kuna see läheks liiga kalliks ja personali on raske leida; lisaks ei taga see ööpäevaringset ja “inimväärilist” hooldust. Seetõttu on peresisese hoolduse toetamiseks vaja uusi poliitilisi meetmeid, kusjuures kaaluda tuleks vastava hooldaja tasustamise mehhanisme. Lisaks tuleb toetada sobivate elamistingimuste võimaldamist, transporditeenuste ja muude koduses hoolduses vajalike teenuste osutamist.

⁽³⁾ Vt “International Classification of Functioning, Disability and Health, 2001” (ICF), op. cit.

2.2.5 Praegu tagavad koduse hoolduse väga erineval viisil omavalitsused, sotsiaalkindlustuse asutused ja organisatsioonid ja vastavate teenuste osutajad. Üldiselt tuleb märkida, et osades liikmesriikides ei ole kodune hooldus veel piisavalt arenenud. Igal juhul tuleb see täpsemalt kohandada eri vajadustega, mis tekivad dementsus-, närvi- ja veresoonkonnahaiguste ning mitmesuguste haigustega kaasneva iseseisvuse kao sagenemise tõttu. See puudutab rohkem kui 30 % üle 70 aasta vanuseid isikuid.

2.2.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee teeb ettepaneku osades liikmesriikides, kus mittekutselistele hooldajatele on leitud mitmesuguseid toetusvõimalusi (näiteks maksusoodustused ning paremad pensioni- ja sotsiaalkaitsetingimused hooldajatele, õigus töölt vabastamisele, puhkeaegadeks asendaja leidmine, päevakeskuste loomine jne ⁽¹⁾), juba omandatud kogemusi omavahel võrrelda ja intensiivsemalt kasutada.

2.2.7 Pikemas perspektiivis on sellised lahendused tervishoius odavamad ning need vastavad paremini hooldatava vanuri vajadustele, kuna need võimaldavad professionaalse ja ühiskondlikul solidaarsusel põhineva abi koostöö ja lubavad seetõttu hoolduskulusid oluliselt alandada. Teiste sõnadega on need mõlemale poolele kasulikud: kuna samade vajaduste puhul on kulud koduse hoolduse korral märkimisväärselt suuremad, tuleb mitteametliku hoolduse korral igal juhul ette näha toetusi.

2.3 Tööhõive

2.3.1 Tervishoiu ja pikaajalise hoolduse sektor moodustab olulise osa Euroopa Liidu kogutööhõivest ja on 15 liikmesriigi ELis töökohtade loomisel ajavahemikus 1997—2002 1,7 miljoni uue töökohta teisel kohal. Siiski on töötajate vananemise ja pakutavate teenuste kvaliteedi tõttu ilmnunud raske tööhõivekriis.

2.3.2 Kui tuleb tagada mitte ainult hoolduse kvaliteet, vaid ka see, et personal töölt ei lahkuks, on nõutav ametialase struktuuri kohandamine uutele vajadustele koolitusprojektide ja elukestva õppe raames.

— Meditsiinitöötajate koolituses tuleb kasutada teistsugust lähenemist, kus arvestatakse arvukaid vanurite tervist mõjutavaid tegureid, mitte ainult sümptomeid ja akuutset sekkumist; geriaatriaalsest koolitusest tuleb selles mõttes parandada;

⁽¹⁾ Vt iseäranis ühist aruannet "Tervishoid ja vanurite hooldus: riiklike strateegiade toetamine sotsiaalkaitse kõrge taseme tagamiseks", komisjoni teatis, COM(2002) 774, 3.1.2002, lk 11.

— hoolduspersonal peab omandama spetsiifilised oskused, mis vastavad konkreetsele struktuurile, s.t teenusteahela tasele (intensiivraviteenused, haigla, põhiteenused, pikaajaline hooldus, kodune hooldus jne);

— tervishoiutöötajad peavad saama üldiselt ametialast täiendkoolitust, et laiendada oma arusaamist sotsiaalhoolekandest, laiendades seda sotsiaal- ja tervishoiule vanurite osas, kes suuremal või vähemal määral sõltuvad kolmandatest isikutest, kuid kelle vajadusi ja väärikust peab siiski austama;

— sotsiaalse ühtekuuluvuse raames ei tõmmata tervishoiu ja sotsiaalhoolekande vahele selget piiri. Ettekujutus asjaomastest elukutsetest tuleb viia vastavusse rahvastiku struktuuri ja koostisega, mis oluliselt erineb praegusest.

2.3.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamuse kohaselt tuleb lisaks eeltoodud kutsealase ja täiendkoolituse abinõudele õpetada eri teenuste pakkujatele järgmisi uusi oskusi:

— teabe leidmine, edastamine ja vahetamine võrkstruktuuride kaudu ja uute IT-võimaluste kasutamine;

— rühmatöö, mis iseenesest nõuab suhtlemisoskusi, mis hõlmavad ka kutseala- ja asutuseüleseid suhtlemisvorme;

— ennetustöö ja tekkivate vajaduste jaoks paremini sobivate uute lähenemisviiside arendamine;

— töö projektide raames, mis on suunatud kindlate rahvastikurühmade teenindamisele — kitsaid traditsioonilisi erialapiire ületades;

— tehtud töö majandusliku mõõtme väljaselgitamine ning osutatud teenuste ja tulemuste vahelise suhte hindamine, et vastavate teenuste jaoks ettenähtud ressursse paremini kasutada.

2.3.4 Koolitusprojektide puhul toetab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee Euroopa Sotsiaalfondi kasutamist — ka selleks, et pikemas perspektiivis ühtlustada töökohtade kvaliteeti tervishoiu ja pikaajalise hoolduse valdkonnas, ennetada enneagset töölt lahkumist ning parendada teenindusahela kvaliteeti, paindlikkust ja seega ka tõhusust. Eriti oluline on selline lähenemine uute liikmesriikide jaoks, kus kaasajastamise protsess on ulatuslikum ja kus seetõttu on vajadus ametialase koolituse järele tungivam.

2.3.5 Tõhusate tulemuste saavutamiseks peab lisaks sellele positiivse algatusena kaaluma riikliku ja eratervishoiu koostöövõimalusi. Taolise koostöö poole tuleb püüelda mitte ainult selleks, et rahvastikus töötajate osakaalu pideva langemise tingimustes vältida konkurentsi teenuste osutajate vahel (ning sellest tulenevat tööjõupuuduse ja ülemäära kõrgete personalikulude ohtu), vaid ka selleks, et teenindussüsteemide siseselt täiel määral arvestada nii tõhususe kui ka inimeste vajaduste aspekti; kumbki sektor pöörab praegu ilmselgelt tähelepanu ainult ühele või teisele aspektile, kuigi mõlemad peaksid olema sama tähtsad.

2.4 Finantseeritavus pikaajalises perspektiivis

2.4.1 Pakkuda ka tulevikus kõrge kvaliteediga ja kättesaadavaid tervishoiuteenuseid, kahjustamata muude prioriteetsete sektorite või poliitikate finantseerimist — see on kõigi, nii uute kui vanade liikmesriikide jaoks suur väljakutse. Seejuures tuleb arvestada nii pikaajalisi arenguid kui ka meetmeid, mis puudutavad pakkumist ja nõudlust (meetmed, mille puhul arvestatakse ainult üht kahest aspektist, on osutunud kokkuhoiu saavutamisel keskpikas perspektiivis ebatõhusaks).

2.4.1.1 Kulude piiramise tõttu, mis muu hulgas on seostatav ka stabiilsuspaktiga, ei ole üldiselt võimalik suurendada teeninduskulusid proportsionaalselt sotsiaalteenuste nõudluse kasvuga. Võimalik on siiski tuntav parendamine pakkumise poolel, kui keskenduda praegune pakkumine tõhusaks osutunud teenustele ja takistada tervishoiuteenuste põhjendamatu kasutamist. Toimiva tervishoiupoliitika huvides tuleb aga uuesti läbi mõelda ka tervishoiu ja sotsiaalhoolekande vastasmõjud, selgitamiseks välja struktuurid, ravimeetodid ja teenuste tüübid, mis suudavad paremini rahuldada elanikkonna praegusi ja tulevase nõudmisi ja vajadusi.

2.4.1.2 Kõnealuse tendentsi takistamiseks on proovitud mitmesuguseid lähenemisi; need ulatuvad osa kulude ülekandmisel kasutajale (mis aitab mitte ainult rahastamist kindlustatud isikutele üle kanda, vaid ka vähendada nõudlust teenuste järele) kuni hindade ja mahtude kontrollimiseni nii nõudluse kui ka pakkumise poolel, reformidest ressursside tõhusa kasutamise soodustamiseks kuni ressursside suunamiseni haiglatest ja hooldusasutustest kodusesse hooldusesse.

2.4.1.3 “Avatud kooskõlastusmeetodi” abil on võimalik hinnata, millised neist abinõudest on tõhusaimad ja millise abinõude kombinatsiooniga võib saavutada parimaid tulemusi, kuna need arvestavad kõige tõenäolisemalt eri lähtetingimusi ja prognoositavat mõju sotsiaalkaitsesüsteemi muudele valdkondadele.

2.4.2 Ennetavad abinõud on kindlasti tähtsad ja vajalikud, kahjuks ei anna need siiski sageli piisavat efekti. Konkreetsed,

eelistatult kaugeleulatuvad ja ulatuslike instrumentide abil teostatavad ennetusmeetmed peaksid väljapakutud “arengu- ja reformistrateegiate” raames moodustama tervishoiu ja hoolduse peamise tugisamba. “Avatud kooskõlastusmeetodi” raames tuleks mitmesuguseid võimalikke ennetusmeetmeid — eriti selliseid, mis on riikide tasandil juba ära proovitud — uurida ja põhjalikult analüüsida, et alustada konkreetset tegevust. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee saab aru, et kõnealuse ennetustöö teostamine on raske, kuna see eeldab eri poliitika-valdkondade kaugeltki mitte veel saavutatud ühtsust ja sisaldab projekte, mis peaksid elanikkonna suunama tervislikumate elu- ja tööviiside juurde (kaasa arvatud tervislikum toitumine ning intensiivsem kehaline ja vaimne tegevus) ja kaasama eelkõige elanikkonnarühmad, keda riskifaktorid kõige enam ohustavad ning kes on sotsiaal-majanduslikust vaatenurgast kõige ebasoodsamas olukorras. Selliste meetmete elluviimine on aga aeganõudev ja seotud märkimisväärsete pingutustega, kusjuures tulemus ei ole ikkagi kindel.

2.4.3 Ratsionaliseerimise soovitavaks vormiks on kulude diferentseerimine vastavalt teenusteahelale, vastavatele kättesaadavuse tagamise võimalustele ja konkreetsetele ravimeetoditele. Igas investeeringus, mis aitab kaasa sellele, et teenusteahel suudab vajadusi paremini rahuldada või soodustab selle kaasaajastamist, tuleb näha vahendit, mille abil saab tervishoiukulusid pikemas perspektiivis vähem koormavaks muuta. Vahel loobutakse sellistest investeeringutest konjunktuurist tingitud finantseerimisvajaduste tõttu. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on seisukohal, et paralleelselt investeeringutega teenusteahela ratsionaliseerimise tuleb võtta ka rida meetmeid nii nõudluse poolel (erialaastide ravitingimused, teenuste kataloogi kinnitamine, millest väljajäävate teenuste kulud peavad patsiendid ise kandma, omafinantseerimine jne) kui ka pakkumise poolel (meditsiiniastutuste klassifitseerimine, innovatiivsete tehnoloogiate ja ravimite kulud, teenuseosutaja kaasvastutus ravikulude osas jne).

2.4.3.1 Teenusteahela toimimise tingimuste struktuuri ning üleminekuid üksikute segmentide vahel tuleb hoolikalt kontrollida selle suhtes, kas nende kuju ja toimimisviisi tagavad tõepoolest produktiivsuse ja ökonoomsuse. See peaks enesest kujutama “avatud kooskõlastusmeetodi” ühte raskuspunkti.

2.4.3.2 Uued liikmesriigid teevad oma tervishoiusüsteemide kaasaajastamisel intensiivset tööd ning Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee avaldab arvamust, et infrastruktuuride ja teenindusastutuste väljaehitamist tuleb kiirendada struktuurifondide, eriti EFRE ja ühtekuuluvusfondi abil. Lisaks on komitee arvamusel, et saadud kogemuste hindamine “avatud kooskõlastusmeetodi” abil võib olla eriti kasulik uutele liikmesriikidele, kuna see takistab neid kasutusele võtmast mudeleid, mis võivad kiiresti tarbetuks osutada.

2.4.4 Teatistes soovitatud kooskõlastamise intensiivistamine teenuste osutajate vahel, kes praegu tegutsevad teistega kooskõlastamata (intensiivraviteenused, põhiteenused, sotsiaalteenused), on kindlasti kasulik, kuna abi vajavad isikud vajavad reeglina meditsiinilise ja mittemeditsiinilise hoolduse eri vorme. Hea koostöö perekonna, kutseliste hooldajate ja meditsiinitöötajate vahel võimaldab saavutada paremaid tulemusi ja vähendada kulusid. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee avaldab arvamust, et hiljuti moodustatud "tervishoiu ja meditsiinilise abi kõrgetasemelisele töörühmale" tuleb anda selged volitused ja sätestada, et ta peab oma institutsionaalsete ülesannete raames pakkuma välja ka konkreetseid meetmeid sellise kooskõlastamise tagamiseks.

2.4.5 Tehnoloogiline innovatsioon ja patsientide teadlikum käitumine soodustavad kulude vähendamist, kuna need aitavad teatud haigusi odavamalt ravida ning selliste haiguste tekkimist takistada. Samal ajal tekivad tehnoloogilise progressi tõttu siiski uued vajadused, mille rahuldamise õigus on antud *ipso facto*. Selle tulemusena loobutakse end õigustanud odavamate ja enamikul juhtudest sobivatest diagnoosi- ja ravimeetoditest. Kui uusi võimalusi ei suunata tõhusamalt spetsiifilisse vanurite hooldusesse, võib see pikemas perspektiivis vaadelduna tervishoiu bilansile pigem negatiivset kui positiivset mõju avaldada. Elanikkonna paremini informeeritud ja terviseteadlikuma osa surve võib viia selleni, et teenuste kättesaadavus elanikkonna nõrgemale osale, s.t nendele, kes nagunii saavad tasuta tervishoidu kasutada ainult piiratud, väheneb veelgi.

3. Eraldi märkused rakendusinstrumentide kohta

3.1 Arvestades fakti, et ühenduse poliitika tervishoiu ja hoolduse valdkonnas ei ole õiguslikult võimalik, rõhutab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, et "avatud kooskõlastusmeetod" kujutab enesest kõrge kvaliteediga, kõigile kättesaadava ja jätkusuutliku tervishoiu ja hoolduse kaasajastamise ja arendamise eesmärkide saavutamisel erakordselt tähtsat vahendit — seda ka erinevates tingimustes ning kasvava surve ja suurenevate väljakutsete puhul.

3.1.1 Analüüsimisel ja kogemusi vahetades tuleks keskenduda järgmisele:

- hooldussüsteemide ja -asutuste vorm ja sisestruktuur (meditsiinilistest põhiteenustest ja pikaajalisest hooldusest kuni koduse hoolduseni);
- kättesaadavuse tingimused ja ooteajad nagu ka ühest struktuurist teise ülemineku võimalused patsientidele;

- siseprotseduurid ja väljund (eri süsteemide teenuste kvaliteedi järelevalve ja hindamine);
- osutatud teenuste maht ja liik, iseäranis arvestades uute tehnoloogiate kasutamist ja nende sihipärast rakendamist;
- ressursside efektiivsema kasutamise vahendid ja kulude alandamise tõhusaimad mehhanismid;
- meditsiinilise personali ja tervishoiu- ja hooldusteenuste osutajate osalus ressursside haldamises;
- patsientide õiguste kaitse, asjaomase teabe, ravi valikuvõimaluste ja isiklike meditsiiniliste andmete kättesaadavus patsientidele;
- läbipaistvuse tagamine teenuste kasutamisel.

3.2 Sellise "avatud kooskõlastusmeetodi" rakendamine tege-
likkuses eeldab terve rea indikaatorite kindlakstegemist, mis aitavad täita praeguseid lünki teadmistes ja võimaldavad samal ajal arvesse võtta olemasolevaid asjaolusid ja kogu ühiskonda puudutavaid arengutendentsi, mis avaldavad mõju iseäranis tervishoiu ja hoolduse valdkondadele. Need indikaatorid peavad hõlmama nii struktuurilisi aspekte (teenusteahel, varustus, personal, asjakohane haridus ja kogemused jne) kui ka hooldusteenuste kvaliteeti (teenuste osutamise ja ravi tingimused, operatiivsuunised, meditsiinilised standardid ja praktikad, patsiendi õiguste kaitse jne) ning teenuste osutamise spetsiifilisi tulemusi teenuste liikide lõikes ja vastavaid ühiskonna ootusi.

3.2.1 Sihipärast tööd tuleb teha veel sellega, et kõnealused indikaatorid võimaldaksid ka vanureid ja neile pakutavaid teenuseid puudutavate arengute konkreetset jälgimist ja hindamist. Seni kasutatud või kindlaks määratud indikaatorid kõnealust aspekti ei arvesta. Näitajate areng peab toimuma käsikäes ühiste eesmärkide väljaselgitamisega. Vahepealse aja jooksul oleks mõistlik koguda erinevate allikate — näit. WHO, OECD ja ECHI (Euroopa Tervishoiunäitajate Ühisprojekt) juures juba saadaolevaid andmeid. Arvesse tuleks võtta ka andmeid, mis avaldati juba 2004. a EU-SILC-i (tulu ja elutingimusi käsitlev ühenduse statistika) raames.

3.3 Teatistes soovitatud "järgmised sammud" puudutavad probleemi äärmiselt tähtsaid aspekte ja juhivad tähelepanu olulistele valdkondadele. Ettepanekud on siiski üsna üldised, mis peidab eneses ohtu, et nad jäävad liiga ähmaseks ning ei too avatud kooskõlastusmeetodi puhul kaasa olulist edu.

3.3.1 Komitee toetab rohkemate "ühiste eesmärkide" kindlaksmääramist, kuivõrd need ei sisalda liiga palju eeskirju ega mõjuta negatiivselt siseriiklike süsteemide korraldust ja kuivõrd ettenähtud "riikide aruanded" kujunevad kasulikuks vahendiks, toomata kaasa halduskulude suurenemist või uute liikmesriikide piiratud võimalusi ületavaid kohustusi.

3.4 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee väljendab oma toetust sellele, et komisjon viivitamatult

- määratleks täpselt sotsiaalkaitse, sotsiaalkindlustuse, tervishoiu, integreeritud tervishoiu ja sotsiaalhoolekande ning koduse hoolduse mõisted ja muud teatistes nimetatud mõisted, mis ei ole eri liikmesriikide sotsiaalkindlustuse süsteemides erinevate traditsioonide ja tingimuste tõttu alati sama sisuga;
- esitaks konkreetsed juhendid "riikide aruannete" väljatöötamiseks, et neis sisalduvad andmed kataksid samu teemasid ja oleksid omavahel võrreldavad, süvenemata sealjuures alleesmärkide kogu ulatusse. Need peaksid aga sisaldama riikliku tasandi põhiprobleemide ning nendega seotud meetmete põhijoonte väljaselgitamiseks ja kujutamiseks olulisi elemente;
- kutsuks nõutavate indikaatorite kindlaksmääramiseks ning kogu ühiskonda hõlmavate ning makromajanduslike ja tervishoidu ning pikaajalist hooldust mõjutada võivate arengutendentside registreerimiseks kokku ekspertide rühma (ja arvestaks kohaselt ka varem kõnealus valdkonnas tegutsenud riiklike asutuste ja erialaste institutsioonide panust), kes oleks suuteline sellest tulenevaid eri aspekte kõikehõlmavalt hindama ning prognoosima;

Brüssel, 28. oktoober 2004. a.

- töötaks välja "Euroopa mudeli sotsiaalmeditsiiniliste mõjude hindamiseks", mis põhineb kolmel indikaatoril: investeerimis- ja finantseerimisindikaator (*Input*), lahenduste väljatöötamise indikaator (*Output*) ja meetmete tõhususe indikaator (*Outcome*). Sellega oleksid olemas usaldusväärsed indikaatorid, mille abil saab näidata konkreetsetes riikides saavutatud sotsiaalse turvalisuse taset ⁽¹⁾;
- tegeleks soolise erinevuse probleemiga ja võtaks seejuures arvesse, et naised elavad keskmiselt viis aastat kauem kui mehed ning et see koos soo-omaste bioloogiliste ja füsioloogiliste iseärasustega tingib vastavate tervishoiuvajaduste olulise erinevuse;
- hõlbustaks tervishoiualaste suuniste ühist väljatöötamist, mis ei piirdu ainult medikamentoosse ravi aspektidega, vaid arvestavad ka muid sotsiaalseid ja organisatsioonilisi aspekte ning on seega eri tervishoiusüsteemide teenuste osutajatele võrdluspunktiks.

3.5 Eriti tähtis ja tungivalt vajalik on arendada tegevust teenuste osutajate ja spetsialistide koolitamiseks, et sobivate ametialase ja täiendkoolituse meetmete abil saavutada tervishoiu kutsealadel ja sotsiaalkutsealadel, mille esindajad osutavad hooldusteenuseid, ühtne kvalifikatsioonitase. See eeldab koolitust, mis ei ole ainult tehnilise suunitlusega, ning uute oskuste omandamist nagu näiteks infohaldus võrgus ja kulude juhtimine pikaajalises perspektiivis. Selliseid uusi koolitusmudeleid tuleb ühenduse meetmetega toetada ja arendada kasutamaks ära "avatud kooskõlastusmeetodi" raames vahetatud kogemusi.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Vt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust ELT C 80, 30.3.2004, punkt 4.5.2., raportöör: hr Jahier.